

HİLMİ YÜCEBAŞ

HİCİV EDEBİYATI
ANTOLOJİSİ

HİLMİ YÜCEBAŞ

HİCİV EDEBİYATI ANTOLOJİSİ

Dizerkonca Matbaası
İSTANBUL — 1955

Hiciv Edebiyatımıza Dair

HİLMİ YÜCEBAŞ

Bu kitap, Türk san'at ve edebiyat kütüphanesinde, şimdiye kadar her nedense edebiyat bilginlerimizce boş bırakılan «Hiciv» sahasını objektif bir görüşle incelemek, Divan, Tanzimat, Edebiyatı Cedide, Fecriâti ve son devirler edebiyatının hicivci şairlerini toplu bir halde yeni ve müstakbel nesillere sunmak düşüncesiyle hazırlanmıştır.

Bu eserde her hangi bir ilmî metodun takibi yerine; sadece uzak ve yakın asırlarda yaşamış, her biri kendi âleminde bize çeşitli hicivler bırakmış heccav şairlerimizin hâtıraları, nükteleri üzerinde durularak eserlerinden örnekler verilmiştir.

Edebiyatımızda oldukça mühim bir yer tutan hiciv ve hezl, meşrutiyetten sonra genişlemiştir.

Kıymetli Profesör **Fuad Köprülü'nün** dediği gibi : «Devri Hamidide, yalnız Şair Eşrefin büyük bir kudretle - Hükûmetin tazyikatına rağmen - mahdut bir şekilde yaşattığı bu vâdi, matbuatın zincirleri kırılınca, tabîî genişleyecekti.»

Kitabın ismi bakımından (**Hiciv**) in Türk edebiyatındaki mevkii üzerinde kısaca duralım: Bu kelime Arapçada (**Hecv**) şeklinde ise de Türkçeye (**Hiciv**) olarak girmiştir. Frenkler de (**Satire**) derler.

Hiciv; (**Medh**) in zıddıdır. (**Medhiye**) tâbiri altında mütalea olunabilecek kasideler bir zatı, bir binayı, bir yeri, bir vâkıayı nasıl hakikatin üstüne çıkararak öğerse, (**Hicviye**) ler de yine gerçeği bir yana atarak, öylece yerer.

İkisinin de birleşik mümeyyiz vasfı (mübalâğa) dır. Aradaki fark medhiyelerde mübalâğanın medhedilenin lehine, hicviyelerde ise (mevsufun) muhatabın aleyhine kullanılmasından ibarettir.

Hiciv, her zaman mevzuunu doğrudan doğruya ele almaz. Bazen konusu olan şahıs veya şeyin zatinde mevcut olan güzel sıfatları «Selb ve nefyedip» onları zıddını isnad etmek suretile doğrudan doğruya vâki olmaz da, medheder görünerek zemmeder ki buna eski edebiyat sanatları tâbirlerinden (Te'kidüzzemm bima yüşbihül-medih) yâni, medhe benzetilerek yermeği pekleştirme denir.

Hüseyin Kâmi'nin bir sadrâzam hakkındaki hicviyesinden :

**«Kaplan gibi et ekl eder
Arslan gibi oynar poker
Endişei milletle hem..»**

Mısralarında görüldüğü gibi...

Medh şeklinde yapılan bir hiciv daha :

**Fahr-i âlemsin ve lîkin fâsı yok
Gevher-i kânsın ve lîkin râsı yok
Dilerim Hak'tan bunu her rûz-u şeb
Sana bir merkeb vire kim bâsı yok**

Hicivci bazen de doğrudan doğruya mevzuu zemmetmez de onun yüksek sıfatının icap ettirdiği karşılığı, ednâ bir vasfın karşılığı şeklinde irad etmekle hicvi tahakkuk ettirir.

Hoca sınıfından, fakat tam mânasiyle fikir hürriyetine sahip olanlardan meşhur şair **Hayret** efendiye;

— Efendi **Bâlâ** olmuş! ,

Haberi verilince merhumun:

— **Besbeter** olsun!.. cevabı gibi..

O zamanlarda Bâlâ rütbesi Vezirlikten evvelki mertebe idi
Bu haber karşılığında mutad cevab; «Allah daha âli

etsin!» demek iken, Hocanın hem rütbeyi, hem de ona erişeni bir çırpıda tepetaklak edip «**Besbeter olsun!**» demesi de belîğ bir hicivdir.

Bazen sorunun cevabı veya hitabın karşılığı onu söyleyeni doğrudan doğruya değil de dolayısıyla hicveder.

Şair **İbnürrumî**'nin iğneli dilinden bıkan hükûmet reisi onu davet eylediği bir ziyafette zehirletiyor. Zeki Şair zehirlendiğini anlayınca meclisi terkederken Emîr ile aralarında şu konuşma geçiyor :

- Böyle birdenbire kalkıp nereye gidiyorsun?
- Gönderdiğin yere..
- Bizim pedere selâm söyle..
- Cehenneme uğrayacak değilim!..

Ne ince karşılıklardır. (**Ahrete**) demiyor da zehirlendiğini anladığını vasıtalı beyan ile (**Gönderdiğin yere**) diyor. Ondan sonra Emîrin (Babam da oradadır. Selâm söyle) siparişine karşı (Baban cehennemdedir, ben cennete ulaşıyorum) demeyip de (**Cehenneme uğrayacak değilim**) tarzında cevap vermesi hicvin en acı ve en zarif şeklidir.

Bunlara bakılarak (**Hicv**) in konu yaptığı şahıs veya şeyi **zemm** veya **kadh**'ı tazammun eylemesini mutlak olarak bir hakikatin açıklanması diye kabul etmemelidir.

Hiciv, hicivcinin edebiyat sanatını kullanarak mevzuunu kötülüklerle teşhiridir.

Bu gösteriş; hakikatin ifadesi olabileceği gibi, hakikatin zıddı olarak heccavın infialinden doğan yersiz zemler ve hakaretler dahi olabilir.

Merhum üstad **Tahir Nadi**'nin kendisine ait olarak anlattığı şu fıkralar (**Hiciv**) bahsinde en güzel açıklamadır:

Diyanıbakırda muallim bulunuyor ve oradaki medresenin bir odasında oturuyordum. Bir kış gecesi nar-

gilemi kurmuş, semaveri ateşlemiş, demlenmiş çayını içmeğe hazırlanmış iken ansızın Vali Arif Paşanın ağası gelip karşıma dikildi.

— Paşa, dedi, seni istiyor!

Keyfim kaçtı. Buram buram kar yağarken rahatımı bozmak, sıcak odamı bırakmak istemedim.

— Yarın gelirim! dedim. Gitti, bir müddet sonra tekrar geldi.

— Paşa, al gel, gelmezse zorla getir buyurdu.

Deyince, çaresiz giyindim, yola düzüldük ve paşanın huzuruna vardık. Paşa ilim ve irfan sahibi bir zat idi. Mektupçusu ise tam mânasiyle cahil ve kaba, fazla olarak da kendini âlim ve zarif sayan bir ham ervah hödük idi. Odadan içeri girdiğimde orada memleketin eşrafı, ileri gelenler ve memurların da bulunduklarını gördüm.

Paşa ayağa kalkınca hepsi birden hürmet göstermekte acele ettiler. Bana yer gösterildi; oturdum. Paşa:

— Hoca, dedi, seni ne diye çağırıttım biliyor musun?

-- Hayır, dedim, bilmiyorum!

— (Mektupçuyu göstererek) Bizim mektupçu kendini pek beğenir. Şunu bir güzel hicvet de bu huyundan vazgeçsin. Hadi göreyim seni!

Vaziyeti kavradım. Şöylece bir etrafıma baktım, herkes susmuş, ben ne söyleyeceğim diye dikkat kesilmişlerdi. Sonra mektupçuyu süzdüm.

O da hiddetini yenmiş, fakat kıpkırmızı kesilmiş, mağrur ve sert bakışlarını bana dikmişti. Derhal cevap verdim :

— Emredersiniz paşam! Bu zatı hicvetmek kolaydır.

Ancak müsaade buyurunuz da önce (hicv) 'ın ne demek olduğunu kısaca arz edeyim. Malûmu devletinizdir :

Hiciv; mevzuu olan şahısta maddî ve menevî ne

kadar g z ll kler ve iyilikler varsa onların hepsini de yokederek, her birinin aksi olan ne kadar kötülükler ve m nasebetsizlikler varsa onları isnad eylemekten ibarettir.

(Mektup cuyu göstererek) Ben bu zata bütün dikkatimi üzerinde toplayarak bakıyorum. Onda maddî ve manevî güzellik ve iyilik namına hiç bir şeyi göremiyorum ki bunları teker teker selbedip de zıdları olan çirkinlikleri ona isnad edebileyim.

Oradakiler son derece memnun, mektupçu utancından b z lm   ve  z lm   idiler.

Paşa :

— Hicvin bundan güzeli olamaz ve mektupçu daha mükemmel hicvedilemez.

Dedi. Bu fıkraya bir şey il vesini gerekli bulmuyorum. Çünkü :

(Hicv) in mahiyeti bundan daha güzel anlatılmaz.

Türk edebiyatındaki medhiyeler, hicviyeler manzum olmak mutattır. Ancak her manzum s z n edebiyattan madut olması iktiza etmeyeceği gibi, her medhiye ve hicviyenin de edebiyat  er evesi içine sokulması düşünülemez. Hele Divan  airlerimizin bir k  k , bir anı veya bir ünlü zatı tasvir eden öyle bir takım kasideleri vardır ki bunların olanca kıymetleri, Arapça ve Acemce seçkin l gatlerin kulağa hoş gelen terkipler halinde mısralara yerleştirilmiş bulunmasından ibarettir.

Bunlar, m naca m bal ğanın kıvamını ta ırmı , âdeta hayal ve vehim hududunu bile açmış bulundukları için kulaklara nağme halinde bir tesirleri olsa bile, mâna ve müedda bakımından en k  k bir değer ta ımazlar. Renkli  ocuk balonları gibidirler, görünüşleri cazip ve dolgun, fakat i leri kof, yükselir gibi g z kmeleleri c li ve muvakkat, sukut edip sönmeleri ise seridir.

Bu kaide hicviyeler hakkında da vârittir. Hicviyelerin edebiyattan sayılması için, mümeyyiz vasfı olan (hiciv - yani yermek, biçimsizlikleri açıklamak) işinin sanat inceliğini taşıması lâzım gelir. Böyle olunca alelâde külhanbeyi küfürlerini, vezinli, kafiye olarak sıralayan nazımlar; **hicviyat** değil, **müstehcenât** nev'indedir. İşte bundan dolayıdır ki **Sürurî'nin Hezliyat**'ının çoğu; «**Hicviyat**» sayılmayıp «**Müstehcenat**» ve «**Manzum küfriyat**» tan maduttur. Yine bu itibarla bir çok ünlü hicivci şairlerin hicviyelerinden bir kısmını, edebiyatın (**Hiciv**) nevinin dışına atmak mecburiyetindeyiz.

Nitekim **Nefî'nin, Eşref'in** ve benzerleri hiciv üstadlarının pek sanatlı, çok iğneli, gayet ince hicviyeleri karşısında kaba ve çirkin manzum söğüntüleri de görülmektedir. Meselâ **Eşref'in** istibdat devrini zemmeden şu kıt'ası muhakkak ki çok ince bir hicivdir:

**Bize zinciri esaret yakışır ziyet için,
Vatanın mahvına zira ki bütün dış bileriz..
Değil evrakı havadiste kıraat etmek
Levhi mahfuzda hürriyeti görsek sileriz.**

Bir de şuna bakalım :

Merhum **Tahir Nadi** üstadımızın, bir Maarif müntesibi hakkındaki;

**Humkunun ölçüsünü bulmada fen âcizdir,
Cehlinin debdebesi koskoca umman gibidir.**

Nazımları ne hoş, ne güzel hicivlerdir. Aynı üstadın, yine devri sabık Maarifçilerinden biri hakkındaki :

(.....) denilen safil-ü pespâyetebâr

Kahbe sistemli teres, Türklük için mucibi âr

Bulamazsın arasan beynini mikroskop ile

İzzeti nefis-ü hamîyyet ile namûs-ü vekaar

Nazmında da teres gibi mübtezel bir kelimenin tam yerine kullanılmasıyla ifadeye kuvvet verdiğini görüyor ve bu kıt'ayı edebiyattan saymakta duraklayamıyoruz.

**Kabataş Sultanisi farisi muallimi rahmetli üstad
Tahir Nadi Ef.**

Süs mecmuası: 29-3-1924

Hicivde bayağı ve hasis kelime ve tâbirlerin kullanılması mutlak olarak **Hasaset** ifade etmez. Âdi bir tâbir; yerinde kullanılmakla üslûba kıymet verir. Mesele kelime ve tâbirin âdiliğinde değildir, o bayağılığın ifadeye şiddet ve değer verecek yerde aşağılatmasındadır. Bunun ölçüsü sağlam zevktir. Zevki okşamayan, yerinde kullanılamamış âdi tâbirler zatlarında mevcut bayağılığı nazmın bütün mefhumuna sirayet ettirmekten baş-

Nef'inin şiirleri ince mânaları ihtiva etmesine rağmen, birçok hicviyelerinde kaba, âdi küfürlerin, mübtezel mazmunların yer aldığını görüyor, bunları gerek tasavvur, gerek tasvir noktasından bâkir ve taze de olsalar, mâna ve müedda bakımından fersude ve mübtezel saymakta tereddüt etmiyor ve söyleyenin edib olduğunda şüphe etmediğimiz kadar, böyle tabiat dışı doğurulmuş fikir çocuklarını birer «**veledi tabii**» ve çeşitlerini edebiyat dışında saymakta tereddüde düşemiyoruz.

Görülüyor ki, hiciv; mevzuunda ne kadar seçkin, güzel, mutena vasıflar varsa onların hepsini kaldırıp yerine onların zıddı olan «**evsafı zemime**» ve «**tavsifatı mekruha**» yı koyarak muhatabını küçültmekten, onunla alay etmekten, onda az buçuk da olsa mevcut kötülükleri şişirip büyütmekten ibarettir. Şartı ise, gerek lâfız, gerek mâna bakımından nükte ve zarafet taşımasıdır. Gerçi mizahın şartı da budur amma, lâtife ve nükte libasına da bürünülmüş olsa hicivde zem ve kadh âdetâ temel unsurdur. Bazı hicviyelerde (hiciv) ile (mizah) unsurlarının ustalıkla birbirlerine karıştırılmış bulunduğunu görürüz.

Bu eserde eksiklerimiz ve hatalarımız görülürse, - girişilen işin ehemmiyetini düşünerek - okuyucularımızın bizi bağışlayacaklarını ümit ederim.

İstanbul: 11 Kasım 1954

Hilmi YÜCEBAŞ

87 YIL ÖNCE:

Türkiyede çıkan ilk mizah gazetesi: (Letâfi-i Asâr)

Memleketimizde çıkan ilk mizah gazetesi, müstakil bir mizah gazetesi olmayıp «Terakki» isimli gazetesinin ilâve nüshalarıdır.

1868 de Ali Raşit ve Filip efendiler «Terakki» isimli gazeteyi kurmuşlardı. Arapça olarak çıkan «Elcevaip» isimli bir gazetedeki yazıyı iktibas ettiği için kapatıldı. 1874 senesine kadar bir kaç defa daha kapatılıp açılan günlük Terakki gazetesi; haftada bir defa kadınlara mahsus ilâve sayısı ve bir de yine haftalık bir mizah ilâvesi çıkarmıştır. Bu ilâve mizah gazetesi ilk Türkçe mizah gazetemizdir. Bu mizah gazetesinin ismi «Letaifi Âsar» dır.

Selim Nüzhet Gerçek «Türk Gazeteciliği» isimli eserinde «Letaifi Âsar» hakkında şunları yazmaktadır:

«İptidaları içinde resim olmadığı gibi, münderecatı da oldukça saçmadır. Muharrirleri öteye beriye yaptıkları tarizler, neyi kasdettikleri pek iyi anlaşılmıyan sözlerle epeyce bir müddet gazeteyi doldurmaya çalıştılar. Fakat muvaffak olamadıklarını kendileri de anladıklarından gazetenin gerek başlığında, gerek münderecatında değişiklik yapmaya mecbur oldular. Bunu gazete kendi itiraf ediyor: «Vakıa bu âna kadar fena değil idiyse de pek de iyi denecek derecede değildi. Bu defa külâhı çıkarılıp günleri tebdil olundu. Ve tefevvuku inkâr olunmaz bir hale geldi.»

Bu tefevvuk kâfi derecede değildi. Gazete bir müddet daha oldukça sönük bir tarzda neşriyatına devam

etti. Bir müddet daha sonra ise, Letaifi Âsarın hacmi büyüdü. Tam bir mizah gazetesi şeklini aldı. Ve şaka tarzında esaslı tenkidler yapmağa başladı. En son nüshalarında karikatürler de vardır. Terakki'nin iptidaları «Terakki» sonraları «Letaifi Âsar» ismi altında küçük kıtada intişar eden bir mizah serisi daha vardır.

Terakki'nin muharrirleri arasında Hayrüddin imzasiyle yazı yazan Karski isminde bir Lehli vardır. Bu imza sahibinin bütün yazıları hürriyet telkini ile doludur. Ebüzziya Tevfik bey, Suphi Paşa zade Ayetullah bey, Kemal Paşa zade Sait bey ve İsmail efendi isminde bir zat da muharrirlik ederlerdi.»

Gazetenin tetkik edilen kolleksiyonunda, gazete sahibinin Ali Raşit yerine sonradan Mustafa Ragıp olduğu görülmüştür.

Mizah Gazeteleri Düşmanlığı

Mizah gazetelerinden hükûmetin ürkmesinin bir tarihçesi vardı. Teessüslerindenberi bunlardan hükûmet çekiniyordu. Aşağıya koyduğumuz iki resmi vesika mizah gazeteleri hakkında, Azizin de, ne düşündüğünü gayet belîğ şekilde ifade etmesi hasebile mühimdir. Bu vesikalardan birisi Azizin son günlerinde ve Mahmut Nedim Paşanın matbuatı kasıp kavurduğu ikinci sadaretinde neşrolunmuştur. Mizah gazetelerine sansür koyan bu tedbirlerin tarihinden bir kaç ay sonra da sansürün bütün matbuata teşmil edilmek istendiğini evvelce görmüştük.

Vakit gazetesinin 14 II. kânun 1876 tarihli nüshasından :

«Matbuat idare-i behiyyesinden Ceride-i Havadis matbaasına gönderilen ilân-ı resmîdir:

«Mizah gazetesinin tabı ve neşretmekte oldukları

resimlerin bir takımı hükûmetin politikasına ve edyan ve mazahibe (1) ve efradın namus ve haysiyetine ve ekseri âdab-ı umumiyyeye dokunur şeylerden ibaret olduğuna ve gazetelerin her nevi menafi-i âmmeye hizmet vazifesi ile mükellef bulunup, gazetecilik vazaifini mizah ve lâtife zemininde ifa etmeleri lâzım gelen mizah gazetelerinin ifayı vazifeye bedel bu misillû resimlerle tahdiş-i ezhân (2) ve ifsad-ı ahlâk (3) eylemeleri bu vçhile şayan-ı tecviz (4) olamayacağına binaen fî mabât (5) mizah gazeteleriyle neşrolunacak resimlerin zirlerine (6) tahrir edilecek (7) ibareler ile beraber Matbuat İdaresine irae olunmadıkça (8) ve idareden üzerlerine «taboluna» diye işaret edilmedikçe neşrolunmaları taht-ı memnuiyet-i katiyyeye (9) alınmış olmanın (10) ilân-ı keyfiyyete iptidar olunur.

17 Zilhicce 1292.

13 II. Kânun 1876.

Diğeri de aşağıdadır. Ve Beşinci Murad'ın ilk günlerine, Mütercim Rüştü Paşanın, dördüncü sadaretinde ipka edildiği zamanlara rastlar. Bu da artık hükûmetçe mizah gazetesi için imtiyaz verilmeyeceğini bildirmekle beraber mevcutları da şiddetle tehdit etmektedir. Mütercim Rüştü Paşanın bu hususta Mahmut Nedim'den âdeta ders aldığı görülmektedir.

Vakit Gazetesinin 4 Ağustos 1876 - 12 Recep 1293 tarihli nüshasından :

«Bir vakittenberi Hayal Gazetesi, Basiret ve Vakit gazeteleri sahibi imtiyazları aleyhinde bir takım makalât-ı tezyifiyye (11) dercetmesinden dolayı Basiret ve Vakit Gazeteleri müdafaa etmekte ve Hayal gazetesinin sahibi imtiyazı idareye celbile o misillû agraz-ı şahsiyyeye (12) ve mekalât-ı kabiha ve müstehcene (13) ile tesvid-i sahaif (14) etmemesi biddefeat (15) tenbih ve ihtar edilmiş ise de ısga (16) etmiyerek, mezkûr gazete-

lerin sahibi imtiyazları aleyhinde muhilli namus ve edep (17) makalât dercine devam ettiğine ve mezkûr gazeteler tarafından dahi bilmukabele (18) makalât-ı cevabiye-i tezyifiyye (19) yazıldığına ve bu halât-ı bî edebâneye (20) sebep-i müstakil (21) Hayal gazetesi olduğuna ve vasita-i intişar-ı edeb-ü irfan 22) olan evrak-ı havadis (23) in böyle kanunen ve nizamen memnu olan mezemmet-i eşhas (24) ile iştigal etmeleri katiyyen caiz olmadığına mebni mezkûr Hayâl gazetesi bikülliyeye (25) fesih ve ilga (26) ve politikaya mahsus gazeteler ise sırf havadis neşrine münhasır olduğundan Zeydû Amri tezyif ile namus ve haysiyete dokunur şeyler dercettikleri ve sureti ifadelerinde zerre kadar ihmâl-i elfaz (27) istimal ettikleri halde derhal ilga edileceği evrak-ı havadis sahibi imtiyazlarına ihtar ve bundan böyle hezliyat ve mizaha dair varakpare (28) neşrine mesag (29) gösterilmeyeceği ilân olunur.»

Bu resmî ilânda dikkate çarpan bir cihet de; polîtikaya mahsus gazetelerin yalnız «havadis neşrine» mezun olmalarıdır.

SERVER İSKİT

«Türkiyede Matbuat rejimleri. S. 44»

Terimler :

(1) Dinler ve mezhepler, (2) zihinleri bulandırmak, tırmalamak; (3) ahlâkı bozmaları; (4) kabul olunabilir; (5) bundan sonra; (6) altlarına; (7) yazılacak; (8) gösterilmedikçe; (9) kesin olarak yasak edilmiş; (10) alınmakla; (11) kötüleyici makaleler; (12) şahsî garazlar; (13) kaba ve müstehcen makaleler; (14) sayfa karalamak; (15) bir kaç defalar; (16) kulak asılmıyarak; (17) makaleler yazmıya; (18) karşılık olarak; (19) cevap olarak verilen yerici makaleler; (20) bu edebsizcesine hal-ler; (21) başlıca sebep; (22) irfan ve edebın yayılmasına vasıta olan; (23) gazeteler; (24) şahıs çekiştirmek; (25) tamamen; (26) yoketmek ve kaldırmak (27) kontrolsuz lâf; (28) gazete; (29) izin.

Atatürk ve Şiir

Dünya tarihinde kendilerini şiir ve destanların mevzuu haline getirebilmiş devlet büyükleri vardır. Fakat, muayyen bir devirde, kendi şahsiyetini bir şairler ordusunun mevzuu yapabilmekten yana ATATÜRK benzersizdir.

Oysa ki kendi haklarında destanlar, kasideler yazdıran Devlet Büyükleri, bunu büyük menfaatleri seferber ederek, kıt'a başına altınlar satarak yaptırabilmişlerdir. ATATÜRK'ümüz için şiir yazarlara bir bakınız. Bunların içinde, Büyük İnsan'a duydukları sevgiden başka hiçbir duygunun harekete getirdiği bir tek şiir zekâ ve anlayışına rastlayamazsınız.

Büyük ATATÜRK bu bakımdan, şiire mevzu olabilmiş tabiat ve insana ait hâdiselerin üstündedir.

Eski devirlerin büyük hükümdarlarından çoğu halkın çok ehemmiyet verdiği şairliği de kendi şahsiyetlerine bir kuvvet olarak eklemişlerdi. ATATÜRK'ümüz şiiri sevmek, ona karşı saygı göstermekle beraber şair değildi. Şair olmamakla da ne kadar hakkı varmış diyeceğimiz geliyor.

Öyle ya, kendisini bütün şiir mevzularının ön safına geçirebilecek, birkaç şiir neslini kendisine bağlayan ve gelecekleri de bağlamakta devam edebilecek kudrette bir insan, şair olup da ne yapacaktı?..

VECDİ BÜRÜN

Mustafa Kemal'in Şairliği

Gençlik günlerinde Mustafa Kemal, Namık Kemal ve Tevfik Fikret'in vatanperverlik hislerini terennüm eden gizli şiirlerini ezberler, arkadaşları arasında her fırsatta tekrarlardı. Mustafa Kemal, bu şairlerin tesiri altında şiirler de yazmıştı.

İşte o denemelerden birini 24 Kasım 1908 tarihli (Şanlı Ordu) gazetesinde neşretmişti. İstibdadın bir hicvi mahiyetinde olan bu şiiri aşağıya alıyoruz:

KASİDEİ İSTİBDAT YAHUT KIRMIZI İZLER

Bir köhne kadit parçası, bir çehrei menhus,
Zulmetler içinde mütereddit, mütelâşi,
Daim mütefekkir görünen, kendine mahsus
Efkârı sakimane ile âleme karşı
Ateş saçarak etmede her gün bizi tehdit,
Âmalı harisanesini eyledi tezyit...
Gördükçe bu mazlumlarını, sinesi mağrur,
Tırnaklarını aileler kalbine saplar;
Mağdurlarının her biri bir kûşede ağlar,
Katlandı vatan görmeğe evlâdını makhur...
Birçoklarımız mahpes ü menfada süründük
Ey gazii mecruhu vega dideye döndük.
Ey kanlı eliyle vatan âmaline hail,
Ey enmilei sürbu cinayata delâil
Teşkil eden ey köhne kadit, katili efkâr,
Ey katili şübbanı vatan, katili ahrar,
Ey varlığı bir millet için bâdii zillet,

- Akıl hastahanesine yatmak istedim almadılar..
— Ankaraya istida mı yazıyorsun?..
— Hayır, yeni şiirlerden bir tane yazıyorum.. O zaman alırlar belki..

Ey çehresi ifrite veren dehşeti vahşet,
Zindanları, menfaları, mahpesleri doldur,
Zinciri esaretle bütün hisleri dondur.
Tesmimi nefes, nefyi ebet, sonra denizler...
Her girdiğin evlerde durur kırmızı izler..
Kâbusi hiyanetle vatan can çekişirken
Âtimizi dendanı harisin kemirirken
Bir gün Rumeli dağları envara boyandı;
Hürriyetin enfası ile herkes uyandı.

- 1908 - MUSTAFA KEMAL

Hiciv Üzerine Düşünceler

Hiciv, daima hürriyetsizlikten doğmuştur. Bu sebeple daima haklı ve kuvvetli, daima keskin ve sert, daima küstah ve küfürbaz ve daima kısa ve acıdır.

Hiciv kelepçelenemez, zindana atılamaz, öldürülemez.

Hiciv, zâlimin hayasız suratında, istibdatın nâmert alnında açılmış, derin kırbaç yarasıdır. Seyrinden iğrenme ve iç sıkıntısı hissedersiniz.

Dünyada hicvedilmeye hak kazanmanın korkunç ha-caletini hiç bir makam ve hiç bir kudret ödeyemez.

ŞAİR EŞREF, — ki bugün unutulmuşu benziyor —
Edebiyatımızın, en büyük, en realist, en yaman hicivci-
lerinden biridir. Zakkum: 10-3-951

(TA - KA)

Hiciv ve Mizah

Hicivle mizah arasındaki farkı inceden inceye tayin etmek belki müşküldür. Fakat nebatla hayvanı birbirinden ayıran geniş hatlara benzeyen bazı vasıfları çizmek mümkündür.

Hiciv ve mizah bir taraftan bir mizaç meselesi olmakla beraber bu mizacın kökleri bir sosyetenin tarlasındadır. Sosyete tıpkı toprağa, havaya, suya benzer bir vazife görür. Mizahın ve hicvin inkişafı her devirde aynı olmamıştır. Her devirde insanlığın hayatına tekabül eden bir sanata sahip olmuştur. Fakat her devirde insan mizah ve hicvi açık, bariz hatlarla kullanamamıştır.

Mizah zekâsı yaşanan hayatın gülünç taraflrı keşfedildikten sonra ancak faaliyete geçebilir. Yaşanan hayatın gülünç taraflarını görmek için neşeli, alaycı bir ferdin doğması kâfi değildir.

Büyük imanlar ve büyük kanaatler üzerinde insanların alay etmesine, istihza etmesine ne din, ne ahlâk, hatta rîe de politika müsaade eder.

Büyük istibdadlar daima cüretlerini insan ruhundaki büyük imanlara, büyük kanaatlere istinat ettirdikleri içindir ki, sosyete içinde mizah kulaktan kulağa ve gizli cereyanlar halinde yaşar.

Büyük kanaatlerin, imanların hüküm sürdüğü zamanlarda sosyete dogmatik bir takım kaidelere gönlünü vermiştir. Cemiyet kendinin kaidelerinin harareti sayesinde yaşadığını sanır. Tenkid, kaidelere, - bu kaide ister din, ister ahlâk, ister estetik, ister siyaset olsun - cüretle dil uzatmaktan doğar.

Eğer hararetini kaybeden bir kaide cansızlaştığı anda insanların arasından çıkıp gitse idi mesele yoktu: Derhal eskinin yerini yeni alırdı. İmanın yerini iman, itikadın yerini itikat kaplardı.

Denizle karalar arasındaki muvazene gibi bir hâdis eğer insan ruhlarında hüküm sürseydi.

Bir imanın tenkid örsü altında ezilmesiyle onun bizleri terketmesi arasında büyük zaman ve mekân farkı vardır.

Bu zaman ve mekân ayrılıkları insan ruhunu türlü, türlü işleyen bir lâboratuvar haline koyar.

Zaman olur ki eskiyen itikatlara karşı hassasiyeti-miz adeta kaybolur, yerine de yeni bir hassasiyet, yeni bir hâkim itikat geçmez. Her şeyi alaycı ve lâkayt bir gözle seyrederek. Bu alaycı gözün gördüğü dünya yüzde yüz sevilen, yüzde yüz güzel olan bir dünya değildir. Karikatürdeki güzellik, çirkinlik bu görüşün miyarıdır. Sevgi yerine alay hâkim olmuştur.

Mizah bu devirlerde inkişaf eder. Yani hassasiyetin, imanın yerini zekâyâ terkettiği zamanlarda kuvvetli mizah hükmünü sürer. Mizahta tahribçiliği besleyen bir hamle de vardır.

Bu onun kahraman, yaratıcı ve kâşif cephesidir. Bu itibarla mizah eğlendirme vasıtası değil bir yaratma işidir.

Hiciv mizahtan daha kuvvetlidir. Hattâ denilebilir ki, hicvin ve mizahın hududunu ayıran en kuvvetli unsur mizahın sadece zekâ ile işlenmesine mukabil hicvin hem zekâ, hem de imandan kuvvet almasıdır. Hicv eden adam san'at hududu içinde kalmak şartıyla bir taraftan zekâsını kullanır. Burada zekâ sadece tahribci bir rol oynar. Fakat, buna mukabil gizlediği, ortaya koymadığı fakat hissettirdiği bir tarafı da vardır: İman!

Bir şeye inanmıyan adam hiciv yapamaz.

Hiciv yaşanacak bir hayat tasavvuruna dayanarak inkişaf eder. Mizah sadece zekâyı bir nokta etrafında işaretle. Fakat hicivde, olması lâzım gelen hayatı menfi şekilde anlatan bir idealizm ve zekâ eseri göze çarpar.

Meselâ bizde Ahmed Rasim mizaha, Eşref hicve en güzel misaldir. Fikir ve San.at: 1939 Sadri ERTEM

Tenkit, Hiciv ve Divan Edebiyatı

Divan edebiyatında insani ve ahlâkî, zekâyâ müstenit ve hakikî hiciv ve tenkid arasak, bu maksatla bu edebiyatı baştanbaşa tarasak elimize noksan, eksik ve çok küçük bir mecmuacık geçer mi dersiniz? Ummuyorum. Bu edebiyatta hiciv, tahkir ve terzilden başka birşey değildir. Buluş yok değildir. Bu vâdide çok, pek çok yeni, yakası açılmadık buluşları vardır şairlerimizin. Vezin ve kafiyeîi sövmenin daniskasını bilir onlar. Fakat buluşların hepsi de birbirinden bayağıdır. Bu çeşit buluşlarda adeta ibda kudretini gösterirler.

Aynı zamanda bu hakaretler, şahsîdir de. Şair, en faziletli bir adamı, her hangi bir vesileyle rezil rüsvay eder. Bu hususta nasıl örnek verelim, şaşırdık doğrusu. Hic vettiğini, hristiyan patriğinin donmuş ve tecessüm etmiş zartasına benzeten şair,

Dehân-u gabgab-u enfîne nisbet pâktir kat kat
diye başlıyor. İkinci mısraını yazamıyacağız; bilmeyenler bilenlere sorsunlar!

Divan edebiyatında alay (mizah) da böyledir. Şair, söylenmez bir uzvunun rezilce marifetlerini sayıp döker ve bununla alay etmiş olur. Bir cemiyetin zevki, bunlarla terbiye edilirse elbette nükteleri, belden yukarıya çıkamaz ve şakaları yüz kızartır. Böyle nükteler sarfını âdet edinen bu çeşit şakaları kanıksayan bir topluluk da elbette menfaatine yardım edeni över, kızınca söver ve âciz kalınca da döver!

Bu bahsi fazla eşelemiyelim. Sözün kısası öyle över divan şairi, böyle eğlenir ve böyle söver işte.

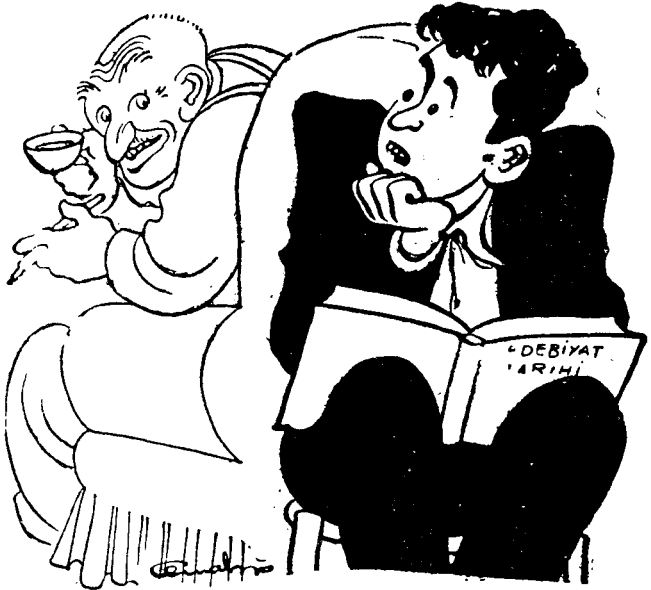
(Divan edebiyatı beyanındadır, sahife: 67-68) 1945).

Abdûlbaki GÖLPINARLI

Hicviyelere Dair

Meşrutiyetten sonra Yeni Gazetede de şair Eşref, -Galib- «râd-ı kaza» başlığı altında kıt'alar yazardı. En büyük kudretini hiciv yazmakta gösteren bu şairin bu kıt'aları yüzde yüz hiciv miydi? bilmiyorum. Ortada en geniş hürriyetlerden biri bulunmasına, rahmetli Eşrefin de usturuplu ağız bozmakta üstad olmasına rağmen bu kıt'alarda kendisine :

- Şimdi Divan şairi yok değil mi büyük baba?..
- Hayır, yok amma divane şair çok hamdolsun!..

— Edeb yahu!

Dedirtecek bir tarafı pek yoktu.

Çünkü hiciv denilen şey, kulaktan kulağa okunacak, pek hususî defterlere kaydedilen neviden olduğu zaman, pek yakın tanıdıklar arasında dilden dile, defterden deftere dolaşacak bir cazibe taşıyor.

İzmirde Eşrefin meclislerine devam etmiş, üstadın hizmetinde bulunmuş zatlardan birisi hayatta ve İstanbul basın âleminde: Hüseyin Rifat.

Bu zat, Eşref hayatta iken, hattâ oğlu Mustafa Şâtim öteberi yazarken şiirden hoşlanıyordu belki ama, şiir ve hiciv yazıyor muydu? bilemiyorum. Çünkü hiciv, edebî kaidelere, zekâ kurallarına ve nükte icaplarına uygun olarak ağzı bozmak demektir. Mesleği icabı, her şeyi en hassas terazilerle tartmağa alışmış olan Hüseyin Rifat, kimyagerlik ve eczacılık ettiği zaman, öyle sanırım ki,

**İdrâk-i maali bu küçük akla gerekmez,
Zira bu terazu bu kadar sıkleti çekmez.**

Hikmetini hatırlamış, ölçü dışında hivicler yazmamıştı.

Onun şairliğini geliştiren, ona ilham veren «üzüm kızı» olmuştur. Bir zamanlar, bilirsiniz, üstad bu ismi taşıyan bir rakı çıkarırdı. Onun hakkında yazdığı şu beyte bakınız :

**O kadar sâf-ü elezdir ki rakım,
İki zıkkımlanırım, bir satarım.**

Bir kaç gündür Hüseyin Rifat, vaktile Eşref'in Yeni Gazetede yaptığını bir İstanbul gazetesinde yapmağa başladı.

Fakat kulaktan kulağa fısıldanacak, defterden deftere gizlice geçirilecek kadar cazibeli (!) olmayan bu efendice hicivler neye yarar?

Onlar öyle kıt'alar olmalı ki yazarken yazanı, okurken okuyanı kızartmalı!

Bu hicivlerdeki efendice üslûp, hiç de o işi göremiyor. Halbuki edebiyattaki kudreti, kimyagerlikte, seyri-sefain meclisi idare âzâlığında ve demokratlıktaki kudreti derecesinde yüksek olan şairin o çeşit hicivleri de kulaktan kulağa dolaşmaktadır.

Ufuk 23-6-946

Nurettin ARTAM

- II -

Hiciv iyi bir şey midir, kötü şeyler midir? Bunu bir tarafa bırakacağım. Bu türlü yazıların edebî nevilerden birisi olup olmadığı da bir yanda dursun. Ben, bu fıkranda hiciv yazan ve yapanların ne karakterde adamlar olduğu noktası üzerinde duracağım.

Bizde hiciv vâdisinde yazılmış eserlerin en eski ve en meşhuru - Şeyhi'nin Harnamesini hesaba katmıyorum - Nef'inin Sihâm-ı Kaza'sıdır. Hani bir gün okunurken okunduğu yere yıldırım düşünce bir şairin :

Gökten nazîre indi siham-ı Kazası'na

Nef'i diliyle uğradı Hakkın belâsına

Dediği eser. Şair, bu kitabında kendi öz babasına varıncaya kadar kimleri kimleri hicvetmez!

Nihayet ölümüne sebep de Bayram Paşaya karşı gösterdiği celâdetdir ki bir cümlesi tavuk kümesinde boğulmasına sebep olmuştur.

Hiciv denilince hatıra şair Eşref gelmesin, olmaz. O da Sultan Hâmid'le, Şeyhülislâm Kapısı ile, daha sonra İttihatçılarla mısra mısra dövüşebilmek için ne zaruretleri, ne sefaletleri göze almıştı. Kahire'de çektiği bir resmi bir dostuna hediye ederken bunu kendine benzetemediğini, başkalarının da benzetemeyeceğini söyliyerek zaruret ve sefaletini şu tek mısraa sığdırır:

Giydiğim gömlek emanet fes elin

Nihayet Neyzen Tevfik'e gelelim. Onun da Allaha kadar dil uzatan hicivleri bediî küfürlerdir ve hepsi kudret ve otorite sahibi kimseler ve makamlar aleyhindedir.

Bu şairler bunları yazarlarken merdane bir cüret ve cesaret göstermişler, durumlarının tehlikeye düşmesine, ekmeklerinin ellerinden alınmasına, hattâ yerlelerinden, yurdlarından olmiya aldırmamışlardır. Ziya Paşanın «Zafername» si de böyledir.

Hazır hiciv mevzuu açılmışken bunların üç modern örneğinden de bahsedelim. Bunlar Fazıl Ahmed'in, Hüseyin Kâmi'nin ve Halil Nihad'ın bazı eserleridir. Hüseyin Kâmi'nin İttihatçılara, Fazıl Ahmed'in İtilâfçılara, Halil Nihad'ın gene zamanının ileri gelenlerine takılan parçalarına modern hiciv demek istiyorum. Fakat bunların çoğunda edebî bir renk, bediî bir değer vardı.

Bu arada beğenmediğim Hüseyin Rifat'ın kıtalarını bile cesaret gösterilerek yazılmış parçalar diye vasıflandırmak mümkündür.

Demek ki hicviye yazarlarda bulunması gereken vasıflar da vardır. Her hangi bir adam çıkıp dün öptüğü ele bugün tükürmeğe kalkarsa, onda bu cesareti göremediğimiz için tiksiniyoruz. Eski heccavlar bu kadar düşkünlük göstermediklerinden dolayı.

Ulus : 14-1-951

Nurettin ARTAM

Hiciv Hakkında

Hicvin bu ad altında toplanan benzerlerinin, bir sanat materyaliyle işlenmiş olmaları, onları edebiyat çeşitleri arasına sokmuştur. Hiciv ve benzerleriyle komedi, mizah gibi seçkin ve açık ifade şekli taşıyan ve halk seviyesine inebilen bu edebiyat çeşitleri hemen herkeste coşkun bir yankı yaratmaktadır. Bunlar her samimî topluluklarda söylenir, okunur ve not edilir. Hakikat böyle

iken bu çeşit edebiyat eserlerinin yayınlandığı pek seyrek oluyor. «Müstehçen», «galiz» ve «perde-bîrûn» hükümleriyle bu gibi eserler ancak mahrem defterlerde yer almaktadır. Bu eserlerin kaybolmadıklarına ve ölmediklerine bakılacak olursa bunları saklıyan bir kültür zümresi var demektir.

* * *

Hiciv edebiyatı, günlük hâdiselere cevap bulmak bakımından bunalmış kapasiteleri aydınlattığından içsel ve sevilir bir edebiyat nevidir. Sanatın değerlendirilmesinde iki kanaat vardır: Birisi, onun mutlak bir sanat oluşu; diğeri, cemiyete olan faydasıdır. İki ayrı ekol tefekkürünü kaseden bu aykırı anlamlarda hiciv edebiyatı müşterek bir mevki gösteriyor; hem bir sanat ve hem de bir cemiyet faydası olduğunu bildiriyor.

Evet, hiciv edebiyatında moral motifler azdır ve ibret sükeleri bir kül teşkil etmez ama, onlardaki samimiyete dayanan sanat ve espirideki incelik onu hakkiyle anlıyanlarca bize birçok şeyler duyurur ve kıvançla okutturur. Hicivde mevcut bu fârikaların kalitesi yükseldikçe eserlerin kaba zannedilen tarafları hazlı bir duygu içinde kaybolur, hâfızaya çabuk yerleşir ve sanatın kuvveti onu hattâ bedîî bir hale sokar.

F. UZUN

Alay, Şaka, Hiciv

Politika dedikoduları içine giren bir tenkidci, şakayı, alayı, hattâ öfkeli hicvi hoş görmeğe alışmalıdır. Kendinde tenkid etmek, alay etmek, şakaya ve hicve almak hakkını bulan, bir başkasına bu hakkı çok göstermez.

... Alay, şaka veya hicvin azdırıcı değil, uslandırıcı

bir tesiri vardır. Esneten kuru nasihat hatırdan ne kadar çabuk silinip giderse, dokunaklı bir alay nüktesi insanın içine o kadar işler. Alay, şaka veya hiciv, ister istemez mübalâğa eder. Mübalâğa «kabalaşma», «galizleşme» demek değildir.

... yerinde bir nüktenin, bin yumruktan daha terbiyeci olduğunu kavrayabilseydik!

Hayat durmadan küplere binmeğe değer mi? Somurtkan surat, öz babanın da olsa çekilir şey mi?

Dünyaya biraz da eğlenmeğe geldik.

Dünya : 23-3-952

FALİH RIFKI ATAY

Şiirimizde Hiciv

Şiirimiz hicivde bir bakıma fazlasiyle yer bulmuştur. Hicivde nam salmış birçok şairimiz vardır. Bunların başında Nef'iler, Eşrefler, Fikretler, Halil Nihatlar ilk akla gelenler arasında sayılabilir. Bu kadar bol hicivci vermemize rağmen, hicivde dar bir şahıs ve his zaviyesinden görüş, en büyük kusurumuz olarak işaret edilebilir.

Bununla beraber, Fikret ve Halil Nihat şahıslara bağlanan hiciv ananesini kökünden sarsacak kadar cesaretli hamleler yapmışlar vebunu eserlerinde aksettirebilmişlerdir. Fikretin şiirlerinde bütün devrinin sakatlıklarını, çarpıklıklarını olanca aydınlığıyla görebilirsiniz. Halil Nihadın aramızdan ayrılmadan önce yayınladığı «Ağaç» kasidesinde yaşadığımız devrin inkılâplarımızla içiçe ifrata kaçan taraflarının iğnelenmesine şahit olursunuz.

Divan edebiyatının en dikkate değer simalarından biri ve hiçbir kuvvetten yılmıyacak kadar kudretli bir kelâm kahramanı olan Nef'i, cesareti ve mücadele mevzu-

ları bir uçtan sosyale bağılı bulunmakla beraber, hicvinin sıklet merkezinde şahsiyattan kurtulamamıştır. Vezir Bayram Paşa ile kendi hayatına mal olacak kadar uğraşması onun bu davranışının açık bir delilidir. Fakat, asıl üzerinde durulacak nokta, hattâ aralarına Namık Kemal ve İsmail Safa'yı da alarak, hiciv yazmış bütün şairlerimiz medenî cesaretleridir. Bu medenî cesaret sayesinde yazdıklarını köşede bucakta saklamamışlar, her türlü vasıtaya başvurarak onlara geniş bir yayılma sahası kazandırmaya çalışmışlardır. Bu türlü davranışları kiminin odunluklarda boyunlarının vurdurularak cesetlerinin denize atılmasına, kiminin menfalar da çürümesine, kiminin de kendilerinden en fazla faydalanılacak bir zamanda bir köşeye atılarak paslanmasına sebep olmuştur.

Aşırı bir değersizlendirme hareketi için, hiciv daha evvelki başka duygunun, yani aşırı bir değerlendirmenin bir aksülâmeli şeklinde görülebilir. Bunda fazla yanlışlık olmasa gerektir. Hücum edilen, eğer anormal duyguların emrinde hareket edilmiyorsa, ya doğrudan doğruya veya dolayısıyla kendisinden zarar görülen şahıs veya şeydir. Burada zarar görme hicivcinin yalnız kendi benî bakımından mühim değildir. Memleket veya zümre de zarar görebilir ve hicivci bunların temsilcisi olarak harekete geçer. Bizzat hicivci de zarara uğrayabilir. Hicivci kendi zararlarını bir tarafa bırakarak topluluğun zararı uğrunda ayaklandığı ölçüde sosyal olmak vasfını kazanacaktır. Adlarını saydığımız şairlerin hicivlerinde derece derece sosyal hâdiseyi bulabiliriz. Bazılarında sosyal hâdiseye rastlamak yolunda yapılacak izahlar belki biraz zorlama gibi görülebilir. Ama onların kendi benleri dışında hiçbir endişeleri bulunmadığı ileri sürülemez.

Son günlerde yayınladığı «Hicivler» adlı kitabıyla hececi şairlerden Orhan Seyfi de hicivciler arasına katılmak gayretini göstermiş. Kitabının ruhunu, hicvin en

iptidai mânada tarif vesaikına uygun bulduğumuzdan üzerinde duruyoruz. Nitekim tamamiyle politik bir mahiyet taşıyan bu kitap, bir ikisi müstesna muvafık basında bile kötü karşılanmıştır. Bunun sebebi de meydandadır. Şair Orhon, kendisini son devreye kadar milletvekili seçtiren kendi partisinin başkanına, sırf bu devrede milletvekili seçilemediği ve bundan da onu mes'ul tuttuğu için, ağır bir şekilde hicvetmektedir. Daha altı ay öncesine gelinceye kadar göklere çıkarılan bir zatın böyle birdenbire yerin dibine geçirilmesi, fizik kusurlarının ailesine bile teşmil edilerek ortaya konulması, kökleşmiş bir minnet duygusunun muayyen sebeplerle tersleşivermesinden başka hiçbir şey ifade etmez. Şairin, meçhulümüz olmıyan saiklerle kaleme aldığı «Hicivler», politik temayülü ne olursa olsun, hiciv edebiyatımızda şahıs ve ben zaviyesine en fazla yapışık, sosyal vasıftan en fazla uzak, his köpürüşlerini aşamamış bir nümune diye gösterilecektir.

Hafta : **Vecdi BÜRÜN**

Hiciv mi? Volta mı?

آق باباڭ « فېسکه » سی

**ZAFER-İ MUSANNA!
VE YENİ HECCA VLAR...**

اورخان سینی بک

(Akbaba - 1923)

C. H. P. nin başına bir izmihlâl felâketi gelince bu

Bazı ölümler var ki, bir mazhariyet, bir iyi talih eseri sayılabilir. Fakat yine, öyle yaşamalar var ki, tamamen bir talihsizlik eseri oluyor. Halkın nefret ve lânetini, en yakın dostların ihanetini ve yüz çevirmesini görmeden ölüp gidivermek gerçekten büyük talih eseri...

Görmeden bugünü vaktile ölenler gülsün..

Gül gibi hâk-i mezara dökülenler gülsün!.

diyen şair, bu mısraları sanki bugün için söylemiştir. Gül gibi olmasa da, hattâ hâke de dökülmek nasip ve müyesser olmasa, yine de ölmüş olmak, bir saadet!..

Politika hayatında, ölmeden evvel ölmek bir facia!.. Bunun, uzaktan seyri bile acı... Hemen Allah kimsenin başına vermesin!.

**«Felek göstermesin bir yerde
âsâr-ı izmihlâl!..»**

masrân derin mânasını gözlerimizle gördük ve hâlâ da görüyoruz. Hem de nasıl?.. En pısırik bendegân bile efendilerine velinimetlerine dil uzatabiliyor. O derecede ki, düşmanları bile mebhut eyliyecek kadar...

Bizim kırk yıllık hececi başı da heccav olup çıktı.

Bu nasıl olur?. demeyiniz; bu dünyada olmaz olmaz!. İhtiyaç ve zaruret insanı, durup dururken, heccav da yapabilir... Orhan Seyfi'ninki de böyle; lüzumuna binaen?..

NEF'İDEN EŞREFE VE NEYZEN'E KADAR...

Hececi heccav oldu, diyoruz amma, oldu demekle olur mu hiç!.. İki de (Hece) ile başlıyor amma sonra tamamen ayrı istikametlere gidiyor.. Ressam nasıl karikatürist olmazsa, bir şair de kolay kolay heccav olamaz. Hiciv, şiire benzemez, belâlı bir iştir.

Karikatürist, hapsi göze almış; hicivci de kelleyi kol-tuğa almış adamdır. Çünkü hiciv ve karikatür, insanların maddi ve manevî varlıklarına zayıf, sakat, sivri taraflarına dokunur, blöfleri ortaya koyar ve daima sahibi için acı olan gizli hakikatleri açıklar. Hicivde temel: Mazmundur. Hakikî bir heccav, bir mazmun yakaladığı zaman, onu ne pahasına olursa olsun kullanır ve kendisini bu sanat yolunda, hiç yoktan tehlikelere atar. Bunu Eşref, ne güzel ifade etmiştir.

«Eylemem hicv-i edânı eylemekten içtinab

Doğruyu söyler, gezer bir şairim.

Hoşça bir mazmun bulunca Eşref!.

Kendimi hicveylemezsem kâfirim...»

Hicviyeci için asıl olan menfaat, kin ve nefret değil, sadece mazmundur. Hakikî bir heccav, bir mazmun yakaladığı zaman onu, her ne pahasına olursa olsun kullanır ve bunu bilhassa iktidarı elinde bulunduranlara yöneltir!..

Edebiyat tarihimize baktıkça görürüz ki, hiciv, (Merd-i Suhen) lerin kârı olmuştur. Hakikati sevenlerin, hür düşünen ve tok söyliylen insanların işi olmuştur. Nef'iden tutunuz da, bugünkü Neyzen Tevfik'e kadar bütün hicivcilerimiz tok sözlü, dik başlı erkek adamlardır.

Bilmem ki, Orhan Seyfi'nin düşmüş, zebunlaşmış bir iktidara yönelttiği ve adına hicviyeler dediği hecelerden kaç tanesi nesillerin hâfızalarında Eşref'in kıt'aları ile yanyana kalabilecek!.. Temenni edelim ki Eşref'in ruhu onun bu teşebbüsünden haberdar olmasın... Eğer bir duyarsa :

**Şuaradan bulunup ey sövüşen meş'areler,
Terkedin âleme karşı bu çocuk âdetini..
Bir daha böyle sövüp saymanızı duydum mu?
Alimallah cümlenizin!.**

diye başlayacağı muhakkak.

YEK VÜCUT VE İKİ O!..

Hececinin (Hicivler) inden Eşref'in henüz haberi yok. Şimdilik kendisine talebe nev'inden bir genç satmış... Hem nerede?. C. H. P. nin baş düşmanı olan Kudret'te... Hicivleri, münevverler ve halk beğenmek şöyle dursun Kudret bile nefretle: «Tû Sana!» diyiverdi.

Yeni hicivci bir mısra-ı berceste ile cevap verecek yerde aynı mazmun ile yani «Tû!. Sana oğlum!» diyerek bir cevap verdi ve: «Mustafa Kemal Paşa, kendisinin Anadolu için zararlı olacağına kani olduğundan kabul etmedi. Ters geri İstanbul'a yolladı. Atatürk'ün Millî Mücadeleye kabul etmediği Orhan Seyfi!.. diye bir şeyler söylüyorsun amma, o ben değilim. O sırada ben ne Ankaraya geldim, ne gelmeye teşebbüs ettim, ne de, tabii geri gönderildim.» dedi. Yazı sahibi gençle arayı fazla açmamak için de alttan alıp: «Türk edebiyatında hiç

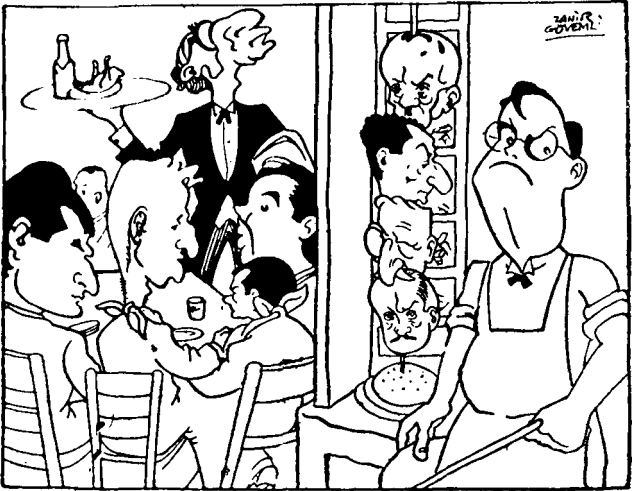
bu kitap kadar iftirasız, isnadsız, garezsiz, terbiyeli bir hiciv gördün mü?. Bunlara hiciv bile denmez, yavrum!» diyip işin içinden sıyrılmağa baktı.

Orhan Seyfi'nin, en doğru sözü bu son cümlesidir!

Fakat asıl söylenmesi gereken şeyi söylemiyor. Ben o değilim, o başkasıdır, diyip duruyor. O, o, o!.. O kim yahu!. Anadolu'dan geri gelen ikinin biri değil mi? İlâhi Orhan Seyfi, vücudünüzün öteki başı değil mi?. Bu kardarcık küçük nüansı bir genç nasıl tefrik etsin?. Ha Ali Mehmet ha Mehmet Ali!. Arada teklif mi var?.

Hafta :

Yazan : BOZAN

ZİYAFETİ EDEBİYYE

Hiciv Şairlerimize Dair NOTLAR, NÜKTELER, HÂTİRALAR

Şiir Kurbanları, Eza ve Cefa Gören Şairler

Osmanlı tarihinin edebiyat cephesi de hayli kanlıdır. Bazan din, bazan siyaset vesile yapılarak, yani dinsiz veya muhalif denilerek zaman zaman şair kafası da kesilmiştir. Şair, güzellikleri teneffüs ve terennüm eden sanatkâr demektir. Onlar hurafelerden iğrenirler, haksızlıklardan tiksiniirler, hayatı ve kâinatı lekesiz bir güzellik içinde görmek isterler.

Hakları da yok değil. Çünkü hurafeler, beşerin en yüksek süsünü teşkil eden zekâyâ sürülmüş çamurlardır. Sezen bir dimağı, duygulu bir ruhu ancak iğrendirirler. Haksızlıklar, beşerî haysiyeti inciten uğursuz yumruklardır. Hak mefhumuna saygı ve sevgi gösterecek kadar yüksek yaratılmış bir kalbe ancak bulantı verirler. Bu sebeple şairlerin çirkin ve bâtil fikirlere, hareketlere karşı feveran göstermeleri gayet tabiidir.

Fakat müstebit idareler, çirkinlikten iğrenilmesine, nefret gösterilmesine de tahammül edemezler. Ondan ötürü hurafeleri tezyif ve haksızlık yapanları tahkir etmek isteyen şairler her yerde ve her diyarda asırlarca mücrim sayıldı, şiddetle takip ve tâzip olundu.

Osmanlılık devrinde hayatı tehlikeye ilk düşen şair «Şeyhi» dir. O Germeyanlı bir hekimdi. İsmi Sinan olup şiirde «Şeyhi» mahlasını kullanırdı. Cehlin ilme, riyakâr-

lığın doğru özlülüğe, yabancıların yerlilere tercih edildiğini görünce dayanamadı «Harname» yi yazdı. Padişah başta olmak üzere devrinin bütün büyüklerini eşeklikle itham etti. Fakat bu hicvini bitirir bitirmez savuştu, kellesini koparılmaktan kurtardı.

«Şeyhi» nin çağdaşı olan Türkmen İmadettin onun kadar mesut olamadı, Halepte Kölemene idaresine yakasını kaptırdı. Nesimi mahlası ile ün alan bu filozof Türkmen, hayrı ve aşkı telkin ederdi. Ferdiyeti gösteren insan ruhunun cemiyeti ve külliyeti temsil eden ilâhî ruh ile - denize karışan yağmur taneleri gibi - imtizaç eylemesi lâzım geleceğini söylerdi. Bu telkinler küfür sayıldı ve zavallı Nesiminin derisi yüzüldü.

Osmanlı idaresinin ilk astığı şair «Figanî» dir. O, Kanunî Sultan Süleyman devrinde şöhret bulan sanatkârlardandı. Farsça bir beyti bir edebî mecliste mânalı surette dile aldığından dolayı Sadrâzam İbrahim Paşaya hücum etmiş olmakla itham ve bir eşeğe ters bindirilerek İstanbul sokaklarında teşhir olunduktan sonra idam olundu. (*)

Figanî'nin başına gelen felâket şairleri hayli korkutmuş olacak ki yüz yıl kadar edebiyat sahasında kan döküldüğü görülmüyor. Dördüncü Muradın idareyi ele al-

(*) : Figanî'nin dile aldığı Farisî beyit şudur :

Dü İbarhîm amed be deyri cihan

Yeki pütşiken, yeki püt-nişan.

Bu beyti şu suretle tercüme etmişlerdir :

Bir Halili evvel gelip etmişti esnamı şikest,

Sen Halilim şimdi geldin, halkı ettin putperest!

Malûm olduğu üzere Kanunînin veziri İbrahim paşa, Budapeşteden birkaç tunç heykel getirip İstanbulda yaptırdığı sarayın önüne diktirmişti. Figanînin o Farisî beyti okuması ve belki teşrih etmesi bu münasebetle suç sayılmıştır.

masile beraber bu sükûn bozuluyor, şairlik âlemi yine kurbanlar vermeğe başlıyor. O zâlim Hünkârın öldürttüğü şairlerden biri «Mantıkî» dir. Bu zat, hem şair, hem kadı idi. Bir taraftan şiir, bir taraftan ilâm yazardı. Tıpkı Şeyhî gibi cehlin ilme hâkim olmasından müteessir oldu. Beraber çalıştığı vezirleri birer birer hicve başladı. O meyanda Şam valisi bulunan bir cahili de hırpalamıştı. Vali, şair kadıyı zehirletmek istedi, o da Halebe kaçtı ve bu ilticasını şu kıt'a ile İstanbul'a bildirdi :

* Şâm'da bilmediler kıymetimi
İltica ettim Halebüşşehba'ya
Harlerin çifti iz'acından
İltica ettim Öküz paşaya.

Halepte Öküz lâkabile meşhur Mehmet Paşa vali idi. Bu sebeple Mantıkî'nin kıt'ası mânalı ve hali de harap idi. Çünkü yağmurdan kaçıp doluya tutulmuş bulunuyordu. Nihayet Dördüncü Murat işe karıştı. Cehlin düşmanı, cahilin düşmanı ve cehli himaye edenlerin düşmanı olan Mantıkî'yi astırdı.

Fakat ölümü bir hâdisе teşkil eden şair, meşhur «Nef'i» dir. Türk edebiyatının en büyük üstadlarından olan bu Erzurumlu (Hasankale'li) dâhî de yukarıya ve aşağıya ateş püskürmekten, cahil ve mürtekip devletlilerin sığındıkları altın kalelere manzum yıldırımlar yağdırmaktan geri kalmıyordu. Dördüncü Murat, uzun bir müddet onu okşadı, ihsanlarla ağzını kapamak istedi, fakat zulmün zulmet yarattığı bir devirde de nura gem vurmak mümkün değildir. Nur, yayılmak ve karanlığı yırtmak ister. Nef'i de padişahın cemilelerini istihkar etti, hak için bağırmaktan geri kalmadı ve bu uğurda can verdi.

Nef'i - padişahın iradesile - öldüren sadrâzam Bayram paşadır. Cellâtlık vazifesini yapan da Boynueğri

Mehmet çavuştur. Bu adam zavallı Nef'iyi yumruklaya yumruklaya kömürlüğe götürüp boğdurmıştır.

Faciayı zamanın dalkavukları alkışladılar, Bayram paşayı tebrik ettiler. Ancak 200 yıl sonradır ki başka bir şair, o şanlı, şöhretli Ziya Paşa, zalimle mazlûmun kıymetlerini şu beyitte tesbit etti :

Bayram gibi bir hâri zeman

Kıydı o yegânei cihane,

Fakat Ziya Paşa bir gün kendine de kıyılacağını menfalarla süründürüleceğini bilmiyordu!

Tan : 13-8-939

M. Turhan TAN

Siyasî Şiire' Dair

Genç ve mütefekkir muharrir Nadir Nadi, bir fıkrasında siyasî şirden bahsederken, bunların az ömürlü şeyler olduğunu, kısa, baharın güzelliğini, bir karanfilin neşesini tasvir eden bir iki beyitlik şiirleri, uzun uzun yazılan siyasî şiirlere tercih ettiğini söylüyor ve «Ah, Fransız şairleri, keşke öyle kolaç kolaç siyasî şiirler yazmasaydınız!» diyordu.

Genç muharrir, «siyasî şiir» diye hangi kısım manzumeleri kastediyor?.. Vatanî şiirler mi? Yoksa siyasî tarizleri ihtiva eden manzumeler mi?..

Hangisini de olsa, bunları mânasız ve faydasız bulmasını doğru görmüyoruz. Vatanî şiirlerin, bir halkı heyecana getirmek bakımından faydaları nasıl inkâr edilebilir? Sonra bunların, gençlerin körpe dimağlarında ve minimini yavruların üzerinde terbiyevî tesirleri olduğunu da unutamamak lâzımdır.

Fransayı hürriyete kavuşturmak için, Maraların, Dantonların ve bütün ihtilâl ricalinin hitabeleri, nutukları, makaleleri kadar, şairlerin de tesiri olmamış mıdır?

Siyasî tarizleri ihtiva eden şiirlerin de, kütle üzerinde büyük rolleri vardır. Bu tarzdaki eserlerin de faydaları

görülmüştür. Başka milletleri bir tarafa bırakalım, bu kabil yazılar hürriyet ve inkılâp mücadelemizde müsmir bir rol oynamıştır.

Bunlar, müstebit padişahlara karşı duydukları kini, hıncı - muhtelif sebeplerle - söyleyip haykıramıyan ağız-larda bir teselli teranesi, bir ök nağmesi halinde dolaş-mış âmme vicdanında yer bulmuş, halkın dilinden düş-memiştir. Bütün tazyiklere, baskınlara rağmen Namık Kemalın, bu büyük vatan şairinin (Vatan) kasidesi ve diğer - haydi değerli meslekdaşımın tâbirile söylileyim - siyasî manzumeleri her evde okunur, her talebenin def-terinde bulunurdu. Ellerde, dillerde dolaşırdı.

Ziya Paşanın, Deli Hikmetin, Abdullah Cevdet'in Sü-leyman Nazifin şiirleri de böyle değil miydi?.. Hâfızaları-mızda yaşadığı kadar, dillerimizde de dolaşmıyor, şurada burada okumuyor muydık?. İstibdadın düşmanlığını, ikin-ci Abdülhamidin zulmünü, devlet erkânının fenalıklarını bu şiirlerden, bu manzumelerden, yani siyasî şiirlerden öğrenmedik mi?.

Su mülkün halkını söylet sana feryad lâzımsa,

Su halkın mülkünü seyret harab âbâd lâzımsa!

Beytini, istibdatta, saraya karşı ruhan haykıranların sayısı kabarık biryekûn tutar.

Sonra büyük hiciv şairi Eşrefin (Hasbühal) i ve (Lâ-zımsa) adlı uzun şiiri ve benzerleri siyasî şiirlerin en kuvvetlilerindendir. Bunların, halkımızın üzerindeki te-sirlerini nasıl inkâr edebiliriz. O, uzun süren bir mutla-kiyet devri içinde İkinci Abdülhamit ile ricalini hiciv ve terzil etmekten çekinmemiş, yazıları hafızadan hafızaya, dudaktan dudağa intikal etmiştir. Halk bunları okumak-la müteselli oluyor, müstebidlerden bir nevi intikam alı-yordu.

İnkılâbın zarurî olduğunu kafalara ve ruhlara bu şiirlerin aşladığını inkâr edebilir miyiz? Muhakkak ki,

siyasî şiirler kuru bir tarziden ziyade, terbiyevî ve ikaz-kâr bir düşünce ile yazılmıştır. Ve yazılır. Ve bunları faydasız bulmak, - fikrimizce - hatalı bir görüştür.

**Ben ne mesihi, ne mesiha demem,
Zevki hakikatte arar âdemim!**

Haber : 16-11-1941

LÂEDRİ

Ferit Kam'dan Hâtıralar

Profesör «üstad Ferid Kam hem ilim, hem felsefe, hem de edebiyat cephesinde memleketin seyrek yetiştirdiği» bir mütefekkidir. Aynı zamanda hicviyeleriyle şöhet bulan rahmetli üstadın bir kaç hâtıra sunuyoruz.

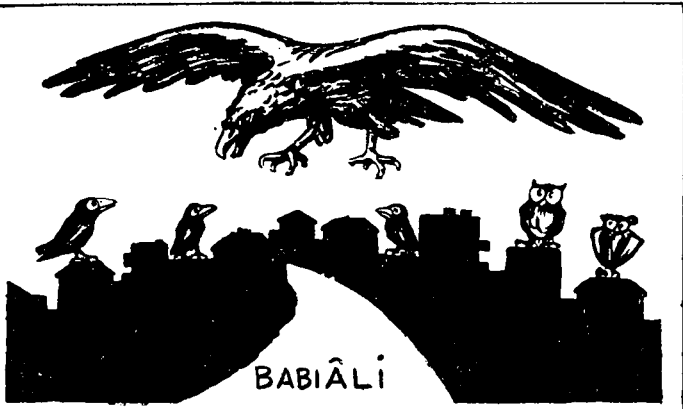
Yazılan bazı değersiz «tezler» için «kâfi bir tez» derdi. Ve «kef» li tez, yani tezek mânasını kasedederdi.

Beylerbeyinde ikameti esnasında bir gün camiin önündeki bahçeli kahve de oturuyor ve müşhil olarak kullanılan «kara helile» çiğniyormuş. Biri ne yediğini sormuş, kara helile çiğnediğini öğrenince, kara halile'nin ne hassası vardır, demiş.

Ferid bey de, onu Belediye Çavuşu Osman efendiye sor, demiş.

Osman efendinin halilesi, yani zevcesi siyah olduğu için kara halilenin, yani siyah zevcenin hassasını o bilir, demek istemiş.

Süleymaniye medresesinde kelâm, felsefe ve tasavvuf şubesinde bulunduğumuz sırada, arkadaşlarımızdan birisi, tasavvuf hocasına sorduğu bir suale tatmin edici cevap alamadığı için, bir defa da Ferid beye soralm, dedi. Rahmetli derse girer girmez: «Âyin-i dinî esnasında tef ve

ney gibi çalgıların alınması caiz midir?» diye sordu. Ustâd kürsüden indi, baş ve salavat parmağını sağ yeleğinin cebine götürdü; bir iki defa dershanede dolaştıktan sonra, yazınız, diyerek şu kıt'ayı söyledi:

Sır-rı nây-ü semâi anlamıyan
Kafana dümbelek desem yeridir
Aynı mebhaste şâk idi sofî
Sana ondan eşek desem yeridir.

Ve «eşek», «şek» kelimesinin ism-i taftilidir, şeddelidir, diye ilâve etti. ** Şükrü EREN

Galiba Mehmet Akifin Küplüce, Havuzbaşı, Çengelköy gibi Beylerbeyine komşu yerlerde uzunca oturması, yâr-ı canı Ferid'in Beylerbeyili olmasındandı.

Mehmet Akif Mısırdâ iken İstanbulda ölen annesini de Küplüce mezarlığına, yani Beylerbeyi topraklarına gömmüştük. Ferid bey bu ölüm hâdisesine kadar ihmalcilik etmiş, yakın arkadaşı Akife hiç bir mektup yazınamıştı. Fakat bu cenazenin arkasından bir başsağlığı di-

Adanalı iki Hiciv Şairi

Adanalı iki hiciv şairi şunlardır: On dokuzuncu yüz yılın başında ölen Sürurî Efendi ve yirminci yüzyılın başlarında ölen Hayret Efendi.

Sürurî, hiciv şairi olduğu kadar vak'aların tarihlerini ebcet hesabile yazmak sanatının üstadı olarak tanılır. Meselâ, bir mektebin tavanının yıkılması üzerine yazdığı bir tarih mısraı «Hezliyyatı Sürurî» isimindeki hicivler kitabının bir çok sayfalarına, kıymetçe üstündür.

Mısra şudur :

Yıkıldı mektebin sakfi, yapıldı gönlü sıbyânın

«Sürurî» kelimesi bu şairin ismi değildir, eskiden âdet olduğu üzere edebiyattaki mahlasıdır ve bu mahlası da, kendisine Adanadan İstanbula geldiği zaman, şeyhislâm Tevfik Efendi verdi. Bunu, bizzat Sürurî, şu kıtasile söyler :

**Mukaddem, altı yıl «Hüznî» tehallus eylemişim ben,
Bihamdillah, meserretyâb kıldı hayy-i bi-enbâz**

lemek lâzım gelmiş, yazdığı mektuba Mısırdan gelen cevapta nüktedan Mehmet Akif şöyle demişti:

— Yahu, sizden ses sada çıkması için bizim evden cenaze çıkması mı lâzımdır?

Biz çocukken üstad, Beylerbeyi iskelesine, Küplücede, Havuzbaşında ve Çengelköyündeki dostlarına ziyarete giderken - o zaman Ford otomobili henüz icat edilmemişti - Canlı bir taşıt üzerine binerdi. Galiba tanıdıklarından bir herifi hicvederken o zavallı canlı taşıttan ilham almıştı:

Öyle eşşektir ki bâlâsındaki teşdidinin

Âlet-i timara benzer lâyuad dendânı var.

Nureddin ARTAM

(Profesör Ferid Kam hayatı ve eserleri 1946 -)

Agâh Sırrı Levend

**İşittim bana hâtif didi kim: yaz bi-nuhat târih;
Süruri, sana mahlas verdi Tevfik-ı suhanperdaz.**

Şairin bu kıtasından anlıyoruz ki, Sürurî edebiyattaki mahlasını evvelâ kendisi kendisine vermiş. Fakat bir hiciv şairinden ziyade, Fuzulî gibi bir hicran şairine daha çok yaklaşan bu mahlası, zamanının zarif şeyhislâmı onun bazan güzel tebessümler bazan çirkin kahkahalar şeklindeki hicivlerine daha uygun bir mahlasla değiştirmiş.

Sürurînin hicivlerinden bir çoğu, tenhada ve kendi kendimize bile okuyamayacağımız kadar pistir. Fakat bu türlü hicivleri istiskal etmiyen devrini düşünürsek; ve duvar şairlerinin, nükteyi pis lâkırdılarla aradıklarını unutmazsak, Sürurî'yi, Nefîlerden Küfrî'lerden daha çirkin bulamayız. Fakat şunu da unutmamalıyız ki, Sürurî, bir tebessüm kadar ince, zarif nüktelerle manzum şakalar da yazdı. Bu şair bir aralık bir başka şairin, Sümbülzade Vehbî'nin konağında kâhya idi. Ve Vehbî Efendi, Eski Zağra naibi iken, Sürurî onun maiyetinde bulunuyordu. Eski Zağralılar, bazı sebeplerle, nâib Vehbî Efendiye kızmışlar ve kâhyası Sürurî ile beraber ikisini hapsedmişlerdi. Fakat Sürurî, bir müddet sonra hapisten çıkarılmıştı. Sürurî'nin bu müzip mısraları, bu vakanın zarif bir hikâyesidir

**Kodular hapse, sizinle beni de ey Vehbî;
Ağlaşırđık, silerek çeşmimizi yağlık ile
Çünkü yoktur günehim, işite vilâyetli beni,
Geldi kurtaraya, siz bunda kalın sağlıkla.**

Adananın ikinci hiciv şairi Hayret Efendi de, pis hicivler yazmakta, bazan Sürurî'ye benzer. Fakat hicivleri, bazan, ictimai tenkidlerdir ve çok güzel çok temizdirler. İkinci Sultan Hamid zamanında Maarif Nezaretinde «Encümeni Teftiş-ü Muayene» diye bir sansür heyeti vardı ki, basılacak kitaplar burada incelenir, padi-

şahın vehmine dokunacak satırları ve hattâ sayfaları çıkarılır ve eserlerin, böyle, burunları ve kulakları kesilmiş bir halde basılmalarına izin verilirdi.

Abdülhamit devrinin fenalıklarını şifahen hicv etmekten korkmıyan Adana şairi Hayret Efendi, «hakki sükût» olarak, bu encümene âza tayin edilmişti. Fakat bu hicivci şair, bu encümende padişahın arzusuna hizmet edecek yerde, Namık Kemal'in bile eserlerini müdafaa ediyor, basılmalarına izin veriyordu. Kendisinin bulunmadığı bir gün bu encümene şair Halil Edib Beyin şiir mecmuası gelmiş, birçok yerleri mevcut âzâ tarafından çizilmişti. Hattâ bu hâdiseyi, şair Eşref şu kıtasile hicvetmişti :

**Çizerler her eserden, bî mühâbâ, bir takım yerler,
Edib'im sanma kim yalnız senin Dîvânı çizmişler
Geçen gün encümende yok iken (Hayret) bütün heyet
Arabca bir suhan zan eyleyip Kur'anı çizmişler!**

Eşref'in bu kıtası Adanalı Hayret Efendinin bu sansür heyetindeki temiz hüviyetini gösterdiği gibi, bizzat Hayret Efendinin söylemekten korkmadığı bazı sözler de, bu hiciv şairinin medenî cesaretine bir delildir. Ve bir hiciv şaheseridir. Bunlardan biri şudur: Hayret Efendi eski Darülmualliminde (Öğretmenler okulunda) edebiyat hocasıdır ve talebesine, bir gün, eski edebiyatın «berâatı istihlal» ini anlatmaktadır. O sırada Maarif Nazırı olan zat Erenköyü taraflarındaki köşkünün kapısına, tahnit edilmiş bir ayı ölüsünü ayakta olarak koydurmuştur.

Hayret Efendi talebesine şöyle der :

«Bir şeyden başka bir şeye intikal etmektir. Meselâ, köşkünün kapısında ayı cesedini görenler, içerde Maarif Nazırı Paşanın oturduğunu anlarlar.»

Bu sözden birkaç gün sonra, mektebe yine ders vermeye gittiği zaman, Hayret Efendinin eline bir kâğıt veriliyordu: _Bu kâğıtta, muallimlikten azledildiği yazılıydı. Fakat Hayret Efendi bundan müteessir olmuyordu, bilâkis neşeleniyordu; söylediği hiciv hedefine varmıştı.

(Son Posta, 25 Ocak 1951)

Midhat Cemal KUNTAY

Hicivler ve Heccavlar

Bu haftanın en mühim hâdisesi «Hicivler» dir. Ziya Paşa ne güzel söyler :

**Çarhdan aldım «Ziya» tîğ-ı zebanla intikam
Rahmet olsun fen-ni nazmın pîrine, üstâdına!**

Haklı değil mi? Hiciv kadar tesirli ne olabilir ki? Dünyada her şey geçer; güzel söz kalır... Hele dokunaklı olursa bir anda dilden dile atlar; yayılır, yerleşir ve yaşar.

C. H. P. şefinin aleyhinde çıkan hicivler de böyle olacak. Bu kıt'alar şimdiye kadar söylenen sözlerin nazımla ifadesinden ibarettir. Fakat itiraf etmeli ki bunlarda ne Neyzenin ne de Hüseyin Rifatın ürkütücü ve ısıracı mânası vardır. Herkes şair olur ama Heccav olamaz. Meselâ Nef'i büyük bir şairdir... Fakat büyük bir Heccav değildir. Muasırlarından (Kirli Nigâr) la kapıştıkları zaman kadın Nef'inin en ağır hicivlerine bir beyitle mukabele etmiş ve şairi habt etmiştir. Edebiyat tarihinin hiciv vâdisinde söylenmiş en beliğ bir sözü olduğu için bu beyti yazıyorum; Kirli Nigâr şöyle demiş :

Bayır turpun diyorlar Nef'i yokdur

O... dıkça çıkan Nef'i değil mi?

Nef'i idam edileli nice oldu. Kirli Nigârın belki edebiyat tarihinde kayda şayan bir divânı bile yoktur. Fakat şu beyit hâlâ yaşıyor.

Orhan Seyfinin hicivlerinde bazıları var ki bahsedilmeğe değer. Meselâ :

Yaş haddini doldurdu dedin «Çakmak» ı atdın

Yaş haddine rağmen «Gedeleş» kaldı yerinde!

Hizmetde, liyâkatde, faziletde değilse!

Anlat bize: Ölçün nedir insan değerinde?

Bir de ş u var :

Ş u hastahâne, ş u mekteb, ş u köprü, câmi... hep

Sayın seleflerinin vakfıdır. Senin var mı?

Seninki nerde pašam? Halka zorla yaptırılan

Çürük çarık, yarı kalmış, harâb okullar mı?!

Hicivlerde son devrin dedikodulu vak'aları güzel te-
barüz ettiriliyor :

Bir gün inşallah olursun da Reisicumhûr

Söyleriz türkünü biz. Topla çıkıp parsa yine

«Gedeleş» başlasın emlâk işi simsarlığına

Düşürür elden; satın al; bir kaç ucuz arsa yine

Alın bir daha :

Öyle bir «Sirk» di ki Meclis Grupu

Partinin lideri, baş cambazdı

Kimi Arslan, kimi Kaplan, kimi Pars...

Sâhiden insan olanlar azdı.

Hicvin kuvveti hakkında bir fikir vermek için son
asrın en kuvvetli Heccavı olan Eşrefin Sultan İkinci Ab-
dülhamidin attan düşüp ölen Hazine-i Hassa Nâzırı Agop
Paşa hakkında söylediği kıt'ayı yazalım :

Atdı at ânı; o da duzaha atdı cânın

Biri duymuşdu bunu; çıkdı dedi memşâdan

Nalları atmak ile (dördü) hesabdan tarh et;

Çıka târîh-i vefât ism-i (Agop Paşa) dan

Sadrâzam merhum Kâmil Paşayı veçhen Yahudiye
benzetirlerdi. Eşref, İzmirde paşanın çok iltifatını görmüş
olmasına rağmen onu da hivcetmiştir :

Hazır elbise satan kavm-ı Yahuddan birisi

Bana bir kaşkariko eyledi külliyyet ile...

Ben anın ânesinî, babasını beller idim.

Sadıra'zam darılır, gayret-i milliyet ile.

Eşrefin elinden daha doğrusu dilinden kurtulan vü-
kelâ azdır: Hariciye Nâzırı Kürt Sait Paşanın yerine Ar-
navut Turhan Paşa için de :

Gerçi sen Dahiliye Nâzırısın

Zurnanın (nâ) sı nâzırın (zır) sın.

Demiş..

Eşref yine sadrâzam Kâmil Paşa hakkında şöyle bir hiciv yazmıştır :

Agop pâşâyı lutfet Pâdişahım sadr-ı-a'zam yap.

Deninin peyrev-i ikbâli varsın bir denî olsun.

Sadâret mührünü memnu' ise vermek müslümâna.

Yahûdiden usandık bir zaman da ermenî olsun.

Süleyman Nazif merhum da ateş zeban Heccavlar-dandı. Sultan İkinci Abdülhamidin istibdadını istihlâf eden İttihat ve Terakkinin memleketi birinci dünya har-bine sürüklediği zaman yazdığı şu kıt'a hatırlardadır :

Halt edub durduk siyâset nâmına

Türkü mahvetdik celâdet nâmına

Mülkü yıkdık aşk-ı millet nâmına

Milleti soyduk hâmiyyet nâmına.

Hele bir şarkısı vardır ki o zamanlar herkesin ağzın-da gezerdi. Sultan İkinci Abdülhamide hitaben yazılan şarkı şudur :

Pâdişâhım gelmemişken yâde biz

İşte geldik senden istimdâde biz

Öldürürler başlasak feryada biz

Hasret olduk eski istibdâda biz.

Dembedem coşmakda fakr-ü ihtiyaç

Her ocak sönmüş ve susmuş millet âç

Memleket mâtemde; öküz taht-ü tâc

Hasret olduk eski istibdâde biz.

Eşref kuvvette Heccavlardan biri de Neyzen Tevfik-tir. En kuvvetli hicivlerinden bazılarını alıyorum :

Hep fırıldak döndürüb soymakda tüccar durmadan

Iztırabından bütün efrâd-ı millet inliyor

Çünkü kirli kârlı işler mâverâsından hemân

Sırtda bir kanbur gibi «Milli birâder» fırlıyor.

«Hicivler» müellifi öz Türkçe maskaralığı hakkında şöyle diyor :

Soruyorlar bize : «Öz türkce nedir?»

«Yaşayan, anlaşılan dil!» diyoruz.

Oturup bilmeceler uyduruyor,

Sonra «öz türkce budur bil!» diyoruz.

Fakat bunun en kuvvetlisini Neyzen söylemiştir:

S.. dılar her tülü ilmin türkce ta'birâtına

Pek gülünç sözlerle doldu şimdi «kamûs-u terim»

Böyle mantıksız buluşlar ilme bir hizmet ise

Belki yüzlerce (terim) s..... dadır her gün gerim.

**Hüseyin Rifat da çok velûd bir hiciv şairidir. Sarac-
oğlu hakkında yazdığı şu hicve bakınız :**

Başvekil oldu Saracoğlu. O gün

Verdiği sözleri hep çıkdı yalan.

Babası eşşeğe dikmişti semer

Kendisi bizlere yükletdi palan.

**Bu şairin demokratların iştirâk etmediği kısmî se-
çimler hakkında söylenmiş bir hicvi vardır ki âdeta bir
tablodur :**

Seçimlerden zaferle çıkdı gûyâ Halkcılar (Rif'at)

Bütün milletle birlikde bu hâle gülmeden bittim

Görünce câmilerde kimsesiz sandıkları tenhâ

Musalla taşlarında bir fakir tâbûtu zan etdim.

**Hiciv, sonu gelmiyen bir âlemdir. Fuzulî meşhur Ka-
lem kasidesinde :**

Alınmış akçen ile bir kulundürür makbûl

Başın eğer keseler eylemez firâr kalem.

Der. Hiciv de kalemin kendi kendine şahlanmasıdır.

**Hicve kızmak olmaz. Ziya Paşanın bir sözü ile başla-
dığımız bu sohbeti yine onun bir beyti ile bağliyalım:**

İ'tiraz eylerse bir nâdân «Ziyâ» hâmûş olur.

Çünkü bilmez kadr-ı güftârın suhandân olmayan!

Yeni Sabah: 14.1.1951

Refîû Cevad ULUNAY

Hoca Hayret Ef.

Devrine yetişmediğim için kendisini şahsen tanımam. Fakat Hoca Hayret'i görmüş gibi biliyorum: Nafi bir vü-

cut... Buruşuk bir aln.. Çöp gibi bir boyun... İki büyük kulak... Sırtında daima kirli, rengi belirsiz bir cübbe... Başında kalıbsız bir fes üzerine geçirilmiş düzensiz bir sarık... Gözler, hemen hemen körlüğe yakın bir kıpışıklıkda... Konuşması hiç de hoş değil. Hımhım gibi, burnundan söyler. Fakat azameti çekilir gibi değil. Sinirli mi sinirli.. Aksi mi aksi... İddialı mı iddialı... Kitaplar içinde yatıp kalktığından üstübaşı toz toprak içinde... Kimseyi beğenmez. Tanındıkları içinde hicvetmediği yok gibi...

Bütün yeniliklere şiddetle muarız. Meselâ bir gün mikroskopa kızıp şöyle söylenmiştir:

Keşfeyledin hakayiki de iş mi eyledin?
Dünyayı cahil eyledin, ey hurdebin, utan!

Meziyetlerinin anlaşılmamış olduğu kanaatinde idi :

Hoca Hayret Efendi

**Kimseler farketmese, Hayret, acep mi şiirimi;
Ben garibim, sözlerim de böyle sertâpa garip!**

diye dert yanardı.

Sultan Abdülhamid devrinde uzun yıllar «Teftiş ve muayene encümeni» âzâlığında bulunduğu halde zamane ricali aleyhinde fırsatı buldukça atıp tutar, bir takım cahiller arasında kaldığından acı acı şikâyet ederdi.

Bir gün, Hersekli şair Arif Hikmetin yanında fazileti ve ilmi ile böbürlenmek istemiş. Arif Hikmet, birdenbire parlanmış:

Canım, Hayret Efendi, neye küfrediyorsun? İlmim var dersen, senden daha büyük âlimler mevcut..

Malım var dersen, ayağındaki çoraba bak!.. Cema-lim var dersen senin benim gibi heriflerin yüzüne sadaka olarak bakarlar! Hayret Efendi, yüzüne karşı böyle söz-ler söyleyebilecek bir adamın mevcut olabilmesine hayret etmiş gibi, Arif Hikmete, ağzını açıp tek kelime ile ce-vap verememiş.

Şiirlerinden birini okuduğu zaman, herkesin cami-de Kur'an dinler gibi, huşu içinde başlarını eğerek din-lemelerini ister, hürmette her ne kadar kusur edenleri fena halde haşlarmış.

«Yüzü, gözü, özü, sözü, gülüşü, yürüyüşü, yemek yiyişi, hâsılı her şeyi kendine mahsus olup» başkalarına benzemezmiş. Yani Hayret, tam mânasile «Nev'i şahsına münhasır» denilen bir adammış.

«Teftiş ve muayene encümeni» nde iken, maaşının arttırılması için Sadrâzama yazdığı dilekçede şöyle di-yor :

«Meclis-i Mearif'e reis ve âza olmak için devletçe bir müsabaka imtihanı usul ittihaz buyurulmamış, bir daîleri de o imtihana gireyim de, şu hâl-i zaruret ve ıtaletten halâs olarak hem devlete hizmet edeyim, hem de refâh-ı hâl nasıl şeymiş ben de göreyim.»

Sorulan şeylere kitaba bakıp cevap verenlere, Hayret, son derece kızarmış.

Hürriyet âşıkı olduğunu, açıkça söylemekten çekinmiyen Hoca Hayrettin Efendinin muayene edilmek üzere «Kendisine bırakılan Namık Kemal'in tarihi üzerine «Tab'ı caizdir» yerine «Tab'ı caiz değil, müstahabdır» ibaresini yazması meşhurdur.

Bir gün, Hayret Efendinin de hazır bulunduğu bir mecliste, güzellerden bahsolunuyormuş. Bir aralık içlerinden birisinin, «Ben, namussuz güzelden hoşlanmam» demesi üzerine Hayret hemen atılmış:

— Ben de o kadar namuslusunu sevinem! Bir başka gün de; «Mersiye» lerin iyisinden; kötüsünden söz açılmış. Hayret; demiş ki :

— Ben; ölümlere mersiye söyliyene şaşarım. Mersiye'yi ölüye değil; gençlik çağları geçen güzellere söylemeli; ki söyleyen de; dinleyen de müteessir olsun!

Hayret, bir aralık Girid vilâyetinde vazife almıştı. Kandiye'de yapılan bir cami minaresi için yazdığı dört «Allahuekber» den mürekkep bir tarihi, İstanbula dönünce, Adliye Nâzırı Cevdet Paşaya okumuş, Paşa tarihin bazı noktalarına itiraz edince Hayret Efendinin hidetle ayağa kalkarak :

— Paşa... Paşa... Bu tarihi beğenmeyen kâfir olur! Diye bağırmış.

Hoca Hayret, kadınlardan hoşlanmazmış. Şarabı, adına «Üzüm kızı» dedikleri için içmediğini iki mısra ile şöyle anlatır :

**Sevmem o rütbe zenleri, hattâ şarab-ı nâbı da,
Nûş eylemem kim ismine bintülineb derler deyu**

Bu kanaatte olmakla beraber, ömrünün son yıllarında evlenmiş, bir de, kendisine hiç benzemeyen güzel bir çocuğu olmuş!?...

Hoca Hayrettin, eserlerine karşı ileri sürülecek en küçük itiraza dahi tahammülü yokmuş. Ömrünün son yıllarında tasavvufu uğraşmağa koyulmuş. Bir ara simya ilmi ile de meşgul olarak altın yapmak sevdasına düşmüş.

Hayret, gençliğinde bir mektebin yatılı kısmında okuyan Bedri isminde bir çocuğa göynünü kaptırır. Çocuk, hafta başlarında mektepten çıktıkça, Hayret kapıda bekler; onu uzaktan seyrederek hasretini giderirmiş.

Bir akşam; gene kapıda beklemiş. Fakat bütün arkadaşları çıktığı halde, o çocuk görünmemiş, Hayret, merak ederek öğrencilere sormuş, dört hafta izinsiz olduğunu söylemişler...

Hemen oracıkta, şu iki mısra, dudakları arasından dökülmüş :

Bir ay kala mektep içre bir ay..

Hay bedrine yandığım felek hay...

Hoca Hayret Efendi, bir aralık Vefa semtinde bir konağa misafir olarak orada aylarca yatıp kalkar. Konak sahibinin yetişmiş oğulları, o zamanki terbiye icabı, kendisine hizmet ederler. Fakat Hayret, sanki aylıkla tutulmuş uşakmışlar gibi, bu delikanlıların hizmetini beğenmez, çocukları ikide bir azarlayıp, kendilerine ağır sözler söylemiş!..

Meşrutiyet ilân olununca, neşredilen «İslâm» gazetesinde, 31 Mart ihtilâlini takdir eden bir yazı neşrettiği için örfî idare tarafından beş yıl müddetle Rodos'ta ikamete memur edilmiştir.

Bu son darbe, Hayret'e pek ağır geldi. Affa uğrayıp İstanbula dönünce de, büsbütün çöktü. Çok geçmeden de, ahreti boyladı.

Hoca Hayret Efendi, bir zamanlar Babiâlinin en şö-

retli simalarından biri idi. Hayranları, etrafında öbek öbek toplanırdı. Fakat Hoca; bunların hiçbirine iltifat etmezdi. Biri söze karışacak olsa, hemen **susdururdu**.

Hele kendi konuşurken, mecliste hazır bulunanlardan birinin başka bir işle meşgul olmasına son derece canı sıkılır, bu küstahlığı yapanın derhal «Terbiyesini» verirdi.

Ölümüne düşürülen tarih, şudur :

**Şâir-i zî fazilet etti rıhlet,
Vermiştî kemali dehre cidden hayret,
Tab'ında nümayan idi herdem şiddet,
Sıgmazdı cihana, sığdı kabre Hayret...**

Yeni Çağ: 24-6-953

Selâhaddin GÜNGÖR

Şair Hasırcızâde

Şair hasırcı zade Hafız Mehmet ağa aslen Gazianteplidir. Elhaç Abdullah ağanın oğludur. 1218 Antepte doğmuş, 1304 yine orada ölmüştür. Yüksek tahsilini Halepte, Şamda en nihayet Mısırdaki yaptığı halde kendisine ağa denilmesi münhasıran tevazuundan ileri gelirmiş ve kendisine ağa denilince niçin memnun olduğunu soranlara (efendi ünivanile maruf olup da kendinden intizar edilen mesailde aciz gösterip mahcup olmaktansa ağalık ile şöhret bulup gayri me'mul fazilet ibraz etmekteğinin insanî bir şeref olduğuna kaniim de onun için) cevabını verirmiş.

Ağanın ölümünden yirmi dört saat evvel Gaziantep kaymakamı o zamanki Rüstem Beyin öldüğünü söyledikleri zaman irticalen şunları söylemiştir:

Veda etti dünya nice erlere

Ne Daraya kalır, ne Rüstemlere

cevabını vermiştir.

Bir gün bir toplantıda ağa da hazır bulunuyormuş. Yeni Müslüman olmuş birisine iane toplanıyormuş; ağa iki adet o zamanki altını uzatırken :

Müslüman oldu bir kâfir

Şehit oldu iki gazi.

mısraını söylemiştir.

Ağanın Keçeci zade meşhur Fuat Paşa ile görüşmesi daha hoş bir surette vâki olmuştur.

Hasırcı zade her hangi bir iş için İstanbula gider ve bir aralık berayi ziyaret Fuat Paşanın makamına da uğrar ağa Fuat paşanın huzuruna girer girmez :

Haki paye ferşi ru etmek için âmâdeyim

Muktezayı tıynetimdir ben Hasırcı zadeyim

Beytile kendini takdim edince :

Keçeci zade Fuat Paşa — İşittiğime göre zatıâliniz İstanbula geleli kırk gün kadar oluyormuş sizinle gıyabî tanışmaklığımız şöyle dursun keçe, hasır münasebetile de bir karabetimiz olduğu halde görüşmekliğimizin bu vakte kadar tehiri caiz midir düşününüz bakalım kaba-hatinizin affolunacak bir ciheti var mıdır? Demesi üzerine :

Hasırcızade — Allah size çok ömürler versin zatıâliniz keçeyi sudan çıkardınız. Bendeniz ise hasırı çamurdan kurtaramadığım için sürünmekten hâlâ kurtulamadım. Bu cihetle zamanın müsaadesine nail olmadan ayağınıza yüz sürmeye nasıl cesaret edebilirim cevabını vermiştir.

O zamanlarda yaz mevsiminde Antepten Halebe kar gönderilirmiş. Antebin kar kuyuları da mezarlığın yanında imiş. Haleplilerden biri ağaya lâtife yollu mezmun furuşluk yapar.

Ağa da — Hiç sorma evlâdım. Bu hususta epeyce de zahmet çekeriz. Biz kendi karımızı kendimiz bastıktan mada sizin karınızı da orada basar Halebe göndeririz cevabile mukabelede bulunmuştur.

Ferit ÖZALP

Tanzimat Devri ve Bazı Hicviyeci Şairleri

Tanzimat devrinin münekkit şairleri arasında, başta Koniçeli Kâzım Paşa gelir. Kâzım Paşa Arnavuttur. Yanyalı idi. Ta Büyük Reşit Paşa zamanındanberi memlekette yapılmakta olan icraat ve ıslahata aleyhtardır:

**«Yarım sağ, yarım sol, yarım sağ ile
Nice bir bahadırılık oldu heba!..
Oyuncağa döndü gaza vü cihat,
Bu hale sebeptir Reşit ü Rıza!..»**

Diyerek Tanzimat hattını ilân ettirmiş olan Reşit Paşaya ve askeri tensikata himmet sarfeylemiş bulunan - cihan seraskeri - Rıza Paşaya tarizler eylemiştir.

**«Zemanenin şu tabibi reşidine bak kim ,
Revac vermek için kendi kâr'ü san'atına;
Vücudü naziki devlet rehini sıhhat iken,
Düşürdü reyi sakimi firengi illetine!..»**

Kıt'ası da onundur.

Kâzım Paşa hicviyelerinin en muzuru ve en çirkinini Mithat Paşa merhum hakkında söylemiş olduğu kıt'adır. Mithat Paşanın «Kanunu esasiyi» ilân ettirmesine mükâfaten (!) memleketten ihraç ve Brindiziye uzaklaştırıldığı gün söylediği ve hemen o akşam rical ve kibar konaklarına dağıttırdığı kıt'anın son mısraı şudur :

«Soktular dillerini kıçlarına Mithatiyan!..»

Bu kıt'anın tamamı şöyle olsa gerek :

**«Geldi, girdi kotese kendi ayağıyla bugün;
Anlasunlar, kim imiş sadrımız, ebneyi zaman!..
Şahı âlem, dek edüp tuttu kolundan kovdu;
Soktular dillerini kıçlarına Mithatiyan!..»**

Hatırıma böyle geliyor. Fakat katî surette temin edemem.

Çocukken işitmiştim.

Memlekette can ve mal emniyeti, fikir hürriyeti tesis etmek için her tehlikeyi göze aldırılmış olan Büyük Reşit Paşa gibi, Mithat Paşa gibi büyük kafalara, büyük ruhlara, büyük vatanperverlere Kâzım Paşa gibi bilgin, kalem sahibi bir nazımın, bu yolda hücumlarda bulunması ne kadar çirkindir!

Keçecizade İzzet Molla :

**«Etmez cihanı keşmekeşi zaliman harab,
Eyler onu müdahenei âliman harab!..
Bir mevsimi baharına geldik ki âlemin,
Bülbül hâmûş, havz tehi, gülistan harab!..»**

demekte ne kadar haklıdır!

Kâzım Paşa öldüğü vakit seksen yaşını mütecavizdi. Liva, ferik olmuştu. Babıseraskerî muhasebat dairesi ikinci reisi idi. Sicilli Osmanî sahibi Süreyya Efendi onun hakkında: «Edip, ateşzeban bir şairi belîğ olup divanı şiiri ve bu kadar mızah ve hicviyesi vardır» der.

Filhakika nazmına diyecek yoktur. 1297 de Sami Paşazade Baki Bey ile Hüsameddin Efendi hafidi Mahmut Celâl Beyin tesis ettikleri «Hazinei evrak» risalei mevku-tesinde, Kâzım Paşanın güzel ve belîğ manzumeleri görünür. Hele kendisine isnat olunan bir mersiye de :

**«Düştü Hüseyin atından sahrayı Kerbelâya,
Cibril! git haber ver Sultanı enbiyaya!..»**

beyti ne kadar hoştur.

**

Hersekli Arif Hikmet Beyin 1293 muharebesinde söylediği, ve 1302 rumî senesine tesadüf eden bir Ramazan gecesinde - Manastır bidayet mahkemesi hukuk dairesi

- Oğlum, ramazana kaç ay var?
 - Ne bileyim ben.. Bana ne soruyorsun?
 - Kızma evlâdım, senin için: (Ceb takvimi şairidir)
- dediler de!..**

reisi iken - cehren ve âlenen ezberden okuduğu aşağıdaki manzume, o zamanın ruhî temayülleri ve fekârı umumiyasını gösterir :

**«Almanyalı fesat averdir,
Nemçeli kahbei sahib şerdir.
Rusya zalim yağmakerdir.
İngiliz bunlara nisbet erdir!
B... nisbetle tezек anberdir.
Hiç ümit eyleme devlette beka,
Münferit sulh olunursa icra;
Rusya mülkü eder istilâ
İngilizden edelim istihma!
B... nisbetle tezек anberdir.**

Şeyhülişlâm zemimülef'al,
Vükelâ ile olup hem ahval;
Ettiler şahı cihanı iğfal,
Bari çıksaydı nolurdu deccal!
B... nisbetle tezek anberdir.

Böyle bir günde olup sadrınışın,
Deli Corci gibi mürted ve mühin;
Bundan et hali kıyas - ü - tahmin!..
Gerçi server ise de bir bîdin...
B... nisbetle tezek anberdir.

İrtikâp ile Redif - ü Mahmut,
Ya o Şapur çelebii mahut!
Ettiler devleti mahvü nabut
Saffetin varsa hatası madut...
B... nisbetle tezek anberdir.

Cevdetin hizmeti me'mul ise de;
Cehli var, ilmile meşgul ise de!
Kadri her fısk ile mecbul ise de,
Rüştü Paşa dahi mes'ul ise de...
B... nisbetle tezek anberdir.

Sayalım bir dahi matuhini :
Cümleden Kânii bed ayini..
Müsteşarın hele yok temkini
Namıkın var yine sıtk - ü dini
B... nisbetle tezek anberdir.

Nazırı maslahatı bahriye,
Millete olsa nola fahriye!
Mahvolup devleti Şapuriye
Bize hükmetse beca Rusiye...
B... nisbetle tezek anberdir.

**Lâyık olmaz mı, serapa millet
Hep kumandanlara etse lânet!..
Yine Nadir gibi bir bed haslet
Görünür cümleden ehven elbet...
B... nisbetle tezek anberdir.**

**Bulamaz kimse sipihtara hata,
Ana marşal Bazen olmaz hempa.
Bi kusur olsa Süleyman faraza,
Edelim biz yine Muhtara dua!..
B... nisbetle tezek anberdir.**

**Devletin halin edince teşrih,
Kailiz mahvına ba hükümü sarıh,
Ederiz hep vükelâyı takbih..
Mithatı eyleriz amma tercih...
B... nisbetle tezek anberdir.**

Hicviye yazdırmak, Abdülhamidin kullandığı silâh-
lardan biri idi. Yukarıda naklettığım Kâzım Paşa kıt'a-
sının, Abdülhamidin emir ve ilhamı ile yazıldığını kati-
yetle bilemezsem de, zan ve tahmin etmek için misaller
vardır. Abdülhamit mezkûr kıt'ayı yazdırtmamış olsa bile
pek hoşuna gitmiş, yazanı mükâfata müstahak görmüş
olduğunda şüphe yoktur.

Koniceli Kâzım Musa Paşayı seksen yaşına kadar
memuriyet başında bulundurmak, babıseraskeri muha-
sebe dairesi ikinci reisliğinde istihdam etmek; bir min-
nettarlık ve hoşnutluğun katı delilidir. Fakat Abdülha-
mit kendi adamlarını, yine kendi adamlarına hicvettirir-
di. Meselâ serhafiye namile yadolunan Ahmet Celâleddin
Paşayı Parise gönderdi. Ahmet Rıza Beyi, Ali Kemali,
Süleyman Nazifi, Murat Beyi, Sami Paşazade Sezai Beyi,
İshak Sükûtiyi, Abdullah Cevdeti memlekete döndürme-

ge, veya susturmağa memur etti. Ahmet Celâleddin Paşanın bunlardan birçoklarını iknaa muvaffak olduğu haberini alınca Lâstik Sait Beyi Yıldıza çağırttı. Müsahip Singapurlu Mustafa Efendi vasıtasile kendisine havadis verdirdi :

— Ahmet Celâleddin Paşa jöntürkleri kandırdı; önüne katıp birçoklarını İstanbula getiriyor, buna bir hicviye söylesin! dedi.

Ertesi gün Sait Bey, aşağıdaki kıt'ayı yazıp, aynı vasıta ile takdim etti. Kıt'a Abdülhamidin pek hoşuna gitti; pek memnun oldu. Sait Beye atıye gönderdi ve :

— Kıt'a her ne kadar güzel yazılmış ise de, pek kısa olmuş. Bunu bir parça daha uzatsınlar!..» dedirtti.

Sait Bey, Abdülhamidin bu iradesini de yerine getirdi. Kıt'ayı taştir etti - yani satırları arasına satırlar kattı - şu surette büyüttü. Kıt'anın metni şudur :

**«Bir sürü herzeciler Parise toplanmış idi,
Cümlesi fenni siyasetten idi bibehre
Kasarak başlarını kancaya, kattı önüne..
Girdi Ahmet Paşa bir kaz sürüsile şehire!..»**

Kıt'anın taştiri de şu şekildedir :

**«Kimi Kafkaslı Muradın sözüne kanmış idi.
Kimisi İngilizin vadine aldanmış idi.
Bir sürü herzeciler Parise toplanmış idi,
Cümlesi fenni siyasette idi bibehre.**

**Ciybi ihsanı hümayunu uzattı önüne,
Jönlerin, arpa gibi, mangırı attı önüne.
Terk'i naz eyleyerek nazlı da yattı önüne.
Girdi Ahmet Paşa bir kaz sürüsile şehire.»**

Birinci kıt'ayı Süleyman Nazif Bey merhumdan, Bursa mektupçuluğu esnasında işitmiştim. Nazif derdi ki :

— Kıt'a bize, Parise, İstanbuldan gönderildi. Ben ve daha birkaç arkadaşım Ahmet Celâlettin Paşa ile İstanbulla dönüyorduk. (Gare de l'Est) [*] te trene binmek üzere iken, Şûrayı Ümmet ve Meşveret gazeteleri muharriri Sami Paşa zade Sezai Beyefendi arkadaşımız bizi teşyie geldi. Bir gün önce gazete idarehanesine gelmiş olan bu kıt'ayı getirdi. Ben de irticalen şöyle mukabelede bulundum :

**«Bahse değmez ise de kaz sürüsü mazmunu
Yine reddetmeliyiz, köhne eda şairine.
Etti âvanı ile miri Sait istikbal,
Girdiler it sürüsü, kaz sürüsü birbirine!...»**

**

Meşrutiyet ilân olundu. Kemal Paşazade Sait Bey, Kasideci Ziya Molla ile beraber dokuz sene geçirdiği San'a kalesi zindanından İstanbulla avdet etti. Akşamları Haydarpaşa vapurunda buluşur, konuşurduk. Sait Bey Süleyman Nazif Beyin mukabelesinden haberdar değildi. Nazifin kıt'asını okudum. O da kendisinin taştirini okudu. Ben bir cuma ziyaretinde ve tesadüfen sohbet arasında, kıt'ayı ve taştiri Damat Nureddin Paşaya okudum. Paşa hayret etti.

— Ay! Sait Bey Ahmet Celâleddin Paşanın, kayın-pederim Adülhamide kaz çobanlığı ettiğini nereden biliyor? dedi ve ilâve etti :

«Ahmet Celâleddin Paşa bir Çerkes.kölesidir. Kayın-pederim onu şehzadelğinde satın almıştır. Ahmet Paşa, sekiz dokuz yaşında iken, kayınpederim Kâğıthanede, Ihlamur köşkünde onu kazlara çoban olarak kullandı.

[*] Pariste bir şimendifer istasyonudur.

Zeki, sadık ve akıllı bir köle olduğundan makama geldikte hizmetinde kullandı.»

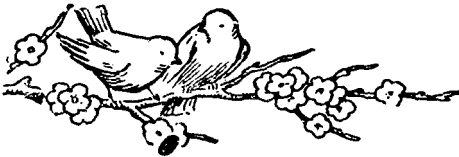
Dedi. Bu söz benim hayretimi mucip oldu. Sait Bey, Ahmet Celâleddin Paşanın kaz çobanlığından gelme olduğunu bilerek mi? yoksa bilmiyerek mi mahut kıt'ayı söylemiştir? سوالini kendi kendime irat ettim.

Meseleyi halle koyuldum. Sait Bey o sırada Pangaltıya nakli mekân etmiş, Harbiye mektebi karşısında oğlu Asım Beyin hanesinde misafireten oturmakta bulunmuş idi. Ekseriyetle akşamları hava almak için caddeye çıkar, belediyenin ağaçlar arasına dizdirdiği yeşil tahta kanepeler üzerine oturarak vakit geçirirdi. Bir akşam yanına gittim ve meseleyi açtım :

— Hayır! Benim, Ahmet Celâleddin Paşanın İhlamur köşkünde Abdülhamide kaz çobanlığı ettiğinden malûmatım yoktur. Şimdi öğreniyorum. Ve sizden işitiyorum. Ben o kıt'ayı, Abdülhamidin müshâp Mustafa Efendi vasıtasile tebliğ ettiği bir irade üzerine yazdım. Taştirini de yine Abdülhamidin talebi üzerine yazdım. Meğer in-takı hak vaki olmuşmuş..» dedi.

Resimli Ay - Aralık 1936

Abdurrahman Adil EREN

Kerküklü Şair Şeyh Rıza

Asılları Türk olan ve ana dilleri de Türkçe olan, Bağdad ile Musul arasında bulunmak, İrana mücavir olmak dolayısıyla Arab ve Fars dillerine aşinâ olmıyan Kerküklü hemen yoktur. Mektebe hacet kalmaksızın öğrenilen bu diller herkesi divan edebiyatımızla alâkadar olmak kolaylığını vermiştir. Bize su getiren saka bir gün elimde Ziya Paşa Divanını görünce Paşanın terci' bendini bana ezber okuduğunu söylersem bu alâkanın derecesi anlaşılır.

İşte Şeyh Rıza bu memleketin edebi kültürünü yapmış, Arab, Fars lisanlarına hakkı ile vukuf peyda etmiş bir zattı. Fakat hicve pek meyyal olduğundan ciddi manzumelerinden ziyade, ağızdan kulağa intişar eden bu nev'i yazıları olmuştur.

Bununla beraber, lâıyk gördüklerine kasıdeler, medhiyeler yazmaktan da fariğ değildi. Meselâ, hakikaten medhe, sitayişe lâıyk olan İran Şahı Muzaffereddin Şaha takdim ettiği şu: «Nur-ı mah ez afitab-ü nur-ı şah ez hiştin; der hakikat fark büsyarest şah-ü mahra» beyitindendolayı (Şah-ü mah) [1] kasidesi İran şairleri arasında Şeyh Rızaya mümtaz bir mevki vermişti.

Kadirî dergâhına mensup olan şairin tekkedeki odasında şöyle bir Farisi kıt'ası asılı idi :

**«Ya Resulullah!. Çi başet çün sek-i Eshab-ı kehf
Dahil-i cennet şevem der zümre-i eshab-ı tü?
O reved der cennet-ü men der cehennem key revast?
O sek-i Eshab-ı Kehf-ü men sek-i eshab-ı tü. [2]**

[1] Beytin tercümesi: Mahın ziyası güneştendir, şahın ziyası kendinden. Hakikatte mah ile Şah arasında çok fark vardır.

Abdülâziz devrinde bir aralık İstanbul'a gelmiş, o devrin vüzerasına çatmış, Âli Paşaya takdim ettiği bir kaside ile teveccühünü kazanmış, Yusuf Kâmil Paşanın en baş nedimi olmuş, fakat bir türlü kabına sığamıyan şair bir kıt'a ile Âli Paşayı hicvettiğinden fukara tertibinden beş yüz kuruş maaşla Kerkük'e teb'id edilmiş.

O zamandanberi Kerkük'e gelen memurlardan, idaresizlik cehil, irtikâb gibi bir malûliyeti olanlar Şeyh Rızanın tiş-i hicvinden kurtulamamışlardır.

Bir tarihte ser derhevâ yaşıyan (Zenge) ismindeki bir aşiretin rüesasını tutmuş hapsetmişler. Kendilerinden bir kız almış olmaları dolayısıyla Şeyh Rızaya karabetleri olduğundan, şeyhi hapishaneye davet etmiş ve afları için mutasarrıfa iltimasta bulunmasını rica etmişler. Hatırlarından çıkamadığı için mutasarrıfa gitmiş, ricada bulunmuş. Paşa «Şeyh efendi, sen tekkene git, duanı et, siyasi işlere karışma» ihtarı ile Şeyh Rızayı savmış. Fakat konaktan çıkarken kendisini takip eden paşanın kâhyasından «otuz lira verirsen paşa hapisleri bırakacak» havadisini alınca meseleyi Zenge'lere söyleyerek aldığı otuz lirayı kâhyaya teslim etmiş. Birkaç gün bekledikten sonra Zenge'lerin tahliye edilmediğini görünce tekrar kâhya efendiye müracaatında «Paşa senin atı da istiyor» cevabı ile karşılaşınca nâçar Rehvar ismindeki doru atını da vermiş. Fakat yine bir ay mütecaviz bir zaman geçip de tahliyeden haber çıkmayınca: «Verin bana şu kalemi» diyerek şu manzumeyi yazmış:

[2] Kıt'anın tercümesi : Yâ Resulullah ne olur Eshab-ı kehfın köpeği gibi ben senin eshabının arasında cennete girsem. O cennete gitsin, ben cehenneme, revâ mıdır? O eshab-ı kehfın köpeği, ben senin eshabının köpeğiyim.

«Vacib oldu edelim derd-i dilin izharı,
Çünkü dil illetine müncer olur ızmarı,
Salıver zenge'leri, ya giriver Rehvarı,
Bedheva vermeme ben esb-i sabareftarı.

Va'de-i tahliye güz mevsiken oldu şita;
Görmedim böyle tuhaf va'de-i maderbehata;
Atımı aldı, yayan koydu beni, bak!.. Hattâ
Seyisin sırtına giydirmede bir entari.

Kimi yüzü mütecaviz, kimi der ki, yüz imiş,
Kimi insafı kor elden de der ki dokuz imiş;
Kimse bilmez doğrusun ben bilirim otuz imiş,
Zenge'lerden alınan liranın miktarı.

Devlet-ü millete billâhi, ziyandır bu teres,
Fitne-i can, belki âşub-ı cihandır bu teres,
Hep bizim kanlarımızı akıttandır bu teres...
Nice kandırdı cenabet, koca bir hünkârı!..»

Bu murabba manzumeden sonra mutasarrıf hem pa-
rayı hem atı iade etmiş, hem de hapisleri tahliye...

Bir tarihte Kerkük'ü Musuldan ayırarak vilâyet yap-
mışlar ve ilk meb'usan meclisinde Haleb meb'usu bulunan
Nafi Efendiyi de Vali göndermişler. Şeyh bu havadisi du-
yunca şu beyti söylemiş :

«Kerkük velâyet oldu, Nafi efendi vali
Veylün leküm ra'yye, kül başına ehali.» [3]

[3] Müellifin notu: Bu beyit Agâh Sırrı Levend'in
(Divan Edebiyatı) adlı eserinde şöyle gösterilmiştir:

Mûsul vilâyet oldu Nâfi' Efendi vâli
Vâveyle-tül-vilâye vâveyle-tül-ahâli

Filhal şeyhin dediği gibi bu vaziyetin yürümediği bir zaman sonra anlaşılınca tekrar livaya tahvili ile Musula bağlanmış ve bir mutasarrıf tâyin etmişler. O devirde azlini düşünen evliya-yı ümur fırsat elde iken beş on para tutmak sevdası ile işbaşına geldiklerinden, yeni gelen mutasarrıfı müsait bulan mahkeme heyeti bazı mevküfları bırakarak biraz para almışlar. Bunu duyan Şeyh Rıza şu manzumeyi yazmış :

«Haberin var mı, alındı. Ne alındı? Rüşvet!
Alınan şey ne imiş, alan kim? Heyet.
Heyetin adı nedir? Dairei Adliyye.. [4]
Onu icat edenin ruhuna yüz bin lânet!
Kaç adet lira alınmış acaba? Yüz elli;
Lira-i halise. Üstünde yazılmış: Duribet.
Belli mi kimler imiş rüşvet alanlar?
Hay hay!. Gidişinden bilinir hain-i mülk-ü millet.
Biri müstantik efendi, biri çingâne reis,
Diğerin söyliyemem... Söyle, babana rahmet.
Hazret-i daver-i Ekrem mutasarrıf paşa,
Eşeğin başını tut, Hamzaya geldi növbet..
En büyük hisse o aldı, yine hoşnut değil,
Hepsini almadığından çeker an-ı hasret!
Otuzun Ragıp alıp yuttu yirmisin Emin,
Yüzünü, söylediğin zat-i veliyyül-nimet.
Hisse vermek bana da lâzım iken hakkı sükût,
Vermedi, ağzımı zannetti kapatmış zommet. [5]
Adı defterde, özü haib-ü hasır, biri ben,
Bir de Musulda olan vali-i âlîhimmet.

[4] Bu mısra ile Şeyh Rızanın şer'î mahkemelere taraftar olduğu görülüyor.

[5] Gûya (Şeyh Rızanın vergiden zimmeti vardır, onu istemez isek susar) demişler.

Söyle mafatı tedarikte bulunsun yoksa
Onu ibret ederim hicvile, amma ibret.
Acaba aldı Komandan dahi bir şey? Hâşâ!.
Var mı dünyada Komandan gibi sab'iffet?

Edebiyat Âlemi : 20-10-949

Kemal Emin BARA

Tahir Nadi'ye Muziplik

Bazı günler, ders aralarında farisi muallimi Tahir Nadi ile arabî muallimi Meki Efendinin karşılıklı kasidelerini dinlerdik. Aynı zamanda avukat olan bu Meki Efendi hem sarık, hem kıravat takan çok şık ve zarif bir adamdı. Tahir Nadi onu çok severdi ve bilhassa o günlerde kime kızdı ise onun hakkında yazdığı hicviyelerini her mısraı üçer kere tekrarlıyarak en ziyade bu dostuna okurdu.

Bir gün bana bazı arkadaşlar :

— Yahu, dediler, Tahir Nadi sana gücenmiş, aleyhinde bir hicviye yazmış, Sultanahmetteki Küllük'te (meşhur kahvenin son divan şairlerince adı) okuyup duyormuş.

Canım sıkıldı, ertesi gün Tahir Nadiye rastlayınca bunun sebebini sordum. Bana :

— Hakkımda alaylı yazı yazmışsın. Karikatürümü de yaptırmışsın!»

Dedi.

Bence mesele anlaşılmıştı. Bizim şair Yusuf Ziya, bilmem hangi gazetede böyle bir kıt'a mı, yazı mı ne yazmış, bir de karikatür yaptırmıştı!

Bildiğimi söyledim. Tahir Nadi hemen benden mazaret diledi. Arkasından da iki gün sonra benim için

yazdığı hicviyeyi tadil ederek Yusuf Ziya'nın aleyhine çevirdi. Bana da bir medih kasidesi yazdı.

Meğer, Yusuf Ziya, muzipliğinden, Tahir Nadiye rastladığı zaman, kendi yaptırdığı karikatürle yazdığı yazıyı benim üstüme atmamış mı?!

Bu suretle bir hicviye de iki kişiye yazılmış ve top gibi birinin başından ötekinin başına sıçramış oluyordu. (Edebiyatçılar geçiyor) **Halit Fahri**

HÜSEYİN KÂMÎ

Bu sıralarda Konya muhitinde yeni bir sima daha zuhur etmişti : Gayet mütenasip boy ve bosile, çok mütekâmil, güzel çehresi, parlak gözleri, Vilhelmkâri bıyıkları, mağrur ve azametli duruşu ve yürüyüşle zarif ve itinalı giyinişle asıl bir prens gibi derhal göze çarpan bu adam; Hüseyin Kâmi idi. Meclisine girilip sözü, sohbeti dinlendikten sonra görülürdü ki onun ruhu ve mânevî yapısı da aynı tenasübü, aynı tekâmülü aynı vakar ve azameti taşıyordu. Konuşmasında, dinleyenleri sarhoş eden âhenkli bir musiki vardı.

İttihad ve tarkki hükûmeti harbe girdikten sonra İstanbul'da bir muhalefet havası yaratması kütleyi sürüklemesi muhtemel olan bazı adamları oraya buraya sürgün ederken Aka Gündüz'le Hüseyin Kâmiyi de Konyaya göndermişti. Fakat bir müddet sonra bunları da ayırmış. Akayı başka tarafa göndererek Kâmiyi Konyada bırakmıştı.

Ben Hüseyin Kâmi ile nasıl ve kimin delâletiyle tanıştığımı şimdi pek iyi hatırlıyamıyorum. Fakat Ragıp, Naci, Mehmet Nuri benden evvel tanışmışlar, ben o sıralarda Konyaya yedi, sekiz kilometre mesafede bulu-

nan Sille nahiyesinde idim. Oradan döndüğüm zaman arkadaşlarımı yeni bir muhite atılmış buldum. Tabii ben de onlarla sürüklendim.

O zaman arkadaşlar Hüseyin Kâmi ile birlikte bir Türklük derneği kurmuşlar, her biri birer Türkçe ad almış, bir nizamname yapmışlar, filân.. Fakat ben bu âlimlere katıldığım sıralarda bu hareket tavsamış, toplantılar sadece bir hoş sohbet toplantısı haline gelmişti. Kâmi, Konyanın (Gazi âlemşah) mahallesinde basit bir evde pansiyonerdi. Her gidişimizde bize ayran ikram eder, şark lisanlariyle, Arapça, Farsça, Türkçe seçme beyitler, gazeller, kasideler okurdu. Kendisi bu üç lisan da manzumeler meydana getirecek kadar vâkıf olduğu gibi İngilizce ve Fransızca'yı da iyi bilirdi. Türkçe-de çok kolaylıkla ve çok hoş a gidecek şekilde nazım yapmak kabiliyeti vardı.

Hürriyet ve İtilâf Fırkası ilk teşekkül ettiği zaman Londrada bulunuyormuş, tam açılma töreni yapılacağı gün İstanbula geliyor, bir söylev yapmak üzere hemen törenin yapıldığı salona götürüyorlar. Yolda giderken hazırladığı nutkuna şöyle bir de manzume ilâve ediyor; aslı Mevlânâ Celâleddini Ruminin (mesnevî) sinden alınmış olan bu manzume fırkanın prensibini çok iyi ifade ettiği için pek çok takdire mazhar oluyor.

**Üç kişiyiz yola çıktık: Urum, Ermeni, Türk!
Anlamazdık üçümüz her ne disek yekdiğer
Yola bir yerde oturduk, bir ağaç altında
Yorgun insan yiyecek şöyle biraz şey ister
Bir kuruşuktan ibaretti bütün servetimiz
İштиha hep de züğürtün başı üstünde gezer
Ben üzüm istedim almak, Karabet derdi havuç
İstafilya diyerek Kosti de ısrar eyler
Ben havuç ağzıma almam diye Kosti bağırır**

**Ben de derdim: İkiniz de def olun miskinler
Karabet Kostiye, Kosti bana, ben de kızarak
Çektim artık bu iki düşmana birden hançer
Bir efendi koşarak geldi bizim yanımıza
Dedi, yahu, bu ne kavga, ne gürültü, ne haber?
Bize üç dille sorup anladı efkârımızı
Gitti aldı bize bir okka üzüm tâze ve ter
Karabet: (As!) dedi, Rum (afto!) dedi ben dahi (bu!)
Üçümüz bilmiyerek aynı şey isterdi meğer
Adını sorduk efendi gidiyorken derhâl
Dedi, Osmanlıların hâdimi: Antant liberal**

Hüseyin Kâminin büyük bir hitabet kabiliyeti vardı. Gerçi ben onun hiç bir hitabetinde bulunmadım, fakat bu, meclislerdeki konuşmalarından pek iyi istidlâl olunabilirdi. Bundan başka Yakup Kadrinin mütareke yıllarında (İkdam) gazetesinde (Tahlil ve terkip) genel başlığı altında yazdığı yazılardan birinde bunu şu tarzda bir anlatışı var :

«Bir zamanlar ortada kâh şairlik, kâh aktörlük, kâh siyasi gazete muharrirliği, kâh hitabet yapan Hüseyin Kâmi adında bir genç vardı. Bir gün şehrin (İstanbul) tiyatrolarının birinin geniş salonunda büyük bir toplantı oldu. Orada tanınmış bazı hatipler parlak nutuklar irad ederek coşkun heyecanlar meydana getirdiler. Daha sonra Hüseyin Kâmi çıktı, ben hayret içinde kalmıştım. O kadar büyük ve tanınmış hatiplerden sonra bunun ne yapabileceğini düşünüyordum. Fakat netice düşüncemin tamamiyle aksi oldu. O koca tiyatro salonu sanki yerinden kalktı, oturdu. Dinleyenler baştanbaşa kendilerinden geçmişler, derin bir vecd haline gelmişlerdi. Birkaç gün sonra kendisini ziyaret ederek bu muvaffakiyeti nasıl temin ettiğini sordum:

— Çok basit, dedi, her cemaatin bir heyecan merkezi

vardır, ben ilk onu yoklar, keşfeder, sonra mütemadiyen o merkezi bombardıman ederim.

Filhakika o gün de yaptığı bundan başka bir şey değildi. Bir takım parlak cümleler söyledikten sonra onları (Kur'an da beraber, Rahman da beraber, Sultan da beraber...) gibi bir takım secilerle bağlıyordu.

Yakup Kadrinin biraz pejoratif tâbirlerle anlattığı bu şahsiyet bir parti, bir cemiyet için çok mühim bir kuvvetti. Zaten öyle olmasa İttihat ve Terakki Cemiyeti bütün kuvvet ve iktidarı kendisinde toplamış olmasına rağmen onları merkezden çok uzak yerlere sevk ve orada ikamete mecbur etmek lüzumunu duyar mıydı?

Nitekim o Konyada da vilâyet erkânını, memleketin münevver zümresini gençleri birdenbire tılsımlı bir kuvvet gibi kendine bağlayıvermişti.

Ben ve arkadaşlarım siyasi cereyanlara ve ihtiraslara tamamiyle bigâne olduğumuz için onunla münasebetimiz tamamiyle hasbî bir sanat ve edebiyat zevkinin tatmini içindi. Biz, onun niçin orada bulunduğunu bile düşünmeksizin büyük bir heyecanla onun inşaat musikisine koşardık. Yavaş yavaş onun ismini hatırlar gibi olmuştum. Balkan harbinde büyük bir miting yapılmış orada bir şair çok heyecanlı bir manzume okumuş, milleti coşturmuş. Sultan Reşat da ona altın saatini hediye etmiş, diye gazetelerde okumuştum. O zaman biz mektep sıralarında idik. Bu manzumeden iki beyit hatırımda kalmış :

**Bulgarları gördümdü eminol yazılmış
Alında bütün askerinin nahnülebanız
Biz kullarıyız Hazreti Sultan Reşadın
Şahinşehi devranla dahihem galeyanız**

İşte bu genç şair meğerse (Hüseyin Kâmi) imiş. Kendisi aslen Dağıstanlı olan Kâminin (Dehri) eğreti adıyla

divan edebiyatının meşhur gazel ve kasidelerini tehzilen ve zamanın siyaset sahasında at oynatan tanınmış adamlarını Hicv etmek için bir çok manzumeler yazdığını da öğrendikten sonra onunla daha evvelden aşına çıkmış oldum. Bu yazıların baş tarafında anlatmıştım. Dayımın oğlu Niyazinin İstanbuldan gönderdiği işe yaramayan kitaplar arasında yalnız (Divançeî Dehrî) adındaki bir kitap beni hayli eğlendirmiş ve bunun için makbule geçmişti. Bu kitabın başında siyah sakallı, heykel gibi, bektaşî babalarına benzeyen bir resim vardı. İşte o Dehri, bizim şimdi Vilhelmkâr' bıyıklı, sakalsız, zarif bir prens biçiminde gördüğümüz Hüseyin Kâmi oldu.

Hüseyin Kâminin bırakmış olduğu yazılar arasında en yükseği muhakkak Konyadaki dostları arasında bulunan genç bir müfettiş için yazmış olduğu kasidedir :

**Dün gece uykuda gördüm ki kurulmuş mahşer
Almış ümmetlerini ardına her peygamber
Sağ yanı eyledi işgal, güruhi suleha
Sol yanı fasık olan biz gibi ebnaî beşer
Sağ cihet sol cihetin yok idi milyarda biri
Sol cihet ma haşerallahü tealelekber
Az zamanda bakılıp sağ tarafın işlerine
Açtı ırmaklarını onlara havzı kevser
Kaldı meydan bize baştan başa âvarei zünup
Yani erbabı degâ, mürtekibi her münker**

Diye başlıyan uzun 50 - 60 beyitlik bu kasidenin divan edebiyatı sahasında bir şaheser olduğuna hiç şüphe yoktur. Fakat gerek şekil, gerek mevzu itibarile bugünkü nesli alâkadar etmez.

Arkadaşlarla birlikte Hüseyin Kâminin odasında geçirdiğimiz saatlerin müstesna zevki hiç unutulmıyacak zevklerdenidir. Sanki bin bir gece masallarının esrarlı âlemlerine ait bir hayat imiş gibi hatıramızda izler bıra-

kan bugünleri bir daha tatmak için neler feda edilebilir? Fakat ne yazık ki ne o günlerin, ne de Kâminin geri gelmesine imkân vardır?..

Bize selîs ve ahenkli bir eda ile Hafızdan, Saibden, Kaaniden, Ubeydi Zâkâniden şiirler okuyan, edebiyat âlemlerine ait fıkralar, hikâyeler nakleden Kâminin, o günler son günleri imiş.

Ben 1915 yılı Eylûlünde Afyonkarahisar idadîsi tarih ve coğrafya muallimliğine tayin olundum. Konyadan ayrıldıktan bir müddet sonra da bütün arkadaşlar başka başka sebeplerle oradan uzaklaşıyorlar, tamamiyle hasbî olan o zevk ve sanat cemiyeti ebedî olarak perişan oluyor. Naci Fikret, Ali Ragıp, Mehmet Nuri asker oluyorlar, Hüseyin Kâmi de Konyadan Karamana, oradan da Bozkıra gönderiliyor. Sebep de şu :

Konyada bir askerî misafirhane yapılıyor. Hüseyin Kâmiden tarihî bir kıt'a istiyorlar, o da yazıyor. Misafirhanenin açılma töreni yapılırken kendisini de davet ediyorlar. Törende vali ve kumandan birer söylev yapıyorlar. Kâminin hatiplik damarı kabarıyor. O da birkaç söz söylemek için kumandandan izin istiyor. Minnetle kendisine söz veriyorlar. Orada çok heyecanlı sözler söylüyor ve söz arasında bir münasebet getirerek kendisinin gurbet illerinde ikamete memur edilmesinden de şikâyetle bahsediyor, halkın üzerinde derin bir teessür bırakıyor. Bunun üzerine kendisinin Konyada kalması da tehlikeli görülerek Karamana kaldırılıyor. Orada bir hastahaneye memur ediliyor. O sıralarda memleketin her tarafında (Tifüs) (İspanyol nezlesi) gibi hastalıklar korkunç tahribat yapmaktadır. Hüseyin Kâmi de tifüsün kurbanı olarak memleket için, sanat ve edebiyat için en verimli olduğu bir çağda, hastahane köşelerinde bu fânî hayata veda ediyor.

Naci Fikret, Konyada tesis ederek yıllarca yaşattığı

- Mesleğiniz?
- Şair!
- Okuyup yazmanız var mı?

(Yeni Fikir) mecmuasının Eylül 1928 tarihli nüshasında bir münasebetle 1915 de Konyada geçen hayatımızdan bahsederken sözü bu iki şahsiyete, Rasim Ha metle Hüseyin K miye naklederek diyor ki :

«O vakit bizim için Konyada iki nur ve fikir menbaı vardı: birisi, o vakit Konya lisesinde edebiyat ve felsefe mualimi bulunan merhum Rasim Ha met, diğeri ittihatçıların zulüm ve gadrine uğrayarak Konyaya nefyedilni  olan merhum Hüseyin K ni.

Evvelkinden fikir, ilim ve felsefe ihtiyacımızı, ikinciden şiir ve bedayi ihtirasımızı tatmin ederdik. Evvelki burada ciddi, yakur ve mantik  garbi, ikinci  uh ve lâkayt, rind ve zevkperest  arkı canlandırırdı.

Evvelki sade elbisesiyle, sık ve sarı cümleleriyle ve aynı tarzdaki y r y  ile, müfekkire ve muhayyileye hitap eden sözleriyle meselâ Fransayı g z önüne getirirse ikinci parlak ve m  a a elbisesiyle, elmas y z kleriyle, ağır, tannan ve  henktar c mleriyle ve daima hissiyat ve muhayyileye hitap eden fıkralariyle bir (Hind sitanı p r zeh p İranı batarap) idi.

Evvelki Andre L  Fevrden, L turnodan, Tarddan, D rkeymden, Ribodan bahsederse ikinci bize Hafızın, Kaaninin, Ubeydi Zakaninin, Saibin şiirlerini okurdu. Evvelki gözlerimizi kama tıran kuvvetli bir elektrik lâmbası ise ikinci kalplerimizi ısıtan mütebessim bir bahar güneşi idi. Evvelkinin kütüphanesinde göze ilk çarpan şey l rus cildleri. İkincininkinde m zeh ep ve t lik yazılı divanlardı.

Şimdi her ikisinin de maddi mevcudiyetleri toprağı inkılâp etti. Fakat her ikisi de ruhlarımızın am kında birer necmisabit gibi parlayıp duruyorlar. Meslekleri başka başka olan bu iki şahsiyette müşterek bir hassa vardır ki bizi asıl cezbeden, peresti  ettiren o idi: Samimiyet ve a kı hakikat!

Kitaplarımın Hik yesi - 1952 Namdar Rahmi Karatay

Ali Ragıp'tan Hâtıralar

Yalvaçlı Ali Ragıp bizden bir yıl sonra Konya idadisi-
sinden mezun olan bir arkadaştır. Fakat o sınıftaki di-
ğer üç arkadaşıyla birlikte onlar kolaylıkla mezun ol-
mamışlardı. İlk önce isyana benzer bir hareketle itham
edildikleri için mektepten kovulmuşlar, sonra Maarif
Nezareti umumî müfettişlerinden Kâzım Nâmi tahkika-
ta memur olarak gelmiş ve onun çok adilâne, içi ve özü
gören kültürlü görüşü sayesinde tekrar mektebe alına-
rak diplomalarını elde etmişlerdir. İşte, galiba ben Ali
Ragıbı bütün Konyayı işgal eden bu hâdise münasebe-
tiyle tanıdım. İdare basit ve dar bir zihniyetle, sınıfla-
rının en seçilmiş talebesi olan dört çocuk için tard ka-
rarı vermişti. O zaman bu dört genç bütün zekâlarını,
bilgilerini, cerbezelerini faaliyete geçirerek mücadeleye
girişmişlerdi. Ragıp çok kuvvetli kalemıyla kendilerini
müdafaa ediyordu. Bu münasebetle yazılmış bir iki man-
zumesini görmüş, teknik mükemmeliyetine ve lirik kuvve-
tine karşı hayran kalmıştım. Şekil itibarıyla divan ede-
biyatına meyli fazla idi.

Ben divan tekniğini ve zevkini Ragıptan aldım. Des-
tan ve koşma şeklinde de o, bana rehberlik yaptı. Ben o
zamanlar (Fecriâtî) üslûbunun tesiri altında idim. Belki
yeni cereyanlara onu biraz yöneltten de ben olmuşumdur.
Fakat o, doğuştan şair denilecek kadar coşkun ve kuv-
vetli idi. O zaman gördüğüm yazılarından bir iki beyit
hatırımda kalmıştır:

**Bir gedayım mesnedi bâlâya etmem serfüru
Levsile mâlî olan bir câya etmem serfüru
Şöfle girdabı kazada çarpışub emvac ile,
Garkolur da mevcei deryâya etmem serfüru**

Sonra diğ er bir beyti :

**Lâşei ümmide değ mez tiğı pertev bârımız
Korkarız çirkâbden yoksa belâlardan değ l**

Rag bın yüksek, hiç bir kaba sığmayan ruhunun ta -
k nl klar n  anlamayanlardan birisi g yabında ona «ser-
seri» demiş o da derhal (Serseri) redifli bir manzume
yazıyor :

**Ben değ l yalnız bütün âlem seraser serseri
Serseriler kim bakıp her şeye derler serseri
Bir karanlık hilkat n mevl di h  iz'anıyım
 ftira etmez bana asla diyenler serseri
En basit bir serseridir kim o bazan zanneder
Kendisinden başka her kim varsa ekser serseri
Ben neyim hem âlemin, hem kendimin bazicesi
Ben miyim, âlem midir yahut ki yekser serseri
Görmedim fevkinde bir idrak ve hikmette eser
Arz kopuk, Hur it sersem, necmi h aver serseri
Hangi sersem der ki bu mesut, bu menhustur
Kise n daran mı bilmem, yoksa banker serseri.
Serserilik bir müebbet hassa mevcudiyete,
Zihnimi tahrik eden her fikri ho ter serseri.
Serseriyim, serserilik bir meziyettir bana,
 tiraf etmez bunu zira bugün her serseri...**

(Kitaplar m n Hik yesi: 1952) **Namdar Rahmi Karatay**

Namdar Rahmi Karatay

Halk ağızında dolaşan ata sözlerinden birini ele alıp
onun üzerine bina ettiğı beyitlerle cemiyetin bütün hu-
susiyetlerini ortaya koyan, zarif ve gevrek bir eyler s y-

luyor zannını uyandırarak hiciv neşterini yaranın tam ortasına batırmasını bilen bir usta filozoftu.

Onu, ilk, defa, geriden geriye, Maarif Cemiyetinin Bursa Kız Lisesinde edebiyat hocası iken tanıdım. İki hafta sonra almak üzere verdiği tahrir vazifelerinden kızkardeşime ait olanı ta Londradan görür, tashih eder ve onun beğeneceği hale sokardım. Nihayet bir defasında farketmiş ve bana sitemle birlikte selâm göndermişti.

Arada bir yazdığı mizahî manzumeler, hafif ve kıvrak edaları altında derin ve usta hicivleriyle herkesin alâkasını çekiyor; hele nakaratında halk mesellerinden birini ele alıp vezne koymuş olması, çok eski bir şeyi tekrar etmek ve ezberlemek hissi ile ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Onları ben de zevkle okuyor, ibretle tekrarlıyordum. Günün birinde Ankarada karşılaşmamız kismet oldu. Hemen birbirini çoktan görmemiş eski ahbablar gibi kaynaştık. Düşüncesinin binde birini bile yazılarına koymuş değildi. Bizde müstakıl felsefî görüşü olan üç beş münevverden biri idi. En karışık ilmî meseleleri bir hikâye sadeliğiyle anlatmasını, içe sindirmesini biliyordu.. Neden sonra, Karacaahmede yakın bir yerde satın aldığı bir ahşap eve sığındığı hastalık zamanında, onu kızkardeşimle birlikte ziyaret etmiştik. Dili, ağzının içinde zor dönüyor fakat yine nükteli mazmunlu konuşmaktan geri kalmıyordu..

Şu bu hayranından şu bu talebesinden, zaman zaman haberini alıyordum; dilinin çözüldüğü, bacaklarının doğru dürüst kımıldadığı oluyor, fakat atak ruhu coşup da bu zorla iyi olmuş sarsak vücudu zorlayınca yeniden eve kapanmaya hatta yatağa düşmeye mecbur oluyordu.

Nihayet geçenlerde o yüce ve hırçın ruh o sarsak ve bitkin vücudu bir silkeleyişte yere serip başını aldı gitti!.. Dünyanın bu boş zahmetlerine yuf borusu çeken bir şiirini şimdi kulaklarımıza fısıldar gibidir :

Kırk gün taban eti bir gün av eti.
Avcılıkla başlar tarihi beşer
Öyleyse durmadan avlanmalıdır
Lâkin bu iş bir az yorulmak ister

Kolay iş değildir çoktur zahmeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.

Canın keklik ister ördek vurursun
Bıldırcın sanırsın leylek vurursun
Bir sürü içinden bir tek vurursun
Bazı av bulunmaz gezer durursun

Fakat sağlam tutmak gerek niyeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.

Bin türlü avcılık olur koruda
Kimisi günlerce yatar pusuda
Kimisi avlanır bulanık suda
Kiminin ömrü de geçer uykuda

Çile dolduranlar bulur himmeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.

Her alanda olur türlü avcılar
Şakşakçılar tuzakçılar tavecılar
Yavru baz taşıyan göz bağıcılar
Gözleri sürmeli nice hacılar

Hepsi de sabırla bekler kısmeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.

Avcılıkta bazan yürünmek gerek
Yerinde bir posta bürünmek gerek
İcabında yerde sürünmek gerek
Bazan da şahlanıp görünmek gerek

**Çoktur sürünerek bulan nimeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.**

**Durur durur bir turnayı vurursun
Bazı ceylân ister ayı vurursun
Fırsat düşer bir kurt dayı vurursun
Şansın varsa arslan payı vurursun**

**Hiç bir şeyde yoktur avın lezzeti
Kırk gün taban eti bir gün av eti.**

İnsanda ilk içtimai hayat ve medeniyet alâmetinin avcılık olduğunu, bu suretle başkasının sırtından geçinmek, başkasını yiyerek kendi hayatını sağlamak tabiatının ta o zamandan başgösterdiğini bir basit felsefi hakikat olarak belirtmekle işe başlayıp; cemiyetin son günlerindeki iltimasa, dalkavukluğa kadar bütün devirlere yer yer, cımbız cımbız dokunarak geçen bu manzumeyi zevkle bir daha bir daha okumak arzusunun duymuyor muyuz?.. Çiçeği burnunda yeni şairlerden bazıları, yakaladıkları bir espriyi evirip çevirip bir kocaman tekerleme haline sokmakla gerçek yeni şiire başarılı bir örnek verdiklerini zannediyorlar, halbuki mizah her zaman için edebiyatın en makbul en revaçta şubelerinden biri kalacaktır. Mizahî şiir ayrıdır, ciddi şiir ayrıdır. İlle ciddi olacak diye saç a kar yağmaktan, ciğere kan oturmaktan bahsetmek hiç de şart değildir; bütün bunları tekrarlaya tekrarlaya dilimizde tüy bitti. Yeni şiirin samimiyetine hayranız fakat lâübaliliğinden de o kadar bezginiz. Neyse, bunlar sözün gelişi; biz yine Fazıl Ahmetten sonra, şiirimize mizahı getimekte eşsiz olan Namdar Rahmiyi anmakta ve tanıtmakta devam edelim:

Karatay soyadından da belli ki Namdar Rahmi Kon-

yalıdır ve Konyanın en şanlı ve san'atlı türbesi Karatay-
dan bu ismi bulmuştur. Bu zeki ve hassas Anadolu ço-
cuğunu bâkir ve verimli bir toprak gibi keşfeden bir
Maarif müsteşarı, bir kaç arkadaşıyla beraber felsefe
tahsil etmek üzere Fransaya göndermiştir. «Paris mek-
tupları» isimli kitabında, sessiz sadasız, o günlerini anla-
tırken, orada müstesna kürsülerden edindiği bilgilerini,
yerli ve derin, bize o değilden nakletmesini çok iyi başa-
rmıştır. En acayip zevklere düşkün çağında saatlerinin ço-
ğunu kitaplar arasında geçirmiştir. «Kitaplarımın Hikâ-
yesi» isimli eserinde şöyle söyler :

«Ömrümün mühim bir kısmı kitaplar arasında geç-
ti. Bunu övünmek için değil, belki dövünmek için söy-
lüyorum. Nitekim halk arasında her nedense pek yayıl-
mış olan bir destanımda bundan bahsederek :

**Bilmem ki ne olmaktı, senin gayen, maksadın?
Fare gibi kitaplar arasında yaşadın.
Ne dans ettin, eğlendin; ne de sevdin kız kadın
Kim dedi hey serseri gençliğine kıy diye
Geçti Bor'un pazarı ,sür eşeği Niğdeye.**

Demıştim. Hakikat de bu! Fransızlar kendini bütün
bütün ilme vererek hayatını kütüphanelerde geçiren
adamlara «Kütüphane faresi» derler. Ben bu adamlara
hâlâ imrenirim...» Kitaplarının arasında gömülü yaşa-
dığı günlerde cemiyeti ihmal etmez, onun dertleriyle
dertlenir, onun seviyesizliklerine yanar, inkılâplarına se-
vinir ve söylenir dururdu :

**Başta kavak yelleri esdiği günler hani
Umduğumuz neşeler, şerefler, ünler hani?
Beklenilen alaylı, şanlı düşünler hani?
Servi gibi ümitler döndü birer iğdeye
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye**

Eski şair — Şair Pertev Paşa, bir şiirinde:
«Gelmişiz ölmek üze vâ hayfâ!» diyor...

Bob-stil şair — Çok güzeeel... Hayfa bombardıma-
nı hakkında mı yazmış üstad!..

**Hasanın böreğine vaktinde yetişmeli
Hiç durmadan gövdeye atıştırıp şişmeli
Yanıp da kavrulmadan mükemmelen pişmeli
Sonra seni almazlar hiç bir yere çiğ diye
Geçti Bor'un pazarı sür eşiği Niğdeye.**

Bu güzel ve kıvrak söyleyişin öyle nükteleri vardır ki ancak şairi tarafından ilk ve son defa kullanılmıştır. İşte meselâ, resmî büro anlamına daire ile, bildiğimiz hendese şekli daire arasında güzel bir kelime oyunu :

**Sende cevher var imiş herkes onu ne bilsin
Söyle bir dairede müdür bile değilsin
Ne çıkar öğrenmişin mesahası piy diye
Geçti Bor'un pazarı sür eşiği Niğdeye!**

Nedim, gazellerinden birinde, benim şair tabiatım o kadar coşkun ve cömerttir ki, der, bir gül istesem, bana bir gül tarlası verir. Namdar Rahmi Karatay'a da yüz yılların mahsulü, gerçek halk görüşü, bir tekerleme verin, size kocaman bir manzume versin ki içinde Türk halkının bütün hayat telâkkisi, bugünkü cemiyetin bütün aksak tarafları, billûr sürahideki su gibi parıl parıl görünsün :

**Eloğlunu bilmezsin o ne hinoğlu hindir
Pamuk gibi görünür granitten çetindir
Arkandan kuyu kazar dibi yoktur derindir
Açılma el oğluna anlamadan soyunu
Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.**

**Ne dışisine inan ne de erkeğine kan
Dışisi erkeğinden olur bin kat afacan
Yüzüne güle güle damarlarından çeker kan
Önce koklatır sana gülünü şebboyunu
Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.**

Senin aybını arar ahabın bir iş gibi
Arkanda dolaşırlar sanki müfettiş gibi
Bırakırlar ortada seni bir ibiş gibi
Öğretirler dünyanın körfezini koyunu
Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.

Doğruyu görsen de sen ulu orta anlatma
Bağır çağır nağra at fakat sakın taş atma
Elini uzat amma boyunu hiç uzatma
Ölçünü alırsın ha uzatırsan boyunu
Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.

Ne tilkiye eğri bak ne de kurtlarla barış
Ne etlisinden bahset ne de sütlüye karış
Ağzı açık koyarlar sonra seni bir karış
Nene gerek elin üç keçisi beş koyunu
Karamanın koyunu sonra çıkar oyunu.

Granit, koy gibi kelimeler olmasa; Seyranî gibi, Ruh-satî gibi, bir usta ve hâkim halk şairinin yazdığı destan sanacağız. O kadar candan, o kadar bizden.. Ah ne fay-da «Namdar Rahmi Karatay'a yüzyılların mahsulü bir tekerleme verin de size kocaman bir manzume yaratsın» diyemiyeceğiz artık. Halep burada amma arşın yerin altında.. Onun kolay kolay ölçülmez derin bilgisine ve mü-kemmeli hicvine artık sadece hasretiz!

Yirminci Asır : 17-9-953

Behçet Kemal ÇAĞLAR

Telgraf Tellerinde Hiciv

Muallim Naci kadar temiz bir insan örneğinin Recai zadeye «Demdeme» de yazdığı sözler de Midhat Efendi-nin bastonundan daha ince ve dayağından daha terbiyeli değildi. Burnundan kundurasına kadar beyefendi olan Recai zadenin Naciye yazdığı şu kıt'ayı da vezinsiz ve kafiyesiz söylemek, Recai zade kadar ince bir insan için en öfkeli zamanında, en son düşmanına karşı bile mümkün değildi.

**Boşdur ol natıka perdâzi-i ahlâk-ı hasen;
«Ehl-i mizan sene bilmez mi, ne akrepsin sen!
«Hiçsin, hiç fazilette... denâette fakat,
«İliş istersen eğer kafiyeeye, hepsinsen!»**

Tenkidlere, hattâ makul tenkidlere karşı bile, en zeki vaziyeti takınan şair Abdülhak Hâmid oldu. Hiçbir münekkide cevap vermedi. Ona münekkitler sövdüler, o münekkidlere arkasını çevirdi, masasına eğildi, eser verdi. Yalnız Lâstik Saidin (Kemal Paşa zade Said'in) çok fena bir tenkidine karşı, Avrupadan, telgrafla şiir yazdı. Telgraf tellerine ilk ve belki de son giren şiir.

Şiir - telgraf şudur :

**«Mîr-i Said bâhsde nâehl imiş meğer;
«İbn-i Kemâl sandık Ebûcehl imiş meğer.»**

Tenkid her zaman kalemle başlıyor, fakat her zaman kalemle bitmiyordu. Başka neyle mi biter? Diyeceksiniz. Söyliyeğim: Sopa ile!.. Kendisini tenkid eden Lâstik Saidi (Kemal Paşa zade merhum Said Beyi) Ahmed Midhat Efendi, meşhur kalın bastonu ile Sirkeçide, caddede dövmüşü.

Namdar Rahmi Destanlarının Dil ve Fikir Örgüsü

Temeline Türk atasözlerinin, tekerlemelerinin konduğu bu şiirlerde Türkçe, cıvılcıvılcı şakıyor. Üstelik o kadar güzel, o kadar özlü bir anlatışı var ki, bunu ancak Namdar Rahmi gibi bir sanatçı başarabilir; bir sele gülden bir damla gül yağı çıkarmak, sözü bu destanlar için söylenmiş olsa gerek.

Onun bu destanlarda sözünü ettiği kimselere gelince; bunlar mürailer, açık gözler, halkın sırtından geçinen, başkalarını basamak yapıp koltuklara tırmananlar, kısacası, her devirde ve her toplulukta rastlanan dalkavuk tipleridir. Şair «topumuz bu yurdun çocukları iken, bizi boğazı tokluğuna köprü yaparak» başımıza basıp geçen bu tip insanlar üzerine bir örümcek titizliğiyle ağlarını gerdi. Unutmıyalım ki, sanat adamı da bir soy avcısıdır: **Shakespeare** ve **Molière** de oklarını bu türedilere çevirmişlerdi. Namdar Rahmi işte bu türlü bir sanatçıdır; mağnezyum ışığı altında avlananlar gibi, o yaman zekâsının merceğini bu «şakşakçılar, tuzakçılar ve tavgı-lar» ın yüzlerine tuttu.

Daha önce de - Mutlakiyet devrinde Namık Kemal, Meşrutiyette 'Eşref - şiire bu açıdan bakmışlardı. Kemal de böyle bir destanında, söyleyişleri başka başka da olsa, toplumu bir başka düzenle sömüren .bu dalkavukların yüzlerine tükürür. Kemal'in :

«Edepsizlikte tekleriz,
Kimi görsek etekleriz.»

deyişi ile Namdar Rahmi'nin :

«Bir kapıya kul olursan her işin âsan olur,
Efendinin her azarı en büyük ihsan olur.»

mısraları arasında hiçbir ayrılık yoktur. Her ikisi de toplumun işliyen yarasını kendilerine dert ediniyor.

Bu destanların özelliği sanatçının davranışındadır : Acı bir gülümseme, ama zehir gibi acı. Unutmadan ekliyelim ki, bunlarda tehzil yoktur. Toplumun bu türlü yaralarına dokunurken işin alayında değildir. Ondan yana acınır, bütün varlığıyla ürperir.

Bu destanlarda bir rindin acı gülümsemesi vardır, bu deyimim üzerinde durmak gerek. Rind, divan çerçevesindeki fikir hayatımızın ideal adamıydı. Her türlü menfaat kaygısından uzak, yaradan ve yaratılana hayran bir hali vardır. Ruhunu maddenin içinde boğanlara «Hey, şaşkınlara!» der gibi acı bir gülümseme ile bakar. Gerçi Namdar Rahmi :

«Biz bataкта köprü olduk, başkaları geçti nehri,
İşte geldik gidiyoruz, sen olasin Halep şehri.»

diye yazmış, ama asıl bataktakiler o dalkavuklar, o türediler alayıdır.

Sen ise aziz Hocamız, bu güzel destanlarınla insanlık boyunca yaşıyıp gideceksin.

(Geçti Bor'un Pazarı - 1954)

Talebeleri

Edebiyatımızda (Satire) nêv'i ve Halil Nihad Boztepe

Umumî edebiyat tarihinde «Satire» denen nevin bizde kuvvetli ve seçkin örnekleri ender denecek kadar az olduğu için, rahmetli Halil Nihad Boztepenin bu çığırdağı hususiyet ve mümtaziyeti, bence edebiyat tarihimiz bakımından üzerinde dikkatle durulacak bir mesele teşkil eder.

Biz (Satire) tâbirini «Mizah» veya «hiciv» kelime-

leriyle ifade ediyoruz. Eskiden «Hezliyat» ve «Şathiyat» denen ve ancak eğlence için meydana getirilen hafif, hattâ bayağı şeyler de aynı neviden sayılmıştır. Halbuki (Satire) çirkin, yanlış ve gülünç âdetlerin veya hâdiselerin mahiyetlerini zarafetle ve maharetle ortaya koyduğu için içtimâî hayata en faydalı hizmetler gören, doğrusu, iyiyi, güzeli üslup içinde telkin eden bir şetaretli çığırdır. Bu edebî nev'e dahil eserleri ahlâkî, siyâsî edebî ve şahsî olmak üzere umumî surette dört kısma ayırırlar. Bizde hiciv ve mizah tarzındaki yazıların çoğu şahısları çekiştiren şeylerdir. Onlar kuvvetli ve muvaffakiyetli olsalar bile elbette yüksek bir maksada hizmet edemezler. Kaldı ki çoğu da Nef'inin hicviyeleri, Sururînin hezliyatı, Fadılın Şathiyatı gibi âdi şeylerdir. Düşünmeli ki Satire denen çığır iyi kullanılmadığı zaman Nef'i gibi dünyanın en büyük şairlerinden birini bile düşürebilecek tehlikeli bir silâhtır. Ziya paşanın Zafernamesi ve Eşrefin hicviyeleri az çok içtimâî ve siyâsî mahiyetlerinden dolayı bir kısmı itibarile bizde bu nevin mümtaz ve kuvvetli örneklerinden olmak üzere hatırlanabilirler ama yine Garp edebiyatındaki mânasiyle Satire'nin tam mümessili sayılamazlar. Umumî edebiyat tarihi bakımına göre eski Yunan ve Lâtin şiirinden başlayarak dünya edebiyatının en kuvvetli eserleri bu nevin içindedir.

Yunanlılarda, Aristophane, Archiloque, Ménippe, Roma edebiyatında Licius, Hozatius, Juvénal bu edebî nev'in en eski mümessillerindendirler. Daha sonraki devirlerde o eşsiz Don Quichotte şaheserinin yaratıcısı olan İspanyol edibi Cervantes çığırın bence belki en yüksek simasıdır. Fransız edebiyatında Rabelais, Ronsard, Auhigné, daha sonralar Regnier, Boillau, Gilbert nev'in en yüksek örneklerini verenlerdendirler.

Halil Nihat, zevkinin ve mizacının sevgiyle Garp ede-

biyatında bilhassa Satire nevine giren eserleri daima büyük bir dikkatle ve defalarla okumuştur. Cervantes'e meftun olduğu gibi Boileau'yu, Gilbert, Voltaire ve Rausseau'lar ve Les Châtiments gibi kuvvetli bir Satire örneği olan şiir mecmualarından dolayı Victor Hugo'yu pek severdi. Hele çok severek ve dikkat ederek tercüme ettiği Tartarin de Tarascon gibi nefis mizahî eserlerinden dolayı Dante, en tercih ettiği muharrirlerdendi.

İşte bu türlü mütalâaların tehzihiyle beslediği mizahı ona ilk önce (**Sihami İlham**) daki parçaları yazdırmıştır. Bu kitaptaki eserlerin çoğu edebiyatımızda meşhur olmuş eski şiirlerin bir hâdise veya şahsa çevrilmiş birer «pastiche» i, yani zarif taklidi mahiyetindedir. Aralarında Damat Ferit Paşanın Sèvres muahedesindeki gülünç halini canlandıran ve Fuzulînin meşhur «dedim - dedi» şiirinin bir pastiche'i olan nefis (Satire) ler de bulunmakla beraber benim kanaatimce Halil Nihat gerek o kitabında, gerek onu takip eden (Âyinei devran) ve (Mahitap) da açacağı çığırın henüz temrinlerini yapıyordu.. Onun tam ve mükemmel bir örnek sayılmaya lâyık olan Satire eseri (Ağaç - kasidesi) dir. Çünkü muayyen bir içtimâî mevzu sahip ve mevzuunun her tarafını iyice işlemiş 200 sayfalık bir manzum kitaptır. Halil Nihat bu kitapta memleketin en ehemmiyetli meselesi olan Dil inkılâbında fazla gayretle veya hoş görünmek hevesile yapılan ifratların ve meydana getirilen esaslı hataların mahiyetini bütün acılığıyla ve gülünçlüğüyle birlikte meydana koydu. Bundan dolayıdır ki, bu eseri ben edebiyat tarihimizde Satire nevinin en muvaffakiyetli ve tek örneği saymaktayım ve onun şairini bütün edebî şahikalarımızdan ayrı bir iklimi bulunan bir tepe gibi görmekteyim. İnsanlık faziletleri itibariyle de ayrılığını bütün tanıyanların teslim ettiği rahmetli ve sevgili dostuma «Edebiyatımızın Boztepesi» deyişim bu kanaatlere dayanıyor.

İhsan Hamamî

Mayısın en güzel günlerinde güzelliğın en içli âşınalarından birini kaybettik. Şair Hamami zade İhsan, lâlelerin, leylâkların açıldığı pırıltılı günlerde ışıık ve neşe dolu gözlerini kapadı. Onu tanımış olanlar arasında sevmiyen birinin bulunabileceğini hiç ümit etmem. Hemen bütün fikir hayatına mensup olanlarımızın âşinası olduğu için ölümünün umumî bir elemle karşılandığı muhakkaktır. 64 yaşında bulunmasına rağmen hiç bir zaman yaşlı bir insan tesiri vermezdi. Onu pek gençken tanıdığım zaman zihin ve bilgi bakımından çok olgun bir adamla karşılaşmış olduğumu hissetmiştim. Fakat en olgun çağlarında dahi bana bir çocuk neş'esi vermiştir. Dimağının hamulesi ruhunun hafifliğine asla tesir etmezdi. Kırk beş senelik dostumdu. Benden beş yaş büyüktü ama kitaplarını hediye ederken üstlerine «Alâeddin ağabeyime» diye yazmaktan zevk alırdı. Biraz ileriye doğru çıkık ve dolgunca olan üst dudağının simasına verdiği hususiyet âşınalarının gözü önündedir. Bu dudakta mânalı bir tebessüm hiç eksik olmaz ve ince bir nükte daima hazır bulunrdı. Onun da şakaları en yakın arkadaşı ve hemşerisi Halil Nihadın lâtifeleri gibi hiç kimseyi incitmemiştir.

Ruhundaki iyilik cevheri en lâübalı şataretlerinin dahi temiz ve mümtaz kalmasını temin ederdi. Ötedenberi kulağında hafif bir ârıza bulunduğı için biraz ağır işitir, fakat zekâsiyle bu ârızasını daima telâfi ederdi. Bu küçük ârızası onun daha sevimli ve anlayışlı bir insan olmasına sebep olmuştu denebilir. İbnülemin Mahmut Kemal üstadımız, Hamamî zadenin zekâsiyle birlikte bu ârızasını da ifade etmiş olmak için onu «İşittiğini anlar» vecizesiyle tarif etmişti. Fakat ben öyle sanırım ki

Hamamî zade işitmediklerini dahi biraz anlayacak kadar keskin bir zekâyâ sahipti. Zaten kulak ârızaları bir çok insanlarda ruh derinliğine sebep oluyor. Yirmi, yirmi beş sene kadar önce onun bu hoş ârızasını :

**Rinddir, ehli dildir Hazreti İhsan bak
Güftüguy-ü âleme vermez kulak.**

beyti ile ifade etmiştim. Fakat sonraları ben de aynı ârızaya uğrayınca kulakdar olmuş ve belki biraz da bu ârıza/benzeyişinden dolayı daha çok sevişmiştik.

Bir ramazan günü akşama doğru Beyazıt camii yanındaki (Küllük) te oturup yârenlik ederken yanibaşımızda iftar topu ile sarsıldık ve birbirimize sorduk:

— İşittin mi?

Topu duymamış olmak kabil değildi. İkimiz de müsbet cevap verdikten sonra aynı anda :

— «Hâzâ min fadlı rabbi!»

Diye kulaklarımızın hassasiyeti için şükretmiş ve ondan sonra bu tuhaf tesadüfe daima gülüşmüştük. Şimdi içimden :

«Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz..»

mısrarını tekrarlıyorum.

İhsan Hamamî divan şiirinin her mânasıyla son üstadlarından biri idi. Hamamî zade İsmail Dede nasıl Şark musikisinin en hurda inceliklerine sahip idiyse Hamamî zade İhsan da Şark şiirinin bütün san'atlarına ve inceliklerine öylece derinden ve içten vâkıftı. İhsan Hamamî, divan şiirinin son Dede Efendisidir diyebilirim.

Babam mektupçu olarak Trabzona tayin edildiği zaman ben de birlikte gitmiş ve Trabzon idadisine kaydedilmiştim. Onbeş yaşında kadardım. İhsan Hamamî idadiyi yeni bitirmiş, fakat kendi kendine edebiyata çok ça-

lıştığı için Türkçe imtihanında bize mümeyyiz gelmişti. Bana ağabey demesine karşı bu hâtırayı anlattığım meclislerde :

«— Mümeyyizlik meselesini iyi hatırlıyorsun ama ufak bir yanlışlık var. O ben değildim, rahmetli babamdı...»

Der ve henüz yeni terlemiş gibi duran bıyıklariyle ağarmıyan saçlarını delil olarak gösterirdi.

Dostların ölümü insanın içini acı bir hâtıra enkaiziyle dolduruyor ve meselâ aziz Hamamî zadenin o ileriye doğru çıkmış dolgunca üst dudağındaki tebessümü artık bir daha görememek mahrumiyeti gönlümüzün boşaldığı hissini veriyor.

Yedigün : 29-5-948

İbrahim Alâettin Gövsa

Halil Nihad ve İhsan Hamamî'ye Dair

Ruhlarındaki asalet ve mizaçlarındaki zarafetle ikiz gibi olan bu rahmetli dostlardan birini hasretle düşünürken ötekini ekleme yad etmemek mümkün değildir. Bu ikizlik bahsini Hamami zade (Hamsiname) sinin mukaddemesinde şöyle yazmıştı: «Kaç yıldır İstanbul ve Trabzon gazetelerile mizahî mecmualar muhtelif sebeplerle benden bahsederken Hamsiden, onu yadederken de benden ve bazan şair arkadaşım Halil Nihat beyden söz açarlar. Sanki biz Hamsinin ezeli âşinasıyız. Yahut bu mübarek mahlûkla ikiz veya üçüz olarak doğmuşuz. Zahir ikimizin de Trabzonlu birer (yalı uşağı) oluşumuzdan olacak. Bu hamsiyi sargana gibi uzattılar...»

Bu manevî ikiz dostu ben çocuk denecek bir yaşta iken Trabzonda ve aynı günde tanımışım. İdadinin ilk sınıflarında idim. Türkçe imtihanımıza gelen mümeyyiz-

ler arasında mektepten yeni ayrılmış edebiyat meraklısı iki memleket genci sıfatıyla onlar da vardılar. O gün aralarında bir de Hoca zade rahmetli Mehmet efendi bulunuyordu. Karadenizli genç dostlar arasında tanınmış olanlar azdır. O da Trabzonun nevileri şahıslarına münhasır zeki ve neşeli olanlarından biriydi. Sarıklı olduğu halde iyi frenkçe bilir ve küçük sınıflarda Fransızca dersleri verirdi. Halil Nihat ile Hamamizade biraz daha yaşlı idi. Bizi sınıfa toplayıp imlâ imtihanına başladıkları zaman dikteyi Hocazade yapmış ve (soz, diye başlayınca beni fena halde şaşırtmıştı. Yazdırdığı parçanın başlığı (söz) idi. Ben Trabzona o zaman yeni gitmiş olduğum için henüz memleket şivesine alışmamış ve (sözü) soz) diye söyleyenlerin bulunduğunu öğrenmemiştim. Bereket versin ilk cümlelerin delâletile başlığın ne olduğunu tahmin ederek şaşkınlıktan ve pek güvendiğim bu imtihanda zayıf düşmek ihtimalinden kurtuldum. Sonraları Hoca zadenin (soz) undan bahis açtığım zaman Hamami zade üst dudağının tümsekliğindeki hususî tebessümile (Bir yerde aldanıyorsun. Mümeyyiz gelen ben değildim, babamdı!) diye şaka eder, Halil Nihat da başını bir yana döndürerek kendine mahsus hafif kahkahacıklarından birini salıverirdi.

Onlara ait bütün neşeli hâtıralarımız ikide birde (Ağlarım hatıra geldikçe gülüştüklerimiz) mısraını acı acı tekrarlamak vesilesini veriyor. Toplandığımız zaman çok defa müşterek gazeller yazdığımız da olurdu. Bunları (Divanı ihvan) adile bir kitap halinde neşretmeyi düşünen Hamamî zade toplamıştı. Orhan Hamamî'nin bu şiirleri neşretmesini temenni ediyorum. Halil Nihat, Hamamî zadenin ölüm haberini öğrendiği zaman pek hasta idi. Ve bu aziz dostunun arkasından bir kaç matem satırı yazacak halde değildi. Yalnız boynunu bükerek

(o da gitti!) dediğini hatırlıyorum ki bu söz bütün hâtıralarile birlikte en derin esefleri hulâsa ediyordu. Nihayet sekiz ay fasıla ile o da gitti. Hamamîyi mayısta Halil Nihadı şubatta kaybettik. Bu suretle o iki yüksek ruhlu ve zarafet hazinesini aynı yıl içinde toprağa vermiş oluyoruz. (Halil) dost, Nihat huy demek olduğuna göre bu dost huylu ve insanlık örneği arkadaşı kaybetmenin ve fazla olarak İhsan Hamamî ile müteselli olmak ihtimali kalmamış olduğunu düşünmenin benim için ne pâyansız bir elem olduğunu tahmin güç değildir. Yazıma şair dostumun kendi sözlerinden birile nihayet vereyim :

«Gelmez vatan diyarına bin yılda bir Nihat

Nadir yetiştirir bu vatan nüktedanları.»

28 Mart 1949

İbrahim Alâettin GÖVSA

ESKİ MATBUATTAN HÂTİRALAR

ABDÜLBÂKİ FEVZİ

Eski tarz şiirde, yani Divan edebiyatında çok kudretli bir şairdi. En kudretli şiirleri Aydede, Akbaba, Zümrüt-anka gibi eski siyasî mizah gazetelerinde çıkmış, okuyucular arasında da bunlarla şöhret yapmıştı.

Bu şiirleri sureta şaka tarzında, bazı tezyif ve tehzil kılıkli olur, ekseriya da bu şaka kıyafeti altında şiddetli tenkidleri ihtiva ederdi. İnsan bunlara bir taraftan gülüp geçerken, bir taraftan da düşünmekten kendini alamazdı. Hoş, zarif, görünüşte yumuşak ve lâtife yolluydu ama, hakikatte, günün mevzu ve icaplarına göre oldukça şiddetli, hattâ bazı da, mâruf tabiriyle yenip yutulamayacak şeylerdi. Zaten hoş tarafı da burasında, böyle olmasındaydı.

Onun târizlerine, tenkidlerine hedef olanlar kızarlar, fakat kızarken gülmekten de kendilerini alamazlardı. Onun şiirleri, kadife eldiven içindeki demir yumruk gibiydi: görünüşü hoş, zarif, tüylü, süslü, fakat hedef olmak korkunçtu. Ama, o korkunçluk içinde de bir letafet, bir zerafet vardı.

Abdülbaki Fevzi merhumun başından bin bir türlü macera geçmişti. Fakat her zaman aynı sakın aynı efendi adamdı. Kimseye ne halinden şikâyet eder, ne de gık derdi. Pek yakınlarına mı? Onu bilmiyorum.

Son zamanlarında, son günleri sayılması lâzım gelen günlerde, geçen sene, Cağaloğlunda eski Eminönü Halkevinin önünde rastladım.

— Nasılsın üstad? dedim.

— Çok şükür, iyiyim! dedi.

Fakat ben bir görüşte hissettim ki, pek de iyi değildi. Elinde baston, ağır, ağır sallana sallana yürüyordu. Etrafına bakınıyor, Halkevi önündeki ilânları okur gibi yapıyor, karşı tarafa, merhum tütüncü ve bayi Niyazinin dükkânına doğru bakıyor, karşıdan bakanlara, yürüyüşünü mecalsizlikten değil de, hani, etrafa bakma merakından gelme gibi göstermeğe uğraşıyordu; fakat, belliydi ki, bakınışını yürüyüşüne göre ayarlıyordu.

Edebiyat muallimi idi. Hem de edebiyat muallimlerinin kudretli ve ehliyetlilerindendi. Maarifteki dosyasında şerh neydi, ne kadar taltif, ne kadar takdir kazanmıştı, onu bilmem ama, ben, sözü geçen, alâkalı bir adam olsaydım, ona taltifnameler, takdirnameler vermek değil, dosyasını, Güzel Sanatlar Akademisi altın varak hocası Hüseyin Efendiye varaklattırıp yine aynı Akademinin teclit ve tezhip hocası İsmail Hakkı Beye ciltlettirir, Vekâlet Zat İşleri dairesinin en mutena bir yerinde bir köşe ayırtır, merasimle oraya koydururdum.

Mütevazı, efendi bir adamdı. Sözünde sohbetinde gayet nazık, gayet efendi, gayet nüktedan, fakat bazı da alaycı ve târizciydi.

Galiba mütareke içinde, Sirkecide bir müskirat deposu açmıştı. O zaman şimdiki gibi Tekel, mekel yoktu. Rakılar gerçi daha evvelden olduğu gibi Sakız adasından filân gelmezdi ama, âmiller tarafından yapılan yerli rakılar da epey iyi rakılardı. Kapalı şişe mecburiyeti de yoktu. Rakılar fıçılardan şişelere doldurulup okka ile satılırdı. Abdülbaki Fevzi merhum, deposunda, gelen eşine dostuna doldurup doldurup ikram ederdi.

Abdülbaki Fevzi merhumun mahlesi (şiirde namı müstear demek) Râsıd-dı. Kadim tarzda şiiri ne kadar tabii, ne kadar kolaylıkla kaleme aldığı verilen örneklerden pekâlâ anlaşılır.

Ne yazık ki, dünya işlerine pek akıl erdirememiş olan bu sanatkâr da, sessiz sadasız, bir kaç ay evvel aramızdan elini eteğini çekip gitti. Hayatından şekva etmeden... Ama, öyle mi dersiniz? Kim bilir?

Allah rahmet eylesin!

Hüvel - Hallâk - el -bâki!

Türkiye Haftası - 1954

Hüseyin ŞEHSUVAR

Divan tarzı söyleyişle, günün olaylarını karikatürize eden bir başka mizah şairi de Abdülbaki Fevzi'dir. Bu imzanın, mütareke yıllarındaki mizah mecmualarında **Be-tarz-ı Kudemâ** başlığı ile yayınladığı manzumelerinde kuvvetli ve zevkli bir söyleyiş görülür.

(Türk Edebiyatı Tarihi)

Nihad Sami BANARLI

Arif Nihad Asya

Onu, 25 - 30 senedir tanırım. Hele son bir yıl içinde hergün aynı müessesede ve evinde onun bütün duygularıyla beraberim. Bütün düşüncelerimizde birbirimizin gölgesi sarmaş dolaştır. Kastamoni Sultanisinden mezun olup Darülfünunda kendisiyle ilk tanıştığım günden bugüne dek onun bir defa olsun efendiliğini bozduğunu görmedim. Onunla okulda, yolda, gazinoda ve bütün gençlik eğlencelerimizde beraberdik; hakikaten bütün bu taşkınlığa müsait zamanlarda bile o ağırbaşlı idi.

O, çok düşünürdü. Yüksek muallimde gece yarılarda uyanıp, kapalı gözleriyle yastığının altındaki küçük defterine el yordamı ile notlar aldığını bilirim.

Bütün taiebe arkadaşlarım ona çok iltifat ederlerdi. Ahmet Kudsi Tecer, Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl ve Rıfkı Melül Meriç gibi meşhur imzalı dostlarımızın yanındaki bütün arkadaşlar...

Şimdi size Arif Nihat Asyanın Kanatlar ve Gagalaları'ndan satırlar okuyacağım:

Arif Nihat ASYA

(Onlar asîl doğmuşlar, çocuğum bize de asîl ölmek kaldı.)

Arif burada bütün hayatını açıklıyor. Hakikaten Arif doğar doğmaz akrabalarının elinde kalmıştır. Ben kendi hesabıma, Arif Nihad'ın hayatındaki büyük mağmumiyeti burada bulurum.

(Şu kapı altın anahtarlarla kilitlendim, diye öğünmesin. Yumruklarla, taşlarla, baltalarla kırılacaktır.)

Arif burada sakın hayatı içinde saklanmış hamle bekliyen ihtilâli anlatır.

(Bu ince ağacı yapıya yaramaz diye bir köşeye bıraktılar; güzel bir bayrak direği olabilirdi.)

Arif burada kendini çekemiyenlere cevap veriyor. Nitekim de işte bugün bir bayrak direği olmuştur.

(Bu uzun gölgeyi boyun mu sandın?)

Bu, kendini beğenenlere ait güzel bir hicivdir, alaydır.

(Büyük adamlarla konuşmasını bilmiyor demişsin.. Bu, onun suçu.. kendini büyük adam bilmek te senin suçun.)

Arifin esprileri içinde bu gayet yerinde söylenmiş ve kendisine lâf atmış olan küçük insanlara sert bir yumruktur.

(Tekerlekleri dört köşe bir arabaya bindirdiler bizi. Bir gidiştir gidiyoruz.)

Bunda, zamana vurulmuş harikulâde bir tokadın dehşetini duymamak imkânsızdır. Son olarak şunu da aklımdan söylüyeyim, yine onun:

(Bana al dediler, mor dediler, yeşil dediler... Fakat kendileri kara'da kaldı.)

Bu da Arif Nihad Asya'nın çekemiyenleri tarafından, kendisine sürülmek istenen lekelerle karşı verdiği susturucu bir cevabı,,

Şunu da unutmamalıdır ki, Arif'in bugünkü demokrasi zaferinde sanatının büyük payı âşikârdır.

Refik Fikret SAĞNAK

ÜSTAD REFİ CEVAD'IN ÜÇ FIKRASI:

1 - Yaprak Dökümü

Şair Bâkî'nin ne güzel hazan ve kış tasvirleri vardır. Meselâ hazan için:

**Gülşene altın varaklar zeyn idüb bâd-ı hazan
Gûyiyâ zerkûblar dükkânı oldu gülistan**

Yâni «Hazan rüzgârı gül bahçesine altın varaklar döşedi. Sanki Gülistan «altın dökücü dükkânı oldu» der. Kış için de:

**Zemine bâd-ı-havadan çok akça düştü yine
Pür etdi dâmen-i-sahrâyı doldu cıyb-i-cibal**

Yani «Yeryüzüne bâd-ı-havadan yine çok akçe düştü. Sahrânın eteğini, dağların cebini doldurdu» der.

Bizim Babîâli gülistanına da evvelâ bir bâd-ı-saba esdi; bazı cepleri doldurdu. Arkadan bir de «Gün doğusu» fırtınası patladı. Öyle bir yaprak dökümü yaptı ki son kalan yaprakları dahi dallarında tirtir titreyor.

Gün doğusu deyince «Büyük Doğu» ya bir rahmet okumamak elden gelmiyor. Dinî bir programla çıkan bu gazetenin sahibi «Kısakürek» olduğu için pek kısa bir müddette kısa bir ihtilâftan sonra kısalıverdi.

Tek kürekle mehtaba çıkılamaz derler. Kısa kürekle bu havada mehtab safası olur mu?

Zarar eden bir gazetenin havası teneffüs edilir şey değildir.

Ortakların hepsinde surat bir karış... Bütün kusurlar açılır, dökülür. İlk zamanlarda «Ah üstadım! Ne idi o makale?!» gibi iltifatların yerine: «Böyle uyku macunu yazılarla gazete satılmaz tarizi fırlatılır.

Muaraza, münakaşa, ayrılık, gayrılık başlar. Niha yet ortağın biri ikisi safra olarak atılır, gazetenin ismi değişir. Hani yaşasın diye bazı çocuklara «Yaşar» adını koyarlar. Onun gibi gazeteye de ümitli bir isim aranır. Büyük Doğu «Hilâl» olur. Bundan güzel ad olur mu? Hilâl, gün geçtikçe (Bedir) olacak. Nasreddin Hoca: «Çocuğunuzun ismini Tosun koymayın, büyüyünce öküz olur!» dermiş ama bu teşbih burada kullanılmaz.

Yalnız şu var ki Hilâlin lûgatta başka mânaları da vardır. Hattâ teşbih misâli olarak: «Hilâl-i fener, şimdi söner!» de derler.

Hilâl de ne Bedir oldu, ne Hilâl... İslî bir fener gibi bir rüzgârla söndü gitti.

Şimdi gazetede kaleminden feyiz beklenenler de âvâre kaldı.

«Dimyate pirince giderken evdeki bulgurdan olduk.» yani Musa ile araları açıldı, İsayı darılttılar, Muhammedle de barışamadılar. Şimdi köşe kapmacada ebe vaziyetinde bulunuyorlar.

Gazete çıkarmak kolay iş değildir. Biz bu Bab-ıâli-de:

Ne ahûveş bakışlı gonca femler görmüşüz!

İkinci yaprak dökümü «Hakikat» gazetesi oldu. O zavallı da nihayet hayata gözlerini yumdu. İleride yazılacak mersiyeğe mahsuben şimdilik merhumun mezar taşına yazılmak üzere bir tarih yazdık.

Bu mücevher tarih şudur:

Dağıldı Şirket-i-yaran «Büyük Doğu» «Hilâl» oldu.
Bitince fasl-ı-tahsisat, «Hakikat» bir hayal oldu.

2 - Köpeğe Dair

Haşmetlû İbnis Suûd Hazretlerinin veliahtları Emîr Faysal memleketimizden dört tane çoban köpeği getirtmek istemiş. Hayvanlar gidecekleri yere tayyare ile nakledileceklermiş. Köpek sadakatine, efendisine olan muhabbetine rağmen, bizde hâkir görülen bir hayvandır. Namık Kemal bile:

Köpekdir zevk alan sayyâd-i-bî insâfa hidmetden

Diyor. Hattâ dört mezhepte Şâfiîler, köpeği temas edilmeyecek kadar necis telâkki ederler Mâlikî'ler biraz daha müsaadekâr bulunurlar. Bu içtihad farkı Nef'i'yi «Kelb» diye tahkir eden Tahir efendi hakkında, şaire şöyle bir kıt'a söyletmiş:

Tâhir Efendi bize «Kelb» demiş

İltifatı bu sözde zâhirdir.

Mâlikî mezhebim benim zirâ,

İ'tikadımca kelb Tâhir'dir.

Yine köpek hakkında şair Ebû Dellâme ile halife Mehdi arasında şöyle bir vak'a geçmiştir:

Ebû Dellâme, Abbasî hükümdarına bir kaside takdim eder. Halife kasideyi pek beğenir.

— Sana bu kasiden için ne caize vereyim?

Şair:

— Efendim, der, bendeniz bir av köpeği isterim.

— Bu kadar güzel bir kasidenin caizesi bir av köpeği olur mu

— Efendim... Kulunuz böyle istiyorum.

Halife Mehdi:

— Peki... der... İstedğin gibi sana bir köpek versinler.

— Fakat efendim. Bendeniz ava neyle gideceğim?

— Hakkın var. Bir de at versinler...

— Ata nasıl bineceğim?

— Doğru... Güzel bir eyer takımı da versinler.

— Efendimiz, ata kim bakacak?

— Haklısın. Bir de köle versinler.

— Aman efendim. Ben atı nerede barındıracağım?

— Bir de ahır versinler.

— Köleyi nerede yatırayım?

— Bir ev versinler.

— Eve kim bakacak? Yemeğimizi kim pişirecek?

— Bir de cariye versinler.

— Bu kadar halkı neyle doyuracağım?

— Bin altın da harçlık versinler...

-- Efendim...

Mehdi, şairin sözünü kesmiş:

— Eğer masrafı idare etmeğe bir kethüda, hesapları tutmağa bir kâtip istersen, köpeği geri alırım ha.

3 - İstefenaki

Recai efendi bugün artık tarihe intikal eden İstanbul efendilerindendi. Hayatına ait bazı malûmattan gayet titiz, hattâ sert bir karakter sahibi olduğu anlaşılıyor. Mizah çeşitli beyitleri de vardır. Boğaziçinde oturur, lüfer avına meraklı imiş. Evindeki tiryaki mizaçlılık son zamanda torunu Ercümen Ekreme de intikal eylemiştir.

Temizlik meraklısı olduğu için, resmî hayatında beraber çalıştığı İstefanaki efendinin nezafete itina etmesine karşı şöyle bir hiciv söylemiştir :

**O kadar pis kokuyor mendeburun üstü fena ki,
Ne zaman meclise gelse kaçarım İstefenaki!**

Ref'i Cevad ULUNAY

MÜELLİFİN NOTU :

Bu fıkra «Türklük» mecmuasında şöyle çıkmıştır:

Abdülhak Hâmid'in babası Hayrullah Efendi Tah-randa sefir iken, sefarethaneye Türk tebeasından İstefanaki isminde bir halı tüccarı gelirmiş. Bu halı tüccarı hem zengin, hem de hasis olduğu için gören dilenci zannedermiş. Hayrullah Efendi, bu pis herif için şu beyti söylemiş :

**Ol mertebe murdar kokuyor üstü fena ki,
Midem bulanır geldiği gün İstefenaki!**

YILDIZ BÖCEĞİ :

Bir çok Nazırlıklarda bulunmuş olan Münif Paşa 1882 de «Mecmuai Fünun» isimli mecmuasını ikinci defa çıkarıyordu. Bir makale arasında «Yıldız böceği» kelimesini yazmasından dolayı (Yıldız Sarayı) nda oturan, ikinci Abdülhamid tarafından mecmua kapatılmış ve Münif Paşa sarayda sorguya çekilmişti.

Köse Raif Paşa Vezir olunca, Münif Paşa şu kıt'ayı söylemiştir :

**Üç tuğlu vezir olurmuş evvel,
Üç tüylüsü şimdi oldu peyda
Üç tuğ ile üç tüyü kıyas et
Devlet ne imiş, ne oldu hâlâ.**

(Türk Meşhurları Ansiklopedisi) nden

Abdülhak Hamid'in ağabeyi ve Hamitten evvel ölen Nasuhi bey de şair ve zarif bir zattı. Şu beyti Abdülhamid için yazmıştır :

**Hükmün sürdükçe böyle hükm-ü keyfe mayeşâ
Mahvolur elbet bu devlet Padişahım çok yaşa.**

Nasuhi beyi, babası Elçi bulunduğu Tahrana çağırır-
mış. İstanbulda bulunan annesi de bırakmazmış. Nasuhi
bey şöyle yazmış :

**Bir taraftan babam kılar davet,
Bir taraftan anam komaz gideyim.
Söyle Yarabbi ben ne haltedeyim?**

Şair Adanalı Süruri, devlet dairelerinden birinde ça-
lışırken, maaşından fazla olarak elli kuruş almış, geri
vermek zorunda kalmış. Bunun üzerine aşağıdaki kıt'a
ile yanık yanık bir tarih düşürmüştür :

**Mansabımdan bana zaid olarak elli kuruş,
Geçmiş idi geri reddolsa gerek bes belli.
Şimdiden ferti teessürle dedim tarihin :
Düştü Hayfa Sürurinin elinden elli!**

(1200)

Muallim Naci, kendi adına izafeten bir lûgat kitabı
hazırlıyordu. Fakat tamamlamaya ömrü vefa etmedi.
Müstecabî zade İsmet tamamladı. Büyük heciv şairi Eş-
ref Muallim Naci'nin bu eseri hakkında irticalen şu kıt'a-
yı söylemişti

**Maksadın hizmetse ger mevcudu ıslah et yeter,
Uğraşıp telif ile bahsetme okyanusdan.
Merhamet, himmet fütüvvet, atifet, gayret gibi:
Bir takım elfaz-ı bî manayı sil kamûsdan!**

Şairin, bütün serveti, varı, güzellik ve tabiat zengin-
liğidir. O, bu zenginlikle yaşar, şairlerden, büyük zen-
ginler çıktığını hiç işittiniz mi? Ticaret yapmak isteyen

**Süleyman efendinin ruhu — Zavalı Nurullah Ataç
sen de mi benim hayatımdaki gibi nasırından çekiyorsun?**

Uyanış — 1939 — Orhan URAL

şairler, yüzlerine, gözlerine bulaştırmışlardır. Ve şair, her zaman yoksul kalmış bir insandır.

Üsküdar'lı Safi bu durumu ne güzel anlatıyor:

**Diyemez adem eyleyüp tavin,
Bu da darım, şu da diyarımdır.
Varsa malik olduğum bir şey:
Yeri meçhul olan mezarımdır.**

İkinci Abdulhamid, 31 Mart vak'asından sonra İstanbul'dan Selânik'e götürülmüştü. Selâniğin meşhur zenginlerinden birinin köşkü olan ve adına (ALATİNİ) denilen yer mahlû padişaha tahsis edilmişti.

O zamanlar, bu hâdise mizah gazetelerine mevzu oluyor, Abdulhamid'den bahsedilirken Alâtini köşkü de araya sokuluyor, espriler, nükteler yapılıyordu. Aşağıda okuyacağınız kıt'a bunlardan biridir. O günlerin mizah gazetelerinin birinde (ATES) imzasıyla çıkmıştır.

**Mevsim-i hac'da Selânikten isen, yoksa işin,
Neşvenâk ol, o güzel beldede et keşt-ü güzere,
Alatin köşküne uğrarsa yolun at yedi taş,
Çünkü şeytan yeridir kâbe-i ahrare civar.**

Sadr-ı âzam Hüseyin Paşa istifa etmişti. Yerine Roma Sefiri Hakkı beyin getirileceği söyleniyordu. Fakat paşalık rütbesi verilerek değil, taşıdığı rütbe ile, yani «Bey» ünvanıyla..

Sadr-ı âzamlık ve Şeyhülislâmlık mevkilerine tâyin edilenlerin sakallı olmaları protokol icabından idi. Osmanlı imparatorluğunda bu, kökleşmiş bir âdetti, bir an'aneydi. Demek bu âdet bozuluyordu.

Roma sefirinin Paşa olmadan «Rütbe-i haliye» siyle Sadaret makamına getirileceğini duyan ve Ebced hesa-

biyle tarih düşürmek merakında olan şairin biri aşağıdaki tarih kıt'asını söylemiştir. Tarih, «Sadr-ı âzam bey» cümlesinden çıkmaktadır :

**Var ola nimeti müsavatın,
Beyi paşadan eylemiştir yey.
Hakkı Bey sadr-ı âzam oldukda,
Oldu tarih (Sadr-ı âzam bey).**

(327)

Meşhur Maliye Nazırlarından Agop paşa bir gün aklına esip ata biner. Bir sokaktan geçerken atın önüne çıkan bir köpekten at fena halde ürker ve sırtındaki Agop paşayı yere vurur. Yere düşen paşa beyni patlayıp ölür. Bu münasebetle devrin şairlerinden birisi şu beyti yazar :

**«Bir kelbini bir kelbine mahvettirir Allah
Lâ havle velâ kuvvete illâ billâh.»**

Giritte bulunan Kalaylıkoz Ahmet Paşa İstanbul kaymakamlığında bulunmuş, avampesendane bazı hareketleri itibarile halkın sevgisini kazanmış, hakkında «vezir olunca böyle gerek», «Kalaylı paşa sadra gelmeyince bu devlet nizam bulmaz» gibi sözler söylenmiye başlanmıştı. Halbuki paşanın İstanbul kaymakamlığında yaptığı işler ancak cahil ve mutaassıp kimseleri memnun edecek şeylerdi. Bunun içindir ki, sadareti umumi bir hayreti mucip oldu ve aşağıdaki hicviye söylenildi :

**Nagihan bir gün Kalaylıkoz gelip oldu Vezir
Her gören dedi vezaret ırzını eyler şikest
Ben dedim uslandı zira çarhı tedip eyleyip
Terbiyet kılmak gerektir anı bunca sergüzeşt
Dedi bir danayı kâragâhı sahip tecrîbe
«Terbiyet naehlira çün girdigân berkünbedest..**

XIX. asır vak'anüvislerinden Derviş Mehmet Edib, devrinden şikâyet yollu bazı şiirler yazmıştır. «Şeyh Müftü oğlu Köse Yahya» nın mel'anet ve hiyanetlerinden tafsilâtiyle bahseden bir hicviyesinde şöyle demiştir:

**Gerçi görmemiştik cihan mülkünde bir vafir köse
Görmedik amma bu denlü bîhayâ kâfir köse..**

Deli Nüzhet Divan-ı Hümayuna tayin edildiği zaman bir şair şöyle bir tarih söylemiş :

**Şair sözünde haklıdır
Tarihi pek revnaklıdır
Bir ekiği var: aklıdır
Divana geldi, zır deli.**

Edebiyatta Medrese ve Tekke

Divan Edebiyatı, en çok, üç binadan çıktı: Medreseden, tekkeden, saraydan.

Medreseden çıkan Divan Edebiyatı olgun kültürlü olmakla beraber kurudur. İslâm dini, İranla temas ederek, o milletin mitolojisini almadan evvel, realite dini idi ve bütün realiteler gibi kupkuruydu. Eğer, müslümanlık, İrandan mitolojiler almasaydı ve camilerde kalıp tekkeye girmeseydi Divan Edebiyatının, dinî tarafı, bir şiir güzelliğinin cevherlerinden mahrum kalırdı. Divan Edebiyatının en büyük medrese mümessili olan Baki bile «Nakus» deyince daima «Ezan» ın zıddını düşünür, ve;

Nakus yerlerinde okuttun ezanlar,

Der. Halbuki, «Nakus» a bir mutasavvıf gözü ile bakan İran şairi «Çan» dan başka sesler duyar ve :

«Bank-i ısyân mîzend nakus-ı ıstıgar-i mâ!

Der. Müslümanlığa tekke girmeseydi, Hüsn-ü aşk şairi çıkamazdı.

«Giydikleri afitâb-i temmuz,

«İçdikleri şu'le-i ciğer-suz,

Diyebilmek için bir Mevlevî tekkesinin manevî külhanında yanmak lâzımdır. Muhakkak ki medreseler, mazideki kültürümüzü yapan yerlerdir. Fransızların bir çok büyük adamları - meselâ Renan gibi - séminairelerden çıktığı gibi, bizim Tanzimat şairlerimiz de medreseden çıkmamışlarsa bile, medrese kültürü olan «cami dersleri»nden yetişmişlerdi. Hattâ, değil şairlerimiz, fikir ve devlet adamlarımızın müslüman olmıyanları arasında bile «cami dersi»ne devam etmiş olanlar vardı.

(Burada, antr parantez olarak, bir vak'a anlatacağım. «Namık Kemal» adındaki eserimin kaynaklarını tetkik ettiğim sırada, Kemal'in bir mektubunda Çamiç Ohannes Efendi ismindeki devlet âdamının elinden öptüğünü görmüş, ve hiç kimsenin eline eteğine eğilmeyen âsi inkılâpçının bu tevazuunu kendi kendime izah edememiştim. Fakat Çamiç Ohannes Efendinin şahsı hakkında, Namık Kemale izafeten, araştırmalar yaptığım sırada eski Babıâlinin son mümtaz ricalinden olan Beylikçi Nasır Beyin oğlu Haşim Beyden şunu dinledim: İkinci Abdülhamid zamanında maliye işlerini düzeltmek için toplanan bir komisyonda Beylikçi Nasır Beyle Çamiç Ohannes Efendi de üye olarak bulunmuşlar. Maliyenin varidatını tetkik ederken, komisyon, «Yemen vilâyetinde kat vergisi» diye bir kayda rastlamış. Kat ne demek olduğunu birdenbire anlamamış. Çamiç Ohannes Efendi:

— Nasıl hatırlamadınız Demiş, vaktile cami dersine beraber gittiğimiz zaman Muallakatı Seb'anın (Yedi Askı) nın ikincisinde «Kat» kelimesi geçer. Bu, Yemende çıkan bir ottur ki, Yemenliler çiğnerler, ve âdeta tütün gibi mükeyyifattandır.

Bu, hem medresenin nerelere kadar girdiğini, hem de Çamiç Ohannes'in şahsında Namık Kemal'in hangi kıymetlere hürmet ettiğini gösterir.)

Eski irfan hayatımızda medresenin yeri hiçbir zaman görmemezlikten gelemeyecek kadar meydanda olmakla beraber Şeyh Galip tasavvuf neşvesi içinde yetişen bir şairin payesine medrese mahsulü olan bir şairin yetişemeyeceğini anlatmak isterken, kendine mahsus olması ve hakikatın hacmi kadar kalması icap eden bir fikri kocaman ve umumî bir dava haline koyarak şu beyitle söyler :

«Olmaz hele suhtevât şâir,
«Etmem o gürühü bahse dâir.

Kendisini medrese edebiyatının, belki biraz da haklı olarak en son şairi sayan Adanalı Hayret Efendi, Şeyh Galibe, hemen bütün hücumlar gibi hem güzel olan hem güzel olmıyan şu rübâileri yazar :

«Geh şevka gelir vecd-ü tarab söylersin;
«Geh rast tutar, gâh da çep söylersin;
«Şâirsın elhasıl, amma gâhî,
«Şehrîliğin tutar da aceb söylersin.

«Olmaz hele suhtevât şair!» dersin.
«Etmem o gürûhu bahse dâir!» dersin.
«Hiddetle gözün mü yoksa kararmış bilmem,
«Böyle neye sen subha mesâdır dersin?

«Kız, kızma demem: fıtratta çünkim var bu;
«Amma ki ko insâfı, büyük bir ar bu;
«Âyîn iken ekser size râst âyîn,
«Bak eylediğin lahne Dede karçıgar bu.

«Cübbeyse eğer sen dahi gel bir gey Şeyh;
«Gör kisve eder mi zâta tesir ey Şeyh;
«Bak, ney kuru bir kamış, figanı cansûz,
«Hiç ney de mi gûş eylemedin sen hey Şeyh!

«Eflâk-i cihân-i ilme kevkeb: suhte;
«Dershâne-i âlemde muhâtab: suhte;
«Fahr eylediğin şi'r ise ger, onda dahi,
«Piş âmedegân-ı şuarâ heb suhte!

«În hinde bak ki Feyz-i Hindî suhte;
«Hârzeme çık, Kemal-i Hocendî suhte.
«Hallâk-ı meânî de sözün red eyler,
«Etsin ya nasıl kabul; kendi suhte!

«Gel Ruma, bütün pîşuvayan suhte,
«Yahya gibi üstad -ı suhandan suhte!
«Sâbit gibi hep nâdire-güyan suhte,
«Baki gibi şairlere sultan, suhte!

«Bunlar hep işte ocâğıdır suhtelerin;
«Înşâ dahi hep bag-u râgıdır suhtelerin;
«Bunlardır şâir, varsa başka tek tük,
«Onlar da bütün cırâğıdır suhtelerin!

«Olmaz hele suhtevât şair» diyelim:
«Etme o gürûhu bahse dair» diyelim;
«Ey! bunları biz saymayalım da şair,
«Müştâk ile Esrar'a mı şair diyelim?

«Şâir ki değil suhte, şâir değil o;
«Kuş kapsa da ağzı ile, tâir değil o;
«Tab'ile ilim, kuvvet ile fen gibidir;
«Ger bizde ki fen yok sar'a kadir değil o.

Son medrese şairi Adanalı Hayret Efendi, düşmanlarının bile inkâr edemedikleri medrese kültüründeki kuvvetile Osmanlı edebiyatına manzum ve mensur güzel eserler vermiştir.

Fakat bir tekke kadrosuna girmemekle beraber ehemmiyetli bir tasavvuf terbiyesi aldığı için Osmanlı edebiyatında tekke edebiyatının son sağlam şairi olan Hersekli Arif Hikmetin :

«Yok kayd-ı mâsivâ dil-i kudsi cenabda,
«Olmaz hatâ sahife-i umm-ül kitâbda

Beytine benzeyen bir beytin, Adanalı Hayret Efendi tarafından söylenebileceğine, bir zevk meselesi olduğu için, ihtimal veremiyorum. Adanalı Hayret daima medresede arar. Ve Kur'anı ezber bilenlerin bile hâfizalarından değil de, yüzünden okumalarındaki medrese an'anesinden şiir ilhamı alarak şu beyti söyler :

«Ben ey kitâb-ı cemâl ezber eyledim de seni,
«Sevâbı çok diye, gönlüm döner yüzünden okur.

En son tasavvuf şairi olan ve bir tekke kadrosuna girmiş olmamakla beraber tekkeyi derin bir mizaç hususiyetile taatan Muallim Cûdi Efendinin şu beytini, medresenin son temsilcisi Adanalı Hayret Efendide bulamayız :

«Per-i urüca tuvansûz olunca berk-ı celâl,
«Revân-ı pâkimi refref-süvâr-ı âh ederim.

Son Posta: 16-8-945

Midhat Cemal KUNTAY

Divan Şiirinde Erkek Ses

Dilimizdeki Türkleşme hareketindenberi, mektep programlarının resmî çerçevesine sıkışmış bir imtihan mecburiyetinden ibaret kalan Divan Edebiyatı, tam kadrosile, itiraf etmeli ki, bir kıymet bütünü değildir. Fakat, gene itiraf etmeli ki, büyük dil değişimleri ve san'at telâkkilerindeki devir devir ayrılıklara rağmen, Fuzulîler, Nedimler, Bâkiler, şöhretlerinin mermer eteklerinden kayıp akan asırların sell ortasında, hiç aşınmamış kıymetleriyle ebediyete bakıyorlar.

Divan edebiyatında, şiiri, lirik, epik, didaktik, dramik, pastoral gibi nevilere ayıran klâsik tasnifin örneklerini sarahatle bulamayız. Divan şiiri, kendi mücerred mefhumlar âlemi içinde, kaside ve gazellerile bir ayrı çığırdır.

Bu edebiyat, mektep kitaplarının daima satıhta kalmış yalınkat görüşlerini aşan, derin bir san'at araştırmasile henüz karşılaşmadı.

Öyle umuyorum ki, dış yapılarla biribirine pek benzeyen Divan şiiri üzerinde peşin verilmiş hükümleri unutarak yapılacak incelemeler, bizi, biribirinden ayrı manzaraların, kendi estetiğine hâs hayranlığı karşısında bırakacaktır.

Divan şiiri için, umumî bir hükümle, hayat ve tabiatın uzak diyenler, hayat ve tabiatı, o saltanatlı mazinin dekoru içinden ve onların san'at menşuru arkasından seyretmelidirler.

Âli Paşa vassına yazdığı kasideye :

Rûh bahş oldu Mesiha sıfat enfâsı behar

Açtılar didelerin hâbı ademden ezhar

Beytile başlıyan Bâki Efendi, «ruh» a aruzun meddini vererek göğüs dolusu bir nefesle bize baharı koklatmıyor mu?

Ben, bir sistem içinde ve bir arayıcı titizliğile çalışarak değil, bir amatör zevkile, yılların hâfızama yığıldığı mısraları kendi kendime tekrarlarırken, Fuzulinin hıçkırıkları, Nedimin kahkahalarile beraber, Divan edebiyatında epik şiirin erkek sesini de duydum.

Bâkinin, Kanunî Sultan Süleymana mersiyesi, rengi ve musikisile, parça parça buna örnektir:

**Baş eğdi âbı tığine küffârı Engerus
Şemşiri gevherini pesend eyledi Freng**

**Aldın hezâr bütkemeyi mescid eyledin
Nâkus yerlerinde okuttun ezanları**

**Şemşir gibi rûyi zemine taraf taraf
Saldın demir kuşaklı cihan pehlivanları**

Şu üç beyit içinde üç asrın fütuhât tarihini seyretniyor muyuz?

Gene Bâki Efendinin Kanunîye yazdığı bir kasideden şu iki mısraı alalım :

**Tığın adem diyarına ruşen tariktir
Âdâyı dini durma kılıçtan geçür heman**

Bu beyti okurken, o şanlı günlerde, cenk - gaza olduğunu hatırlamak gerek. O zaman, ikinci mısradaki «durma» yalvarışı üstünde, ürpererek dururuz.

Gazi Girayın meşhur gazelini de, millî hâfızada bir daha uyandırmak için, buraya baştanbaşa alacağım :

G A Z E L

**Râyete meyl ederiz kameti dilcu yerine
Tuğa dil bağlamışız kâküli hoşbu yerine**

**Hevesi tir-ü keman çıkmadı dilden asla
Navegi gamzei dilduz - ile ebru yerine**

**Süreriz tiğımızın zevk'ü sefasın her dem
Sim - tenlerle olan lezzeti pehlû yerine**

**Gerdeni tevseni zibada kutâsi dilbend
Bağladı gönlümüzü zülf-ile kisu yerine**

**Severiz esbi hünermendi sabâ reftârı
Bir peri-şekl sanem bir gözü ahu yerine**

**Gönlümüz şahidi zibâyı cihada verdik
Dilberi mâhruk-ü yârı peri-ru yerine**

**Seferin cevri çok ümmidi vefa ile veli
Olduk âşüftesi bir şûhi cefa-cu yerine**

**Olmuşuz can ile Billâh Gazayi teşne
Kanını düşmeni dinin içeriz su yerine**

Büyük şair, Kırım Hanı Gazi Giray, kahraman bir ruhla âşık bir ruhu yuğurarak yazdığı bu gazelle, bize, üç yüz elli yılın ötesinden, hâlâ eşsiz erkek gözlerle bakıyor.

Tevfik Fikretin :

**Serteser râ'di heyahayı velehzayı süfuf
Subesu berki çekaçâki şerernâki süyuf**

**Hamlei saf-şikeni can-fikeni pîli deman
Savleti gurzi giran darbeti şemşiri sinan**

**Kûs-ü nakkare hem âhengi girivi hecemat
Köpürür her köşeden demdemei divi memat**

Diye «Avengi tasavir» de aynı taklidi âhenk ile canlandırdığı Nef'îye gelince... O, hakikaten, kelimelerle silâh çatmış yiğit ruhlu bir divan şairidir. Meşhur kasidesini, lâfız kalabalığından silkerek okursak, aru-

zun tantanalı havası içinde şimşekleri yanıp sönen kılıç gibi mısralar görürüz :

**Oklar sihamı kavsi kazadan nişan verir
Peykânı tir ise eceli nagehan olur**

**Evcî havâda siti çekâçâki tiğden
Âvâzı râ'd-ü saika rehğüm künar olur**

**Gâhi miyânı safta durur kendi tiğ-veş
Gâhi miyan şikâfi saf-i düşmenan olur**

Eğer, şiirde erkek sesi, savaş meydanlarının dışında da ararsak, bunun örneklerini, Divan edebiyatında daha çok buluruz.

**Âhenden olsa da feleğin çek kemanını
Çekme felekte siflelerin imtinanı!**

Diyen onsekizinci asrın rind ve hâkim şairi Koca Ragıp Paşada bu yiğit eda bilhassa göze çarpmıyor mu?

Fakat, Türk şiirinde erkek sesi, Divan edebiyatından da, Tanzimattan da, Edebiyatı Cedideden de, Fecri Âtiden de, hattâ hece neslinden bugüne kadar gelip geçenlerden de daha canlı, daha öz, daha üstün ve daha gürbüz olarak halk şairlerinde buluyoruz.

Cumhuriyet - 1942

Yusuf Ziya ORTAÇ

Taşlama'lar

Halk ve saz şairlerimizin, şahıslara, hâdiselere karşı duydukları nefret ve kini ifade eden; eski devirleri hırpalayıcı manzum hicivlerine «Taşlama» adı verilmiştir. İçlerinde ağır ve kaba örnekleri bulunan ve mânalı bir tâbir olan bu taşlamalardan bir kaç örnek veriyoruz:

— I —

Sana bir destan söyliyem
Şaşasın Seyyit efendi
İntizar bilmem ki diyem
Şişesin Seyyir efendi.

Babanı saymam şayiye
Seni benzettim ayıya
Kendi eştiğin kuyuya
Düşesin Seyyit efendi.

Uçtun özeni özeni
Bana ettin bu düzeni
Mekânın katran kazanı
Eşesin Seyyit efendi.

RUHSATİ'ye emin kuldun
Bir kaz buldun iyi yoldun
Şeytanlıkta bir sen kaldın
Yaşasın Seyyit efendi.

RUHSATİ

— II —

Ben senin aslından aldım haberi
Âşıklık bilmezsin, densizlenirsin;
Nafile söyleyip usta eş'arı
Geçip de üst yana şahbazlanırsın.

Bir yerde kurarlar bezmi divanı,
Ararsan görünmez mahbub zamanı,
Kimden ezber ettin sen bu yalanı
Güzeli sevdikce elfazlanırsın.

Yudabilir misin sen bu lokmayı,
Öğretirler sana ders okutmayı,
İncecik eğirüp sık dokutmayı,
Gider kahvelerde kurnazlanırsın.

DERTLİ'ye, gevherden çekme hesabı,
Âşkın yanında var mı cevabı,
Okuyabilmezsın İncil kitabı,
Hemen Aynarozda papazlanırsın.

DERTLİ

— III —

Telli sazdır bunun adı
Ne âyet dinler ne kadı
Bunu çalan anlar kendi
Şeytan bunun neresinde.

İçinde mi dışında mı
Burgusunun başında mı
Göğsünün nakışında mı
Şeytan bunun neresinde.

Venedikten gelir teli
Ardıç ağacından kolu
Be Allahın sersem kulu
Şeytan bunun neresinde.

Dut ağacından teknesi
Kirişten bağlı perdesi
Behey insanın teresi
Şeytan bunun neresinde.

Abdest alsan, aldın demez
Namaz kılsan, kıldın demez
Kadı gibi haram yemez
Şeytan bunun neresinde.

DERTLİ gibi sarıksızdır
Ayağı da çarıksızdır
Boynuzu yok, kuyruksuzdur
Şeytan bunun neresinde.

DERTLİ

Bu taşlamaya 21-3-946 günlü «Akbaba» mecmuasın-
da şu nazîre neşredilmiştir.

T A Ş L A M A

— IV —

Ticaretir bunun adı
Balda yoktur onun tadı
Ne yargıç dinler ne kadı
Zarar bunun neresinde?

Yüzde beş bin kâr edilir
Yoktan neler var edilir
Sanma asla âr edilir
Zarar bunun neresinde?

Bir kuruşsa mal bedeli
On liraya çıkar yolu
Be Allahın sersem kulu
Zarar bunun neresinde?

Vergi iner çul azalmaz
Sermayeden pul azalmaz
Kontrola vakit kalmaz
Zarar bunun neresinde?

Arayanı soranı yok
İş edip yorulanı yok
Dizgini yok plânı yok
Zarar bunun neresinde?

Kolayı var yoksa paran
Başla ticarete hemen
Dertlilere verme aman
Zarar bunun neresinde?

Yeni Dertli

— V —

Kaba cahilden eğer beklersen iş,
Nur yerine sana kav çakmak ister.
Binbir diyardan sürülüp de gelmiş,
Bu diyarda herkese çatmak ister.

Bahçelerde olur armut, kayısı,
Bolluk yıllarda sayılmaz sayısı,
Ormandan inen bayırın ayısı,
Şehirde medeniyet satmak ister.

Seyyah olan dolaşır dört köşeyi,
Taş, topraktır onun kaba döşegi
Boyanmamış Kayiseri eşşegi
Kendini Kırklarda boyatmak ister.

Ey (Vahit) sen şaşma hiç bildiğinden,
Söyle en son sözünü en ilkinden
Böyle cahillerin tutup...kinden
Tezekli duvarlara çarpmak ister.

Vahit Lûtfi SALCI

Toplanıp toplanıp gelmen yanıma
Zati yürek yaralıca güzeller
Hakkı severseniz girmen kanıma
Gam yükümüz kiralıca güzeller.

Bir yanık âşıkım kel hoca sanma
Gönlümüz alçaktır hiç yüce sanma
Adımı duyup da pek (koca) sanma
Daha közüm çıralıca güzeller.

Bak yine açılmış yolu bağların
Misafir alıyor başı dağların
Yeni gelmiş sarılacak sağların
Öpülmeniz sıralıca güzeller.

Ne yapayım, yeşilim yok, aklım yok
Sana lâıyk şekerim yok, balım yok
(RUHSATÎ) yim, mangırım yok, pulum yok
Ararsınız paralıca güzeller.

Sulhi'ye Dair Hâtıralar

Balkan harbinde İstanbulda idik. Bulgar ordusu Çatalca'ya dayanmış istihkâmları zorluyordu. Top sesleri çok yakından işitiliyordu. Zayıf kalpliler akşama, sabaha düşman ordusunun İstanbul'a gireceğini bekliyorlardı. Hele bizim asırlarca (raya) lığımızı yapmış olan Tatavla palıkaryaları, o Bizans piçleri Bulgar ordusuna buketler, ve kumandanı Sayof'a çelenkler hazırlamışlar her gün kâhatane sırtından halâskârları (!) bekliyorlardı.

Biz, Sulhi ile her gün Unkapanı, Balat, Hasköy ve Langa meyhanelerinde buluşuyor, hem kendimizi ze-

hirliyor, hem de dertleşiyorduk. Sulhi'nin imanı çok sağladı. «Bu gâvur buraya giremeyecek!» diyordu. Sebebini sorduğum zaman kalbini gösteriyordu. Hakikaten Sulhi'de eskiden «hissikablelvuku» dediğimiz «olacağı önceden sezmek» meziyeti vardı. Onun mademki kalbi şahadet etmiyordu; öyleyse Bulgar ordusu da İstanbula giremeyecekti. Hattâ bunun için bir büyük (destan) da yazmıştı. O destan şöyle başlıyordu.

**İsa'nın değildir yeri burası,
Türkün kâbesine gâvur giremez.
Top sesi değil, köpek uluması,
Köpek sürüleri insan süremez,
Hakikaten de böyle olduğunu herkes bilir.**

Vahit Lütfi Salcı

— VII —

«Sadettin Nüzhet» tarafından (Bektaşî şairleri) nde **Edip Harabî** ye mal edilen bu şiir, Lüleburgazlı şair **Salih Sulhi'nin** güzel bir taşlamasıdır:

**Ey sofi cenabı halıkı mutlak
Bu şarabı bize en'am eylemiş.
Çok methetmiş Kur'anında aç ta bak,
Mümin olanlara ikram eylemiş.**

**Vakti saadette rezalet eden,
Muhammet aliye adavet eden
Evlâdı resule hiyanet eden,
Münkir münafıka haram eylemiş.**

**Biz içeriz lâkin etmeyiz isyan,
Helâl etti bize anınçün süphan,
Namaz kıldırma bize her zaman,
Bir pîri muganı imam eylemiş.**

Zemzemi terkedüp geçelim deyü,
Haramı helâldan seçelim deyü,
Mukaddes şarabı içelim deyü
Allah bize mahsus selâm eylemiş,

Ey hoca bu sırra değilsin agâh,
Anınçün şaraptan edersin ikrah,
Şu kalbi (Sulhi) ye Hazreti Allah.
Bu doğru sözleri ilham eylemiş.

BİR TAŞLAMA'DAN :

Eş'arımızı şair-i meydan olan anlar
Esrarımızı ehli sühendan olan anlar
Dil mektebi içre okuduk Mantık-ı tayrı
Güftarımızı dehre Süleyman olan anlar.

CESÂRÎ

Halk Şiirinde Tenkidçi Ruh

Halk şairlerimiz arasında, şahısları, fikirleri ve hâdiseleri tenkid edenlere, Halife ve Padişahlara hakaret edenlere, halkın şikâyetlerini cesur bir dille anlatanlara da tesadüf edilmektedir. İşte bir kaç örnek :

(SEYRANÎ), eski şer'îye mahkemelerinin fecî berbadlığını şöyle anlatıyor :

— I —

Mahkeme meclisi icat olduğu
Çeşmei rüşvetin ahmaklığından!
Kaza, belâ ile âlem dolduğu
Kazların kadıya uçmaklığından!

Selefin rüşvetle hüccet yazması,
Halefin anlayıp hükmün bozması,
Yıkılan binanın birden tozması
Asıl sermayenin topraklığından!

Asıl sermayei niyabetleri,
Emvali eytamdır ticaretleri!
Daveti rüşvete icabetleri
Sıdkile gönlünün alçaklığından!

Bülbülün aşkıdır dalda öttüğü,
Çobanın sütedir koyun güttüğü,
Toprağın Hâbili kabul ettiği
Şüphesiz yüzünün yumşaklığından!

Dünyadan Ahrete gidip gelmemek
Olmasa iktiza eder ölmemek
Balık baştan kokar bunu bilmemek
SEYRANİ, gafilin ahmaklığından

— II —

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil, mert belli değil.
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil, dert belli değil.

۲۴

Fark eyledik âhır vaktin yettiğin
Merhamet, çekilip göğe gittiğin,
Gücü yeten soyar gücü yettiğin,
Papak belli değil, Kürt belli değil.

Adalet kalmadı hep zulüm doldu,
Geçti şu baharın gülleri soldu,
Dünyanın gidişi acaip oldu,
Koyun belli değil, kurt belli değil.

Başım ayık değil kederden, yastan,
Alı ettikçe duman çıkıyor baştan,
Haraba yüz tuttu bizim gülüstan
Yaylâ belli değil, yurt belli değil!.

RUHSATİ

— III —

K O Ş M A

Zulmünden vekili âli Rasulün
Hicabtan sikkenin kızılı çıktı.
Şer'in ahkâmında zevil ukulün
Reylerinden halk usanıp bıktı.

Varsa söyle zulmün boyun bükmezin,
Bul ehli irfanın çile çekmezin.
Adalet küpünün dolup pekmezin
Bu zulüm sirkesi küpünü sıktı.

SEYRANİ mazlumun malın yiyenin
Mertebem Tanrıdan yüce diyenin
Dünyada Tanrılık tacı giyenin
Hak derya çamurun ağzına tıktı.

— IV —

ZAMANIN HÜKÜMETİNE KARŞI ŞİKÂYETNAME

Bu nasıl hükûmet bu nasıl gidiş
Yarım kıl bütünü soracak Allah
Semaya çekildi insaf adâlet
Bir dahi hükûmet kuracak Allah (1)

(1) Şairin nüfuzu nazarını göstermesi itibariyle bu yazı çok enteresandır.

Böyle mi gönderdi hükmü Kur'anı
Böyle mi indirdi emrû fermanı
Böylemi severler dini imanı
Ne yüz ile sana verecek Allah.

Yaradanı hiç aldınmı zikrine
Devami var mıdır ecap şükrüne
Bir kez de ölümü getir fikrine
Verdiği bu ruhu alacak Allah.

Kul eyledi nefis seni Şeytana
Taptırdı liraya sime divane
Soyunup çıkarsın yarın meydana
Bak ne muamele kılacak Allah.

Çıkarırsın ardı gelmez nizayı
Kendine gel tahsil eyle rızayı
Ruhuna verirler türlü ezayı
Adaletce hükmü verecek Allah.

Hazır edüp cehennemî cenneti
Kabul etmez beşibirlik minneti
Âdil kullarına verüp rahmatı
Zalimi Nirane sürececek Allah.

Haram helâl demez seçmezdin yerdin
Ebet kalır sandın mekânın yurdun
Zulmile bu kadar devlete erdin
Hak Mizan terazi kuracak Allah.

Hele fikret nere varacak halin
Gün begün dolmakta yakın zevalin
Bir top bezden fazla var mıdır malın
Yarattığın rızkın verecek Allah.

Daim yanar gider Ruhsati sekil
Sıdkile diyvana ihfaye çekil
Her bir umuruma eyledim vekil
Benim dâvalarım görecek Aİlah.

Tarakyanın meşhur folklör üstadı Şair Vahid Lûtfi Salcı'nın son şiiri 2-2-950 tarihinde Lüleburgaz'ın «Özdi-
lek» gazetesinde (Ey Koca Yargıç) adı ile çıkmış ve ken-
disi de 75 yaşında olarak 3-2-950 tarihinde vefat etmiştir.

Son yıllara kadar acı çeken, sefalete dûçar olan rah-
metliyi isyanına rağmen Ulu Tanrı «Yüz bir seneye mah-
kûm» etmediğini tebliğ eylemiştir.

EY KOCA YARGIÇ

Bana vermiş olduğun mahkûmiyet,
65 yıldır hâlâ bitmedi mi?
Ne kadar acı imiş bu esaret
65 yıldır sonu yetmedi mi?

Ne i'lâmı, ne tebliği belli,
Ne kararı, ne de temyizi belli,
Ne ay, ne gün, ne de saati belli,
Hiç (mucibe), tasdika gitmedi mi?

Şu hapishanede sürünüyorum.
Uçan gölge gibi görünüyorum,
Gece gündüz, ağlayıp inliyorum,
Sağır mı kulağın, işitmedi mi?

Ey (Vahit) ne yapsam, zehir mi yeyim?
Ben nasıl mahlûkum, ben nasıl şeyim?
Yoksa (yüz bir senelik) miyim, neyim?
Bir af kanunu sudûr etmedi mi?

V. L. SALCI

XV. YÜZYIL

Şeyhî ve Harname

Profesör M. Fuad Köprülü (Divan Edebiyatı Antolojisi) adlı eserinde «Şeyhî» hakkında şu satırları yazmaktadır :

«... Germeyan ve Osmanlı saraylarına intisap ederek hükmdarlara ve ümeraya kasideler yazan bu şairin hayatı hakkında kitaplarda verilen malûmat çok yanlış-
tır; vefatı 826 değil, 832 den sonradır; ve Kütahyanın yakınında Dumlupınar köyünde medfundur. Muasırlarına nazaran zarif bir lisana, zengin bir hayale, canlı bir tasvir kabiliyetine malik olan Şeyhî, her mânasile büyük bir şairdir. İslâm ilimlerine ve Acem edebiyatına esaslı surette vâkıf olduğu, bazen çok tasannu'lu olan kasidelerinden anlaşılır.

Bir kasidesinde kendini Selman Savacı'ya benzeten Şeyhî, Hâfız ve Nizâmî'den ve ideoloji itibarile de Senâî, Attâr ve Mevlâna'dan mülhem olmuştur.

Hüsrev ve Şirin mesnevîsi, alelâde bir terceme olmaktan ziyade, şairin şahsiyetini gösteren değerli bir san'at eseridir. İkinci Murad'a takdim ettiği Hârname adlı küçük mesnevîsi, tertip ve eda, zarafet ve nezahet itibarile edebiyatımızda hiciv nevinin âdeta bir şaheseri addolunabilir. Ahmet Paşa ve Necati devirlerine kadar Osmanlı edebiyatının şüphesiz haklı olarak en büyük şairi addedilen ve Ahmet Paşa üzerinde bile mühim tesiri görülen Şeyhî'nin şöhreti XV inci asırda kuvvetle devam etmiş, Hüsrev ve Şirin mevzuu bir çok şairler tarafından yazıldığı halde onların hiç biri Şeyhî'nin eseri kadar şöhret kazanamamıştır. Hemen bütün mesnevîciler, eserlerinin mukaddemelerinde onu hürmetle yâd ettikleri gibi, Necati, Hayaî gibi büyük şairler de bu takdire iştirak etmişlerdir.

Mutasavvıflar arasında da onun şöhreti olduğunu meşhur Ak Şemsettin'e ait bir rivayetten anlıyoruz. Mısır'daki Memlûk Sultanlarının ve Emîrlerinin saraylarında da Şeyhî büyük bir şair olarak maruftu. Divanından tefe'ül edilmesi de bu şöhrete bir delildir.»

H A R N A M E'den

Bir eşek var idi zaifü nizar
Yük elinden kati şikeste vü zâr
Gâh odunda vü gâh suda idi
Dünü gün kahr ile kısıda idi
Ol kadar çeker idi yükler ağır
Ki teninde tü komamıştı yağır
Nice tü kalmamıştı etü deri
Yükler altında kana döndü deri
Eydür idi gören bu suretlü
Tan değil mi yürür sügük çatlu
Dudağı sarkınışı düşmüş enek
Yorulur arkasına konsa sinek
Doğranur idi arpa arpa teni
Gözi görünce bir avuç samanı
Kargalar derneği kulağında
Sineğün seyri gözi yağında
Arkasından alınca palanı
Sanki it artukıydı kalanı
Bir gün ıssı eder himayet ana
Ya'ni kim gösterir inayet ana
Aldı palanını vü saldı ota
Otlayarak biraz yürüdü öte
Gördi otlukta yürür öküzler
Odlu gözleri gerlü göğüzler
Sümirüp öyle yerler otlağı
Ki kılın çekicek damar yağı
Buynuzu bazısının ay bigi

Kiminün halka halka yay bigi
Yögrüşüp çün ururlar avaze
Yanakulanurdı dağu dervaze
Hari miskin eder iken seyran
Kaldı görüp sığırları hayran
Ki yürürler feragatü hoşdil
Gâh yayla vü kışla geh menzil
Ne yular derdi ne gamı palan
Ne yük altında hasta vü nalân
Acebe kaluru tefekkür ider
Kendü ahvalini tasavvur ider
Ki biriz bunlarınla hilkatte
Elde ayakta şeklü surette
Bunların başlarına taç neden
Bizde bu fakrû ihtiyaç neden
Bizi ger arpa oku yay (1) etti
Bunların boynuzun kim ay etti
Dedi bu müşkilümi itmez hal
Meğer ol bir filân hari a'kal
Var idi bir eşek ferasetlû
Hem ulu yollu hem kiyasetlû
Çok geçürmiş zamaneden çağlar
Yükler altında sızırup yağlar
Nuh peygamberin gemisine ol
İblise kuyruğıyla vermiş yol

(1) Ok ve yaydır. Nihayeteki

(u) muzaf lâhikası değildir

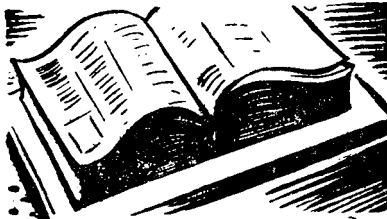
Dirilirken ölüp Üzeyr eşeği
Hoşnefestür deyu vü ehlü fasih
Der imiş ben döşedidim döşeği
Hürmet eyler imiş himarı Mesih
Ol ulu katına bu miskin har
Vardı yüz sürdü dedi ey server
Sen eşekler içinde kâmilisin
Akilü şeyhü ehlü fazılsın
Anda ıslâh ide tapun şerü şûr
Hari Deccala diyeler kerü kûr
Menzili mü'minine rehbersin
Merkebi salihine mazharsın
Nesebindir mesel hatiplere
Nefesin hoş gelir ediplere
Sen eşeksin ne şek hakîmi ecel
Müşkilim var keremden itgil hal
Bugün otlukta gördüm öküzler
Gerüben yürür idi göğüzler
Herbirisi semizü kuvvetlü
İçi vü davı yağlu vü etlü
Niçün oldu bulara erzânî
Bize bildür şu tacı sultanî
Yok mıdur gökte bizim ulduzu-
muz
K-olmadı [1] yer yüzünde boy-
nuzumuz
Her sığırdan eşek nite ola kem
Çün meseldür ki der beni âdem
Har eğer hârü bitemiz oldu
Çünkü yük darter ol aziz oldu
Bârkeşlikte çün biziz faik
Boynuza niçün olmadık lâyık
Böyle verdi cevap pir eşek
K-ey belâ bendine esir eşek

[1] ki olmadı

Bu işün aslına işit illet
Anla aklında yoğ ise killet
Ki öküzü yaratacak Hallak
Sebebi rızk kıldı ol Rezzak
Dünü gün arpa buğda işlerler
Anı otlayup anı dişlerler
Çün bular oldu ol azize sebep
Verdi ol izzeti bulara Çelep
Tacı devlet konuldu başlarına
Etü yağ doldu içü daşlarına
Bizüm ulu işümüz odundur
Od uran içümüzü o dundur
Bize çoktur hakiki buyrukta
Nice boynuz kulağu kuyruk ta
Duttu yüz dert ile zaîf eşek
Zarü dilhaste vü nahif eşek
Varayın ben de buğda işliyeysin
Anda yaylayup anda kışlayayın
Nice yiyem odun ile letler
Bulayın buğda ile izzetler
Gezerek gördi bir göğermiş ekin
Sanki dutardı ol ekin ile kin
Aşk ile depti girdi işlemeye
Gâh ayaklayu gâh dişlemeye
Arpa gördü göğermiş aç eşek
Buldu can derdine ilâç eşek
Değme kerret ki şevk ile karvar
Toprağın bile götürür harvar
Eyle yedi gök ekini terle
Ki gören der zehi kara tarla
Yeyürek karnı doydu cığnadı
Yuvalandı vü biraz ıgnadı
Başladı ırlayup çağırmağa
Anup ağır yükin ağırmağa
Demiş ol âdemî ki hoş demdür

Negam odlukta bînegam gam-
dür
Pek edüp cuş içinde eşvaki
Rast düzdü nevayı uşşaki
Çeker avazü tiz eder perde
Hoş seragaz eder Muhayyerde
Nice düzmek ki bozar ahengi
Perdesin açtı ol cihan nengi
Çıkarur har çün enkerül-asvat
Ekin ıssına arzolur arasat
Ağaç elinde azmi rah etti
Tarlasını göricek ah etti
Daneden gördi yir pâk olmuş
Gök ekinliği kara hâk olmuş
Yüreği sovumadı sövmek ile
Olamadı eşeği dövmek ile
Bıçağın çekti kodu ayruğunu
Kesti kulâğını vü kuyruğunu
Kaçar eşek acıyarak canı
Dökülüp yaşı yirine kanı
Uğrayu geldi pîr eşek nagâh
Sordı halini kıldı dert ile âh
Yürmeru inleyu dedi ey pîr
Hari rubah bigi pür tezvîr

Batıl isteyü haktan ayrıldım
Boynuz ümdum kulaktan ayrıl-
dım
Benim ol gam yükindeki hari
lenk
Gussalar balçığında valihü denk
Ne yüküm bir nefes giderici var
Ne biraz çekmegine yarıcı var
Har geda iken arpaya muhtaç
Gözedürem k-ûrula başıma taç
İster iken helâldan rûzî
Varım ettim haramiler ruzî
Ger donuzlara olmaya buyruk
Ah gitti kulağ ile kuyruk
Hükmi sultan ki ola payende
Çarh çakerdürür felek bende
Kim ola bar bir iki eclâf
K-ide tevkîi padişaha hılâf
Şah kahırî neuzübillâh eğer
Çarh baş çekse ide zirü zeber
Göklere erdi nâle vü feryat
Dât ey padişahı âdil dât
Şeyhî uzatma nâle vü ahın
Nüktedandur bilür şehenşahın

Nesimi

**Ben Melâmet hırkasını kendim giydim eğnime
Âr ü nâmus şîşesini taşa çaldım kime ne**

**Gâh çıkarım gök yüzüne seyrederim âlemi
Gâh inerim yeryüzüne seyreder âlem beni**

**Gâh giderim medreseye ders okurum Hak için
Gâh giderim meyhaneye dem çekerim ışk için**

**Sofular haram demişler ıskımın şarabına
Ben doldurur ben içerim günah benim kime ne**

**Sofular secde ederler mescidin mihrâbına
Benim ol dost eşiğidir secdegâhım kime ne**

**Nesimî'ye sordular kim yârin ile hoşmusun
Hoş olam ya olmıyayım ol yar benim kime ne (*)**

(*) Bu pek meşhur şiiri yazan Nesimî hakkında Abdülhakî Gölpinarlı diyor ki:

«Nesimî mahlasını taşıyan ve heceyle yazılmış bulunan bazı şiirler var. Nesimî'nin halkçı hüviyeti düşünülürse onun heceyle şiir yazmadığı iddia edilemez. Bu şiirin bazı beyitleri aruza da uyuyor. Her halde dilden dile devrede ede, cönkten cönge yazıla yazıla çok bozulmuş. Kul Nesimî mahlaslı bir başka Bektaşî şairi de var, ihtimal Nesimî mahlasını kullanın diğer şairler de mevcut. Bu bakımdan bu şiirin, bizim Nesimî'ye aidyeti şüphelidir.»

XVI. Yüzyıl

Fuzulî

Olsaydı bendeki gam Ferhadı müptelâda
Bir ah ile verirdi bin Bisütunu bâda.
Verseydi ahı Mecnun feryadımın sadasın,
Kuş mu karar ederdi başındaki yuvada.
Ferhada zevki suret, Mecnuna seyri sahra;
Bir rahat içre herkes, ancak benem belâda.
Eşki revanıma il cem oldu var ümidim
Kim ola vara vara cemiyyetim ziyade,
Gch gamzen içmek ister kanımı, gâh çeşmin,
Korkum budur ki nageh kanlar ola arada.
Serverlik ister isen üftadelik şiar et,
Kim düşmedin ayağa, çıkmadı başa bade,
Ger görmemek dilerse resmi cefa Fuzuli,
Olma vefaya talip dünyayı bîvefada.

Kalem olsun eli ol kâtibi bedtahririn
Ki fesadı rakamı surumuzu şureyler
Gâh bir harf sukutiyle kılar nadiri nar,
Gâh bir nokta kusuriyle gözü kûr eyler.

Sadayı ney haram olsun dedin ey sofîi salûs.
Yele verdin hilâfı şer'ile namusun islâmın;
Bu endam ile vecdiyyattan demurmak istersin,
Îlâhî, ney gibi sûrah sûrah olsun endamın!

Fuzuli'nin Şikâyetnamesi

Vaktile Kanuni Sultan Süleyman devrinde de Devletin mürakabe kavrayışsızlığı ve memurun maaşını rüşvet ve irtikâp yolu ile vatandaşa ödetmek sistemi alıp yürümüştü. Dâhî şair Füzuliye o günlerde ilim ve san'at alanındaki eşsizliği sebeble bir nevi tekaüd maaşı tahsis edilmiş ve bu paranın Evkat İdaresince ödenmesi için Nişancı Mehmet Paşa tarafından bir berat, yâni emirname verilmişti. Füzuli emir kâğıdını alıp Evkafa koşmuş, fakat rüşvet ve irtikâptan başka şeye kulak asmıyan memurların asık suratlarile karşılaşmıştı. Onlardan gördüğü kötü muamele üzerine köşesine çekilip hamisi olan nişancı paşaya, işte bu şikâyetname'yi donatmıştır:

... Allah için o berat gelince hatırıma bir nevi sevinç yayıldı ki anlatmak kabil değil. Ve yazının kavramı dışındadır. O devlet sermayesinin ulaştığında kırık kalbime bir coşkunluk yetti ki söylemesi mümkün değil. Kısaca, ümidim dolunca duramaz oldum. Elimdeki hükümü sunmak için Evkaf işlerine bakanların huzurlarına koştum.

... Selâm verdim, rüşvet değildir diye almadılar. Hüküm gösterdim, faydasızdır diye iltifat etmediler. Gerçi görünürde iyi yüz gösterdiler amma, hal sözü ile bütün sualime karşılık verdiler. Dedim ey sahiplerimiz bu ne kötü iş ve çatık kaştır. Dediler bu bizim âdetimizdir. Dedim benim bağlılığımı, hürmetimi isabetli görmüşler ve bana tekaüd kâğıdı vermişler, ki ondan daima faydalanam ve çekilip dua edem. Dediler ey miskin senin günahına girmişler ve ürküntü sermayesi vermişler, ki durmadan ve boşu boşuna uğraşa ve abus yüzler görüp, sert sözler işidesin. Dedim beratımın içinde yazılanlar niçin yerine getirilmez? Dediler tahsisat yok. Dedim hiç Evkaf tahsisatsız olur mu? Dediler baş-

takilerden artsa bizden artar mı?. Dedim vakıf malını fazla kısmak vebaldır. Dediler paramızla aldık bize helâldir. Dedim hesap sorarlarsa bu tuttuğunuz yolun kötülüğü bulunur. Dediler o hesap kıyamette alınır. Dedim dünyada da hesap sorulduğunu işitmişiz. Dediler ondan da korkumuz yoktur, şahitleri razı etmişiz. Baktım ki sözlerime lâftan gayrı karşılık vermezler. Ve bu berat ile işimi görmiye yanaşmazlar. Çaresiz mücadeleden vazgeçtim, ve elim kolum bağlı, boynum bükük köşeciğime çekildim. Ben beratımdan ihanet gördüğüm için ona kırgın, beratım benden faydasız azap gördüğü için dargın. O yalanı çıkarılmış şahit gibi konuştuğuna pişman, ben kuru iddiacı gibi gayretkeşlikten perişan. O suya düşürülmüş âyet gibi işten kalmış, ben maskaraya döndürülmüşler gibi alçalmış.»

Ben ona fitne o bana âfet

Müteneffir ben ondan o benden

Ben ona gussa, o bana mihnet

Müteneffir ben ondan o benden

Şikâyenamenin -aşağı yukarı- ruhu budur. Bu milletin Füzuli gibi nice evlâtları, asırlarca âdetâ **Recai Zade Ekrem**in şu beytini tekrarladılar:

Devran yine ol devran, âlem yine ol âlem.

Devran yine ol devran, âlem yine ol âlem.

★ ★

«Doğum tarihi kat'i olarak bilinmemekle beraber, en aşağı altmış beşinden sonra, hem de ecelile değil, vebadan ölen, bu sağlam yapılı büyük Türkün ne kadar neşeli ve ne kadar hayat dolu olduğunu anlamak için Ahdilerin şهادetlerine de lüzum yoktur. O ki: «Selâm verdim, rüşvet değildir deyu almadılar» diyecek kadar istihzanın en tiz perdesinden ses veren bir alaycıydı; o ki istihzasının keskin nişterini kuru sofulara çevirerek onları nükteli nükteli hırpalayıp duruyordu:

Vâ'iz evsâf-ı cehennem kılur, ey ehl-i verağ,

Var anın meclisine gör ki cehennem ne imiş!»

İsmail Habib SEVÜK

Bakî

Alaca karga gibi dil bilürsün [1]
Kara tavuk gibi bülbül olursun
Yiyicek Emri'nin ağacın amma
Ağustos böceği gibi solursun

EMRÎ

Emri'nin Bakî aleyhinde bu kıt'ayı yazmasına vesile olan hadise, Atayî'nin anlattığına göre şudur:

Bâkî, Edirne'de iken bir gün Emrî, Mecdî, Dinetokalı Deli Kerim... gibi şairler onun şerefine bir ziyafet tertib etmişler. Yenip içilmiş, fakat mütemadiyen Edirne'yi medh etmekle Bâkî'yi kızdırmışlar. İçlerinden biri de İstanbullu şaire müftehirâne bir eda ile,

— Efendim, şehrimizi nasıl buldunuz?

Diye sormuş, Bâkî ise hiç tereddüd etmeden:

— Doğrusu Cennet gibi bir yer, ama içinde Âdem yok.

Cevabını vermiş. Mecliste bulunanların hepsi bu cevaptan fena halde kızmışlar ve o günden sonra Bâkî'yi hicv etmeğe başlamışlar.

Emrî, Mecdî ve Deli Kerim'in Bâkî hakkında yazdıkları hicviyeler pek müstehcendir. Mamafî bunlara hiddetlenerek mukabele etmek zaruretini hisseden Bâkî de, -onlar derecesinde olmamakla beraber- gene çirkin bazı cevaplar vermekten kendini alamamıştır. Onun:

Kaldı bucakta eskidi divânın Emriyâ
Söz yok eğerçi bî bedel ü bî nazîrdir

[1] : Bâkî'nin lâkabı kargadır.

Anı delü musannife bağışla sen heman
Varsun ... silsün o da bir fakirdir
Hil'at-i hecvi Kerîma boyuna biçmişler
Mecdi'nin b. lu, g. ü tâk-ı giribân olsun
Başın Emri... söylemeğe utanırım
... çevresi kaftânına kaytân olsun
Emri'nin iken avreti hiç evde oturmaz
Ol bilüp ider hizmetini kendi eliyle
Oğlancığı yestehleyecek kalkar o miskin
Kendüsi siler b.. saçı sakaliyle

gibi kıt'aları, edebî şahsiyetini gösteren manzumelerden sayılamaz.

Bâkî, Atayî'nin rivayetine göre Emri ile beraber Hayali hakkında da hicviye yazmıştır. Halbuki Âşık Çelebi — hiç şüphe yok ki daha doğru olarak — bu hicviyelerin Gubarî hakkında yazıldığını söylüyor. Bakınız Bâki divanı, Son tabı, Şiir No. 608, 611). T. Ş.

G A Z E L

Fermanı aşka can iledir inkıyadımız,
Hükmi kazaya zerre kadar yok inadımız.
Baş eğmeziz edâniye dünyayı dûn için,
Allahadır tevekkülümüz, itimadımız.

Biz müttekâyi zerkeşi câha dayanmazız,
Hakkın kemali lûtfunadır istinadımız.

Zühdü salâha eylemeziz iltica hele,
Tuttu eğerçi âlemi kevnî fesâdımız.

Meyden safayi bâtını humdur garaz heman,
Erbabı zâhir anlıyazmazlar muradımız.

Minnet Hudâya, devleti dünya fena bulur,
Baki kalur sahifei âlemde adımız.

BAKÎ

U S U L İ

Be bu bâzâr-ı cihânın kuru dükkânına yuf
Çenber-i çerhine vü künbed-i gerdânına yuf
Olısar seyl-i fenâdan çü harâb âhir-i kâr
Künbed-i kasrına vü çenber-i eyvânına yuf
Dürülür çün kamu defterleri tûmâr gibi
Dehr sultanlarının defter ü dîvânına yuf
Olımaz çünkü şebîhün-ı ecelden mâni'
Hây ile hûyuna vü leşker-i sultânına yuf
Çünkü mihmânına bir lokmada bin zehr verir
Feleğin kâse-i çînîsine vü hânına yuf
Bu cihan beğlerinin ehl-i kemâle dâim
Kuru tahsînine vü ettiği ihsânına yuf
Derdi hecr ile helâk oldu Usûlî miskîn
Şimdiden sonra tabîbin dahi dermânına yuf

Ruhî - i Bağdadî

— I —

Ey sâhib-i kudret! Kani insâfû mürüvvet?
Rindân-i-mey aşâme niçin olmaya şefkat?
Kısmetleri, dersin, ezeli cevır-ü- cefâdır;
Cevr ola niçin zevk-ü sefâ olmaya kısmet?
Dersin ki; bugün eylemeyen yârın eder zevk
Çok mu iki gün bendelerin eylese işret?
Hâcetlerimiz kâdir iken kılmağa hasıl
Salmak kereminden bizi ferdâyâ ne hacet?
Hâlin kime açsan sana der: «Hikmeti vardır»
Öldürdü bizi ah! Bilinmez mi bu hikmet?
Nâ çâr çeker halk bu mihnetleri yoksa.
Âdem kara dağ olsa getirmez bu tâket.

Bihûde dönüb neyler ola bâşımız üzre
Halkın bu felek dîdiği dolâbı- meşakket!
Bihûde yeter döndü, hemen terkini kılsa,
Kim aksine devr eylemeden yekdi yıkılsa!

— II —

Âlemde ki kâmil çeke gam zevk ede câhil
Yerden göğe dek yuf bana ger demez isem yûf
Çün Hak diyeni eylediler zulm ile berdâr
Bâtıl söze âgâz edelim biz dahi nâçâr
Yuf hârına dehrin gülü pürhârına [1] hem yuf
Ağyarına yuf, yarı cefakârına hem yuf
Bir ayş ki mevkuf ola keyfiyyeti hamra

Ayyaşına yuf hamrına hammarına hem yuf
 Zikıymet olunca nidelim [2] cahü celâli
 Yuf anı satan duna hırıdarına hem yuf
 Çün ehli vücüdün yeri sahrayı ademdir
 Yuf kafiyeü kafiyesalârına hem yuf
 Âlemde ki bengîler ola vâkıfı esrar
 Seyranına yuf, anların esrarına hem yuf
 Arif ki ola müdbirü nadan ola mukbil
 İkbaline yuf âlemin idbarına hem yuf
 Çarhı feleğin sâdınaü nahsına lânet
 Kevkeplerinin sabitü seyyarına hem yuf
 Çün ola haram ehli haka dünyeü [3] ukba
 Cehdeyle ne ukba ola hatırdâ ne dünya

RUHİİ BAĞDADÎ

Ruhi-i Bağdadi'nin meşhur «Yuf» Redifli terkibine bir iki mısra da, Tûrabî'den katalım:

«Senin ey kahpe cihan saltanatü şanına yuf
 Keremü lûtfuna yuf aksine devrânına yuf

(1) Bazı nüshalarda: Gülü gülzarına (2) Nidelim: Ne edelim. (3) Dünyeü: Dünya ve

XVII. Yüzyıl

Büyük Hiciv Üstadı Nef'i

XVII. asır Türk şairlerinin en kuvvetlisi olan Nef'i İstanbul'a gelince, çok kıymetli şairlerle karşılaşmış ve büyük istidadı sayesinde, bütün bu sayılı şairler arasında hemen sivrilivermiştir. Nef'i, Divan edebiyatımızda kaside tarzının piri sayılır. Büyük şiir kudreti ile, zamanın padişahı Birinci Ahmet, daha sonra Genç Osman'ın saltanatı sırasında Saray adamları arasına katılırdı.

Padişahlara ve zamanın ricaline methiyeler, kasideler yazdı.

Asıl büyük şöhretini Dördüncü Murat zamanında yaptı.

Büyük hicivci Nef'i, maalesef gaddar, zalim ve çalgın bir padişah olan Dördüncü Murad'a kasideler yazmış, hattâ Padişahın bozuk, kötü şiirlerine ve hattâ atlarına methiyeler kaleme almıştır. Mamafih bir san'at-kâr eseri, hayatına sıkı sıkıya bağlı olduğuna göre, hayatı hakkında pek az şey bildiğimiz Nef'i için kesin bir hüküm vermek te doğru değildir.

Eserlerinden anlıyoruz ki, Nef'i, hicivleri yüzünden bira çok defalar dilinin belâsını çekmiş, üç defa işinden koğulmuş, haşın, mağrur büyük bir san'atkârdı. En sonunda yine dilinin belâsına uğrıyarak, bu yüzden hayatını da vermiştir.

Nef'inin büyük san'at kudreti etrafında şiddetli kıskançlıklar, kin ve düşmanlıklar yaratmıştı. Onun ateşli hicvine uğrayanlar, fırsat buldukça Nef'iye kötülük etmekten geri durmamışlardır.

Nef'i, Padişah Dördüncü Muradı bile hicve tövbe ettirmiş. Nef'i bu tövbeyi şu beyitle anlatıyor:

**Bugünden ahdım olsun kimseyi hicvetmeyim amma,
Vereydin ger icâzet hicvederdim baht-ı nâ sâzı.**

Yani Padişaha şöyle söylüyor:

(Padişahım, evet bugünden itibaren kimseyi hiccetmemeğe yemin ettim ama, eğer izin verseydin şu uygunsuz bahtımı hicvederdim.)

Nef'inin en mühim hicviyesi (Gürcü Mehmet Paşa) aleyhine yazdığı (SİHAMİ KAZÂ) yani (Kaza oku) isimli hicivleridir.

Rivayete göre, Nef'i sarayda Dördüncü Murad'ın huzurunda (SİHAM-I KAZÂ) yı okurken, saraya bir yıldırım düşmüş. Bu hâdise büyük hicivcinin gözden düşmesine sebep olmuş. Nef'i'yi çekemeyenler bu hâdise üzerine şu beyti söylemişler:

**Gökten nazire indi (Siham-ı kaza) sına
Nef'i diliyle uğradı hakkın belâsına,**

Nef'i, kimseyi hicvevtmemek için verdiği yemini tutamıyarak, yine etrafını hicvetmeğe devam etti. Son vazifesi olan Cizye muhasebecisi iken, Dördüncü Murad'ın Sadaret Kaymakamı Vezir Bayram Paşayı hicvediyor. Bu hususta iki rivayet var. Şöyleki:

Zaten Nef'i'ye kızmakta olan Dördüncü Murad, Bayram Paşa için bir hiciv yazmasını istiyor. Nef'i de yazıyor. Bunu duyan Bayram Paşa, Nef'inin katli için Padişahı tazyik ederek irade alıyor.

Öbür rivayete göre; Nef'i, Bayram Paşa için hicviye yazmış. Bunu haber alan Padişah bir gün Nef'i'ye:

— Yeni hicviyen var mı? diye soruyor.

O da, «Var!» diyerek, Bayram Paşa için yazdığını okuyor. Padişah memnun oluyor. Fakat Nef'i çıkınca,

bu hicviyeyi Bayram Paşa'ya okuyor ve Nef'i'nin katlini emrediyor.

Naimâ tarihine göre; Bayram Paşa, Nef'i'yi huzuruna çağırarak ağzına geleni söyledikten sonra:

— Kaldırın!.. diye emrediyor.

Zavallı Nef'i'yi hemen alıp saray odunluğuna hapsedmişler; orada boğup, cesedini de denize atmışlardır. Bu işe memur edilen ve sonradan Paşa da olan (Boynu eğri Mehmet), şairi odunluğa götürürken:

— Nef'i efendi, gel.. odunlukta hicvedilecek birisi var!..

Diye tariz edince, Nef'i de ağzına geleni söylüyor..

Her ne olursa olsun Nef'i bu yüzden sarayın odunluğunda Bayram Paşa tarafından boğdurulmuştur.

Yine bir rivayete göre; Nef'i sarayın odunluğunda hapis iken, katil fermanını kendisine okumak üzere bir Haremağası geliyor. Fermanın üzerine bir damla siyah mürekkep düşüyor. Son deminde bile dilini tutamıyan Nef'i, Haremağasının siyah tenini kastederek, kâğıda damlayan mürekkep için:

— Ağa Hazretleri, fermanın üstüne teriniz damladı! diyor.

Tevfik Fikret'in, Nef'i için yazdığı bir şiirde şöyle demiştir:

Öyle bir nehr-i muazzam gibi cüş etmişsin,

Fakat eyvah, çorak yerde akıp gitmişsin!

Aynı asrın büyük şairlerinden Şeyhülislâm Yahya Efendi ile Nef'i sık sık biribirleriyle şakalaşırlardı. Bir gün Yahya Efendi, Nef'i için şu kıt'ayı yazmıştır:

Şimdi hayli sühânverân içre

Nef'i menendi var mı bir şair,

Sözleri seb'a-i muallâkadır,

Emr-ül Kays kendisidir kâfir!..

Büyük hicivci Nef'î, aslında bir methiye olan bu kıt'anın sonundaki (kâfir!) şakasına şu hiciv kıt'ası ile cevap vermişti:

**Bana kâfir demiş Müftî Efendi
Tutalım ben diyem ana müselman.
Vardıkta yarın rûzu cezâyâ
İkimizde de çıkarız anda yalan!.. (*)**

Şair NEF'Î

Vaktiyle, Hayret efendi, (Ta'lim-i Edebiyat) da Ekrem beyin Nef'î'yi tenkid eden sözlerine kızmış; «Ta'lim-i Edebiyat efendî, Nef'î gibi bir cihangire böyle başbozuk sözlerle hücum edilemez!» demişti.

..... Nefî, hangi devirde gelirse gelsin, hangi dili, hangi nazın tarzını kullanırsa kullansın, misli görülmemiş bir ruh azametine sahip bir şairdir. Gurur ona yakışıyor:

**«Minnet Allaha ki bîminnet-i baht'ü ikbal...»
«Ne murat ettim ise verdi Huday-ı müteâl!»**

mısralarını söylerken kibrin çirkinliğine ve küçüklüğüne düşmüyor. Galiba, Nef'î'yi ölüme kadar sürükleyen de bu gururu olmuştur. Siyasî fikir hürriyeti olmayan bir devirde devlet adamlarını hicivleriyle o kadar yara-

(*) 19 uncu asır müteşairlerinden Hoca Tahsin Efendi, Şeyhislâm Yahya Efendiye yazılmış bu nükteyi âdeta satır satır çalıyor; bereket vezni değiştirmek aklına gelmiş, yoksa galiba kelime kelime alacakmış :

**«Bana bîdin didi erbâb-ı garaz
İrtikâb eylediler kizbi heman
Ben dahi anlara dindâr didim
Yalanın karşılığı oldu yalan.»**

lamış ki, nihayet Bayram Paşa, kendisini hicvettiği için Dördüncü Murad'dan katline izin alıp Nef'i'yi boğdurmuştur.

Bu büyük san'at soluğunun kısılışı o devirde bir te-essür uyandırdı mı, sanırsınız? Tam tersine! Naima şöyle diyor: «Asrın uleması, uzamâsı Nef'i'nin katlinden mesrur olup hususa tâne-i lisanından mecruh olan ekâbir ve âyan bu babda Bayram Paşaya duay-ı firavan ettiler.» Müverrih bu sözlerine: Nef'i'nin: «Gel şair efendi, odunlukta hiciv düzecek biri var!» diye tariz eden cellâda: «Yürü, bildiğinden geri kalma bre mel'un!» diye hakaret ettiğini de ilâve ediyor.

Gençlere teşekkür etmeliyiz. Nef'i'yi anlayanlarımız çok azalmış bile olsa, 320 yıl önce zulmün boğduğu mağrur şairin ölüm gününü olsun bize hatırlatmakla büyük bir değerbilirlik ve sanatseverlik gösterdiler!

Zafer : 30.1.954

Orhan Seyfi Orhon

Nef'inin Heybeti

Ziya Paşa türkçe, arabça, farsça ve çağataycadan seçtiği manzumeleri üç büyük cild halinde «Harâbat» ismile neşredince Namık Kemal bunu eski edebiyatın kuvvetlendirilmesi telâkki ederek yenilik ideali uğruna hiddetlenip o kadar yıl beraber mücahede ettikleri arkadaşına karşı Magosa zindanından âsabi bir çılgılla haykırmıştı:

**Elvermedi mi Nedim ü Nefi,
Şi'r in bize var mı hiç nef'i?**

Fakat hiddeti yatıştıktan sonra aynı Magosa'dan Recaizade Ekrem Beye yazdığı mektubda: «Nef'i divanını gene okuyorum, ne büyük şair, ne büyük» diye coş-

kun coşkun hayranlığını anlattı. Ziya Paşaya aklile hücum etmiş, Ekrem Beye hissile yazmıştı. Fânî olan, aklın o hükmüne karşı; ebedî olan, hissin bu kanaatidir. Nef'î yalnız büyük değil, işte asırların sesleri meydana duruyor, onun büyüklüğünde, kendine mahsus, apayrı bir heybet var.

O ki övünüşlerinde en üst perdeden ses verdi, buna rağmen samimiliğin de en üst perdesinde bulunuyordu.

**Ben sâde-dil, ebnâ-yi zaman ise münafık,
Güçtür bana gayet de müdârâ-yi zemâne.**

derken sahiden samimiydi. Fahriyelerindeki inandırıcı sıcaklık da zaten bu samimiliğinden geliyor. Bütün sahici klâsik şairlerimizin hepsi şii'ri en ilâhi bir mazharîyet ve şairi en yaratıcı bir mahlûk bildiler. Nef'î bu kanaatinde en çok yükselendi. O yarattığı hayalleri bir mahlûk gibi gördü. Gıdasını mücerred mefhumlardan alan bir divan şairinin bu mahlûkları tabii bir roman ve bir piyes kahramanı gibi etli canlı olamazdı, o yarattığı mahlûkların bu hayat âleminde mevcut olmadığını da biliyordu. Bir gelin gibi yarattığı o hayalî mahlûklar süslenişlerini bu dünyanın telli duvaklı zeynetleriyle yapmadılar:

**Her hayâlim bir arûş-ü nâz perverdir benim
Kim bu âlemden geğil esbâb-ı zib-ü ziveri**

Bu yaratma ne sayesinde oluyor? Onlar buna «ilham» dedi. İlhamsız söyleyiş kendini zorlayıştır. Öyle sözler şiir olamaz, Nef'inin asıl fahriyesi işte burada:

Mest-i câm-ı aşkım ilhâm olmayınca söylemem
derken ilham denilen o mevhibenin ancak bir Tanrı vergisi olduğunu da bilir. O kadar zevkli sözler ve o kadar bâkir bir eda ile şairlik yapabilmek başka türlü mümkün olur mu?

**Taklid ile olmaz bu kadar lezzet-i güftâr,
Bu lehce-i pâkize bana dâd-i Hudadır**

Alahtan bu hidayete eren gerçek şair o kadar heybetli bir varlıktır ki o artık, sanki radyo devrinde gibi, verici bir radyonun bir anda bütün dünyayı dolaşmasını tanzir edercesine, şairin kalbi ve hayali de oturduğu yerden dünyanın her bucağını tecessüs edebilir. Öyle bir şaire böyle bir mazhariyeti çok görmemeli:

**Devreder şeş ciheti, hem yine merkezde mukim,
Çok değildir bu tecessüs dili çâlâkimden,**

Allah da ilham denilen o mazhariyeti şaire o kadar bereketle ihsan etmiş ki, gelen kervanların bolluğu karşısında onları barındırmaya imkân bulamıyan kervan-saraylar misali, işte şiir mâna ikliminden kalkıp gönüle hücum eden ilhamları da zaman oluyor ki şair yerleştirmek için güçlük çekmektedir:

**Yer bulunmaz gâh olur mihmân saray-i sînede
Ol kadar uğrar maânî kişverinden vâridat.**

Nef'i, bütün divan şairleri içinde, şüphesiz nefesi en bol olan adam. Uzun kasidelerde, aynı kâfiyenin düğümlemleriyle çizilmiş daracık iz üzerinde herkes tıknefes olurken Nef'i en akrobatik zorlukları kuvvetinin acılığıyla kolayca yeniveren bir atlet şevkile sonuna kadar hiç bir yorgunluk eseri göstermeksizin, hattâ aksine sonlara yaklaştıkça hızını daha arttırarak kulaçlı adımlarla rahat rahat yürür gider. Meselâ Sultan Ahmed için yazdığı «İydiye» kasidesinde yirmi üç beyitlik medhiye kısmını da bitirince artık yorulması lâzım geleceği sırada bir de bakarız ki yeni kanad darbeleriyle yirmi beyitlik daha şahinler gibi süzülür. Evet avını yakalamadan dönmek bilmiyen şahinler gibi. Ona bu kanad-

ları Allahın inayeti taktı; onun için durmadan uçabiliyor:

**Şâhin-i hayâlimdir o zehbâz-ı şikâri
Kim avn-i îlâhî ana bâl-i tayarandır**

İlhamı o kadar hızlı ki şair onu kendine çekmiyor, ilham onu sürüklüyor, sanki gem almaz bir küheylân-daymış gibi ,Sultan Osman hakkındaki meşhur kasidesinde hayalinin zorlu koşması yüzünden onu zaptedemediğini söyler:

Neyleyim zapt idemem endîşe-i zor-âveri

Zaten kendi de atı seven bir şehsuvardı ki edebiyatımızda cins atlara aid medhiyeleri en çok ve en çok vecidli o yazdı. «Saba», «Tayyar», «Saçlı Duru», «Ağa Alcası» gibi küheylânlar onun bu at meftunluğu sayesinde ki divan şi'rinin ölmez havası içinde birer şahsiyet gibi, yaşamak pâyesine erdiler. Ata o kadar âşık ki eğer Mecnun olanları görse Leylâyı bir daha anmazdı der:

**Görse ger bunları Mecnun-u melâmet-dide
Yadına gelmez idi bir dahî hüsn-ü Leylâ.**

Evet at, yalnız dilberler gibi, cânanlar gibi değil, onlardan da üstün. Onların öyle cilveleri, öyle edaları, öyle bilekleri ve öyle kâkülleri var ki selvi endamlı güzeller onlara imrenip onları meşk etseler, gerek:

**O mevzun peyker, ol traz-ı hirâm, ol cilve-i nâzik,
O simim sâk, o müşkin yâl ü bâl, ol kâkül-ü pürkham**

**Hirâmı dilkeşe mâlik olan ra'nâ sehî-kadler
Görünce husn-ü reftârın olurlar şivede mülzem**

Nef'i zaten şairliği de bir şehsuvar haline koyarak eli mızraklı tunc bir cengâver edasile bir cenk sahası

bildiği şiir meydanına at sürüp muarızlarına meydan okumaktadır. Fakat karşısına kimse çıkamıyor ki:

Bunca demdir da'vi-i sâhib-kırânî eyleriz:

Bir mübâriz yok mu meydân-i sühan تنها mıdır?

Kimdir bu meydan okuduğu muarızlar? Onlar şairi çekemiyenler; onun şairliğindeki erişilmez kudrete hased edenler. O biliyor ki hased edilmek meziyettir, mademki «söz» dediği şiirde üstadlık mertebesine erdi, oraya eremiyenler elbette hased edecekler:

Üstâd olıcak özde, hasedden kaçılır mı?

Zirâ hüneri reşk ü hased müteber eyler.

İyi ama bu hasudlar da işi azıttılar, büyük şaire dil uzatıyorlar, artık onlar bir nevi şakiler gibidir, onlara kılıç çekmekten başka çare kalmadı. Şairimizi artık sahiden kılıcını çekmiş bir şehsuvar heybetile görüyoruz:

Yok tig-ı zeban çekmeden özge dahi çare

Gayette şaki oldular ebnâ-yi zemâne

Şi'r'in lisan kılıcile herkesi yere seren şehsuvarımız felek ile bile cenge kalkışır. Felek, yani güneşi, ayı, yıldızlarla gök kubbe dediğimiz şu sonsuz âlem. Fakat onunla nasıl cenk edilir. İnsanın eli onun eteğine yetişmez ki. Evet eteğine eli yetişmez ama ahının pençesile yakasından yakalıyabilir. Böyle ah vahı da bırak, ya hele hicvin kılıcını çekerse:

Tutalım ki elim irişmez imiş dâmenine

Pençe-i âhıma girmez mi giribân-ı felek?

Âh dursun, hele şemşir-i zeban çeksem eğer

Ne çeker ben bilirim hep dil-i tersân-ı felek.

Zaten şairin kendi de şu aylı, güneşli felek gibi başlıbaşına bir âlem değil mi? Hem bir çarhı felek halinde dönüp duran o maddî âlem karşısında şairdeki manevî âlemin dönüşünden kimse incinmediği için bu ondan daha üstündür:

**Âlem-i ma'niyin âzâde-kaza hükmünde
Kimse rencide değil gerdiş-i eflâkimden.**

Böyle anlarında şair artık felekle konuşmaya tenez-zül etmiyecek kadar kendini üstün görüyor:

**Tûti-i mûcize - gûyem ne desem lâf değil.
Çèrh ile söyleşemem âyinesi sâf değil,**

Şair daha coşunca daha ileriye gider. Onların devrinde efendilerine karşı elpençe divan duran hizmetçilerin bellerinde hançer bulunurdu. Feleğin hilâli de aya benzemiyor mu? Öyleyse öyle anlarda o da şaire karşı bir hizmetkâr gibi divan duruyor:

**Şâh-ı aşkız her ne emretsek müsehhardır felek
Mâh-ı nevle oldu hizmetkâr-ı hançerdârimiz,**

Felekle böyle konuşan şair Sultan Ahmede yazdığı kasidede şairliğin büyüklüğünü anlatmak için «şairlere iltifat etmesini, padişahların hep onların şiirleri sayesinde anıldıklarını» söyliyerek Kanunî Sultan Süleyman gibi bir padişahın bile Bâkinin şi'ri sayesinde anılıp durduğunu söyler: Şiir ebedî olduğu için şi're girenler de ebedileşiyor:

**Haşre dek âb ı hayat-ı sühan-i Bâkidir ?
Andırıp zinde kılan nâm-ı Süleyman Hânı.**

Sadriâzam Mehmed Paşaya yazdığı kasidede dahi öyle caize ve para için şiir yazmadığını anlatırken «mal

ve menal denen şeyin gözünde hiç olduğunu» söyledikten sonra elindeki şiir kazması sayesinde bulduğu mücevherat madeninin her bir parçası bir cihana değer diye şairliği nasıl gördüğünü haykırdı:

**Tiše-i fikr ile bir kân-ı güher buldum ben
Ki değer her güheri nice cihan mâl ü menâl.**

Evet o işte şiir mazhariyetini böyle gören bir şairdi. Böyle bir şairi bundan 316 yıl önce, 27 Ocak 1635 de, gene bu yıl olduğu gibi Cumartesiye rastlıyan bir günde, Vezir Bayram Paşa, Padişah'tan aldığı izinle konağının odunluğunda onu cellâdlarına boğdurup cesedini de denize attırdı.

(Cumhuriyet, 27 Ocak 1951)

İsmail Habib SEVÜK

Felekten Bir Gece

Nef'i, içki masasını kurmuş, sevgilisini karşısına geçirmiş, felekten bir gece çalışıyordu. Odanın bir köşesinde dört kişilik bir saz takımı da âhenge devam ediyordu. Nef'i'nin başı şarapla dumanlı, gönlü aşk ile dolu idi. Akşamdanberi içiyor, bir türlü içkiye kanmıyordu. Saat gece yarısını geçmişti, Sesini saza uyduran sevgilisi onun canına can, sevincine sevinç katıyordu. O coşkunklukla aklına güzel hayaller geliyor, ikide bir şairliği tutuyordu:

Hem kadem hem bâde hem bir şuh sakidir gönül,

Nice zamandanberi böyle neş'elendiği yoktu. Hükmüdüre verdiği kaside makbule geçmiş, kendisine iki kese altın ihsan eylemişti. Nef'i bu ihsanın bir kesesini bu akşam harcıyordu, ve bundan dolayı hiç üzüntüde değildi. Çünkü bu gece kendisinde beş kaside birden

— Yarın sabah saraya geleceksin!

Bu hitap: «**Yarın sabah boynunu vurduracağım!**» demekti. Nef'i bunu biliyordu, fakat bir kere ok yaydan çıkmıştı.

yazacak kadar ilham bolluğu seziyordu. Nitekim düşüncesinde tek tük mısralar da birikiyordu:

Bir cam sun Allah için, bir kâse de ol mah için...

Birdenbire kapı vuruldu. Zu zaman kim gelebilirdi? Pencereden baktı, birdenbire sarhoşluğu dağıldı, akı başına geldi. Fakat gözlerine bir türlü inanamıyordu. Sabahleyin kasidesini takdim ettiği hükümdar, şairi görmiye gelmişti. Bu bir lûtuf mu idi, bir azap mı? Nef'i bunları düşünmeden sazculara dağılmalarını söyledi, sevgilisini bir yatak dolabına soktu. Kocaman sofrayı kaldırmakla uğraşıyordu ki **Dördüncü Murat** içeriye girdi. Yanında **Bayram paşa** vardı. İkisi birden Nef'i'yi süzdüler. **Dördüncü Murat**, hiddetli idi. İhsan ettiği altınların saza, içkiye sarfedilmesi canını sıkıyordu. Bir koltuğa oturarak etrafa bakındı: Yerde bir kanun, bir tef, bir ud yatıyor, kapının eşiğinde sarhoş bir sazçı mihlanmış gibi duruyor, dolabın aralığından bir sevgili hayali seziliyordu... Yüksek sesle :

— Bundan daha münasebetsiz hareket ne olabilir?

Diye homurdandı. Nef'i, hiç sevmediği **Bayram paşanın** yanında, böyle bir hücuma uğrayınca dayanamadı. Yarı sarhoşluğun, yarı da keyfini kaçırmanın verdiği cesaretle:

— Daha münasebetsiz hareket mi, hünkârım? Ded-i, gece yarısından sonra habersiz bir yere misafir gitmek!

Hem söyledi, hem pişman oldu. **Dördüncü Müradın** gözleri yuvasında bir iki kanlı devir yaptıktan sonra Nef'i'ye dikildi:

Hükümdar gitti. Beş dakika önceki neş'eden hiç bir iz kalmamıştı. Nef'i, şimdi tek başına, yarınki âkıbetini düşünüyordu. Hele Bayram paşa kendisine nasıl hınçla bakmıştı!

Nef'i için tek kurtuluş çâresi, kasideyi bitirmektir. Can korkusu ile sabaha kadar düşündüğü kasideyi bitirdi, ve uykusuz geceden sonra emir mucibince saraya gitti. İçeri girer girmez:

— Hünkâr seni divanda bekliyor!

Dediler. Nef'i'de hoşafın yağı kesildi. Demek vezirler de içerde idi. Baş müsahibe kasideyi uzattı, bunu Dördüncü Murada vermesini söyledi. Müsahip içeri girdi, çıktı. Nef'i:

— Kasideyi okudu mu? Diye sordu.

— Okumadı, bir yana bıraktı, seni istiyor!

Nef'i girerken müsahip önüne geçti:

— Bu kıyafetle giremezsin, emir var, şu postu giyeceksin, ve dört ayak üstü huzura varacaksın!

Kendisine uzatılan muhteşem bir ayı postu idi. Çâresiz, bu postu giyecekti. Yoksa kendi postu elinden giderdi. Postu giydi, ve hünkârın emri veçhile dört ayak üstü divana girdi.

Seyhülislâm Yahya efendi, şair rakibinin bu halini görünce, hayret etti. Dördüncü Murad'ın orada olduğunu unutarak bağırdı:

— Nef'i efendi, bu ne haldir?

Nef'i, dostunu sesinden tanıdı, ve hemen cevabını verdi:

— Ne yapayım? Hükümdara kaside takdim ettim, mükâfat olarak bu kaftanı hediye buyurdular!

Dördüncü Muradın kanlı yüzü bu cevap karşısında gevşedi, güldü ve Nef'i'ye dört kese altın daha ihsan etti.

İSPİNOZ

O devirde yaşasalardı:

Necip Fazıl :

**Ben Fazılı avâreyim,
Attan düşen biçareyim,
Baştan ayağı yâreyim,
Gel gör beni «İş» neyledi!.**

Bu devirde yaşısalardı :

Şair Nedim :

İzn alıp şöyle stadyûma deyu maderden
Bir gün uğurlıyalım çarhı sitem perverden
Dolaşup iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim servi revanım yürü Garden bare!..

Nef'in Feci Ölümü ve Facianın Sebepleri

Nef'in muasırları ve akranı arasında kendisinden şiddetle nefret etmiyen bir kimse enderdi sanırım. Lâkin -evvelce arzetmiş olduğum gibi- Türkiye idaresinin en menhus bir tezebzüb ve inhitat devrinde İstanbula Anadolunun bir hücre köşesinden gelmiş ve -düzgün söz söylemede olanca kabiliyetine rağmen- türedileri medh ve zemetmeyi kendisine başlıca meslek ve medarı maişet edinmiş olan bu atak ve cesur şairin kudreti beyanını beğenmiyen bir kimse de yoktu diyebilirim. Hele ondan sonra gelenler, ziyadesile takdir ediyorlar, çünkü onun kinine ve gazabına hedef olmak ihtimalinden salimdirler. Ölmüş bir engerek yılanı tehlikeli ve korkunç bir şey değildir. Halbuki sağlığında Nef'i bir vesile buldu mu? Dostu düşmanı esirgemez, her kim olursa çirkefe sokup çıkardıktan sonra herifi ortaya atıverirdi. Pek tuhaf bir hikâye naklederler ve doğru olsa gerektir. Nef'in bildiği kimselerden Tahir efendi isminde ütek yani çek çekingen bir adamcağız varmış; Nef'in adından bile korkarmış. Hazır bulunduğu bir mecliste Nef'iden bahs olunmuş. Tahir efendi: Aman anmayın şu kelbi (yani köpeği) demiş. Ahlâksızın biri bunu hemen Nef'ye yetiştirmiş, o da şu zarif kıtai hicviye ile mukabele etmiş:

Bize Tâhir efendi kelp demiş..

İltifâtı bu sözde zâhirdir!.

Mâlikî mezhebim; benim zirâ

İ'tikâdımca kelp, tâhirdir.

Bu, çok terbiyeli bir hicivdir. Çünkü buradaki nükte cidden zariftir ve (Tahir) kelimesile yaptığı cinasta o nükte münderiçtir. Tahir, hem bir insan ismidir, hem

de Arapçada temiz mânasına gelir bir sıfattır. Nef'i diyor ki, Tahir efendi bana köpek demiş, fakat bu sözünde bana açıktan açığa iltifat etmiş. Çünkü ben (Mâlikî) mezhebinden bir sünnî müslümanım. Benim itikadımca köpek temiz bir hayvandır. (Onun etini mâlikîler yerler!) zahirî mânası bu! Fakat gizli mânası: (Köpek, asıl Tahir efendidir) demek olur. Hicvin bu türlü-sü en nazik ve terbiyeli cemiyetlerde de makbuldür. Lâkin Nef'inin hicviyeleri hep böyle değildir. Asıl idam edilmesine sebep olan uzun kasidesi o kadar murdar ve iğrenç sözlerle doludur ki bu sütunlarda ve hattâ ah-bap arasında ağza alınır şey değildir. Ne kadar yazık ki sahîhen kudretli ve belîğ bir şair olan bu adam. Üç padişahın nedimi olsun da ömrünün mühim bir kısmını kalemile çirkef karıştırmak yolunda heder etmiş bulunsun, ve âkıbet cellâda boğdurulup ölüsü Saraybur-nundan denize atılmış olsun!.

Zavallı Nef'inin idamı faciasını lââyıkile zapt ve kaydeden ve etrafıle anlatan müverrih Naimâ Çelebinin evvelâ rivayetini dinliyelim de sonra biz bir hüküm verelim:

Naimâ, tarihinin üçüncü cildinde şu vakayı günile, senesile naklediyor ki dikkate şayandır; ben onu har-fiyen açık Türkçeye çeviriyorum:

Hicretin bin otuz dokuzuncu senesi zilkaade ayının on dördüncü Salı günü büyük bir fırtına oldu. Yıldırım, yağmur, şimşek husule geldi. O kadar yıldırım düştü ki göklere korku geldi. Hattâ (dördüncü) Sultan Murat han, Beşiktaşta (birinci) Sultan Ahmet han köşkünde oturuyormuş ve Nef'inin hicve müteallik olan mecmuası ellerinde imiş ve huzurunda hekimbaşı Emir Çelebi de varmış. Meclisi hümayuna büyük bir yıldırım ateşi düş-müş. Enderun ağaları yüzükoyun yere kapanmış ve

meclise büyük bir korku gelmiş. Padişah hazretleri o hiciv mecmuasını paralayıp Nef'iyi azarlamış ve herkes tövbe ve istiğfar ederek birçok sadakalar vermekle meşgul olmuşlar. Hattâ asrın zarif şairlerinden biri, padişahın Nef'iyeye takdirini hatırlatmak için şu beyti söylemiş:

**Gökten nazîre indi (sihâm i kaza) sına,
Nef'i diliyle uğradı hakkın belâsına.**

Bu korkunç fırtına vakasını hikâyeye eden Naimânın rivayetinden pek kolay anlaşılıyor ki Dördüncü Sultan Murat, Nef'inin (Sihâm i kazâ) yani (kaza okları) unvanlı hicviye mecmuasını, sarayda hususî dairesinde enderûn ağaları huzurunda okuyup eğlenirmiş. Nef'i de o cemiyette padişahın hekimbaşısile beraber bulunurmuş. Demek ki böyle şeylerden hazzediyormuş. Birkaç satır aşağıda göreceğiz ki Naimâ böyle söylüyor. Yıldırımı Allahın gazebine hamlettiği için, padişah o hiciv mecmuasını yırtıp atmış ve Nef'iyeye tövbe ettirdiği gibi kendisi de istiğfar etmiş ve birçok sadaka vermiş. Bu vakadan sonra Nef'i takriben dört sene daha yaşamış (ve hicve tövbe etmiş olduğu halde) yine ötekine berikine sövüp saymaktan vazgeçmemiş olduğu şu beyti ile sabittir:

(Hele ben tâib oldum (yani tövbe ettim) hecvile hem harlıkta (yani eşeklikte) kalırsa yine erzâni (yani lâyıkı odur.)

Bu Veysî o zamanın nesir ve inşada büyük üstadı sayılırdı. Nef'i onu kıskanır, fakat ona karşı ademi tenezzül gösterirdi. Şu beyti bunu isbat eder:

**Tenezzül eylemem (inşâ) ya; eylesem, belki
Müsebbihân i felek vird ederdi inşâmı.**

Naimâ yine eserinin üçüncü cildinde, Hicretin bin

kırk dört senesi vukuatına dair haberler verirken (Katli Nef'i-i-şair) diye zikri geçen yıldırım hikâyesinden söze başlayarak Nef'i faciasını tamamen ve mufassalan naklediyor. Bu hikâye, tarihinin üçüncü cildinde (222) nci sayfadan başlar. Ben ihtisar ediyorum; yer yok! Merak edenlere, o sayfaları okumalarını tavsiye ederim.

Evvelâ Naima Nef'inin nereden geldiğini söylüyor: [Aslında Erzurum kurbünde (Hasankalesi) denilen yerden İstanbula gelmiş, kâtipler zümresine iltihak etmiş ve birinci Sultan Ahmet zamanında şiir ile şöhret kazanmış padişahlara, vezirlere ve kibarlara lâtif medhiyeler ve kasideler söyleyip maruf olmuş, nihayet dördüncü Sultan Murada çatmıştı. Onun medhinde kasideler yazmış, cirit attığı zaman tarihler söylemişti. Lâkin merhum hiciv vadisinde gayet bedzeban (yani dili fena. Biz ağzı bozuk deriz!) olup, asrında büyüklere ve ülemayı ızama ve büyük vezirler esöz atarak onların ırzlarını yıkmaya (yani haysiyetlerini berbat etmeğe!) cesaret ettiği için zamanında meşhur adamların pek çoğunu hicvetmiş idi] diyor ve derhal şu sözleri de ilâve ediyor ki, padişahın bu hususta ona yalnız müsamaha gösterdiğini değil, yüz verip şımarttığını da ihsas ediyor. Naimâ'nın bu işareti pek mühimdir. Bakınız:

[Sultan Murat hazretleri, meclisi haslarında, tarhi tekellüf suretinde (yani teşrifatı bertaraf ederek!) le-tâife mail olmağın gâhice Nef'iyi getirip bazı hicviyyatını istima ederdi].

Demek ki hoşlanıyormuş ve canı sıkıldıkça Nef'iyi çağırıp (Nef'i efendi taze bir hicviyten var mı?) diye soruyormuş; yine öyle olmuş!

İstanbullu Bayram Paşa (Hicretin 1022 senesinde) Yeniçeri ağası nasbedilmişken dördüncü Sultan Muradın kız kardeşiyle de evlenip eniştesi olmuştu. Bir aralık padişahın gazabına uğrıyarak Rodosa nefyedilmiş, fakat

biraz sonra tekrar İstambula getirilip vezir olmuştu. Nef'i bu adama bir sebepten dolayı gocunmuş ve padişaha güvenmiş olmalı ki Bayram paşa aleyhine gayet kaba ve murdar sözlerle dolu bir uzun kaside hazırlamış imiş.

Naimâ diyor ki: «Padişah hazretleri bir meclisi hâs sülhüsda, Nef'i bir taze hicvin yok mudur?..) diye ağzını aramış, o da Bayram Paşaya yazdığı hicviyeyi Padişaha sununca Padişah beğenmiş gibi görünmüş, sonra Bayram Paşayı çağırıp kasideyi göstermiş. Bayram Paşa ,huzuru hümayunda (Padişahım halk arasında benim ırzım ve haysiyetim kalmadı, bu habisin katline izin ihsan buyurunuz) diye ısrar edince, Nef'iyi Bayram Paşaya teslim etmiş. O da şairi fena halde azarlamış ve çavuşbaşı (Boynu eğri Mehmet) e verip, sarayın odunluğunda hapsettikten sonra bu cellât Nef'iyi iple boğup cesedini Sarayburnundan denize atmış. Naimâ diyor ki, hemen herkes Nef'iden müteneffir ve bîzâr olduğu için bütün ülema memnunen ve derhal katline fetva vermişler; bu hususta da şu farsca beyit meşhur olup kalmıştır :

**An şâir-i hecâgû ki nâm-i ûst Nef'i,
Katleş be çâr mezheb vâcib çu katl-i ef'i.**

Yâni: (Hicviye söyliyene o şair ki ismi Nef'idir, dört mezhep hükmüne göre engerek yılanının katli nasıl vacib ise onun katli de öylece vacibdir) demektir.

Naimâ burada (Main zade Hüseyin beyden) rivayet edip diyor ki :

(Hüseyin beyden işittim, Bayram Paşa Nef'iyi tevkiye ferman edip de şairi dışarı çıkardıkları zaman (Boynu Eğri Mehmet) çavuşbaşı imiş. Türk âdemisi (yâni adamı) olmakla Nef'inin önüne düşüp: (Gel Nef'i

efendi odunlukta bir hiciv düzecek kişi vardır, gel gör!) diye Türkvarî târiz etmiş.)

Burada, Türk tâbiri eskiler nazarında kaba ve köylü mânasına tahkir için kullanılır bir kelime idi. Muhterem okuyucularıma bu garibenin sebeplerini - bundan sonraki makalemde tafsilâtile - anlatacağım, şimdilik Naimânın ve Nef'inin kusuruna bakmamalarını rica ederim. Yine sözü Naimâya bırakıyorum :

Nef'i, hayatından meysus olup: «Yürü bildiğinden kalma bire mel'un Türk, demiş ve vezir-ü bâlâyâ vafir şütüm-i galiza etmiş.» Yâni aşağı yukarı pekçok kabaca sövüp saymış imiş. Zavallı!. Dördüncü Sultan Muradın teveccühüne güvenmiş!. Bu hırçın ve kan dökmeyi seven padişah, meşhur Kösem Sultan oğlu idi. Bütün erkek kardeşlerini tavşan gibi boğdurdu ve nice bin adamlar kestirdi. Nef'îye merhamet eder miydi?

Şayarı dikkattir ki - tarihimizde bir çok emsali gibi Eğriboyun Mehmet, âkıbet sadrâzam olmuş ve nihayet o da cellât elinde telef olmuştur.

Yeni Sabah: 17-6-945

Feylesof RIZA TEVFİK

F E R Y A D İ

**Varsın şurda hırılasın
Bize taş atıp ürenler
Eşek olup zırılasın
Bize taş atıp ürenler**

**Pek nallanmış ata dönsün
Uyuz olmuş ite dönsün
Kilisede puta dönsün
Bize taş atıp ürenler**

**Bir didilmiş kavuk olsun
Yazı, kışı soğuk olsun
Bir yolunmuş tavuk olsun
Bize taş atıp ürenler**

**Hayvanlara kuşak olsun
Kalaycıya uşak olsun
FERYADÎ'ye eşek olsun
Bize taş atıp ürenler**

NOT : Zara'nın «Zavallı köyü» nde yaşadığı söylenen Feryadi'nin doğum ve ölüm tarihi bilinmemektedir.

Sihamı Kazâ'dan

GÜRCÜ MEHMET PAŞA HAKKINDA

Gürce hınziri a samsunı muazzam a köpek
Kandesin kande nıgehbânii âlem a köpek
Vây ol devlete kim ola mürebbisi anın
Bir senin gibi denî cehli mücessem a köpek
Ne güne kaldı medet Devleti. Âli Osman
Hey yazık hey ne musibet bu ne matem a köpek
Ne ihanettir o sadra bu zemanda andan
Olmaya sahibi bir asafı ekrem a köpek
Pây-mâl eylediniz saltanatın ırzını hep
Yok yere oldu telef o kadar âdem a köpek
Sen kadar düşmeni devlet mi olur a hınzır
Ne durur saltanatın sahibi bilmem a köpek
Addolunsa eğer esbabı nizamı devlet
Seni katleylemedir cümleden akdem a köpek
Ehli dil düşmeni din yohsulu bir mel'unusun
Öldürürlerse eğer can becehennem a köpek
Sende islâm eseri olsa eğer zerre kadar
Eylemezdin Alamanzadeyi hemdem a köpek
Bu kadar cürm ile sen sağ olasın da yine ben
Vacibülkatlı olam ey bahteki azlem a köpek
Hele bu hükme gâvur kadısı olmaz razı
Kande kaldı ki müselmanı müsellem a köpek
Seni hicvetmek ile katle neden istihkak
Sen nesin bilsem eya kâfiri müphem a köpek
Sana şetmeylemek olursa eğer katle sebep
Katli âm eyle hemen durma demadem a köpek

Bigüneh katle rıza var mı şeriatte sorâ ?
Gör ne der hazreti müftii mükerrem a köpek
Tutalım müfti sükût eylese hak söylemede
Yok mu bir dâdğerü a'delü ahkem a köpek
Hak götürdü arabı gitti hele dünyadan
Kim götürse akabince seni bilsem a köpek
File naçar meğer yükledeler tabutun
Çekemez ciyfei murdarını âdem a köpek
Fîller de çekemezse ne acep lâşeni kim
Var mı bir sencileyin divi mücessem a köpek
Çâk çâk etmiş iken tîgi zebanımla seni
Kande buldun bu kadar yareye merhem a köpek
Kifiramuş edüp ol mertebe zahmın acısın
Kudurup yine ısırdın beni muhkem a köpek
Sonra duydum seni ol fahişe kişkirdiğini
Hak belâsın vere ol fahişeye hem a köpek
Ondan a'lâ bilür olmazdı benim kadrime hiç
Yalınız ben demezim der bunu âlem a köpek
Garazım cehlini tahkîktir anın yolısa
Sen kadar har olayım kendim öğersem a köpek
Sana nisbetle har ender har iken Veysi'ye
Yaraşır dense harı İsi'i Meryem a köpek
Sen kadar har da olur mu acaba dünyada
Harsın amma hari Deccâl ile tev'em a köpek
Kâfirim ger seni hicvettiğime nadim isem
Hak huzurunda ya senden utanursam a köpek
Her ki bâ mâ bisitized behuda istized
Hak elimde ne kadar çerb çalarsam a köpek
İtikadımca gaza eyledim inşâallah
Hak bilür yok yere ben kimseye söğnem a köpek

Men ne ânem ki zebûnî keşem ez çarhı felek
Feleği hicvederim cevri ni görsem a köpek
Haşredek sâğ kalursam da sana şetmederin
Hak sözü söylemeden hiç usanmam a köpek
Hatırı devlet için ya talebi cennet için
Terkolur mu bu kadar ma'nii mülhem a köpek
Beni incitmeyiceksen yine bu hicvi cedit
Olmamıştı dahi vallahi musammem a köpek

GÜRCÜ MEHMET PAŞA'YA

Zehi husranı dinü devletü nengi müselmânî
K-ola bir divi hunsa mâliki mühri Süleymanî
Ne div efsârı yok bir bârgiri fil-peyker kim
Hari Deccal'a sâni der idim olsaydı palani
Neler etti ne denlû fitne peyda oldu âlemde
Edince ta vücdiyle mülevves sadrı divani
Tutalım kim harimi muhteremde perveriş bulmuş
Vücdi binaziri kim bulunmaz ana bir sâni
Veziri mülki islâm olmağa lâyük mıdır andan
Donuz çobanı Gürci Ermeni vü Lezgi Çingânî
Sitemdir cümle Gürcistana ger Gürci olursa bu
Medet göster felek işitmesün bu zulmü bühtani
Tama' bir mertebe zatında mel'unun ki hırsından
Yudardı kuyruğundan bulsa ger huki beyabani
Vezaret kimdedir gör hey Nizamülmülk hey Asaf
Olurmuş bir acûzeyle nizamı devletin fanî
Kani ol sadria'zamlar ki fartı fehmü danişten
Ararlardı riayet etmeğe bir sahib-iz'ani
Hususâ bir benim gibi cihandide senahâna
Verirlerdi sıla mahsuli bahrü hasılı kâni

Üçüncü def'adır bu hak belâsın vere mel'unun
Ki yok yere beni zaletti olmuşken senâhâni
Geline bu deme her kim veziri a'zam oldiyse
Muradımca bilüp kadrım boyumca etti ihsani
Bir iki saria'zam hot kemali lûtfu tab'ından
Ederdi gâhi endişemle güftügûyi rûhâni
Biri hot ta bir aylık yoldan etti caizem ihsan
Ki bir mektub ile gönderdi bir pür sim hemyani
Nice müftii âlişan ki her biri zamanında
Eriştirdi kemale içtihadı fıkıhı Nu'mani
Bana ettikleri ta'zimü tekrimi göreydi ger
Ölünce reşkederdi İbni Sadrettini Şirvani
Ve hâlâ şeyhül islâmı hakikat-senci hak-gûya
Sual eyle ne der hakkımda gör kilki dürefşanî
Vezirü müftiye ko padişahânı cihani gör
Ki yoktur gördüğüm ihsanlarının haddü payani
İki sultanı âlişan ki fahreyler vücûdiyle
Gerek taci şehenşâhî gerek tahtı cihanbanî
Görürdüm her kaside söyledikçe her birisinden
Hem istihsanü hem ihsanü hem lûtfi firavani
Ne hizmet ettiğim ben hanedanı Âli Osman'a
Bilür hep şahidimdir kudsiyanı arşı rahmanî
Cihani tuttu nazmımla seraser şöhreti namı
Eğerçi hutbeden tarhettiler sultanı Osmani
Hata mı etti hep bunlar ne bok yer bu köpek Gürci
Hata kendindedir kim bilmez asla kadri insani

DER HAKK-I GANÎ ZÂDE

Ne keder verse gerek kirli Nigârın hicvi
Gerçi derya gibi tab'ım bulanıp cûş etti
Ben de hıv eyledim ol farkı nihayet diyeler
Gevher-i nazmını bir kahbeyeye menkûşetti.

TARİH-İ KATL -İ GÜRCİ MEHMET PAŞA

Ehl-i dil düşmanı har ya'nî köpek Gürci kim
Katl olup ka'r-ı cehennemde mekânın buldu
Haşimî
Dedi tarihini ânın koca hınzır öldü

1032

DER HAKK-I AZMÎ ZÂDE

Bir münâfık kaldı hicve müstahak ki etmedim
Âdını derdim eğer gâyetle mazmum olmasa
Sanmanız kim ana rahmettim ya cürmün duymadım
Ânı çoktan hicv ederdim hicvi de şûm olmasa

DER HAKK-I NEVÎ ZÂDE

Nevî zâde sana mirâs-ı pederdir yâve
Ömrü zirâ pederin yâve demekle geçmiş
Var kıyâs et ne kadar herze yemiş kim merhum
Yerine sencileyin bir mış

DER HAKK-I CÜMHUR

İttifak eylediler hep bizi hicv eylemeğe
Kimi zâhir kimi bâtın bir alay b... yediler
Ne alır var ne satar yâvelerin ... yerler
Alayı bir pula değmez müteşâir gidiler

DER HAKK-I KÂF ZÂDE

S lüccei güftârına ey «Kâfoğlu»
Vây ol şî're ki sen ânı tekellüm edesin
Ağzın eş'âra yakışmaz meğer ahhâbına hep
Şî'ri nâsâzını g terennüm edesin

VE LEHÛ

Ey «Vahdetî» zartan ele darbılmesel oldu
Hakkında düşen darbı meseller gazel oldu
Şimden geru söz söylemeğe kadir olursan
Tab'ında olan ukde çözüldü güzel oldu

VE LEHÛ

Ey «Vahdetî» Bağdâda çekil Rûmu kokuttun
Şimden geri zehr oldu sana bu yerin âşı
Maksûdun eğer mansıp ise hâle münâsıp
Ahmet Subaşı oğluna ol zartacı bâşı.

ŞAİR ŞİRAZLI ANKA HAKKINDA

Ayn-ı ibretle bakın çihresine Anka'nın
Gidinin kaşı da eğri yalnız şaşı değil
Bir gören çihre-i murdârın anın velhâsıl
Acem'in çingene'sidir bu kızılbaşı değil

Kahbe hecvine tenezzül mü iderdim amma
Bir kazâ ile bu da tab'ıma yeksan düştü
İktiza eyledi bir kahbeye bir kıt'a didim
Bir alay fâhişeye gayret-i akran düştü

Sümbülizade Vehbi

Biçare sana müftiine mansıp mı verirler
Serraf ile kavl etmiyicek ahz u atâya
Hep rüşvet ile eylettiler devleti berbat
Bak şu ulemaya, vükelâya, vüzereya....

NEF'Î HAKKINDA:

Nef'i-i rûsiyehin niydüğünü hep bildik
Kendi çingânedir amma babası Kürd-i pelid
Şimdi bildirdi dahi âli Rasul'ün buğzun
Ulema düşmeni hıznîr Yezid ibni Yezid.

TIFLI

Ne aceb Nef'i yerin aldı ise mum makası
Bunlara hizmet iden kâtib-i sâdık yaramaz
İstikamette kalem şevkte şem' olsa kişi
Yine mikrâs-ı belâdan başını kurtaramaz

KESBİ

«Bizde iki şair vardır ki, biri sözde, öbürü özde
Hayyam'a pek benzer. Sözde benzeyen Ziya Paşa mer-
humdur. Değerli şair terkip ve tercii bendin kalbını
«Ruhi» den, fakat ruhunu Hayyam'dan almıştır.

İkincisi de :

Bayram gibi bir har-i zemâne
Kıydı o yegâne-i cihâne.

Diye yazdığı Nef'idir.

O halde koca Nef'imizin yüce ruhuna diyebilirim:

«Ey ırkımın büyük oğlu
Mezarında rahat uyu!
Sen olmadınsa bir Hayyam;
Bir Türk işte Hayyam oldu.»

Muhiddin RAİF

Muttasıl ben şimdi ruhu Nef'îi üstad ile
Eylerim bervechiâti bir duai nevzemin:
«Meclisi erbabı dil bir lâhza sensiz olmasın
Hürmetin inkâr eden âlemde hürmet bulmasın»

Abdûlbaki FEVZİ

Kabasakal Mehmet

DESTAN

Fukarâ kulların arz-ı hâl kıldı
Ahvâller (i) ziyâde perişân oldu
Mâsumlar mektepte okumaz oldu
Mâsumlar duâsın alın efendim

Mektebin önünde ahır yapıldı
Hep okuyan sübyan geri çekildi
Etme diyenlerin evi yıkıldı
Bunun ilâcını görün efendim

Yiyiciler akçe ister zaleme
Verilen malimiz gelmez kaleme
Perişanlık şayi oldu âleme
Kullarına imdat kılın efendim
Akşam olur yiyiciler derilür
Fukarâ kulların kusurun bulur
Haftada hem üçyüz kuruşun alır
Keyfiyet- (i) hâlimiz bilin efendim

Yetmiş kadar adam mahbus bulundu
Nice bigünahlar zahimdâr oldu
Mütevelli imam sebebi oldu
Kulların ahvâlin bilin efendim

Yetmiş âdem ile ihzâr olundu
Reâyâ kulların hâli bilindi
Üç kimse üstüne hüccet olundu
Hâlimize merhamet kılın efendim

Sürûrî

Şeyh Galib'in evvelce mahlası «Esad» idi. Sonra-
dan «Galip» tahallûs etmeğe başlayınca «Hüzni» mahla-
sını kullanan Süruri şu kıt'ayı söylemiştir:

**Bilmem ey menhus adın Esad mıdır Galip midir?
Zatını tarif kıl kimsin kime mensupsun?
Gerçi dersin şairane ben tegallüp eyledim
Pişi erbabı şühande galiba mağlûpsun!**

Süruri'nin bu kıt'asına şairi belli olmayan şu kıt'a
ile cevap verilmiştir :

**Mağrurluğun olmada günden güne efzun
Sayeste idi mahlâsın olsaydı gururî
Galip görünen Esada menhus diyorsun
«Hüzni» yi unuttun mu ne yaptın a Süruri**

* * *

**Kara-molla oğlu araya girdi
Altı kese akçeye halâs buldu
Reâyaya cebren salyâne oldu
Bize olan zülmü bilin efendim**

**Otuz kese akçe tecrim olundu
Beş çiftçi alanın ikisi kaldı
Akıbet Deveci Osman belâsın buldu
Sairin hakkından gelin efendim**

**Reâyâ kulların çektiler gücün
İmam adam gönderdi töhmet için
Devletli Beyefendimizin başıyçün
Tekziye edin de sorun efendim**

Kabasakal Mehmet

Sürûrî'nin Vehbi hakkında bir beyti:

**Bir zaman Tophâne'de gürledi Vehbi top gibi
Şimdici Çömlekçiler'de inliyor boş küp gibi**

**Beni hicvettin ey çiçekçi (Refîî)
Bilmedin mi cevaba kadir idim.
Bahçeler hendeğinde sen o zaman
Oynaşırdın ben eski şair idim.**

**Kadılıkta koca samson gibi ey Vehbi-i dîn
Dişlemiştin bütün eski zağra ademini
Attılar küfrile mâli nice sözler sana kim
Kudururdu yese herhangi köpek dirhemini**

SÜNBUZADE VEHBİ HAKKINDA:

**Gayri şair gibi sâil değilim ben dersin
Vehbiyâ bihüde-güftar değilsin de nesin
Her kasidende sözü cerre edersin müncer
Hey dilenci gidi cerrâr değilsin de nesin**

Kadınlara fazla düşkün olan Vehbi'yi Sürurî bir
hezliyle şöyle teşhir ediyor:

**Taze kızlarla şimdi Vehbi-i pîr
Sarfedip ayş u işrete parasın
Dest ile gâvur gidi döküyor
Ak sakal üstüne papaz karasın.**

DÖRDÜNCÜ MURAD'IN CEVABI

İranlılar tarafından zaptedilen Bağdad'ı geri almak üzere giden Serdar Hâfız Paşa`muvaffak olamamış, Padişah Dördüncü Murada bir mektup gönderek istimdat etmişti.

**Aldı etrafı adüv, imdada asker yok mudur,
Din yolunda baş verir bir merdi server yok mudur?!.
diye başlayan mektup şu beyitle bitiyordu:**

**Dergehi Sultan Murada nâmemiz isâline,
Badı sarsar gibi bir çâpik kebuter yok mudur?**

Dördüncü Murad, Serdarına aynı vezin ve kafiye ile şu cevabı göndermişti :

**Hâfızâ! Bağdada imdad etmeğe er yok mudur,
Bizden istimdad idersin, sende asker yok mudur?
Düşmeni mat etmeğe ferzâneyim ben der idin,
Hasma karşı şimdi at oynatmağa yer yok mudur?
Gerçi lâf urmakda yokdur sana hempâ bilürüz,
Lik sende dâd alur bir dâdkester yok mudur?
Merdlik da'va idersin ya bu muhannislik neden,
Havfidersin bari yanında dilâver yok mudur?
Râfızılar aldı Bağdadı tekâsül eyledin,
Sana hasmolamaz mı Hazret, Ruzu Mahşer yok mudur?
Bihânife şehrin ihmalinle viran ettiler,
Sende âyâ gayreti dini Peygamber yok mudur?!
Bihaberken saltanat ihsan eden Perverdigâr,
Yine Bağdadı ider ihsan mukadder yok mudur?!
Rüşvetile cündi islâmı perişan eyledin,
İşidilmez mi sanırsun, bu haberler yok mudur?!
Ayni Hakla intikam almağa a'dadan meğır
Bendei din bir veziri dinperver yok mudur,
Bir Ali siyret veziri serdar eyledim
Hızru Peygamber muin olmaz mı rehber yok mudur.
Şimdi hâlimi kıyas eylerim âyâ âlemi,
Ey Muradî! Padişahu heft kişver yok mudur?!**

Nedim

Tahammül mülkini yıktın Hülâgû han mısın kâfir
Aman dünyayı yaktın ateşi suzan mısın kâfir
Kızıoğlan nazı nazın şehlevent avazı avazın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir
Ne mana gösterir düşündeki ol ateşin atlas
Ki yâni şu'lei cansuzi hüsnü an mısın kâfir
Nedir bu gizli gizli ahlar çaki giribanlar
Acep bir şuha sen de aşıkı nalân mısın kâfir
Sana kimisi canım kimi cananım deyu söyler
Nesin sen doğru söyle can mısın canan mısın kâfir
Şarabı ateşinin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu haletle çerağı meclisi mestan mısın kâfir
Niçün sık sık bakarsın böyle mir'atı mücellâya
Meğer sen dahi kendi hüsnüne hayran mısın kâfir
Nedim'i zârı bir kâfir esir etmiş işitmiştim
Sen ol cellâdı din ol düşmeni iman mısın kâfir

Nedim hakkında İsmail Habib Sevük diyor ki :

O devrin resmen «şairler reisi» olan Tâibzade Osman, âdetâ resmî bir berat mahiyetindeki kasidesile, o zamanın şairlerini sayarken Nedimin ismini bile anmaz. Düşününüz, Nedim gibi «öz şiir» in bütün sırrına ermiş billûr bir dehânın şair sayılmaması: O kadar içli bir adam için yakıcı bir ıstırabdır bu. Devrin resmî baş şairi tarafından yapılan bu acılar acısı haksızlığa karşı zavallı Nedim ancak şu rubaiyi yazdı:

Zâhirde egerçi cümleden ednâyız
Erbâb-ı nazar yanında lik a'lâyız
Saymazsa hesaba nola ahabb bizi
Biz zümre-i şâiranda müstesnayız.

XVIII. Yüzyıl

OSMANZADE TAİP

— I —

Sekbân - seferdîde-i pejmürde kıyafet
Kaadîlerin ardındaki oğlanına benzer
Hânendelerin sahte-i nâmus-u vekârı
Çingânelerin şüheli î mânına benzer
Bahri ki bina eylediği çeşme-i biâb
Pinti Hamid'in ittiği ihsânına benzer
Şehr oğlanının yolda sefihâne edâsı
Sarhoşların âdab ile erkânına benzer
Görmek dileyen mâh-ı hilâl-i ramazânı
Devletlûların sofradaki nânına benzer
Küttâbların mahfazası ekseri şimdi
Kassâbların yağluca cüzdanına benzer
Hemşehrilerin tâ o kadar kesreti var kim
Nabi'nin evi şimdi katır hânına benzer

— II —

İsveç kralı Demirbaş Şarl'ın ilticası sırasında vazife ile Kral'ın yanında bulunmuş olan Sâkıp hakkında yazdığı bir hicviye:

Senin ahvâlini Sâkıp gelenlerden sual ittim
Didiler sühre-i bezm-i kralı mülk-i İsveç'dir
Başında âftâbe arkasında câme-i Rûmî
Hemen gûya mücessem sûreti büthâne-i Bec'dir
Bisât-ı işret-ü âlât-ı tersâyî mehayyâdır
Fakat başında noksânı çelipâ ile bir mecdir
Emârâtı müselmânîden anda nesne yok ancak

Elinde bir müzahref nesne var nâmı kebîkecdir
Yaraşur mu sana fîstân-ı zerrinbâf-ı efrencî
Boyunca hıl'at-i şâyeste ancak köhne berzedir
Mübâhat eyleyüb mektub- meşhun-ül-uyûbunda
Dimissin ki gıdâmız nûşdârû ile emlecdir.
Behey dîvâne bu bengî hayâldir bilür herkes
Ki efrencim gıdâsı mâr-ı mâhi ile yengecdir
Velî germî-i ülfet şöyle telhitmiş dimâğın kim
Tezek dahi mezâkında murabbâ-yi helilecdir
Sana yetmez mi bu töhmet ki yazmışsın kasîdende
Kralım âl-i Kîsrâ pûr-ı Rüstem nesl-i İrec'dir
Düşer mi şânına ümmîd-i devletle frenk olmak
Behey kâfir vücûdun gibi kârın cümle mu'vecdir
Sana ni'm-el-halef bir şâir-i bedgû zuhur itti
Ki ol dahi acib üs sûre bir udhûke kûsecdir
Senin ahvâlini naklittim icmâlin ana bir gün
Didi ana nasîhat ba'dezin bîhûde bir lecdir
Eğer tecdid-i îman eyleyüp insâfe gelmezse
Anı katleylemek mânend-i ecr-i rûze vü hacdır
Kavâra hokkası yer kuklasıdır ism-i meymûnu
Habâsette sana gaalib farkda senden ahvecdir

SAKIP

OSMANZADE TAİB'E CEVABI

Senin Osman Efendibade. bu orduya gelmekten
Murâd'ın sohbet-i bezm-i Kral-ı Mülk-i İsveç'dir
Kralın var ise gûşeyledin isrâf-ü tebzirin
İnanma ana ol kâfir fakrda senden ahvecdir
Sakını bel bağlama ihsânına îman züğürdüdür
Büyük lûtfu sana zünnârdır gelsen ya bir mecdir
Eğer dîrsen gazâdır maksadım dön bu hevesten kim

Sana halkın kulûbun yıkmamak çün rûze vü hacdır
Garaz tar ı bîsât ı işret itmekse Stanbul'un
Kemin meyhânesci reşkâver-i meyhâne-i Bec'dir
Heman balyozların tertib-i bezmin gör kanaat kıl
Bunun da revnak ı sermeclisi mâhi vü yengecedir
Hele cehl-i mürekkeb olduğun bundan ıyan oldu
Ki emr-i dinde kangı nüshanın nâmı kebîkecdir
Dimâğın var ise telheylemiştir hanzal-ı bedkâm
Dimişsin ki tezek reşk i murabbâ yı helilecdir
Frengî ağız ile kim yedi bu helvâyı
ki efrencin gıdâsı nûşdârû ile emlecdir
Kadîm-i dûnhimmet eskicisin olsa da lûtfun
Pedermande köhen bir kutnu ya bir köhne berzecedir
Meğer Sâkıb gibi devlet ümidi sende muzmerdir
Sana noldu hele ol mu'vecin her kârı mu'vecdir
Bırakmış şâiriyyet dâ'vi-i bihûdesin şimdi
Mükellef bir ağadır bindiği har old da kevkecdir
Aceb_ucebekıyâfet turfa bir kanbur-ı bedgûdur
Misal-i hat-tı ter ya harf-ı eş'arı kec-ü mecdir
Başında âftâbe deyu isnad ittiğin mahzâ
Mürîd-ı Şeyh-i Aydın Dede'dir şimdi mütevevvedir
Ne hâsıl anı hecvitmekle teşhir itmeden bicâ
Ki ol bir şâir-i deryâdil-ü bikây-d-ü bilecdir

NABİ HAKKINDA:

İtmedim bir amel-i hayr deyu
Nabiyâ olma sakın giryekûnan
Yâdidüp rûhunu senden sonra
Hayrine çok amel eyler yâran

TARŞİ İLE GÜMRÜKZADE HAKKINDA:

İbn-i Gümrük ile bizim Tarsı
Hayli eğlence idi yârâne
Hazzı var idi olmasaydı eğer
Biri çengi birisi çingâne

Küfrî Bahai

— I —

Zâhidin her ne kadar ta'nı firâvan olsa
Ana gam çekmez idik zerrece irfan olsa
Rafz-u ilhâd nedir anlarsa iz'an olsa
Sıdk ile mezheb-i islâmda pûyan olsa
Dahliden dinimize bâri müselman olsa

Ta'nidip zümre-i yârâna güruh-ı hazele
Nâseza sözler ile bâis olurlar kesele
Ne bilür kadrini erbâb-ı kemâlin cehele
Cümleden geçtik idik her ne belâ ise hele
Bize mülhid diyenin kendide îman olsa
Dahliden dînimize bâri müselman olsa

Câhil-ü bâtıl-u bîmezheb iken bir ebter
Kendi ef'âlini ehl-i dile isnad eyler
Ardınızca ne kadar gıybetimiz eyleseîer
Ana vallâhi elem çekmez idik zerre kadar
Bize mülhid diyenin kendide îman olsa
Dahliden dînimize bâri müselman olsa

Gerçi kim nefse uyup itmedeyüz sehv-ü hatâ
Bilirüz cürmümüzü itmezüz inkâr aslâ
Gam değil aybımızı söylese dâim a'da
Kaailüz hak söze biz gerçi Bahai amma
Bize mülhid diyenin kendide îman olsa
Dahliden dînimize bâri müselman olsa

— II —

Küfrî Bahai'nin, Nefi'nin meşhur gazelini tanzîr ederek yazdığı hicviye:

Yâvegû zâg-ı siyâhım dir isen lâf değil
Tûtiyem dime ki mir'ât-ı dilin sâf değil
Ulemâ düşmeni bir hâin-i bîdinsin sen
Ehl-i dildir dinilürse sana inşâh değil
Dehr tutmazsa nola yâve kelâmın makbul
Beli harmühre pesendide-i sarrâf değil
Girdi miftâh-ı der-i genc-i halâ çün eline
Âleme herzeni bezleylesen itlâf değil
Doludur nüsha-i hecv ile derûn-ı Nef'i
Tab'-ı yâran gibi dükkânçe-i sahhâf değil

Nabi

Bâğ-ı dehrin hem hazânın, hem bahârın görmüşüz,
Biz neşâtın da, gamın da ruzigârın görmüşüz.
Çok da mağrur olma kim meyhane-i ikbalde,
Biz hezârân mes-ti mağrurun humarın görmüşüz.
Top- âh-ı inkisara pâydar olmaz yine
Kışver-i câhın nice sengin hisarın görmüşüz.
Bir huruşıyle eder bin hane-i ikbali pest,
Ehl-i derdin seyl-i eşk-i inkisarın görmüşüz.
Bir hadeng-i cangüdaz-ı ahtır sermayesi
Biz bu meydanın nice çâbüksüvarın görmüşüz.
Bir gün eyler destbeste pâygâhı câygâh
Biâdet mağrur-i sadr-i itibarın görmüşüz.
Kâse-i deryuzeye tebdil olur câm-ı murat,
Biz bu bezmin, Nabiyâ, çok bâdehârın görmüşüz.

BAYBURTLU ZİHNİ

18 inci asırda Bayburtta doğdu. 1854 de öldü.

Bayburtlu Zihni'nin «SERGÜZEŞTNAMEİ ZİHNİ» adlı yazma eserinin ilk kısmı hicviyelere ayrılmıştır. Meselâ İstanbulda bulunduğu zamanlarda, kendisini dâva eden karısı dâvayı kazanınca mahkemeye ve meşihate şöyle hücum etmektedir :

**Bana ettikleri bu zulüm ve hakaret Yarab
Olmadı kimseye âlemde ne zulmettir bu
Ki ne Bağdada Helâgû ne Sivasa Timur
Arabistana ne Haccac ne melâmettir bu**

.....
**Ulemadan şuaradan zürefadan olayım
Kalayım zar-ü perişan ne sefalettir bu.**

SERGÜZEŞTNAME'den (Fatin tezkeresi müellifine)

**Hezeyanlar edip âmalinde
Herkesin tercüme-i hâlinde
Kimini esfeledek indirmiş
Kimini arşa kadar bindirmiş.**

**Şehri şairlerini kaldırmış
Taşra şairlerini daldırmış
Hüner İstanbul'a mı mahsustur**

.....
**Bizi de sanki paşam kaydetmiş
Şiri bir Laup ile saydetmiş
O beni, ben anı bilmem ebedî
Neden icab ede bilmem hasedî**

XIX. ve XX. YÜZYILLAR

KEÇECİZADE

İzzet Molla

KIT'A

Desti kûtahımızı etmemiş Allah resa
Membai lûtfunu yoksa elimizle kaparız
Bize versin mi Huda abıhayatı tevfik
Hızrı bulsak rehi zulmette külâhın kaparız

Yâsinîzâde vü Hâlet badaşup
İkisi milleti bu hâle kodu
Birisi hâlet-i nez'a getirüp
Diğeri üstüne yâsin okudu

Eylemiş terceme-i hâlîme şek
Voyvoda kâtibi yazmış o eşek
Hem bir âlâ gazelim kaydederek
Bazı eş'arı da vardır diyerek

Her geçüp fazlını inkâr etmiş
Mazhar-i hecvim olup kâr etmiş
Halbuki her hüneri hâviyim
Vüzerâ kâtibi divanıyım

Hem dahî sahib-i divani şuara
Nazm ile fazl-i İran-ı şuara.

BAYBURTLU ZİHNİ

İZZET MOLLA ve BİRKAÇ FIKRASI

Aslen Konyalı olan Keçeci zade İzzet Molla, ince ve ateşin zekâsı, heyecanlı, enerjik tabiatı, derin bilgisi ve Türk dilindeki yüksek kudreti ile on dokuzuncu asır Türk büyükleri arasında güzide bir yer almıştır.

Babası Kazasker Salih Efendi öldüğü vakıt, genç yaşında büyük sıkıntıya düşen İzzet Molla, bir gün kendisini denize atmak suretiyle intihara karar vermiş iken, Kuruçeşmedeki yalısının penceresinde oturan ve bu korkunç kararını keşfeden Hançerli Beyin müdahalesi ile intihardan vazgeçmişti. Hançerli Bey Arapça, Türkçe ve Farsçaya ana dili olan Rumca kadar vâkıf, Fenerli, Rum zenginlerinden ve ekâbirindendi. Yalısında ve konağında haftanın muayyen günlerinde ilmi ve edebî toplantılar hazırlar. devrin şairlerini, âlimlerini, yüksek simalarını bu toplantılara dâvet ederdi. İzzet Molla ile tanıştıktan sonra, onu da meclislerinin daimî dâvetlileri arasına koymuştu.

Bir gün yine, Hançerli Beyin yalısında böyle bir toplantı vardı. O günkü mevzu «İslâm dini» idi. Hançerli Bey, kelâmdan, tefsirden, siyerden büyük bir vukuf ile bahsederken, mecliste bulunan resmi ülemadan cahil bir zat İzzet Mollanın kulağına eğilmiş :

— Şaşıyorum Molla hazretleri, demiş, bu adam islâm ilimlerinde bu kadar derin bir bilgiye sahip olduğu halde niçin müslüman olmuyor?

Hazır cevap İzzet Molla da eğilip derhal :

— Şaşmayınız Efendi hazretleri, demiş, zatı âliniz aynı ilimlerde o kadar cahil olduğunuz halde niçin tannassur etmiyorsunuz?

Şinasi

TENASÜH HİKÂYESİ

Yapma bir feylesof-û nameşhur
Kendini zannederdi Fisagur.
İtikadı, tenasüh-i ervah,
İtimadı; tefessüh - i eşbah»
Dedi kim : Kuyruğu diken hayvan
Bulur elbette suret - i insan
Dinleyip bir sühanver ol öküzü
Ağzına tıktı ot gibi şu sözü :
Nasıl etmem bu mezhebe iman
Sen olurken nümüne vü bürhan!..

1800 de sürgün olarak gittiği Sivasta ölen İzzet Molla, divan edebiyatının son büyük artistlerinden biri idi.

İzzet Molla, çok sevdiği karısı ölüm döşeginde iken: «Eğer sen benden evvel ölürsen konağı yakarım!» diye yemin etmiş. Kadıncağız ölünce de yemini yerine getirmek için mangala bir tekme vurup ateşleri ortalığa saçmış, evinin eşyasını da hizmetçilerine, uşaklarına yağma ettirmiş. Fakat on beş gün sonra da yeniden evlenmiş! Bu sefer de eski karısından bahsederken: «Merhume keşke altı ay evvel vefat edeydi!» demeye başlamış.

İzzet Molla, oğlu Fuat Paşaya küçükken :

— Oğlum, her şeyi öğrenmeğe gayret et; vev ki takla atmak bile olsa, bir gün lâzım olur, dermiş.

Abdülhak Molla

RIZA PAŞA HAKKINDA

Bu meseldir denilir elveled serabiye
İşte Destan Bey'in oğlu prodestân oldu
Fâris-i bildi Acem Paris'i gördü kâfir
Oldu şâyeste-i lâ'n âleme destân oldu

Abdülhak MOLLA

Yusuf Kâmil Paşa

İMAMZADE VEHBİ EFENDİ'NİN HACDAN AVDETİNE DAİR

Kâbeden gelmedi Hacı gibi Vehbi Molla
Arafattan sürülüp hemdem - i husran geliyor
Han-ı ihsan-ı şerifi yemiş içmiş amma
Gözü açtır herifin ni'mete küfran geliyor
Kâ'beye gittiğine oldu peşiman, zenzem
İçmedi, neş'e-i konyak ile sekran geliyor
Atmayıp barı günahı orada artırdı
Vizrü isyanını, âzade-i gufran geliyor
Burnuna sivrisinekler sataşp çöllerde
Baş açık, yalın ayak, elde mekesran geliyor
Geçti germabe-i Fi'ravnu meşakkatle hele
Bahre gark olmadı müstağrak-i buhran geliyor
Cidde'den şehir-i Süveys'e oradan Kahire'ye
Uğradı kahrolası sersemü hayran geliyor.
Kendi gelsin gelecek çare nedir müşkülü bu
Ta'n-ü teşhir verasınca hezaran geliyor
Çıkdı muhlisleri karşuda görünce dediler,
O değildir bu gelen, Kadı-ı havran geliyor.

Musa Kâzım Paşa

KIT'ALAR

Rub-u hums-u sds- cümle maaşın kesilip
Şimdi de geldi n birini kat'a nvbet
İkide birde bu hamyazeyi çekmekten ise
Bari vaktiyle olunsaydı dibinden sünnet

(HOCA TAHSİN HAKKINDA)

Şimdi âsar-ı terakkîdi bozuldu eskiler
Mösyö Tahsin namını Petro'ya tahvil ettiler
Sen de göster kendini baş kaldırıp eyle kıyam
Ey... endazeyi metroya tahvil ettiler.

MÜNİF PAŞA

KIT'ALAR .

SULTAN HAMİD'İN CLUSUNA

Halkın muradı Hazret-i Sultan Murad idi
Hakkın muradı Hazret-i Abdülhamid imiş
Her işde mülk-i millet için hayr-ı mahz olan
Elbette mayrad değil mayrid imiş

ÇAY HAKKINDA

Ne keşakeşte kalırdık o kaş-ı yay ile biz,
Dşmesek hançer'i ebrusuna ger rây ile biz..
Bir zaman Rm'da deryakeş idik ey sâki,
Şimdi İran'da kanaat ederiz çay ile biz.

Manastırlı Nailî

«Son asır Türk şairleri» ne göre; 1823 de Manastır-
da doğan Nailî, 1876 da Mısırdaki ölmüştür. Hicivde ileri
giden bu şair zamanının vükelâsını :

**Kalmamıştır içlerinde ehli din
Lânetullahü âleyhim ecmain..**

nakaratlı bir manzume ile hicvetmiştir.

Mısırdaki bulunduğu sırada canını sıktıklarını şu be-
yitle anlatır :

**Herbar olur elbette kişi âhara muhtaç
Mısır ehli ne hikmet serâpâ hâra muhtaç..**

İsim tasrih etmeyerek bazı eşhası da hicvettiği vâ-
kidir :

**Çün balık baştan kokar, derler meseldir NAILÎ
Heyeti mecmuaya bimağzı baş etmek abes**

**Bir peri peykerin aşkı ile çarpıldı Topal
Beni cin tuttu deyu aldatıyor insânı
Türlü şeytanlık ile âlemi eyler ığva
Cin mi çarpar hiç o oğlan delisi şeytanı**

Kanlıcalı Nihat Bey

Nükteden bir şair olan Kanlıcalı Nihat Bey, Meclisi
Vâlâ âzasının tenkisinde şu kıt'ayı söylemiştir:

**Mecaliste misali lâhmi zaid
Nice mümsik zevat olmuştu calis
Bihakkı muktedayi ehli sünnet
Kesildi fazlai âzayı meclis**

Ricali mümtazeden birinin -sadaret müsteşarı iken - dört imza ile verilen bir arzuhalin arkasına «Dört neferi merkumlar» yazdığını Nihat iştince şu kıt'ayı yazmıştır :

Öyle cahilsin ki echeller seni techil eder
Hep sana meçhuldür âlemdeki malûmlar
Cümle eshabı mesalihle beraber dâvera
Ananı senin ol dört neferi merkumlar.

«Son Asır Türk Şairleri»

Harputlu Hacı Hayri

G A Z E L

Yeter bu safsata vaiz nasihat öyle değil
Tariki hakka tariki delâlet öyle değil
Salâhı halini her bahs içinde söylersin
Bilir ki ehli hakikat, hakikat öyle değil

Demi şebab ile geçdi neşatı âlemi ab
O âlem olsa da şevku şetaret öyle değil
Nedir bu vaz'ı gurur ile kelbi tekdirin
Fakir isek de efendi mürüvvet öyle değil

Beni görünce mi? hatırlıyorsun ey mehru
Rüsumu ahdü vefaya riayet öyle değil
Naziredir gazelim gerçi nazmi Naciye
Zemin bir olsa da feyzi tabiat öyle değil.

302 Dersaadet

F A Z L I

Lefkoçalı İsmail Paşa zade Galip Bey, Mithat Paşa'nın maiyetinde Rusçukta bulunduğu esnada Fazlı Ef. yi, aralıkta ziyaret eder, müstefid olurmuş. Bir gün Galip Bey arkadaşlarıyla bir mesireye giderler. Fazlı Ef., âmirinin mümaneatıyla gidemez. Şiddetli yağmur yağar, teferrüce gidenler su içinde kalarak avdete mecbur olurlar.

Bunun üzerine Fazlı Ef. aşağıdaki kıt'ayı söyler. «Fazlı Ef. sizi hicvetti» diye Galip Beyi iğdab ederler. Bundan haberi olmayan Fazlı, bir akşam bermutad ziyarete gidince Galip Bey, kemali hiddetle kovar. Bir müddet sonra kıt'ayı görüp hakikati anladıktan sonra evvelki gibi iltifat eder:

**Tolu ile o kadar yağdı bir şedit yağmur
Ki halkı sellere döktü misali mürğ âbı
Girişti bağda kaz gibi yüzmeğe herkes
..... kilmiş ördeğe döndü teferrüç erbabı..**

Son Asır Türk Şairleri; İbnülemin MAHMUD KEMAL

Nazif Sürûri

Mutlakiyet devrinde Baba Tahir'in çıkardığı (Ma-lûmat) gazetesinde makaleler yazan Nazif Süruri, istibdat erkânından sayıldığı için Aliyyül Mevlevî müstear adı ile yazılarını neşrederdi. Hürriyetin ilânını müteakıp (İkdam) da neşriyatına devam eden Nazif Süruri, bilgin ve kıymetli hukukçularımızdandı. Kuvvetli hicivleri de vardır. İki dereceli seçimin aleyhinde olduğu için o zamanlar şu kıt'ayı yazmıştı:

**Mâverayi perdeden hâtun kişi pür ıztırab
Bir evetle talibi meçhule vermişti cevap,
Müntehipler ümmü dünyayı bu yolda diler,
Eski tarz-ı izdivaca döndü bizdeki bu intihap!**

Ziya Paşa

Zafername'den

Sıcak halvet iken câriyeler ile yeri
Turfagûyalık ederken geceler bendeleri
Bisebep terkederek böyle huzûr-ı hazari
İhtiyar eyledi bu kışta şu müşkül seferi
Yoksa kim etmiş idi kendisini istiskal.

Kışla-i fikri olup ceyş-i zaferle memlû
Kal'a-i zihnine endişe-i feth etti gulû,
Kılıcın çekti kınından diyerek: Kande adû
Bu ne gayret, ne hamiyet, ne şecaattir bu!
Hiç görülmüş mü tevarih-i selefte emsâl.

Ten-i nâzendesi ne nâzik iken pek de ne kart
Kendine mâni-i azm olmadı Kânûn ile Mart,
Ana nispetle cebandır şüc'an-ı İspart
Askere verdi kumandayı misal-i Bonapart
Gerçi kim gelmedi hiç silsilesinde ceneral!

Yirmi beş kıt'a sefine idi hükmünde fidel
Tuttu bir Rum vapurun bir sene ikdâme bedel,
Hiç Bahriyyeden agâh değilken evvel
Vermedi ablukada şan-ı donanmaya halel
İngiliz devletine olsa sezaadır amiral.

Çünkü her kârda tercih olunur şerr-i ahef
Etti hükkâm-ı müsülmana nasarayı halef
Tir-i ta'na bu sebepten olamaz zatı hedef
Vâkıa haylice can, haylice mal oldu telef
Etti amma kî cezire şerefî istihsal.

Zât-ı hayder-şiyemi azmedeli bû sefere
Baş keserler kılıcı nâmına cümle kefare,
Vermedi ruhsat-ı tâkib-i adû bir nefere
İktifa eyledi «El affü zekât-üzzafer» e
Etmedi tâife-i bâgiyeyi istiysâl.

Gerçi her ferde müsellemdir, o sadrın zatı
İlm-i inşada hususî ile malûmatı,
Başka dâvada bulunmaz diyelim ispatı
Ya o takrir ki tafsil eder icraâtı
Hüsn-i tâbir-ü belâgatte bulunmaz emsâl.

Öyle takrir ki her ir sözü dürr-i meknûn,
Öyle bir nüsha ki her satrı mezâya-yı füsûn,
Gören ol mülhemeyi ya nice olmaz meftûn.
Serteser şive-i iycaz-ü serâser mazmûn
Lâfzı pürnükte-vü her nüktesi lebrîz-i hayâl.

Gösterir kilik-i füsunkârı günü şep yerine
Arzeder şimşegi kasdeylese kevkep yerine
Saydırır bir deveyi istese merkep yerine.
Kan saçır hâme-i hunrîzi mürekkep yerine
Meşrebi mâreke-i rezme olunca meyyal.

Seyrine göz eremez kilik-i hüner-câmesinin
Nur-i mânâ üzerinde dolaşır hâmesinin
Oku bu beytini dikkatle Zafernamesinin :
Zülf-i yâre dokunur mes'eledde hâmesinin
Târ-i mânâ dökülür pâyına kangal kangal.

Ne yazarsa olur itrasına mecbûr cihan
Ne yaparsa eder elbette taaccüp insan
Ya nasıl olmasın âsarına insan hayran
Yazdığı şeylere Mümtaz-ü Fuad alkışhân
Gördüğü işlere Takvim-ü Ceride tellâl.

Az gelir sıytını târif için her ne desem
Kulunuz Avrupanın halini gerçi bilmem,
Bunu bir diplomat ağzından işittim akdem :
Öyle bir şöhrete malik ki mülûk-i âlem
Namını bilse eğer elbet anar bil-ibcâl.

Bir işi yapmağı zihninde eğer peyler ise
Anı icra eder elbet ne eder, neyler ise
Oluyor haric-i imkân sanılan şeyler ise
Öyle bir kudrete malik ki muradeyler ise
Görünür sûret-i imkânda nice emr-i muhal.

Etti teshir dirâyetle şeh-i devrânî
Yaradı kendisine saltanat-ı Osmanî
Zatına dense seza Şah-ı cihan-ı sâni
Kendi Sultan değil amma ki nice sultanı
Maksadı üzre eder bende gibi istimal.

Şeh-i devran ile yok beynine hâil perde
Yâdolunmaz şu kadar var ki adı menberde
Yoksa ol rütbe yürür hükümü ki her bir yerde
Padişahın adı vardır yalnız dillerde
Zatıdır taht-ı hükûmette hakikî fa'al.

«Zafername» nin intişarı üzerine Abdülhak Hâmid
şu mısralarla Ziya Paşayı takdir etmişti:

«Olanlardan biri sensin müsebbip
Cihan-ı şürde bir inkılâba
Tamam esbabı şerhetmek ne mucip
Zafernamen muhalled bir kitaba.

Fazıl Paşanın Zafernameye Mukabelesi

Ziya Paşa'nın, Zafernâme ve Şerhi'ni yazıp İstanbul'a göndermesi üzerine, kasidesi kendine isnat edilmiş olan Fazıl Paşa'nın, (Kâzib-i mesfurun hecv-ü hezline karşılık olarak tarafımızdan inşa ve neşrolunan reddiye manzumesidir) başlığı altında Ziya Paşa için yazdığı hicviyedir :

**Bir köpek dişli teres hâin-i dîn-ü millet
Devletin nân-ü niam azgunudur ol kâfir**

**Eylemiş nâmıma isnad ile hecv-i imlâ
Tîr-i kudretle anı recmide Rab-bı kaahir**

**Eylemiş sirkat ile sehm-i kaza'ya taklid
Kimseye hecvini azvîmedi Nef'i mâhir**

**Kubhunu kendisinin bedmeniş îham itmiş
Beyt-i meşhuru musaddak kim o kıbtî zâhir**

**Dîvden mâderi rahminde oluptur peyda
Andan oldu mütevellid o edepsiz mâkir**

**Sıfat-u tavrı tulumbacıya benzer tonuzun
Bu asırda aranılsa dahi misli nâdir**

**Âr-u nâmus-u hayâ cevheri yok zâtında
Şî'r-i nâpâki gibi tıynetî gayr-i tâhir**

**Kim bakar hezl-i rezile o kudurmuş köpeğin
Ezûp içsün anası südü gibi ol fâcir**

**İdeyim kâzibi ifşa ki bile halk-ı cihan
Bana söyletti bu nazmı kim o fitne sâhir**

Kimsede görmedim anda görünen kizb-i cebîn
Bilür ahvâlini ol bîdebin her âmir
Ba'zılar hicret iderler Haremeyn-e gerçi
O denî milletinin aksine oldu hâcir
Kangı millet ile hembezm olursa o şaki
Olur ânide o mezheb yoluna ol âbir
Kulağı kim virir ol savt-ı kerîhe eşeğin
Dolaşup lâgar-u aç arar iken bir çayır

Ziya Paşa'dan

İsnadı taassup olunur merdi gayyura,
Dinsizlere tevcihi reviyet yeni çıktı.
İslâm imiş devlete Pabendi terakki,
Evvel yoğidi işbu rivayet yeni çıktı.
Milliyeti nisyan ederek her işimizde,
Efkârı Frengi tebaiyet yeni çıktı!
Eyvah, bu baziçede bizler yine yandık,
Zira ki ziyan ortada bilmem ne kazandık?

Adanalıların Hicviyesi

Şair Ziya Paşa, Adanaya Vali tayin edildiği zaman bazı muhalif kimseler Ziya Paşanın Adanaya gireceği gün hazırladıkları hicviyeyi şehrin göze çarpacak büyük duvarlarına kömürle ve iri harflerle yazmışlardı. Bu hicviyenin son mısraı şöyle bitiyordu :

(Ziyası kalmadı mülkün, gelince paşası!)

Ziya Paşanın gözlerine ilişen bu mısra, aynı zamanda şairin Adanaya gelmesine (ebced) ile düşürülen bir tarihti!

Taha TOROS

ZİYA PAŞANIN ÖLÜM TARİHİ

Adanalı Yusuf İzzet Kâfoğlu tarafından - birincisi Hicrî, ikincisi Rumî; 1297 ve 1295 senelerini gösterir - söylenilen tarihler şunlardır :

1 — Ziyası gitti vallahi zamanın

2 — Ziyası gitti billahi cihanın.

* * *

Fatin

Fatin'in Sadaret mektupçuluğu halifeliğine tayin edilen Şerif Beyzâde Rauf Bey hakkındaki hicviyesi:

Neyledi nişledi gördün mü bu çerh-i gayyur
İtti bir şahs-ı denîtab'a atâ-yı mevfur
Var iken cild-i sakîlinde nice ayb-u kusur
Kalfalık nâmı ile Oda'ya oldu me'mur
Kibri var himmeti yok divmeniş bir kanbur

Yoğ iken zerre kadar ma'rifet-ü iz'ânı
Rütbe-i sâniyeden itme düşer mi anı
Arkasında duruyor subh-u mesâ pâlânı
Yeridir olsa eğer meskeni katır hânı
Eşek ahura gerek çünkü meseldi meşhur

Yoğ iken tab'ı sakîminde kemâlin eseri
Ne revâdır ser-i kârâ getüreler o harı
Nâbedid itti Kalem'den hele ilm-ü hüneri
Ne aceb zûmre-i küttâba olursa zararı
Bu meseldir ısıtır gördüğünü kelb-i akur

DELİ FETHİ (Tekirdağlı)

(SERDARÎ) NAMINDA BİR ŞAİR HAKKINDA

Yarab ne kötü mertebedir cehl-ü hamakat
Eshabını terzile ve tahkire alâmet
Cahil ne kadar nutka heves etse galattır
Âlim sözü insana eder bahş-ü letafet
Cahil sözü semden acı taştan da katıdır
İnsan sözü insanı eder bend-i esaret.
Bir şahıs ki bilmezse aruz ilmini kat'a
Şürinde bulunur mu onun zerre şetaret
Ebyatını birbirine rabtetmeğe mutlak
Zincir veya urgan hisseyledi hacet
Bu hal ile âşık sanır kendusin ahmak
Yarab bu ne hâlet, ne hacalet, ne belâhat
Kadrine değil, sazına hiç, sözüne asla
Fakrinedir ancak edilen bunca himayet
İnsan isen her şahsa hemen eyle tevazu
Herkes de sana eyleye haddince riayet
Bu tafrafuruşlukta sebat eyler isen sen
Hürmet yerine herkes eder sana hakaret
Cehline ve sarhoşluğuna bakmayıp asla
Tarize ne hakkın var a uğursuz a cenabet..
Dinle a uğursuz a deni cehli mürekkeb
Eş'ar bir ilimdir ki ana olmadı gayet
Gel haddini bil yorganına göre ayak at
Yoksa im silsileni tabe kıyamet..
İstersen eğer sen de beni hicve şitap et
Başına senin getireyim' türlü felâket..
Ettiğini fikr eyle ey ahmak budala pes
Şairliğe mahsus bu mudur hâli nezaket
Bin söylesen ıslah mı olur tığ-ı denîler
İnsan ise bir sözde eder ana kifayet.
Baş yere koyup başla duaya dil-i candan
Ey FETHİ, geda geldi tamam vakt-i icabet

Namık Kemal

Namık Kemal'in esaslı bir delil gösterilmeden Deli Hikmete izafe edilen, kudretli ve acı bir hicviyesi :

Edepsizlikte tekleriz
Kimi görsek etekleriz
Hak'tan da ümid bekleriz
Ne utanmaz köpekleriz.

Dalkavuklukla irtikâp
İşte etti bizi harâp
Sen söyle ey Şevketmeâb
Ne utanmaz köpekleriz.

Biz bakmadan sağ-u sola
Düşman girdi İstanbul'a
Vatan'ı sattık bir pula
Ne utanmaz köpekleriz.

İnsan mı neyiz seçilmez
Bir zehiriz ki içilmez
Tavrımızdan da geçilmez
Ne utanmaz köpekleriz.

Gitme vatan gavgasına
Yetiş rütbe yağmasına
Daldık dünya safasına
Ne utanmaz köpekleriz.

Vatanın girdik kanına
Leke getirdik şanına
Topumuzun b...canına
Ne utanmaz köpekleriz.

Mektebi Sultânî müdürü Ali Suavi, Avrupadan peşine taktığı bir güzel kadını gûya muallimesi sıfatile getirmiş ve onunla mektepte yatıp kalkmak saygısızlığında bulunmuştu. Bu hâdiseye dair Namık Kemal'in (Paris yârânı) hicviyesinden bir kıt'a :

Suavi dedikleri o küçük adam
Pariste oturmuş yanında madam
Biz anı adam sandık o da mı cüdam
Aman yalnız kaldı Mustafa Paşa..

ZAPTİYE NAZIRI ŞEFİK PAŞA'NIN BEKÇİLERE DÜDÜK VERDİRMESİ ÜZERİNE

Zaptiyede müş'ir olacak nâseza teres,
Çok ehli iffeti yüzüüstü sürükledi.
Âfakı tuttu velvele-i sıyıtü şöhreti,
Bekçileri dahi yola koydu düdükleli.

ÂLİ PAŞA HAKKINDA

Yağmaya bağladı güz bârânı
Müjdeler teşne - dilan-ı vatana

Ger çıkıp kavl-i etibba sadık
Sadr-ı Âli geberirse bu sene

Dinleyin nutkumu ey varisler
Vermeyin pare mezar-ü kefene

Nâş-ı murdarını seylabe atın
Sürütürler köpeği öldürene.

ABDÜLHAMİD HAKKINDA YAZILMIŞ BİR HİCVİYEDEN PARÇA

Bünyân-ı mülke verdi hakkıyla indirâsı
Abdülhamîd Hân'ın kanûn-ı bî esâsı
Mahv oldu dîn-ü devlet devr-i şeâmetinde
Mülkü bitirdi gitti zulmiyle kahr olası
Sancak kazâ değil bu bir mülktür giden kim
Kendi gazâyâ gitse mümkün değil kazâsı

Hürriyet Perişinin Millete Hitabesi

(Büyük edip Namık Kemal'in meşhur Rüyasından bir parça):

«Ey sefalet alışıkları, ey esaret düşkünleri, ey kah-pelik zilletine tapınanlar, ey her kötülüğün mürtekip-le-ri, gözlerinizi ancak kıyamet sabahında mı açacaksınız? Gerdanınızdaki esaret zincirini cehennem zebanilerine teslim etmek için mi saklıyorsunuz? Bir dakika sonra be-kasına emin olamadığınız hayatınız için mi, insanlığın dilinde adınızı ebedi surette nefretle yâd ettirecek ka-dar korkarsınız? Çektiğiniz hakaret yüküne; kıyamet gününün mizanında günahların ağırlığını göstermek için mi tahammül edersiniz?

Ey gaflet uykusuna dalanlar! Allah size rahmetinin eserlerini görmek üzere göz vermiştir. Siz ise hakikati görmenin o vasıtasını bağlıyorsunuz da her şeyi haya-linizle ve kulağınızla görmeğe çalışıyorsunuz. Açık göz-le uyuyorsunuz. Gözlerinizi kapadıkça âdeta ölü haline geliyorsunuz. İçinizdeki en tecrübeli bir ihtiyarın görü-şünde ve düşüncesinde, iki gözü anadan doğma kör bir alil çocuğun rüyası kadar bile hakikate isabet yoktur. Fikirlerinizi uyandırmak için göz aldığınız fedakârlık, çarşaflarınızı yıkatmak için sarfettiğiniz paraya bile karşılık olmaz.

Böyle giderse çok zaman geçmiyecek ki gönlünüz çalışma meydanına atılmayı istese de vücudunuzu ha-rekete getiremiyecek, gözünüz açılmak istese de göre-miyecek, fikriniz hakikati aramaya kalkışsa da bir şey anlıyamıyacak. Uyuyunuz, uyuyunuz, hayattaki gafleti ölümdeki uykuya değişmek için bundan kolay yol yok-tur. Ey sefalete alışık olanlar! Tanrı herkesi dünyaya ve ahirete ait her türlü saadete mazhar olmak istidadında

yaratmış. Siz karnınızı doyurmak için evlâdınızı aç bırakmağa tevekkül namı veriyorsunuz... Sürünüz, sürünüz, çok sürmez ki siz de süründüğünüz yerler gibi toprak olursunuz.

Ey esaretin kayıtlarına kapılıp gidenler! Sizler âdet veya menfaat namıyla boynunuza takılan esaret zincirine tapınıyorsunuz! Yüzünüzü okşayan temiz elleri ısırmak, başınıza pençe vuran murdar ayakları ise yalamak sizce makbul hâssalardan olmuş. Çekiniz, çekiniz, tâ ki boynunuzdaki ağır yük sizinle mezara kadar gitsin, çünkü çocuklarınız artık o kayıtlara katlanamayacaktır! Hapsedilmek korkusu ile, baş dediğinizi bir avuç kemik, vicdanınızı gönül dediğiniz bir parça et, natikanızı dudak dediğiniz bir kaç damla kan arasında «esiri zindan» ediyorsunuz. Duvar da gölgenizi görseniz âzanızın her biri bir başka yolda titriyor. Titreyiniz, titreyiniz, uzuvlarınızın darmadağınık olması için böyle bir eziyete lüzum var.

Ey her türlü mezelleti irtikâb edenler! Derecesine göre küçüğünüz büyüğüne, o da kendinden bir büyüğe omuzlarını basamak etmeyi tabii bir hal sayıyor. Eziliniz, eziliniz, vücutlarınızı yerin dibine geçirmek için öyle bir baskı gerek. Daha ne zaman uyanacaksınız, ne zaman saadetinizi düşüneceksiniz, ne zaman iradenize kendiniz sahip olacaksınız, ne zaman murada ereceksiniz, ne zaman kudretinizi anlayacaksınız?

Dünya, bir yüce hedefe doğru koşup gidiyor. Siz oturduğunuz yerleri, adını başkasından sakınan vahşi hayvanlar gibi, dişlerinize, tırnaklarınızla bulundığı yerde alakoymaya çalışıyorsunuz. Bu hakir aczinizle mukadder olan gelişmeyi durdurabileceğinizi mi zannediyorsunuz?..

Bu ne garip haldir ki içinizden kiminle konuşulsa yarı sohbeti halden şikâyetdir. Yine hiç biriniz halinizi

muhafazadan başka bir şey düşünmezsiniz! Zannediyor musunuz ki bu hâdîseler cihanı, sizin için hep böyle durgunluk merkezi olup kalacak?.. Ayağınızın bastığı yeri gözünüz görmüyor..

Düşününüz ki geçmişe bakmak lâzım gelseydi yaratan görme uzvunu sırtta yaratırdı. Geçmişte aradığınız ne? Kaybettiğiniz bir hayat mı, heyhat!..

Ecdadınızın mezarlarına gidiniz, arayınız bakalım, çürümüş kemikten başka ne bulabilirsiniz? İnsansınız, insan yetiştirmeye memursunuz, o şöhretleri, o faziletleri, kendinizde, evlâdınızda yaratmaya çalışınız ki siz o yücelerdeki ecdadın haline acizle, miskinlikle hayran kalacağınıza, onlar bu fâni dünyadaki yüceliklerinize göklerden bakıp şaşsınlar! Düşünmez misiniz ki siz ne kadar eskilere bağlı kalırsanız seleflerinizin kadrini o kadar küçültmüş olursunuz. Bu dünya, bir ilerleme dünyası iken, oğlunu kendinden üstün yetiştiremeyen baba, değil hayranlığı, hayır ile yâd olunmayı bile hak edemez!

Niceye dek bu gaflet uykusu? Bu kadar zamandır gözü açık uyudunuz, gördüğünüz rüyaların hangisi doğru çıktı? Yaşadınız, yaşamaktan başka ne kazandınız? Dedelerinizin büyük eserleriyle övünüyorsunuz, ya oğullarınız sizi hangi eserlerinizle ansın? Adınızı yalnız mezar taşlarında mı bırakacaksınız? Demiryollar dağları deliyor, maarif bütün tabiat sırlarını ortaya döküyor, telgraf yerin damarlarını büzüyor. Yeni silâhların sesi musallat olduğu devletin başına İsrail sûru hükmündedir. Hâlâ mı uyuyacaksınız, yoksa Mahşer gününde mi uyanacaksınız? Nedir bu sefalet alışkanlığı? Haydi boyunuz iki karışken ananızın kucağında otururdunuz, şimdi üç arşın boy attınız, isteyen başınıza çıkıyor. Bastığınız topraklardan çıkan otlar boyunuzla bir oluyor,

siz hâlâ doğru dürüst durup da kendinizi boyunuzca göstermeğe muktedir olamadınız!

Sevip beğendiğiniz ecdât, eğilirse Allaha secde etmek, yahut kılıcı kavramak için eğilirdi.

Sizin ise işiniz gücünüz, hakikatte şeytandan beter saydığınız bir takım kimselerin, âdet veya menfaat icabı, ayağını öpmek için secdeye kapanmaktan başka bir şey değil!

Ecdadınız mezarlarında doğru yatıyor; siz, dünyada boynu eğri geziyorsunuz. Medeniyet, hayvanların ön ayaklarını el yapmıya, bellerini düzeltmiye çalışıyor; maymundan insan peyda etmek istiyor; siz mevcut olan ellerinizi ayak haline getirmeyi âdet haline getirip maymunlaşıyorsunuz! Hâlâ böyle eğribüğrü mü gideceksiniz, başınız bir kere kalkmıyaçak mı, gözünüz hep yere mi bakacak? Aklınız bir kere olsun ulvî şeylere meyletmiyecek mi? Ne vakte kadar esaretin zebunu kalacaksınız? Şu parça parça zincirlere bakın; onlar benim saçlarımdan ziyade mi gönül çekici? Ne tuhaftır ki bana bir kere bakmıya tahammül edemiyorsunuz da bu kadar okka demiri boynunuzda, elinizde, ayağınızda taşımıya katlanabiliyorsunuz? Zincirin rengi benim yüzümden güzel mi? Yoksa onun acı sesi kadar benim sesimde letafet mi yok? Beni ruhunuza Allah vermiş, zinciri cisminize insan bağlıyor! Bilmem ki kulun zulmünü Hakkın inayetinden nasıl üstün tutuyorsunuz? Siz bugün bile bu zinciri tılsımla yapılmış bir ejder mi sanıyorsunuz? Hep vehminizle mi mukayyet olup kalacaksınız? İstikbalde de mi elinizi, kolunuzu sallıyarak bana doğru koşup gelemiyeceksiniz? Neden korkar durursunuz, ölümünden mi? Korku ne vakit ebedî hayatı temin edebilmiş. Ezিয়ে katlanmaktan mı çekiniyorsunuz, dünyada kime esaret zincirinden ağır bir yük yükletilebilmiş? Ne şekilde yaşarsanız yaşayınız, nihayet bir

gün ölmeyecek misiniz? Neden iyi bir isim bırakmak aklınıza gelmiyor?..

Solucan her zaman yerlerde sürünür, hiç birini kaldırıp da kafeste besliyenı gördünüz mü? Kimin eteğini öptünüz de ağzınıza tad geldi?..

Yâranma ve sızlanma namına ağzınızdan çıkan kör dilenci ilâhilerini kim dinledi? Yalvarma ağlayışı diye gözünüzden döktüğünüz namus cevherleri kaç para etti? Daha ne vakte kadar masum bir çocuk edasiyle isteğinizi yapamadıkça ağlıyacaksınız? Daha ne vakte kadar bunamış ihtiyarlar gibi isteğiniz oldu zannettikçe şükran secdesine kapanacaksınız?

Toprağa karışmadan zelil olduğunuzu anlamanız kismet olmayacak mı? Rüzgâr toprağınızı savurana kadar yükselmekten nasibiniz olmayacak mı?

Sübhanallah! Meğer ne kadar hakaret görmeye alışmışsınız! Mertliği, yiğitliği, şecaati, hamiyeti, fazileti, mürüvveti, zorlukları hiçe sayması, teşebbüs kabiliyeti, tehlikeleri göze alması dillere destan olmuş millet siz misiniz? Bunlar yersiz bir şöhret mi, asılsız bir dağdağa mı yoksa?..

NAMIK KEMAL'DEN

Sıdk ile terkedelim her emeli her hevesi,
Kıralım hâil ise azmimize ten kafesi;
İnledikçe eleminden vatanın her nefesi,
Gelin imdâda diyor, bak budur Allah sesi!

Bize gayret yakışır merhamet Allahındır;
Hükmî âti ne fakîrin ne şehinşâhındır;
Dinle feryâdını kim terceme-i âhındır;
İnledikçe ne diyor bak vatanın her nefesi..

Mahveder kendini bülbül bile hürriyyet için;
Çekilir mi bu belâ âlem-i pür mihnet için?
Dîn için, devlet için, can çekişen millet için
Azme hâil mi olurmuş bu çürük ten kafesi?

Memleket bitti, yine bitmedi hâlâ sen, ben
Bize bu hâl ile bizden büyük olmaz düşmen;
Dest-i a'dâdınız Allah için, ey ehl-i vatan,
Yetişir terk edelim gayrı hevâ vü hevesi!..

★ M U A L L İ M N A C İ

ŞATHİYAT

Keşf-i ınakusunu tevil edemezsin şeyhim
Oldu mağlûp olur elbette muzaffer dediğin
Sende bul çaresini pare kazan mes'ud ol
Deme menhus yahudide de var zer dediğin
«Beni tasdik edin evlâd» diyorsun amma
Bakalım doğru mu ey söz ebesi her dediğin
Toplanıp ehl-i hava her biri bir saz çalar
Çelebi, böyle olur bizde de konser dediğin
Yedi yüz kerre yanılmak ne demek bir cüzde
Böyle olmaz a benim hâfızım ezber dediğin.

★ BİR MÜTEŞAİRE DAİR

Meal olur mütevahhiş anın makalinden
Mekalinin oda agâh değil mealinden
Benimsemiş bizim üç beyti bir neşide - fûruş
Anın tebessüm gelir cihana bu halinden
Benim mi, yoksa değil mi tereddüdünde henüz
Demek ki yok haberi kendi intihalinden
Nasıl sükût ile kat'i cevap vermiyeyim
Lâkırdı anlamıyor anladım sualinden
Çekinme akil isen itiraf-ı noksandan
Emin olan delidir aklının kemalinden.

Ne bu nevezemin bükalar, ne bu ateşin dualar
Sanırım ziyade üşmüş başına bütün şeyatin,
Sana bir sözüm var amma bilmem olur mu makbul
Bu kadar uzun duaya ne desen denilmez âmin.

Büyük Hiciv Şairi : EŞREF

Yirmi yaşına kadar zeybek kıyafetiyle gezdikten sonra kılık deĐiŐtirip kâtip olmuştu. Bir çok kaymakamlıklarda bulundu. Hazır cevap,  z  sözü doğru bir adam, aynı zamanda son derece kudretli bir hicivci olduğu, pa-diŐah İkinci Abd lhamitle de ge inemediği için hapislere, sürgünlere gitmiş, sonra Avrupaya kaçmıŐtı. Ancak 1908 inkıl bından sonra memlekete dönebildi.

  ki yüzünden v cud n , tok sözlülüğü yüzünden hayatını mahvetmiŐ, müstesna zek lı bir şairdir. 1847 senesinde Kırkağa ın Gelembe köyünde doğdu. 1911 de yine Kırkağaç'ta öldü.

Şair EŞref

EŐREFTEN FIKRALAR

Sadrazam Kâmil Paşa daima çenesini oynatırdı. İz-mirde Vali bulunduğu sırada Gümrük M d r  olan za-tın da bir sinir bozukluğu ile durmadan sağ gözünün  st kapağı oynarmıŐ. Vali ile Müdürün karşılıklı oturup gümrük işleri hakkında konuŐtukları bir günde EŞref, Kaymakam bulunduğu Kırkağaç'ın bazı ihtiyaçlarını Valiye söylemek üzere odaya girer. Fakat hemen geri dönüp kapıdan çıkar.

Kapıdakiler sorar :

— Neye çıktınız efendim?

Eşref cevap verir :

— Paşa ile Gümrük Müdürü iskambil oynuyorlar. Biri dağlı, öteki beykoz işareti veriyor. Hele bir oyunu bitirsinler, yine girerim.

EŞREF HAPİSHANEDE

Eşref, Kâmil Paşa hakkında çok saygı ve sevgi gösterir, sıkıştığı zamanlar onun himayesine sığınırdı. Paşanın Valiliği zamanında çok rahat yaşadı. Eğer Kâmil Paşa korumasa muhakkak Fizanlara sürülür, zindanlarda çürüyüp giderdi. Bununla beraber, koca şair, bir zamanlar Tevfik Nevzat ve Hafız İsmaille beraber, Abdülhamit aleyhtarlığı suçuyla (!) İstanbula gönderilerek Yıldızda yargılanmış ve bir sene kadar hapis yatmıştı.

Eşref, hapishaneye girerken şu beyti söylemiştir :

**Huda şahit, bir haksız verilmiş hükme kurbanız,
Açıl ey bâbı Mehterhane biz de mihmanız!**

EŞREF VE KÖPRÜ PARASI

Memurların maaşı çıkmadığı zaman bağırان, köprüden geçenlerden para alınmasının ilk defa aleyhinde bulunan Eşreftir. (Hasbihal) adlı kitabından köprü parasından şöyle şikâyet ediyor :

**Ahali köprüden on para vermezse geçirmezler,
Ne feyz ummaktayız böyle dilenci hükûmetten?.**

Vaktiyle İzmirde Şakir Efendi isminde malûmatı pek noksan bir belediye tabibi vardı. Eşref bu zat için şu kıt'ayı söylemişti :

K I T ' A

**Gitse bir hastaya doktor Şakir
Kurtulur anî, o saatte alil.
Çıkmadan doktor efendi kapıdan,
Bacadan çünkü girer Azrail!.**

Bir gün Eşrefle merhum Nevzat Bey kavga ediyorlardı, bir arkadaşları içeriye girdi. Eşref, bu gelen zata sordu :

— Nevzat neye derler?

— Yeni doğmuş çocuğa!

Bu cevabı alınca, hemen Nevzada döndü :

— Gördün mü, yalnız Nevzat sen değilsin! dedi.

Nevzadın zaten kırmızı yüzü al al olmuştu. Meğer Eşref şu kıt'ayı söylemiş :

Âdemle mukarın oldu Havva

Biz eylemedik bu fili icat

Sorsam dahi bir cevap alınmaz.

Kimdir babası biliyor mu Nevzat.

EŞREF VE KÂMİL PAŞA

Kâmil Paşa, İzmirde Valiyken vilâyete bağlı kazaları teftişe çıkmıştı. Bu arada (Kırkağaç) a da uğradı. Kaza kaymakamı da şair Eşrefti. İstasyonda Valiyi karşılayan Eşref, bir gece misafir kalmasını Paşadan rica etti. Kâmil Paşa kabul etmedi:

— Eşref, oğlum, dedi. Senin misafirin olmak isterim, fakat vaktim yok. Teftişi tamamliyorum, dönüşte kalırım.

Paşa, dönüşte de trenden inmedi. Yorgunluğunu bahane ederek İzmirde dönmek istediğini söyledi.

Trenin kalkmasına bir çeyrek vardı. Bu zamanı geçirmek için, Kâmil Paşa, kazanın asayişi, idare işleri hakkında Eşrefe bazı şeyler sordu. Aldığı cevapları not etti. Bu arada Kırkağaçtaki nüfus sayısını da öğrenmek istedi. Ve bunların ne kadarı Türk, ne kadarı hristiyan olduğunu sorup öğrendikten sonra :

— Yahudileri unuttun. Dedi. Onlardan ne kadar var?

Paşanın bu suali sormaktan maksadı, Eşrefin vaktiyle söylediği birkaç kıtada kendisini Yahudi olarak tasvir ettiği için, şairi mahcup bir vaziyete sokmaktı.

Eşref bunu anlamakla beraber istifini bozmadı, gayet ciddi ve soğukkanlı taşı gediğine koydu :

— Bilmem efendimiz, dedi. Burasının suyundan mı, havasından mı, yoksa vaktiyle bedduaya uğradığından mı, nedendir, memlekette Yahudi oturamıyor, hemen gelip geçiyor!

Eşrefin Kâmil Paşa hakkında yazdığı kıt'alardan biri şudur :

**Hazır esvab satıcı kavmı yehuddan
Bana bir kaşkariko oynadı külliyetle.
... çarım ben anın ecdadına amma nideyim,
Sadrazam darılır gayreti milliye ile!**

RÜTBESİZ ŞAİR EŞREF

Mutlakiyet devrinde bir teşrifat, bir rütbe usulü vardı: bâlâ, ulâ, mütemayız, saniye, salise ve ilâh gibi rütbe sahiplerine yazılan resmî tezkerelerle hususî mektuplara - derecelerine göre - elkap kullanırlar, bazılarına devletlû efendim hazretleri, utufetlû beyefendi, bazılarına da izzetlû efendim ve ilâh diye yazarlardı.

Şair Eşref, mülkiye kaymakamı olduğu halde rütbesi yoktu. İkinci Abdülhamit onu sevmediği için, bir çok defalar inha edildiği halde rütbe verilmemişti. İzmir Valisi Kâmil Paşa, rütbesi olmadığı halde, şair hakkındaki takdîrkârlığına müsbet bir şekil vererek, vilâyetten kazaya, yâni Eşrefe yazılacak resmî evrakın el-

kabını «izzetlû efendim» şeklinde yazmalarını alâkalı kimselere emretmişti. O günden itibaren Eşrefe gönderilecek resmî evraka «izzetlû efendim» diye elkap konulmaya başlandı.

Kâmil Paşanın makamına gelmediği ve mektupçu Hayri Beyin Valiye vekâlet ettiği bir gün, Eşrefe gönderilmek üzere bir tahrirat yazıldı. Mektupçu mahza bir muziplik olsun diye tezkereninbaşındaki «izzetlû efendim» sözünü kırmızı kalemle çizerek şöyle düzeltti: «Rif'atlû efendim!» Sonra imzalıyarak öylece, Eşrefin Kaymakam bulunduğu Kırkağaca yolladı.

Şair tezkereyi alınca, ilk evvel silinti ve ilâveyi gördü. Alt tarafını okumadan, hemen aşağıdaki kıtayı yazdı, evrakı, evvelce :

**Geldi duydum sizlere eyyamı id,
Hayri bey çalsın, sen oyna Kürt Sait!**

beyti ile çingeneliğine telmih ettiği mektupçuya iade etti. Eşrefin kıt'ası şudur :

**E'me izzetlû efendim suizan,
Sanma ben her ferdi, her dem haşlarım!
Sen bana «rif'atlû!» yazsan tenmem,
Ben sana «izzetlû!» der de başlarım! [*]**

Haber: 28-11-941

LAEDRİ

[*] Birine kızdığımız ve ona karşı içimizi boşaltmak istediğimiz zaman: «Senin izzetli» anandan, babandan başlarım!» şeklinde bir tehdit başlangıcı yapmak o devrin kabadayılık icapları, hattâ umumî münasebetsizliklerinden. Eşref buna telmih ediyor.

Bir gün Süleyman Nazif, benden Eşrefin nasıl yazı yazdığını sormuş. Ben de dalgınlıkla ve farkında olmaksızın :

— Ben Eşrefin elinde hiç para kesesini görmedim! demişim.

Mecliste bir kahkahadır koptu. Ben, bu gülüşmelerden bir şey anlıyamadığımdan alık alık bakınmaya başlayarak onları daha ziyade güldürmüştüm. Nazif bunun üzerine :

— Biz sana Eşrefin kalemini sorduk; sen ne cevap verdin? diye sordu.

— Görmedim, dedim.

— Fakat kalemini değil, para kesesini görmedim dedin de ona güldük. Cevabını verdi. Bunun üzerine:

— Vallahi onu da kalemi gibi az gördüm.

Dediğim zaman, bu defa ben de dahil olduğum halde daha ziyade güldüktü.

HÜSEYİN RİFAT

Ö L Ü M Ü

Senelerce durmadan, dinlenmeden etrafiyle alay eden, etrafı âleme gülünç yapan, zalimleri hicveden, hırsızları yerin dibine geçiren Eşref göçtüğü zaman bir arkadaşı şöyle demişti :

**Baktı dünyayı deniye hicvine lâayık değil,
Âkıbet Eşref dahi attı kapağı cennete!**

**Kabrimi kimse ziyaret etmesin Allah için
Gelmesin reddeylerim billâh öz kardeşimi,
Gözlerim ebna-yı âdemden o rütbe yıldırı kim
İstemem ben fatiha, tek çalmasıılar taşıımı.**

EŞREF

ABDÜLHAMİD'E HİTABI

Padişahım bir dırahta döndü kim gûya vatan,
Daima bir baltadan bir şahı halî kalmıyor
Cam değil amma bu milkin böyle elden çıkması,
Gitgide zulmetmeğe elde ahali kalmıyor.

Abdülhamid'in bomba suikasdından kurtulması
üzerine :

Muktezâ-yı hükm-ü kanun-u tabiat böyledir
Düşmek üzre yıldırım ekser muallâ tâk arar
Çok mu namerdin felâketten selâmet bulması
Herkes gitmez belâ, erbab-ı istihkak arar

EŞREF VE MEŞRUTİYET İNKILÂBİ

Oldu 10 Temmuzda palyaço gibi bir maskara;
Giydirildi çingiraklı bir külâh hürriyete!
Bizden alâ mı boyar eşsek acep Kayserliler?
Eski istibdadı soktuk rengi Meşrutiyete!

Hâni sabık ile Sultanı zaman beyninde,
Bilmiyorduk, var imiş meslek-ü meşrepte tezat!
Farmason zümresine hasmı anûd idi Hamid,
Câhı fetvayı acep farmasona verdi Reşat?

«HÜRRIYET KASİDESİ» NDEN

Hepsinin âmalı mülk-ü millete etmek madik
İsterim her fırkanın menfası olsun Müntefik
Bir muhalif sanma kim millet içinde münhemik
Mesele: onlar da yesin bunlardan artarsa kemik
Ortada yok başka edille, başka dâvanın adı.

EŞREFİN MEZAR TAŞI

Şair Eşrefin mezar taşını çalmışlar...

İhtimal, hırsız, Eşrefin hayranlarından biriydi.
Şairin :

«Gözlerim ebnayı cinsimden o rutbe yıldırı kim;
İstemem ben fatiha tek çalmasınılar taşımı!»

Dediğini biliyordu.

Her sözü doğru çıkan Eşrefi öldükten sonra utan-
dırmak istemedi. Baktı ki: Onun dediği gibi hakikaten
adını anmıyorlar. Mezarına gelip de bir fatiha okuyan
yok... Mezar taşına ait düşüncesinin de doğru çıkmasını
istedi. Onun için bu taş çaldı.

İhtimal insaflı bir adamdı. Nef'i mezarsız, Baki kim-
sesiz, Şeyh Galip unutulmuş, Şinasi bir apartıman te-
meline sıkışmış yatarken bu taş ona fazla gördü ve
usulcacık oradan kaldırdı.

İhtimal bir âsarı atika meraklısıydı! Kimsenin
dikkat etmediği bu kıymetli taşın bir gün büsbütün
kaybolacağını düşündü. Ne Müzeler idaresine, ne Evka-
fa, ne Belediyeye emniyet edemedi. Taşı kendi alıp
sakladı.

İhtimal bir edebiyat okuyucusuydu! Gençlerin ten-
kidlerini gördü, yeni çıkardıkları edebiyat tarihlerini
karıştırdı. Nasılsa unutilan Eşrefi rahat bırakmak iste-
di. Bir gün, bu gençlerden birinin gözüne rastgelince bu
taşın nasıl bir tehlike olacağını düşündü. Şaire bir hiz-
met olmak üzere onu oradan kaldırdı.

Herhalde bu hırsız, Eşrefi bizden çok tanıyan ve
çok seven biridir. O, şairin mezarını arayıp bulmasaydı
biz onun nerede yattığını hâlâ bilmeyecek ve bir mezar
taşı olduğunu asla öğrenemiycektik!.

Akbaba: 22-1-937

ORHAN SEYFİ

EŞREF'İN MEZAR TAŞINI ÇALMIŞLAR!

Eşref — Ben kendimi şair sanırdım.. Meğer kâhin-
mişim!...

BİZDE HİCİV VE EŞREF

Hicvi, mizahtan ayırd etmek her zaman kolay değildir. Bilhassa eski edebiyatımızda yermek, şiirle birinin ayıplarını saymak anlamına gelen hicivle lâtife, şaka demek olan mizah, çoğunlukla, içiçe girmiş gözükür. Bununla beraber **Şeyhî** gibi hicve kaçmayan mizahçılarla **Nefî** gibi hicivden ayrılmayan şairler de vardır. Divan edebiyatında övmek de, yermek de mübalâgalıdır. Ölçü çok geniş ve acemanedir. Şair överken göklere uçurmaktan, kötülerken karanlık kuyulara daldırmaktan çekinmez.

... Bizde eski hicivciler arasında **Nefî**'den sonra en çok şöhret kazananlardan (Büyükçe bir kısmı mizahçı olmakla beraber) şunları hemen hatırlayabiliriz:

Emri, Kesbî, Tıflî, Osman zade Taib, Nabi, İzzet Molla, Süruri, Havayi, Vehbi.. Dikkati çeken noktalardan birisi de Şeyhülislâmlığa yükselmiş olan **Yahya ve Bahayî** gibi zatların da küfre veya hiciv ve mizaha ara sıra da olsa kendilerini kaptırmış olmalarıdır ki, bu: Hiciv ve alayın ne kadar yaygınlaştığını da belirtebilir.

... Tanzimattarı sonra hiciv ve mizah üstadları da yetiştirdi. Şüphesiz **Satirik** nev'in en usta adamlarının başında bu devirde **Ziya Paşa** gelir. Onun **Zafername**'sinin eşini henüz meydana getirmiş değiliz. **Abdülhalim Galip Paşa, Rıza-yı Tâlibanî, Fazıl Paşa...** gibiler de bu çağda hiciv ve mizah örnekleri vermiş olmakla beraber edebî mânada ilk safa geçmiş değillerdir. İşte eskiden sürüp gelen bu zincirlerin halkaları arasında İzmirli şair **Eşref**'in kendine has bir yeri, değeri vardır.

... O çoğu zaman kendinden evvelkilerin yaptığı gibi yalnız şahıslara yüklenmekle kalmamıştır; yerine göre şahıslara çatarken sosyal dertlere de dokunmuş, istibdadı kötülemiş, küfür ederken de sevimli kalmış ve zamanının kollektif şuurundaki ızdıraba da dikkat etmiş, siyasî ve sosyal yaraları güzelce alaya almasını bilmiştir.

... O hiciv sanatının çarıklı kurmayları arasındadır.

İbnülemin Mahmut Kemal İnal

Mahmut Kemal İnal (12) cildlik (Son Asır Türk Şairleri) ve (Son Sadriâzamlar) adlı eserleriyle şöhret bulmuştur.

K I T ' A

— I —

ESKİ BİR MÜRTEKİBE

Etme tazyi-i nefse beyhude
Dinlemez demdeme-i tenziri
Öyle bir mürtekibî müthiş kim
Kuyruğundan yutuyor hınzîri

— II —

BİR BALODA BİR DANSÖRE

Şu hödük maskaraya sövmez de
Aklına malik olanlar neyler?
Doğru yolda yürümek bilmezken
Matmazellerle gider, danseyler.

Z İ Y A G Ö K A L P

Büyük mütefekkir Ziya Gökalp, hayatta iken kendisine (Türk değildir) diyen soysuzlara şu cevabı vermişti:

**Türklük, hem mefkûrem, hem de kanımdır,
Sırtımdan alınmaz çünkü, kürk değil
Türklük hâdimine, Türk değil, diyen,
Soyca Türk olsa da, piçtir Türk değil!.**

Abdülhak Hamit Tarhan

BİR VÂİZE MEV'İZE

Ey beşer çehreli hayvan, heyhat
İlm-ü irfân iledir zevki hayat
Onu hiç kullanamazsan, nâdân
Neye vermiş sana nutku yezdan?
Neye geldin bu cehâna söyle
Düşünüp durmak için mi böyle?
Kimseye faiden olmaz şunda
Ya niçin mâiden olsun bunda
Maksadın görmedeyim azm-i cenan,
Ya niçin eylemedin terki cehan?
Vatan-ü milleti bilmem dersin.
Ya niçin kendine âdem dersin
Halk için hubb-ü vatan îmandan,
Sence ser'î değil hubb-ü vatan.
Neye dersin o diğer mânadır
Yâni mazmunu vatan ukbâdır:
Vatanı zahiri sevmezsen sen
Ne demek hubbu mahall-ü mesken?
Bunda her şeyi desem şayandır
Yaradan haksı yapan insandır.,
Medeniyyet ne diyorsun bilmem,
Medeniyyet yaşamaktır, sersem!..

Abdülhak Hâmit

DİNLE EY DERVİŞ

Dinle gel ey rehlevi gaflet refik
Şimdi temeddün yolu eslem tarık
Bilki inadındaki ısrara hep
Âlemi seyretmediğin dir sebep

Ferdi kıyas eyler isen devlete
Söylediğim ait olur millete
Milleti teşkil kılan ferddir.
Merd ise o kavmi dahi merddir.
Faidesiz yolda olursa musirr
Hem mutazarrırdır o hem bir muzir.
Tekyede can atmadasın hizmete
Var mı bunun menfaati ümmete
Kendin için var diyelim menfaat
Milletine etmemiş hiç merhamet.
Memlekete savlet ederse adüv
Def'ine kâfil mi olur hay-ü huy
Hizmet ise, milletine hizmet et!..
Şeyhine de söyle, bunu himmet et.
İste bu yol hem sana gayet müfid
Hem de vatan senden olur müstefid
Cayi karar eylediğin tekyegâh
Hayrin için sandın ise vah, vah...
Söylediğim hayrin içindir heman
Bunda delilim benim ancak zaman.

* * *

Hasan Âkif

Söz verip aldatmanın mânası var mı, anlamam
Merd olan dönmez sözünden böyledir bizde şiar
Erkeğim dersen niçin vâdinde durmazsın beyim
Yok eğer kancık isen bul kendine bir başka yar..

Sahibi ilmü hüner, ehli kemal olsa bile
Yeri yoktur bu cihanda, yok ise beş parası
Genç iken gündüze kat ta geceni durma çalış
Kocayınca oluyor kurd, köpeğin maskarası.

S Â B İ R

(Tahir zade Ali Ekber)

Büyük Azerbaycan şairi Sâbir, 1861 de Şamahi'de doğmuş, 1913 de ölmüştür. Hicivleriyle devrinin ruhunu büyük bir kudretle aksettiren Sâbir, Bakû'de çıkan «Molla Nasreddin» gazetesinde bir çok yazılar yazmış, bilâhare bunları **Hophopname** adı ile yayınlamıştır.

S Â B İ R 'd e n

Sanma ezdikçe felek bizleri viranlık olur!
Un temennâsı ile buğday değirmanlık olur!
Karışıktır helelik [1] milletin istidâdı
Elenirse safı bir yan, tozu bir yanlık olur!

Çalkalandıkça bulundukça zaman nehre' [2] gibi
Yağı yağ üste çıkar, ayrıanı ayranlık olur!
Kimki insanı sever, âşık-ı hürriyet olur!
Belli, hürriyet olan yerde de insanlık olur!

ÂMÂLİMİZ NEDİR?..

N a m ı k K e m a l ' i n
Serhaddimize kal'a bizim hâk-i bedendir»
«Âmâlimiz efkârınız ikbâl-i vatandır
matla'lı şirine nazire.

Âmâlimiz, efkârımız ifnâ-yi vetendir.
Kin-ü gazez-ü hırs bize ruh-i bedendir
Ef'al yok ancak işimiz lâf-ı dehendir,

[1] Helelik «şimdilik»

[2] Nehre «yayık»

Dünyada esaretle bütün kâm alırsız biz,
Kafkaslılarız, yol keseriz, nâm alırsız biz.

Akrep gibi neşter gücü var tırnağımızda
İslâm, susuz olsa su yok bardağımızda
Her künçde min tülkü yatıp çardağımızda

Min hile kurup rütbe-vü ikrâm alırsız biz
Kafkaslılarız, yol keseriz, nâm alırsız biz.

Kafkaslı adı âleme ikrâhı resandır
Kuldur, kocumuz zulmü de meshûr-i cahandır
Kim derse terakkî ederiz, mence yalandır

Buklu hesede âdet edip, kâm alırsız biz
Kafkaslılarız, yol keseriz, nâm alırsız biz.

Biz hoşlamanın dersi ki, min mektep açılsın,
Ger min de mearif sözü dünyaya saçılsın
Mektepte ne hürmet ki, o sâmanak açılsın

Meykhanede (votka) vurarık, kâm alırsız biz
Kafkaslılarız, mest olarız nânı alırsız biz

Avrupalı öz milletin ehya eder, etsin
Şan-ü şeref-i kavmini âlâ eder, etsin,
İnsanlık adın dehrde ibkâ eder etsin,

Gafletde yatıup ad batırıp nâm alırsız biz
Başa yumruk zolladınız, kâm alırsız biz

Reşid Âkif Paşa

MUHAMMES

Devri sabıkta neler yaptık adalet namına,
Milleti mazlumıyı soyduk siyanet namına
Hâk-i zillette süründürdük adalet namına
Mülkü tahrip eyledik zevk-i riyaset namına
Adli yıktık, halkı mahvettik siyaset namına

Zalimi affeyleyip, mazlûmu istintak ile
Uğraşırdık sanki biz bir mürdeyi intak ile
Mest olurduk iktidarın verdiği ezvak ile
Cism-i hürriyet kefen berdûş olup ahlâk ile
Defnolunmuştu mezar ye'se devlet namına.

Milkinizden çıkmalı evvelce erbabı fesad
Emri kanuna eğer lâzımsa zerre inkiyad
Müstebitler olmasın âlemde artık bermurad
Sâi zatî, fikri istikbal ve ilmü ittihad
Münceli olmak gerek bilcümle millet namına.

Eskidir fikrim benim, zannetmeyin fikri cedit
Ağlatırdı didei vicdanımı devri Hamid
Germ-ü-serdi âlemi çekmekle oldum müstefit
Zevk malı, neş'e ikbali çok gördüm (Reşid!)
Cümlesinden geldi istiğna kanaat namına.

Reşid AKİF PAŞA

Eski Dahiliye Nazırı olan Reşid Akif Paşanın Si-
vasta Vali bulunduğu sıralarda, onun edebî sohbetlerine
devam eden kıymetli şair Rahmi, Reşid Akif Paşanın
yukarıki muhammesine şu nazîreyi yazarak samimî bir
dille hazin itiraflarda bulunuyor:

Bir düzen icad edip her dem adalet namına;
Âlemi yıktık, harap ettik imaret namına.

En ufak devletlere mağlûp olup harp etmeden,
Başladık teslime bu milki selâmet namına.
Aklımız mı yoktu, biz insan değil miydik ki hep,
Bekledik kaydı esarete itaat namına.
Devri menhusunda hep Abdülhamidi methiçin,
Bin yalan söyledik âlemde hakikat namına.
Az değildi gerçi neşriyat ve matbuatımız,
Terehat neşreyledik her lâhza hikmet namına.
Sayei şahanesinde çok hüner kesbeyledik,
Cehli etmiştik kabul, ilmü fazilet namına.
Padişahın zulmü de (RAHMÎ) adalettir deyu,
İltizamı fısk ederdik şeniyyet namına!

K I T ' A

Devri âlem eylesen de merkezinde sabit ol,
Dönme mevlâne mukaddem verdiğin ikrardan
Desti gaddarı felekte daire olsan bile,
Yüz çevirme yırtılınca sillei idbardan.

İzmirli : HÂFİZ İSMAİL

K I T ' A

Feleğin lûtfu bütün cahilü nadan olana:
Yağdırır derdü belâ kâmilü irfan olana.
Anladım zerre kadar rahatu rağbet yok imiş.
Bu fena âlemi kâşanede mihman olana.

Kıbrıslı : KÂMİL HOCA

İsmail Safa

SULTAN HAMİDE

Topladın etrafına bir kaç deni ahaddan
Anların reyile hâli kalmadın bidaddan
Bir nifak âvâzesi çıkmaktadır efraddan
Kardeşi kardeşten ettin vâlidî evlâddan
Bağrı yandı milletin artık bu istibdaddan.

Mürtekip, cahil, hamiyetsizler ikdâr eyledin
Millete casusluğu sermaye-i kâr eyledin
En büyük âdemleri menfâda gamhâr eyledin
En büyük bir zâtın idamında ısrâr eyledin
Ey halife söyle farkın var mıdır cellâddan,

Haksız icraâtı ihbar ettiler aldırmadın
Bendegânın halkı ızzar ettiler aldırmadan
En büyük bir zâtın idamında ızzar ettiler aldırmadın
Dostlar her şeyi ihtar ettiler aldırmadın
Sence evlâ geldi jurnal hutbe-i irşaddan.

Taşra memurîni vahşilerle hemhâlet bugün
Kaldı birkaç hırsıza sermaye-i devlet bugün
Âdeta etti taammüm fakr ile zillet bugün
Memleket viraneler hâlinde aç millet bugün
Fazladır hâlâ sarayın masrafı iraddan.

Aylık almaz her kalemde yan gelir seksen kişi
Birçok erbâb-ı mesâlih toplanır erkek, dişi
Kurtarır evrakını her kim verirse bahşişi
Pâresiz bîkeslerin Allaha kalmıştır işi
Zevk alan yok hasbetenlillâh olan imdaddan.

Yirmi yıldır ettiğin elverdi âlemden sıkıl
Ehline terk-i serîr et bir saraya var tıkl
Böyle bir masum kavmin hâline insaf kıl
Devleti yıktın behey Allahtan korkmaz yıkıl
Düştüğün gün halk için mâbûd olur âyaddan.

Bil ki mâtemdir sonu pürneşe-i sûr olma pek
Hep mükedderdir kulub-ı nâs mesrûr olma pek

.....
Ey Süleyman-baht tâc-ü tahta mağrur olma pek
Elhazer her sû çıkan vâveylden feryaddan

EY HALK UYAN !

Bu millette kim ehli namus olur,
Olanlar ya menfi ya mahbus olur,
Fazilet, hüner akça etmez bugün,
Terakki kim isterse casus olur.

Bu millette ekser ricâl-ü sudur,
Ya müsfit, ya mülhit, ya salus olur.
Ahali değil, sadrı â'zam bile
Muhasip huzurunda pabus olur.

«Vatan» sözleri inletir yıldızı,
Figanlar fakat gayri mahsus olur,
Yazılsa şu her çizdiği sansörün
Mükemmel beş on cilt kamus olur.

Bu Osmanlılık, Müslümanlık değil :
Memalik teyakkuzla mahrus olur.

Giranhâbı gafletsin ey kavın uyan,
Uyan belki bir devri ma'kus olur,
Ezanken bu sesler uyan korkarım,
Vatan bir taningâhı nakus olur. .

Bizi rûhi pâki Muhammet bile
Görür arşı âlâda me'yus olur,
Mekabirde ecdad uyanmaz diril,
Diril belki bir devri menhus olur.

Uyan, durma, ey halk takey sükût,
Bu samtın sonu banki efsus olur.

KÜTÜKÇÜ HAYRÎ BEY

Mesnevîyi çalışıp tercemeye Hayri Bey,
Dinle neyden dedi, çok geçmedi çaldı düdüğü,
Seçeri ömr-ü hazan berzede-i merk oldu,
Yadigârı olarak âleme kaldı kütüğü.

E D H E M

Vasfedeyim başa gelen halleri
Yoktan bu dünyaya eyledim süvar

.....
Hak hacil etmesin biraderleri

İşidip Kırşehir ayağa kalktı
Arapsun familyası ziller taktı
Köse kiliseye akça mum yaktı
Putlara vâdetmişler setarileri

Ankaradan azgın bir müdür çıktı
Çok yalan yükletmiş getirip yıktı
Sandık kaldırmaya bir dellâl çıktı
Sevkettiler başına ehalileri

Dediler bu müdür hünkârın nesi?
Gördü ahaliyi sıçradı fesi
Çok sopalar yedi sıdı ensesi
Acele firar etmiş ol geceleri,

Acele Kırşehirden bir paşa kalktı
Gelip ahaliye kancayı taktı
Gördü ahaliyi kanat bıraktı
Şaşa kaldı yanda zaptiyeleri

Darılıp bizlere bak tele gitti
Babayı bizlere ifade etti
Bizi vurmaklığına emir getirdi
Semaden geliyor cepaneleri

İşidip Şevki de duydu bu sözü
Korkmaz bir valdenin karardı gözü
O anda topladı başına bizi
Teskin etti orada ahalileri.

YENİŞEHİRLİ AVNİ

Nef'inin «Sinam-ı Kaza» sı gibi, «Nihan-ı Kaza» adlı bir hicviyyat mecmuası yazan Yenişehirli Avni, mucibi mazarrat olacağı düşüncesiyle ve damadının ısrarıyla bunu yakmıştır. Basılmış divanı vardır.

Şairin bir beyti :

Tenezzül eylemiyor hecve husrev-i tab'ım
Sezâ-yi hecve ise de bildiğim ricalü nisâ...

Hilmi Dede

Hırsı dünya ile melufe kanaat mi olur?
Malı karun ile melufe kanaat mı olur?
Göz diküp malına halkın gözedirken rüşvet
Böyle cah ehline dâvayı adalet mi olur?
Kizbü gaybet ile telvisi dihan eyliyerek
Hazreti hakka o ağız ile ibadet mi olur?
Kişinin maye'i zatında yoğısa irfan
Bozma, düzme söz ile ehli keramet mi olur?
Âmil olmazsa eğer ilmi ile bir âlim
Bundan edna dahi dünyada dalâlet mi olur?
Hak bilürken kişinin zahirini, batınını
Halka kendisini öğmekte şerafet mi olur?
Hep emanet olarak arzu hukuku insan
Söğmeğe, doğıneğe dünyada cesaret mi olur?
Mescidü zaviyede cümle riyakâranın
Mezhebü dini mübininde metanet mi olur?
Serfüru halka eder halika etmez secde .
Bundan edna dahi islâma habaset mi olur?
Gılzati lâfzile erbabı hulusa karşı
Dil uzatmak gibi âlemde rezalet mi olur?
Bazılar kendisini cümleden âlâ görmüş
Böyle hulya gibi insana denaat mi olur?
Zatını gayriye nisbet ile âkil sanmak
Buna benzer bu şifahanede cinnet mi olur?
Kalmadı zerre kadar şımdı vefayi insan
Bi vefa dosta sadakat gibi mihnet mi olur?
Uzlet et halkile beyhude savaşıma HİLMİ
Kendi halinde bulunmak gibi rahat mı olur?

(Merzifon Şairleri)nden

Osman Agâh Paşa

MUSUL VALİLİĞİNDE BULUNAN BİRİ HAKKINDA HİCVİYE

Rih faslında hoş gör atı sürersem nâgihân paşa
Ki zira çıktı desti ihtiyarımdan inan paşa
Ne dersem hak ve şanında kulak tut vasfı halindir
Hilâfı irtikâp etmem sözüm hak bil inan paşa
Eşeklikle seni teşhir eden diğer kasidemde
Bihakkı sır adem yazmamıştım hiç yalan paşa
Nasılsa kendine buldun bir uygun kadı menhus
İki bedbaht için geldi husule iktiran paşa
O merkep sen ise ondan beter cehl-i mürekkebsin
Hemen hak sırtınızdan eksik etsin bir palan paşa
Değilken kesmeğe kadir hususa bir tavuk başı
Kesildin herkesin başında bir sahip kıran paşa
Mezalim ehlinin kârı nihayet böyledir işte
Görür bir faide amma çeker yüz bin ziyan paşa
Yakışmaz irtikâp, irtişa artık bu sinninde
Yaşın yetmiş ,işin bitmiş, zaman geçmiş utan paşa.

Abdülkadir Erdoğan

DAMAT FERİD'İN ÖLÜMÜ İÇİN

Kendisinde yok idi kayd-i vatan
Onu sıhriyeti etmişti vezir
Gitti o şah-ı belâhat aradan
Oldu tarihi de «matelhınzir»
(1339)

Hoca Hayret

Hiciv ve hezlde kudret gösteren **Hayret efendi**, Damat **Mahmut Paşa'nın** oğullarına hocalık etmiş ve her nedense Hayrete kırılan paşa şaire hitaben şu kıt'ayı yazmıştır :

**Seni âdem sanıyordum mütekebbir Hayret
Anladım ben de senin olduğunı kör şeytan
Hakka küfretmek içinmiş yediğin nanü nemek
Vâkıa meşrebi iblise gerektir küfran.**

Damat Mahmut Paşa bu beyti de **Hayret** için yazmıştır :

**Hayret olmuş, mayret olmuş lânet olsun istemem
Zühdü barid, şugli fasid ehlini erbabını..**

Hoca Hayret'in şiirleri (**Eş'arı Hayret**) namiyle bir deftere kaydolunmuştur. Beyazıt umumî kütüphanesinde mahfuzdur.

Muallim Cudi Efendi derdi ki :

«Hayret mücehhez bir gemi idi. Fakat dümeni olmadığından nereye gittiğini bilmezdi. Hayatı öyle orsa boca geçti.» (S.T.Ş.)

KIT'A [*]

**Vakti hürriyette, HAYRET, dendi namın (mürtecî),
Bir zaman yanımda, istibdada, derken, düşmanım;
Mutlaka bir sehve mebnîdir bu mahkûmiyetin,
Nefye sen lâyıq değilsin çünkü isbatın benim!.**

[*] Bu kıt'ayı mabeyn başkâtibi Halid Ziya Beye gönderen Eşref, haksız olarak Rodosa nefyedilen Hayret Efendi'yi kurtarmıştı.

Hoca Hayret Efendi

Divan edebiyatı ile Servetifünun arasında sıkışıp kalanlardan biri de Hoca Hayret efendidir. Bütün kusuru 19 uncu yüz yılda dünyaya gelmekten ibaret olan bu zat, çok geniş bir medrese kültürüne sahipti. Zamanında Arap edebiyatını onun kadar bilen olmadığı söylenir.

... Hayret ef., bir şiirinde ne kadar ilham ile dolu olduğunu anlatmak için:

Üstüm başım oldu hep maai
demiştir. Onun şairlik gururnu bilenlere, bu söz pek hoş ve güzel gelir. Bakınız kendini nasıl medh ediyor:

Bir nükte-tıraz şair olsam,
Endişeyi resme kail olsam!.
Olsam, ne demek a tab'ı çalâk,
Şairliği etmedin mi idrak?
Parlarsa dahi güher, kül olmaz.
Ârif bu kadar tecahül olmaz!.

Siz onun, hececilerden önce bu vezinle şiir yazdığını bilir misiniz? İşte bir kıt'ası:

Ağlayım dinle gönül!
Dinleyim inle gönül!
Gel, beraber yanalım,
Yine seninle gönül!

Tasvir: 1/7/1945

Orhan Seyfi ORHON

HOCA HAYRET'TEN BİR KİT'A

ALİ RUHİYE

Şair-i ateş zeban filânım ben deyu
Şimdi bir zırlak zuhur etmiş gezer pek lâfzen
Bikri mazmundan dem urmuş bakın divaneye
Bikri mazmun nerde sen nerde behey eşşek...

ÜSKÜDARLI TALÂT

Divan edebiyatının son temsilcilerinden olan ve birkaç yıl önce Tanrının rahmetine kavuşan Üsküdarlı Talât Beyi eskiler pek iyi tanırırlar. Hazret, zarif ve gene eski bir tâbirle refik-i şefik, enis-ü celisti. Güzel gazel yazardı, iyi bir kalbi vardı. Eski edebiyatı bütün ince-likleriyle bilirdi. Nükteli konuşur, bulunduğu meclisi tatlı sohbetleriyle süsler, şenlendirirdi. Büyük şair Nedim Ahmet Efendinin Karacaahmet'teki mezarı daha çok onun himmetiyle bulundu. Talât Bey Üsküdar'da otururdu, tabîî bir kira evinde.. Zaten bizde şair, san'-atkâr, muharrir maddî sıkıntıdan bunalan, mesaisi de kiralanan insan demektir! Rahmetli de bir kira evinde doğru, bir dem-i huzur görmeden kira evinde yaşadı ve gene kira evinde öldü. Şu kıt'a onundur:

**Rahat yüzü görmedim ve görmem
Bir lâhza bu gamsera evinde,
Varken bu kadar güzide beytim
Kaldım yine bir kira evinde.**

R. NECDET EVRİMER

Üsküdarlı Talât, çok velûd bir şair olup, en heyecanlı zamanlarında yazdığı nefis şiirleri ve kütüphanesi eviyle birlikte yanıp kül olmuştur. Değerli şair, muhteşem evinin yandığına aldırış bile etmemişse de kıymetli eserlerinin mahvından çok üzülerək şu kıt'ayı söylemiştir:

**O ne âlemler idi ah ne âlemler idi
Eski yurdumda geçen demleri hâlâ anarım
Yalnız muhterik olsaydı evim yanmaz idim
Yandı bin beyti metnim ana çok yanarım.**

Ramazanda dostları Üsküdarlı Talât'a: (Üstad oruç tutacak mısın?) diye sorduklarında hazır cevap şair şu kıt'ayı söylüyor:

**Mahı Ramazan geldi sebu yok mey yok.
Sarf eyleyecek nukudu peyderpey yok.
Ey ruze cehennem ola yoksa yerim seni
Evde yiyecek hüda, bilir bir şey yok.**

Üsküdarlı Talât 1926 yılında kansere yakalanmış, doktorların bütün gayretlerine rağmen hastalık durdurulamamış ve mâneviyatı çok bozulan şair ümitsizliğe düşerek yeisinden doktorlara şöyle atıp tutmuştur:

İ S T İ M D A T'tan

**Yok mu bir başka ilâcın gayri ey doktor yeter
Altı aydan fazladır aldım gece gündüz eter
Kalbimi bir dinle çarpıttım geçen günden şedit
Nabzıma bir bak bu gün halim geçen günden beter
Doğrusu senden hicabımdan sıkıldım terledim
Aldığın tedbirlerle gelmedi bir damla ter
Vermedi sadra şifa daruların göğsüm yine
İşte öksürdükçe bak sesler verir güm güm öter
Yat seririyatına Talât hakimi mutlâkın
Bak nasıl âcil deva gökten iner yerden biter
Sen uzat desti şefaet perveri ihsanını
Bende yok, biçâreyim, dil hastayım, tabi sefer
Kalbi zarımda görüldü matemi şehriharam
Ey nebiyyi muhterem ey şafiyi yevmi nedem.
Ravzai pâki nebiden bir avuç toprak getir
Üstüme ört çeşmi ümmidim seni gözler, süzer
Yaresülallah kabul et reştei müjgânına
(Talât) zarın senin için luluû terler dizer.**

Ferit Kam

Eski darülfünun müderrislerinden merhum Ferit Kam'a Dünya, öküzün boynuzunda mı durur? diye sormuşlar, Üstad şu cevabı vermiş:

Ne taaccüp ediyorsun buna dünya derler
Duyulan herzelere onda nihayet yoktur.
Yerin altında öküz var mı dedi bir meczup
Onu bilmem dedim, fakat üstünde pek çoktur.

KIT'ALAR

Ne kadar olsa da esbab-ı saadetle bekâm
Olamaz kimse bu âlemde elemsiz bir an
Elemim yok diyen erbabı tecellüd varsa
Ya bu âlemden uzaktır, ya değildir insan

O kadar müşkülpesend olmuş ki ebnâ-yı zaman
Defterinde en büyük bir âlimin ünvanı kof
Pâye vermez şahsına tezyif eder âsârını
Çıksa bugün yerden Volter gibi feylesof

Arkadan dil uzatan itlere verme kıymet
Yedikleri herzeyi göm toprağın altına
Her havlayan köpeğe bir taş atarsan eğer
Taşın dirhemi çıkar gitgide bin altına.

Bu elem yurdu denî dünyanın
Derdine mihnetine gaayet yok
Bir çürük diş gibidir bence bu can
Çıkmadan sahibine rahat yok.

Ferit KAM

Feylesof Rıza Tevfik

OLUR MU YA?

Gel oğul!. yerinme felâketine; (*)
Yanmayınca, cevher kâl olur mu ya?
Acıma boş geçen şu zahmetine;
Çile çekmeyince hâl olur mu ya?.

Bir avuç arpaymış diyetin senin;
Bilinmedi yazık, kıymetin senin;
Ne işe yaradı niyetin senin?
Bal demekle ağız bal olur mu ya?.

Kemankaş değilsin; ne ok atarsın!.
Yabanî dikensin, göze batarsın.
Ebcedi bilmezsin hikmet satarsın!.
Elif ba, ba cim, cim dal olur mu ya?

Ömrün heder oldu: Kitap okudun!
Bir tutam aklını dolaba kodun!..
İpliğin çürükmüş; ne bez dokudun!.
Paçavra parçası şal olur mu ya?..

Ne umdun küçükten, hattâ büyükten?
Gün doğar mı sandın, odada yükten?..
Çıyanlar yuvası kuru kütükten,
Filiz türeyip te dal olur mu ya?..

Hak!. Dedin, bakmadın dosta, hatıra,
Bismillâh yazılı, yağlısatıra!.

(*) Bu manzumesinde üstad, kendi takip etmiş olduğu mesleği, hattâ istihdaf ettiği gayeleri tenkid ve istihfaf ediyor.

Böyle bir uğursuz sersem katıra,
Karpuz kabuğundan nal olur mu ya?..

Onlar deryaya pösteği sermiş;
Dağ, deniz aşarak murada ermiş.
Yüzme bilmeyenler çayda gebermiş,
Çamaşır teknesi sal olur mu ya?..

Sen Turan ilini engin mi sandın?
Zaloğlu Rüstemi dengin mi sandın?
Hey müflis!. kendini zengin mi sandın?
Tatlı mâlihülya mâl olur mu ya?.

Boş yere başını hülyâya salma!..
Abdessiz, ağzına Fatiha alma!..
İmrenüp baktığın o kızıl elma,
Güneş görmedikçe al olur mu ya?..

(Küp) ünde pekmezin tortuymuş meğer!..
(Uçan, turna!) dedin, martıymış meğer!..
(Yarın, bayram!..) dedin, Yortuymuş meğer!..
Böyle çingenece fal olur mu ya?..

Hey Rıza âlemi kasdın, kavurdun.
Saçma düzdün amma hikmet savurdun!..
Kâh çivisine, kâh nalına vurdun.
Yabancı katıra nal olur mu ya?..

Rıza Tevfik Beye Cevap

Felâket... gaflettir, gafil gocusun
İrfan cezasına, âr olur mu ya?
Cahil deylere, çok yaptın efsun
Tehlikeli işde, kâr olur mu ya?

Küçüklükten bilirim, aziz oğuldun,
Çok denizler geçtin, çayda boğuldun.
Cennette idin, nereden koğuldun,
Haramzade sana, yâr olur mu ya?

Davulu zurnayı, sen saz mı sandın?
Kargaları yoksa, şahbaz mı sandın?
Bu bendeki cehli, pek az mı sandın?
Bakkal çırağından, çar olur mu ya?

Sun tantal kilisesinden, tek bade isterim, (1)
Kızıma doğmayacak, şehzade isterim,
Ban ankamı rütbesiz, âzade isterim.
Dağ üstünde lekeli, hiç kar olur mu ya?

Cebeli miübahta, yasak olur mu?
Kâbe yollarında, tuzak olur mu?
Gördüğüm tepeler, uzak olur mu?
Semai kahvesi (bar) olur mu ya?
Dokuduğun bezler, âyet değil mi?
Bağlangıç saydığın, gayet değil mi?
Paçavra sandığın, râyet değil mi?
Doğrunun yüzünde, zar olur mu ya?

Tılsımlı okların, hedefi tuttu.
Dağları artık, ferhad unuttu
Ufacık yılanlar, bir fili yuttu.
Nur olmayan yerde, âr olur mu ya?
On kantar altın mı, diyetin senin,
Bin kere yüksektir, kıymetin senin,
Vücut bulsaydı, niyetin senin:
Ya ne güzel düşeş, zar olurdu ya.

Kahkahalarda güldüm, büyüğe küçüğe,
Güneşleri doldurdum, odamdaki yüke,

[1] Bunlar on üçlüdür.

Eşek arısı dolu, bu battal kütüğe,
Bal çıkmıyor diye, azar olur mu ya?

Gayri artık doktor, nefes tükendi,
KURTDERELİ'yi bir, çingene yendi.
Semaini bütün, yâran beğendi.
Şairlere meydan, dar olur mu ya?

Mehmet BAKİ

Edebiyatı Umumiye Mecmuası : 23/Mart/1918

BEN BİR ÇETİN KAYAYIM

—Süleyman Nazif Beye ithaf—

Bir çetin kayayım, bu vahşetgehde
Bana çarpan poyraz yeli kırılır,
Dizime çıkmadan dağılır gider,
Çirkâbı zilletin seli kırılır.

Beni dişliyemez yılanlar bile
Sürtünür, kaşınır, geçer hergele
Yumruk, şamar vuran küstahın hele
Demirden olsa de eli kırılır.

Fikrimi sarımadı şimdiyedeğin
Arsızca sözleri bilmem ne (bey) in
Bana çifte atan şaşkın eşeğin
Kendi çiftesile beli kırılır.

Bendedir şivesi âşık ağzının
Ona sesi uymaz yaban kazının
Öyle hödüklerin bozuk sazının
Namım anıldıkça teli kırılır

RIZA TEVFİK

Feylezof Rıza Tevfik, uzun yıllar yurt dışında kaldıktan sonra Kudüse, Kıbrısa kadar gelmiş ve orada memlekete ettiği fenalığı itiraf ederek kendisini şu şiiriyle hicvetmiştir :

FEYLEZOF RİZA TEVFİK

**Sen en bedbahtsın insanların!.. Mel'unu menfisin!
Uzak düştün, yazık, Darüsaadet asitanından.
İnad ettin, cüda düştün vatan bağı cinanından,
Delil olmaktı şanın halka irfanınla, ilminle,
Zelil oldun gururundan, koğulduñ hanımanından.**

**Buna karşı bulduğu cevap şudur :
Kusurun varsa ancak bir hatayı içtihadidir,
Vatandaşlar emindirler hulûsü bigümanından.**

RIZA TEVFİK BEYDEN HALİL NİHAD BEYE

**Ey oğul, hiddetin vız gelir bana,
Vāktile söyledim: ben bir kayayım!
Düşmanım arttıkça hız gelir bana,
Kolayca ekşimem, eski mayayım!**

**Kimseden korkum yok, açıktır işim,
Şimdi tam gidiştir benim gidişim,
Bazı mister Rıza, bazı dervişim,
Bazı süvariyim, bazı yayayım!**

**Haydi itiraf et ey Lâz şairi,
Var mı Rıza gibi bir saz şairi,
Hele bana çatan o kaz şairi
Adam sırasında nasıl sayayım?!..**

AYDEDE: 9/Ocak/1922

ÇİMDİK

Hasan Basri Çantay

BİR AHLÂK HOCASININ OĞLUNA

**Tanırım bir yüce üstadı faziletti Baban,
Sen onun yaptığı mihrabı temelden yıkdın.
Kabri merhuma gidüp gûsunu versen, der ki:
«Atmadım böyle tohum, hergele nerden çıktın!»**

NEME LÂZIM?

**(Zenbilli) ye sormuş biri: «Ey müftii âlim
Eşrat-ı kıyamette nedir en mütekaddim
Bir şartı mühim?» der ki çekip hat cevabın:
Allahü taalâ bilir amma, «Neme lâzım!»**

16-9-1938

Hasan Basri ÇANTAY

Sakala Dair

Filozof Rızayın kâinat tanır;
İki bin cild eder ilmî eserim!
Bana dil uzatan çabuk utanır :
Kızarsam kara yel gibi eserim!

Hem sevap işlerim, hem günahım var,
Hem fesim, hem şapkam, hem külâhım var,
Hem kolumda kuvvet, hem silâhım var,
Boksör Jak Dempseyi bile ezerim!

Ne yapsam âleme hemen yayılır,
İsmim Londrada bile sayılır,
Ben sarhoş olurum, gönlüm ayılır,
Geceden yarınki günü sezerim!

Sakalım üç günde nam verdi dehre,
Bak işte, bayraklar asıldı şehre,
Ne sırtıyorsun behey bibehre:
İster uzatırım, ister keserim!

Ey oğul, arıfsen, önümde eğil,
Geçici rüzgâra ben etmem meyil,
Kimseden korkum yok, sakalsız değil
İstersem bıyıksız bile gezerim!..

Müstensihi: ÇİMDİK

Aydede: 30 Ekim 1922

Mehmet Emin Yurdakul

BİLİNİZ Kİ EY GADDARLAR!..

(10 Temmuz fâtihtlerinden muhterem Halil Beye)

Şiir yasak!.. öyle olsun, varın şiir yazdırtmayın;
Şu millete can verecek bir sahife bastırtmayın;
Vahşet tamam olmak için her mektebi kapattırın;
Buhariî şerif gibi Kur'anı da toplattırın!..

Eğer bundan ümidiniz fikirleri körletmekse,
Karanlıklar içerisinde korkusuzca zulmetmekse,
Şunu iyi biliniz ki ey gaddarlar,
Bugün sizin karşınızda feryat eden bir millet var.

O millet ki kuru toprak üzerinde zelil, sefil;
Ettiğiniz zulümlerden bir dakika rahat değil;
Arkasında ağır bir yük; yakasında demir pençe;
Zavallıya hayat demek en acıklı bir işkence.

Sorarım ki hangi millet bu hayata katlanmıştır,
Esareti kendisiyçin bir mukaddes hak sanmıştır,
Zulme karşı kahramanca durmamıştır,
Tekmesini kanlı tahtlar üzerine urmamıştır?..

Bu âlemdede insanları hür yaratan Cenabı Hak,
Her millete zincirini kırdırtmıştır; kırdırtacak;
Bunun için haksızlıklar cahillere fikir verir,
Zalimlerin kendileri mazlûmlara yol gösterir.

İşte sizin zulmünüzün kudurduğu şu toprakta,
Bu millet de inkılâp tarihini okumakta;
Her bucakta yanık yanık inilleyen mazlûm sesi,
Onun için en ateşli bir ihtilâl manzumesi!..

(Yaralar ve Sargılar) dan

TÜRKÜCÜ VALİ

Mehmet Emin Yurdakul, vaktiyle Sivas valisi iken şaire hitaben, Sivas'ın meşhur şairlerinden **külhaş zade Rahmi**'nin bir hicviyesi elime geçti. O zamanlar şiir denince akla aruz geldiği için, koşma yazanlara türkücü derlerdi. Çünkü halk duyuşlarını türkü ve koşmalarla anlatır. Mehmet Emin de hece şiirleriye türküye yakın bir durum gösterdiği için, şair vali yerine (türkücü vali) adını almıştır. Sivas'ta aziz şairi bu adla tanırırlar. Biraz noksan olan hicviyeyi aynen yazıyorum:

**Gelmeden mayıs otuz bir gidiyormuş bu ne hal
Vermeden mi gidecek yoksa hesap türkücümüz**

**Şuaranın da büyük namını berbadetti,
Bu hususta hele şayanı itab türkücümüz.**

**Miri mektubünün ibkasını aldıkta haber,
Edecek kaçmağa elbette şıtab türkücümüz.**

**Millete hizmet ise kasdı umuru mülki
Terkedüp örmeli evvelce çorap türkücümüz.**

**Yıkılıp gitmelidir çünkü yeter çekti
Sekiz aydır bu ehaliye azap türkücümüz.**

**Tercümandır en iyi dostu onunla çevirir
Ümmetin başına her lâhza curab türkücümüz.**

**Kilisalarda gidip cam ediyor inliyerek
Müslümanım diye eyler mi hicap türkücümüz.**

**Bir namaz kıldığını var mı gören mescitte,
Feylesoftur tanımaz din ve kitap türkücümüz.**

YUSUF ZİVAETTİN (Muallim)

EFENDİLER BİRAZ HAYÂ

Şarab ile rûbab ile geçen hayat-ı şûlever
Yalancının mumu gibi sabaha varmadan söner
Şu halinizden olmada garik-i şerm Bülbeşer
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Bakın şu Sirkeci istasyonu civarına bakın
Guruba pek yakın iken sokak dolar akın akın
Sizin vazifeniz bu mu? Düşünmeyin hemen çakın
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

O kadar çeşmi açıktır görürse denizi
Zanneder çölde görünmekte serap türkücümüz

Maksadı yapma iken tecrübesine başliyerek
Kıldı bir kat daha Sivas'ı harap türkücümüz.

12 - Kânunuevvel - 1326

RAHMİ

Bu parçadan evvelâ üstadın Sivas'ta sekiz ay valilik yaptığını, yeniliğe olan temayülünü öğreniyoruz. Zaten en zor meslek, idareciliktir. Ne yapsan halkı memnun edemezsin. Hele üstadın valilik yaptığı zamanlar, bir taraftan softa güruhu, diğer taraftan şehrin eşraf geçinenleri insanın her türlü icraatına engel teşkil ederlerdi. İdarecilerden istenen (idarei maslahat) çılık politikası idi.

Bu hicviyenin de baştan ikinci beyti şairin hececiğine bir hücum teşkil etmektedir.

Yapı: 15 - 3 - 942

Vehbi Cem AŞKUN

Adım başında meykede geçilmiyor teraneden
Müdavimin öbek öbek masa önünde şadü şen
Merâsim-i muayede, sürur-u sûr der gören
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Yetişmiyor mu zezeme değilmiyiz şiketse bâl?
Nedir görmüyorum cebinizde cin-i infial
Kızarmıyormu veçhiniz, nedir akan o hun-i âl
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Felâketin şu şekline müsadif olmamış idik
Bakın vücüdü milletin nasıl didik didik
Şu kanlı sahne-i vegadan ahz-i ibret etmedik
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Bu mahşer-i hizmetin bulunmuyor mu gayeti
Kapandımı füadımızdaki vatan cirahati
Gurur saf bildimi damarda yokmu âyeti
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Bakın fezaya ufku kaplıyor zaman zaman duman
Bir inhidam olmasın o sinsi sinsi yaklaşan
Cihatı erbaa diyor bize utan uyan aman
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

Cihana karşı biz okur iken neşaid-i zafer
Değil idik bu mertebe rezilü pest ü bîhaber
Şu ahd-ı (*) zillet - âverin hacaleti bize yeter
Efendiler biraz hayâ, biraz hayâ efendiler

(*) Sevr muahedesi.

Tevfik Fikret

TEVFİK FİKRET'TEN HÂTİRALAR

«Servet-i Fünûn yıllarında Tevfik Fikretin mizacı başkalaştı. Titiz ve hırçın oldu. Bunu ben bile farkediyordum. Babamla matbaaya ekseriya beraber giderdik. Ben bir köşede, ele geçirdiğim mecmuaları karıştırırken onlar, ikisi konuşurlardı. Her seferinde Fikretin bir şikâyeti, bir tezallümü olurdu. Babam da kendisini teskine, teselliye uğraşırdı. Çok defa üstad galebe, eder, tilmizin de yüzü nihayet güler, mes'ele de kapanırdı.

Lâkin bir defasında kapanmayıverdi. Serveti Fünuncular ikiye bölündüler. Ayrılıp ta kısmen Baba Tahirin (Malûmat) ına geçenleri düpedüz istiskal etmişti. Haklı mı idi? Haksız mı? Bu perakende hatıralar bu cihetin münakaşasına müsait değildir. Şu var ki Tevfik Fikret daha düne kadar arkadaşlık ettiği onları hicvetti..

«Ayn Nâdir hakaret gördü gitti
«Ha Nâzım başka hikmet gördü gitti
«Sezâî fazla hörmet gördü gitti
«Hela Tâhir beyin ahvali malûm:
«O, Tâhirle Karâbet gördü gitti».

Bu hicviye onlarla Tevfik Fikretin arasında tâ Meşrutiyete kadar süren bir dargınlığa sebep oldu.

hisarına göçmüş, babasının yalısında inzivaya çekilmiş-
Servet-i Fünun kapandıktan sonra Fikret Rumeli-

«Rubab-ı Şikeste» şairi
TEVFİK FİKRET

ti. Her biri Abdülhamidin istibdadını hedef tutan ve birer bomba gibi patlıyan manzumelerinin çoğunu orada yazdı. Hemen hiç kimse ile görüşmüyor, en sık bize geliyor veyahut babam ona gidiyordu.

Hırçınlığı büsbütün artmıştı.. Aynı zamanda pek te alingan olmuştu. Ufacık bir harekette, bir ihmalden, hoşuna gitmiyen bir sözden o saat rencide oluyor ve bunu belli ediyordu. Nazarında herkes az çok şaibeliydi. Ölüler bile..

**«Milyonla barındırdığın ecsat arasından,
Kaç nâsiye vardır çıkacak pâk ve dirahşân?»**

Hasta idi, şüphesiz. Şeker hastalığı onun benliğini sinsi sinsi kemiriyordu. Önce asabı, sonra ciğerleri bu illetin zebunu oldu. O vakit şeker hastalığının tedavisi perhizden ibaretti.

Fikret perhiz ettikçe zayıfladı. Zayıfladıkça umumi ahvali daha da bozuldu. Çok sevdiği (Mekteb-i Sultânî)den uzaklaştırılması da mâneviyatını ziyadesiyle sarsmıştı. Dünyaya bütün bütün küstü. **Millette ümit ettiği feyzi»** de kendi telâkkisine göre, görmemişti. Meşrutiyet memlekete hürriyeti getirmemiş, bilâkis tamamiyle selbetmişti.

Plânlarını bizzat çizdiği ve yapısında bir ırgat gibi çalıştığı «Aşıyan» ında, o kocaman vücut verem mikropplarının zebunu olarak 19 Ağustos 1915 te öldü.

19 Ağustos.. Bu tarih dikkate şayandır, çünkü Abdülhamidin cülûs günü de böyle ağustosun on dokuzuna rastlar. Hürriyetin en büyük âşıkı Tevfik Fikretin, hürriyetin en büyük düşmanı bir padişahın cülûs gününde ölmesi garip bir tesadüf sayılmaz mı?

Ercüment Ekrem TALÛ

FİKRETİN YALISI

Şair Tevfik Fıkretin Rumelihisarı'nda bir yalısı vardı. Yalı bir aralık uzun müddet kiracısız kalmıştı. Fıkret, nadir görülen keyifli zamanlarının birinde hem yalının kirasını ayda on liradan sekiz liraya indirdi, hem de şu kıt'ayı büyük harflerle bir kâğıdın üzerine yazarak yalının camına astı:

Gel beri varsa cebinde para;
Verilir işbu yalı icara.
Evvel on altın idi, şimdi sekiz
Sahibi bakmıyor artık kâra!

HAN-I YAĞMA

Bu sofracık efendiler-ki iltikama muntazır
Huzurunuzda titriyor-şu milletin hayatıdır,
Şu milletin ki muztarip, şu milletin ki muhtazır;
Fakat sakın çekinmeyin yeyin, yutun hapır hapır.

Yeyin efendiler, yeyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yeyin!

Pek açsınız, efendiler, bu çehrenizde bellidir.
Yeyin, yemezseniz bugün, yarın kalır mı kim bilir?
Şu nadii naam bakın, kudumunuzla müftehir,
Bu hakkıdır gazanızın, evet o hak da elde bir,

Yeyin efendiler, yeyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yeyin!

Bütün şu nazlı beylerin, ne varsa ortalıkta say:
Hasep nesep, şeref şataf, oyun düğün, konak saray
Bütün sizin efendiler, konak, saray, gelin, alay
Bütün sizin, bütün sizin, akın akın, kolay kolay,

**Yeyin efendiler, yeyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yeyin!**

**Verir zavallı memleket verir, ne varsa mâlini
Vücudünü, hayatını, ümmidini, hayalini,**

**Bütün ferağ-ı hâlini, olanca şevk-i bâlini,
Hemen yutun düşünmeyin haramını, helâlini**

**Yeyin efendiler, yeyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yeyin!**

**Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak;
Yarın bakarsınız söner, bugün çatırdayan ocak,**

**Bugün ki mideler kavi, bugün ki çorbalar sıcak;
Atıştırın, tıkıştırın, kapış kapış, çanak çanak!**

**Yeyin efendiler, yeyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yeyin!**

TEVFİK FİKRET

A L İ Ş Â D İ

**Bizde yok başlıca sermaye riyadan başka
Elimizden ne gelir küflü duadan başka
Belki üç yüz sene var natıkamızdan bir gün
Cereyan etmedi söz çonü çıradan başka
Arzın üstünde de altında da rahat arama
Yeri yok akledenin takı semadan başka
Düşmüşüz bir çukurun ka'rina kurtulmak için
Bilmeyiz başka şey Allaha recadan başka
Umma tıphanei cem'iyyetinizden daru
Ne ararsan bulunur derde devadan başka**

Süleyman Nazif

K I T ' A

Ferzend-i bîhayâsı Cibali imâmının
Sermâye-i şenâati Şengül Hamâmının
Fâillerinin onbin'i ta'dâd olunmada
Allah bilir hesâbını artık tamâmının.

Tahir Nadi Efendi

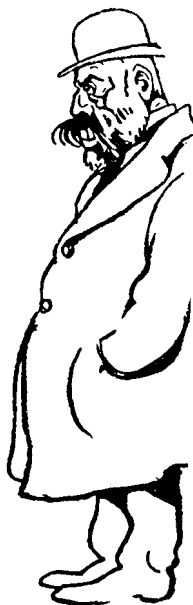
K I T ' A (*)

Bir zamanlar mehdi hürriyette aram saz iken
Talii nâsazım attı şimdilik engür yere
Bir harab enkaz zan eyler temaşa eyliyen
Şehre dahil olduğunda çıldırır birden bire

K I T ' A

Her biri yekdiğere etmekte bî perva hücum,
Sahn-ı matbuat şimdi macera sahrasıdır.
Hatt-ı butlana sezadır eldeki ruznameler,
Her muharrir ihtirasın hâmi-i yektasıdır.
Tahir NADİ

S. Nazif'in I
karikatürü

Eşref, hapishanede iken Tahir Nadi hocaya:
Sanma Divrik yalnız sail-i mâhir çıkarır
Kâh olur Tahir Nâdi gibi şair çıkarır.
diye iltifatta bulunmuştu.

(*)Selânikten Ankara'ya edebiyat muallimi olarak
tâyin edildiğinde yazmıştır.

MEHMET ÂKİF

Aşağıdaki parçayı Mehmed Âkif merhum, kendisinin aleyhinde vaktiyle İstanbul'da verilen bir konferansta, onun hakkında «kör, beyinsiz, sağır» diye bağrışan bir zümre için yazmıştır. «Sefahat» ında yoktur. Millî Mücahedede Balıkesir milletvekili olan Âkif'in vatanperver ve âlim dostu Hasan Basri Çantay tarafından mecmuamıza gönderilmiştir. Merhumun «hayâ» kelimesiyle başlayıp «hayâ» ile biten peygamberâne hitapları neslimize en değerli ders olmalıdır. Onun ruhaniyetini fikir ve ahlâk kurumlarımızın başında görmek isterdik.

Hareket: 1948

«Ne yapsam, neyle kurtarsam şu yatmış inleyen halkı»
Deyip, ezberde olsun, gezdiğin vâki midir şarkı?
Benim beynim sağır, yahut gözüm körmüş. Peki lâkin,
Senin görgün yolundaymış da keskinmiş te idrâkin,
Ne gördün, söyle evlâdım, ne duydun, lütfen izâh et?
Hayır, hâcet te yok izâha, pek meydanda mâhiyet,
O mâhiyet fakat iğrenç, o mâhiyet fakat çirkin,
«Niçin» dersin, sıkılmak hissi insanîsi yok ilkin.

Evet, beynim sağırdır. Kâinatımı çünkü hep feryat.
Gözüm görmez, evet zira muhitim hep karanlıktır.
İşitmem başka bir ses milletim eylerken istimdat.
Fakat sinemde îmanım müebbet fecri sadıktır.
Kör olmaz ağlayan gözler, sağırlaşmaz tutuşmuş beyn,
Yaşarmaz gözle yanmaz beyni hilkat addeder bir şeyn.
Geçilmez kahkahadan her taraf yangın içindeyken..
Yanan bir sineden, lâkin ne istersin? Nedir öfken?
Beraber ağlamazsın, sonra kör dersin, sağır dersin.
Bu hissizlikten insanlık hem iğrensin, hem ürpersin.
Ne ibret! yok mu bir bilsen kızarmak bilmeyen çehren?
Bırak tahsili, evlâdım sen ilkin bir hayâ öğren!.

MEHMED ÂKİF

Neyzen ve Mehmet Âkif

Neyzen Tefvik, asıl hocası Mehmet Âkifi de hicvetmiş; onun baytar oluşuna telmih ederek şu iki kıt'ayı yazmıştır :

**Herkes gibi sen de tosunum s... (safahat) a,
Baytarlığı öğren ameliden, nazariden,
Hayvanlığı teşrihe özen, kaz gibi durma,
Geç esfeli âzaya amudu fıkariden.**

**Âşık Ömeri, Dertliyi, Köroğlunu belle,
Al felsefei şiiri müverrih Taberiden
Ruhunda eğer var ise senin millete hizmet,
Hem cinsini kurtar şu vebayı bakariden!**

HASM-I HAKİKÎ

**Yıllarca, asırlarca süren uykudan,
Silkin de; muhitindeki zulmetleri yak, yık!
Bir baksana; gökler uyanık, yer uyanıktır;
Dünya uyanıkken uyumak maskaralıktır!
Eyvah! Bu zilletlere sensin yine illet...**

**Ey derd-i cehalet, sana düşmekle bu millet,
Bir hale getirdinki; ne din kaldı, ne namus!
Ey sine-i İslâma çöken kapkara kâbus,
Ey hasm-ı hakikî, seni öldürmeli evvel:
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!**

MEHMET ÂKİF

K I T ' A

Kur'anı Kerim'in Türkçeye çevrilmesine karşı kıyamet koparanlara :

Gölgesinden bile korkup bağırان bir ödlek
Otuz üç yıl bizi korkuttu «Şeriât!» diyerek
Vahdeti muhlisiniz elde aca çıktı heriyf,
Bir alay zabiti kestirdi, sebep «Şer'i şerif!»

ÇOCUKLARIMA

Ne odunmuş babanız, olmadı bir baltaya sap
Ona siz benzemeyin, sonra ateştir yolunuz..
Meşe halinde yaşanmaz, o zamanlar geçti,
Pek te incelmeyiniz, sade biraz yontulunuz...

İSTİBDAD

Otuz milyon ahali üç şakînin böyle mahkûmu
Olup çeksin hükûmet namına bir barı meş'umu
Utanmaz mıydınız bir soysalar zalimle mahkûmu
Siz ey insanlık istidadının dünyada mahrumu,
Semalardan da yüksek tuttunuz bir zıllı mefhumu.

O birkaç hime halkından cihangirâne bir devlet
Çıkarmış bir, zaman dünyayı lerzan eylemiş millet
Zaman gelsin de görsün böyle dünyalar kadar zillet
Otuz üç yıl devam etsin başından gitmesin nikbet
Bu bir ibrettir amma olmayaydık böyle biz ibret

Semapeyma iken rayatımız tuttun zelil ettin
Mefahir bekleyen abadı evlâdı hacil ettin
Ne âli kavın idik hayfa ki sen geldin sefil ettin
Rezil olduk., sen ey kâbur bunu sen rezil ettin..

MEHMET ÂKİF

Ahmet Kemal Akünal

Ahmet Kemal Akünal, istibdat hükûmetine karşı menfi bir cephe alarak siyaset âlemine atılmış, Ahmet Rıza ve İsmail Safa gibi hürriyet âşığı şahsiyetlerle Taşkasaptaki evinde toplantılar yaparak tertibat almağa başlamıştı.

Hükûmet bunu haber alarak Ahmet Kemali tevkif etmişse de şair hapishaneden kaçarak bir Fransız vapuru ile Pireye gitmiş ve oradan Abdülhamide şu telgrafı çekmişti :

«Sayei şahanede salimen Pireye muvasalat ettim.»
Bir müddet sonra Mısıra giden Ahmet Kemal Akünal oradan Padişaha şu manzumeyi göndermişti :

Yıkmadık ev, yakmadık can koymadın ey şahs-ı dun
Memleket virâneler hâlinde şimdi sernigün
Sıklet-i rûhunla meşhedler bile zâr ü zebun
Sen işitmezsen bizi bir gün duyar Rabb-i şüun
Bir gün Azrâil hakkından gelir ey Fir'avun

Yıkığın ev yaktığın can içtiğin kandır bugün
Hilkatinden Hâlik-i zîşan peşimandır bugün
Zâtına küfr eylemek aynıyle îmandır bugün
Cismini Allah ede Fir'avn'ı yakmakçün odun
Bir gün Azrâil hakkından gelir ey Fir'avun

Pâdişâhım eyleme etme yazıktır millete
Bir belâ-yi âsümânîsin bu dîn ü devlete
Şeyndir nâmın bile târihi insaniyete
Görmemiştir mislini görmez derim hattâ kurûn
Bir gün Azrâil hakkından gelir ey Fir'avun

Bülhüdâ'dır pâdişâh-ı devr sen bir sâyesin
Böyle bir çok eskıyâ-yı beldeye sermâyesin
Hiç gücenme pâdişâhım doğrusu dun pâyesin
Büldühâ'ya İzzet'e Tahsine subh u şâm okun
Bir gün Azrâil hakkından gelir ey Fir'avun

Heykel-i şânın dikilse Bâyezid meydânına
Her geçen bir fiske vursa enf-i vâlâ şânına
Ben de bir kerre tükürsem çehre-i şeytânına

.....
Bir gün Azrâil hakkından gelir ey Fir'avun

Pâdişâhım pür vehâmettir bu gün ahvâlimiz
Devleti te'mine ancak münhasır âmâlimiz
Kanlı bir târih teşkil eyler istikbâlimiz
Pâdişâhım sen daha etmez isen terk-i cünun
Bir yed-i kakhâr hakkından gelir ey Fir'avun

V E H B İ (Afyonlu)

KIT'A [*]

Men'edersin kahveden, çaydan, tütünden, bâdeden
Ey tabip, hiç lezzet almam ben hayatı sâdeden
Bir kuru ekmekle bir sudan ibaretse hayat
Geçtim artık böyle tahsisatı fevkal'âdeden.

[*] Adanalı şair Ziya için yapılan mezara, şairin hayatında çok sevdiği Vehbi gömülmüş ve Ziya'nın da evvelki mezarından çıkarılan kemikleri bir torba içinde Vehbi'nin yanına konulmuştur. Şair bu kıt'ayı hastalığında söylemiştir.

Hüseyin Rifat

K I T ' A

Çıkmadım Dârülfünundan, görmedim Oksfordu hiç;
Sanki şâir loncasında ben zügürt bir tâcirim
Hakkı yok irfanımın yükselmesinde kimsenin;
Kendimi kendim yetiştirdim, alaylı şâirim!...

O kadar çöktü zügürtlük başa kim
Ne rakım kaldı evimde ne meze
Şimdiden sonra mekânım elbet
Ya tımarhane ya darülaceze.

SIRAT KÖPRÜSÜ

Üsküdar köprüsünü kurmaya kalktık eyvah,
Sırtımızdan atacakken yaşayış törpüsünü;
Bir cehennem gibi madem ki «Boğaz» meselesi,
Kuracaklar demek üstünde Sırat Köprüsünü!..

İSTANBULLULARA

Halkı onbir sene çıldırttı yeşil saha diye;
Ali'ye kaç der iken tut dedi -Kırdar- Veli'ye,
Çok şükür hayr-i halef oldu ona Fahreddin,
Bir akıl doktoru lâzım bu kadar zırdeliye!...

K I T ' A

İntihapta uyalım, uyalım Avrupaya,
Seçelim doğru yolu kendimize;
«Benzeriz biz bize!» dersek halâ,
Benzemez kimse bu dünyada bize!..

GEBERENDİR KATİL

«Türk adliyesinde jüri teşkiline, lüzum var mıdır?» anketine üstad Hüseyin Rifat şu kıtasile cevap vermiştir:

Düşünün ey jüriyi istemiyen doktorlar
Hiç de mi aklınıza gelmedi Habil, Kabil?
İşletirler adama öyle cinayetler, ki
Öldüren kimse zavallı, geberendir katil!

ŞÂİRİ PEDERZÂT FALİH RIFKI ATAY'IN NEFİS BİR GAZELİNDEN:

Bilsin ne kadar varsa muhalif ukalâsı
Hoş geldi bana Londra'nın abu havâsı;
Baştan başa gezdim ve dolaştım otolarda;
Gördüm ne kadar varsa «helâ» siyle «melâ» sı
Duş, banyo yapardım sabah erken uyanınca;
Yok burda fakat bildiğimiz «kurna» safâsı.

Aslına mutabıktır.
Hüseyin RIFAT

Müslüman olmanın evvelleri beşken şartı,
Koca bektaşîye sordum, dedi; şimdi altı;
İnsanın kendisini bilmesi altıncısıdır,
Her kim kendini anlarsa yemez bir haltı.

KIT'A

O dem kim iş başında ittihadıyyun olur peydâ
Sanırsın memlekette câbecâ taûn olur peydâ
İnkibaz-ı havf-i düşmenle Bab-ı âli,
İkindikça nev be - nev kanun olur peydâ

Muhiddin RAİF

Tokadî Zâde Şekip

DERDE YUF, DERMANA YUF!...

Hakperestiden; faziletten doğan husrana yuf
Merdi, namerdana tezlil ettiren devrana yuf

Bin musibet çektirir bir lokma ekmek âdeme
Hilkatin pürcut elinden aldığım ihsana yuf,

Ağlıyor mutlak gören gözler bu matemhanede
Ben demem, lâkin telehhüfler veren im'ana yuf

Arzı temyizile, kıymetsiz bulur bir zerreden
Der hakikatbin olan virana, âbadana yuf.

Nâmurat ensalımız olmuş bu yüzden berdevam
Keştii marufu garkap etmiyen tufana yuf,

Hastalar inler, durur, sağlar didinmekten biter
Çok mudur nefretle dersem derde yuf dermana yuf

Lânet olsun âbırü dökmekle kaim nimete
Mülki istiğnaya sultan olmıyan insana yuf.

Aç kalır zillet kabul etmez azizzünnefs olan
Bir kemik gördükçe kuyruk sallıyan dûnana yuf,

Ey olup evhama tâbi, aklı istihfaf eden
Bir büyük cür'etle tecviz ettiğim küfrana yuf,

Herdem inerken semanın hükmü kahkarile sen
Saffetinde yükselen âvazei şükranı yuf,

Hakkıdır erbabı takdirin tabiî red, kabul
Reddi, red kastile irad ettiğin bürhana yuf,

Affa lâyıktır diyenler ye'si takatsüz ile:
İlme yuf, irfana yuf, namusa yuf, vicdana yuf.

A H E Ş E K L İ K !

Haberdar olmıyan yerden, semadan
Kalır âzâdeser elbet ezadan,
Nasibin yoktur ey âkil safadan,
Doğar korkunç teessürler zekâdan,
Felekten kâm alırdın sen de bişek,
Eğer olsaydın eşseklerden eşsek.

Eşektir en büyük tebrike elyak
Eşeklik lütfü talidir muhakkak
Meserretsiz kalır zannetme ahmak,
Ne nimettir, ne nimet humku - mutlak;
Onun meftunuyum candan yürekten,
Saadetler doğar hissetmemekten.

Eşek bihis bakar yaksan cihanı,
Telâş etmez, düşünmez inü ânı,
Tutuşdursan da hattâ âsümanı,
Şikâyetsiz kalır mutlak lisanı;
Eşektir, zevki aşkındır başından,
Ne anlar kâinatın göz yaşından.

Şu eşk âlûdü - matem âşıyanlar,
Verirken kalbe suzişler, figanlar,
Olur ta arşa vasıl «elâman» lar,
Fakat merkep kadar mes'ud olanlar;
Telehhüften, tezallümden cüdadır,
Eşeklik lütfu - mahsusu hüdadır.

Eşektir zevki bikaydiye timsal,
O âli zevki bir şey etmez ihlâl,
Yaşar endişeden âzâde, hoşhâl,
Onundur bence en revnaklı ikbal;
Neşat, ümmit, emel, ârâm onundur,
Onundur en mübeccel nâm onundur.

Tefekkürlerle olmaz ömrü kûtâh,
Değil zâlim hakikatlerden âgâh,
Bakar ferdaya emniyetle hergâh,
Bulur pek çok hayalî ilticâh,
Bu matemgâhta kalmaz bir teselli,
Keder bilmez ne parlak bir tecelli.

Uyup idrâke nevmit olma bir ân
Eğer mümkünse en boş va'de aldan,
Ölümden sonra her nimet senin san,
Yaşarken muztarip, makhurü giryan;
Yarat bir gizli hikmet, müsterih ol,
Bırak şekvayı şükret sen de bol bol.

Şu süflî yerde ben, kalmakla cahil,
Biraz ârâma oldum belki nail,
Bu fikrimden rücuum gayri kabil,
Derim, olsam da bir nihiri kâmil;
Değersiz bence insanlık, meleklik,
Eşeklik, ah eşeklik, ah eşeklik.

Tokadî zade ŞEKİP

BU DA ŞİİR...

Tesadüfen elime eski bir mecmua geçti ve onda şu
ilk mısralık şiiri gördüm.

Taştan mantar tarlası
Çok yaşasın ölüler

Bana bu eksik gibi geldi ve onu şöyle tamamladım.

Şairlik iflâs etti
Şiir yazdı deliler.

Zafer ARIKBAĞ

Dr. SAMİ MORTAN

Hiciv vâdisinde usta bir kalem olan ve (Çerçöp) namıyla şöhret bulan Sami Mortan, hicivlerini (Çerçöp) adlı eserinde toplamıştır. 1876 da Şumlu'da doğan ve 1902 de Tıbbiyeden doktor yüzbaşısı olarak çıkan Dr. Sami muhtelif hastahanelerde çalışmıştır.

BİR MAHALLE İMAMI İÇİN

Girmem günahına deyemem aklı tamdır
Zeyyi Ebu Hanife de bir şerri âmdır.
Durmaz mahallemizde eser bâdi samdır
Sarmak sarık o kelleye billâh haramdır.
Bilmem bizim imam nasıl bir imamdır.
Efsûn yapıp nücuma bakıp püflüyor sizi
Arttıkça hubzu tıynetinin artıyor hızı
Eyler nikâh üç ere rüşvetle bir kızı
Dercep eder semaya eli erse yıldızı
Bilmem bizim imam nasıl bir imamdır
Sürter matai fitneyi bey'a pazar, pazar
Eshabı sayî gösterüp ölmüş, çukur kazar
Emvata der; hayatta, ilmühaber yazar.
Sık, sık; cenaze olmazsa hiddetlenir, azar
Bilmem bizim imam nasıl bir imamdır
Şer'i şerif şerri için elde âleti
Mangır dedin mi her işe eyler delâleti
Eflâke çıkınış olsa da fartu rezaleti
Mal eylemez o üstüne asla hacaleti
Bilmem bizim imam nasıl bir imamdır.
Her yazdığında bir sürü imlâ hatası var
Noksan kıraatinde de nâhoş edası var
Eşşek anırdı zannolunur bir sadası var.
Halkın başında bak ne sarıklı belâsı var
Bilmem bizim imam nasıl bir imamdır.

HÜSEYİN KÂMİ

1878 de Kafkasyada Dağıstanda doğan Hüseyin Kâmi birinci dünya harbinde sürgün edildiği Karamanda, 1912 de ölmüştür. (Son Asır Türk Şairleri) nde İbn-il Emin Mahmud Kemal İnal diyor ki :

«Babîâlîde matbuat kalemine memur edildi. Bilâhare Keraci şehbenderliğine tayin olundu. Beş altı sene orada kaldı. Yunan harbinde Evlâdı Şüheda ianesinde suiistimalde bulundu denilerek azledildi. İstanbula geldi. Bir müddet sonra Mısır'a savuştu. Meşrutîyetin ilânında avdet etti. 31 Mart vak'asında 18 gün tevkif edildikten sonra divanîharpçe beraatine karar verildi. Bebekte Gaffarof'a damat oldu.

Tab'ındaki zarafet ve kalemindeki kudret, manzumelerin her beytinde görölüyor. Meşrutîyetin evailinde «Sabah-ı Hürriyet» namındaki piyesi, tiyatrolarda oynanarak halkın rağmetine mazhar olmuştu.»

«Divançe-i Dehri» adlı hiciv eserinin muharriri bulunan, Hürriyet ve İtilâf Fırkası mensuplarından **Hüseyin Kâmi**, o zamanın iktidarı ile mücadele etmiş ve başından geçen vak'alar ibrete değer bir mahiyet almıştır. Hüseyin Kâmi, (Dehrî, Donkişot, Baba, Tırnağı Karıncalı, Sudan Geçmez) müstear adlariyle **Baha Tevfik**'in çıkardığı (Eşek, Yuha, Kibar ve Malûm) gazeteslerinde bir çok hicviyeler neşretmiştir.

Kalemini dâvası hizmetinde kullanan hicivcilere karşı o zamanki iktidar daima şu üç yolu takip etmiştir :

1 — İktidarı tehzil ve hicveden san'atkâra para ve mevki vererek susturmak,

2 — Bu tecrübe muvaffak olmazsa, tehdit yolu ile,

tevkif, mahkeme, sürgünlerle, işsiz ve aç bırakarak susturmak.

3 — Bunda da muvaffakiyet hâsıl olmazsa, o san'at-kârın iktidar partisinden para aldığını, hafiyelik ettiğini yayarak, halk nazarından düşürmek ve kendi mücadele arkadaşlarından ayırmak.

«Alemdar gazetesinde Pertev imzası ile şöyle bir yazı çıkmıştı :

«Azizim Hüseyin Kâmi Bey,

Dün Alemdar'da o zarif manzumenizi okudum. Tebriklerim... Müsaade ederseniz sizden kafamda üzücü bir şüphe düğümü halinde kalan bir meselenin, artık zamanı geldiği için, hallini rica edeceğim.

Bundan bir zaman evvel, bazı arkadaşlarla konuşurken söz siyasete, o vesile ile de umumî ahvalimize geldi. Meselâ «Hak» gazetesinin o pâyansız muharrirlerinden bahsedilirken, yine bu mesele üzerinde bazı kiralananmış vicdanlardan da lâf açıldı. «Hak» dan ziyade para etrafında el bağladıkları muhakkak olan o nasibsiz, zavallı gençler gibi bir çok zevatin da mahut tahsisatı mestûre etrafında yer aldıkları söylendi. Hattâ size de bu şahsiyetler arasında oldukça mühim, fakat dostlarınıza ıztırap veren bir isnat yapıldı.

Doğrusunu söyliyeyim, bu sözler karşısında dondum. Fakat temin ederim inanmadım, inanamadım. İşte şimdi sırası geldi, dostlarınıza karşı o sözlerin mahiyetini, hakikatini gösteriniz, o fena endişeyi bertaraf ediniz. Bu sâyede tabiatıyla siz zan altında kalmaktan kurtulursunuz, dostlarınızsa o türlü zanların verdiği ıztıraptan kurtulur. Hürmetler.»

Bu mektup üzerine Hüseyin Kâmi Bey Divançe-i Dehri isimli kitabında kendini şöyle müdafaa etmektedir :

«Yedi ay evvel Divançe-i Dehri'yi bastırmak iste-

dim. Fedakâr bir insan olan Kürdi Zade Ahmet Râmiz, bendenize müracaat ederek, bu teşebbüsün ne kadar hatırlı kırıcı olduğunu anlattı. Halbuki ben; Divançeyi bir hususî fikir üzerine bastırmak istiyordum. Fikrim şu idi: Nesir olarak yazılan en parlak makaleler unutulur, fakat nâzım olarak söylenen sözler bilâkis ezberlenir.

Sadareti zamanında, millet fertlerinin tırnakları söküldüğü halde, adaletten dem vuran zatı şerife karşı yazdığım manzumelerim hemen herkes tarafından ezberleniyordu. Halk, gözlerinde büyüttükleri umacılar hakkında böyle şeyler yazılabilir diye şaşıyorlardı.

Ahmet Râmiz efendi düşüncemi anladıktan sonra, öyle ise dedi, ben de vatanıma bu suretle bir hizmette bulunmak için, sizi aradan çıkararak «Divançe-i Dehri»nin neşrinden doğan mesuliyeti üzerime alırım. Çünkü sizin vatana lüzumunuz vardır.

«Nefaset matbaası» henüz kitabı basmıştı ki, Polis Müdürlüğü matbaayı basarak «Neşredilmemiş eserler hakkındaki kanunun açıklığına rağmen» kitapları almıştı. Ben ertesi gün tevkif edilince vak'ayı öğrendim. O zaman anladım ki, «Dağıstanlı Dehri» adının bir takma isim olduğunu, hürriyet devrinin hafiyeleri jurnalleriyle yazmışlar. Divanîharbe gönderildiğim zaman fedakâr Kürdi Zâde Ahmet Râmiz efendi, benden evvel yetişmiş ve Divançe ile benim alâkam bulunmadığını ve kitabın kendisinin olduğunu söyliyerek beni kurtarmış ve kendisini ateşe atmıştı. Bunun üzerine Kürdi Zâde Ahmet Râmiz Kastamonu'ya sürülmüştü.

4 Şubat 328 de «Rehberi İttihadı Osmanî» mektebi menfaatine verilecek bir müsamerede benim de konferans vereceğim ilân edilmişti. Mektep müdürü, müsamerere için, polisten izin alacağı sırada, isminin silinmesini isterler. Müdür Raif bey (Raif Ogan) bunu kesin olarak reddeder. Meşhur vatanperver Lûtfi Fikri Beye

Selânik'te yaptıkları gibi, konferansımı **durdurmak için**, tiyatroya bazı rezilleri gönderirler. Daha söze başlar başlamaz «Halt etmişsin!» diye bir tecavüze uğradım. Bütün tiyatro ahalisi, mütecavize karşı «Sen haltetmişsin, istemiyorsan dışarı çık!» diye bağırdılar. Fazla bir şey yapamıyacaklarını anlıyan mütecavizler, mektebi nasıl mahvedeceklerini yanındaki localara işittirecek surette birbirlerine söylemekten çekinmemişlerdi.»

Bundan sonra Hüseyin Kâmi bey, maili inhidam bahanesiyle ve polis kuvvetile, mektebi nasıl boşalttıklarını ve bu işe âlet olan Maarif Nezaretinin aynı binada başka bir mektebin açılmasına nasıl ses çıkarmadığını uzun uzun anlatmaktadır.

«Benim yüzümden hâsıl olan bu fecî cinayetler karşısında vicdanım pek ziyade muhtarip oldu. Kürdî Zâde'nin hemşerileri, biçarenin kurtulabilmesi için teşebbüste bulunmamda ısrar ediyorlardı. Bazıları Bebek'e gelerek (Muharrîr Bebek'te oturmakta idi), Köprü'de bekliyerek benden medet umuyorlardı. Fakat hafiyeler beni adım adım takip etmekten geri durmuyorlardı. Her yere yaptığım müracaatler boş çıkmıştı. En sonunda Dahiliye Nezaretine müracaat et, dediler. Mektebin halini, Kürdî Zâde'nin felâketini, hafiyelerin rezaletini anlattım. Divanıharbe müracaat et, dediler. Orası da biz hükmederiz; fakat affetmek hükûmete aittir, Polis Müdürlüğüne müracaat ediniz, dedi. Nihayet bu rezaletlerin meydana çıkması için bana üç teklif yaptılar. Bu teklifleri düşünmek için de onbeş gün mühlet verdiler.

Bu üç teklif şunlardı: Birincisi Talât bey aleyhine yazmış olduğum üç hicviyeyi iptal edici bir methiye yazmak, ikincisi: «İttihat Terakki» ye karşı nesir ve nazım olarak hiç bir şey yazmıyacağıma dair Kur'an-ı Kerîm ve namusum üzerine yazılı senet vermek, Üçüncüsü hükûmet tarafından bana verilecek maaşı kabul etmek.

«Bu teklifler karşısında şaşırdım. Muazzam bir hükûmetin bu gibi küçüklüklere düşeceğini hiç düşünemiyordum. Akşam hasta bir halde Bebek'e geldim.»

Hüseyin Kâmi Bey kitabında bu teklifleri kendi parti arkadaşlarına anlatmak için yaptığı teşebbüsleri anlatıyor. Bu arada (öldürülmek tehdidi altında bulunduğumdan ezandan evvel mutlaka evime girip kapanmak mecburiyetinde idim) diyor. Nihayet parti ileri gelenleri ve Hüseyin Kâmi beyin arkadaşları, yemin teklifini reddetmesini fakat 10 Temmuzda (Hürriyet ilânının yıldönümü) ilân edilecek af listesine **Ahmet Râmi** zi de sokmak için diğer teklifleri kabul etmesini söylüyorlar. Bu suretle Hükûmetin Hüseyin Kâmil Beye vereceği maaşı, sürgünde bulunan ve sıkıntı çekmekte olan Ahmet Râmiz'e göndermeğe karar veriyorlar.

Hüseyin Kâmi bey diyor ki: «Fakat ben medhiye meselesini bir türlü hazmedemiyordum. Arkadaşlarım «senin maharetin, diyorlardı, işte burada anlaşılacak, öyle bir methiye yaz ki, herifler kimsenin yanında okuyamasınlar. Bunun üzerine olanı biteni, Kürdî Zâde Ahmet Râmiz'e bildirdik. Aldığımız cevabın sureti şudur:

«Ya hazreti Dehrî!

Mektubunuzu aldım. Selâmetinize memnun oldum. Mütegallibenin yaptığı zulümler bizim gözümüzü yıldırılmaz. Asıl beni meymus eden hal, zavallı mektebi kış kıyamette sokaklara dökmek cinayetini halkın gözleri önünde alenen irtikâp edebilmeleridir. Ben sürgüne gelir gelmez, bunlar derhal yevmiye vermek istediler (1). Ben hafiye parası kabul etmem, diyerek, İstanbul gazetelerine telgrafla protesto ettim. Ben burada kitap ve

(1) Abdülhamit II. zamanından Cumhuriyet devrine kadar, siyasî sürgünlere geçinmeleri için bir miktar yevmiye verilirdi.

gazete satarak geçinmiye çalışıyorum. Millet etinden, tırnağından arttırıp vermiş olduğu paraları vatan çocuklarına, maarifin ilerlemesi için veriyor. Bu para bana değil, asıl fukara çocuklarını parasız okutan, hattâ elbiselerini yapan o biçare mektebe verilmeli. Eğer vatan evlâtlarının yaralarını yine vatan evlâtlarına teslim ederseniz, ilerde bu mesele açıklandığı vakit, büyük milletin size ve bu âcize göstereceği takdirler bizim için en büyük mükâfat olur.»

Bütün arkadaşlar bu harikulâde himaye karşısında baş eğdik. Yemin ettirmek için ısrar etmediler, fakat methiye için acele ediyorlardı. Çağırdılar, ertesi günü gittim.»

Hüseyin Kâmi beye vadettikleri parayı veriyorlar. Hüseyin Kâmi, gerek bu parayı, gerek bundan sonra aldığı paraları makbuz karşılığında mektebe vermiş ve makbuzların suretini de kitabına almıştı.

«Ertesi ay methiye için beni sıkıştırdıkça sıkıştırıyorlardı. Tanımadığım bir takım simalar yolda nazikâne ihtarlarda bulunuyorlardı. Haziran geldi, çağırdılar. Ben artık sinirlenmiştim. Çünkü benim İttihatçı olduğum bunlar tarafından etrafa yayılıyordu. İttihatçı olmak hiç bir zaman utanılacak bir şey değildir. Fakat bu dedikodunun altında hafiyelik gizli idi ki, İttihatçıların bu gibi hallere tenezzülleri utanç vericidir.

Susma payı ile hafiyelik arasında fark göremem. Meseleyi bilmiyen arkadaşlarım bugünlerde benim ahlâkım üzerinde hâsıl olan titizlikten şikâyet ediyorlardı. Küçük bir şey için ağır lâf söylüyordum. Haziranın birinci, üçüncü günleri yapılan davetlere gitmedim. Fakat beşinci günü arkadaşlarım: «Senin bu kadar münasebetsiz olduğunu düşünemiyorduk, sürgüne gönderdiğin biçareyi ve senin yüzünden kahrolan mektebi düşürmüyor musun?» tarzında çıkışmağa başlamaları hissiyatımı

altüst etti. Gittim. Bu sefer bin beşyüz kuruş verdiler. Ve methiyeyi ne zaman getireceğimi sordular. Bir kaç gün içinde her halde bitirip takdim edeceğimi söyledim. Ertesi günü mektebe giderek paraları teslim ettim.»

Arkadaşlara okudum. Beni o kadar alkışladılar ve takdir ettiler ki, burada kaabil değil tasvir edemem. Fakat ben manzumeyi götürmeğe bir türlü cesaret edemiyordum. Çünkü ben zannediordum ki, bunun hiciv maksadı ile yazılmış olduğunu anlıyacaklar. Artık her ne olursa olsun götürmeğe karar verdim ve götürdüm. Meğerse ben ne kadar boş vehme düşmüşüm, anlamak şöyle dursun, beni sokak kapılarına kadar teşyi ettiler. Ve ertesi günü maaşımın iki bin beşyüz kuruşa arttırıldığını müjdelediler.» Mehdiye şudur:

TALÂT BEYEFENDİ HAZRETLERİNE

Tam geçerken gecedен dün gece nısfı evvel
Çaldı birden kapımı hızlıca müthiş bir el
Titredim fez ile birdenbire hırsız sandım
Sonradan hatırıma geldi edibi ekmel
Mesned arayı kemal olduğu günden polise
Kimsenin uykusu hiç olmadı asla muhtel
İhtiyaten yine ben şöyle delikten baktım
Gündüz etmişti şebi sanki semai meşal,
Bir de baktım ki eder ah kapımda lem'an
Mâhı tâban gibi bir taze civan-ı ecmel
Fethi bâb eyledim ol dilbere derhal heman
Dedi ehlen bike yâ mühtece kalbi faddal
Girdi bin işve ile ah hıraman içeri
Müşteri olduğumu anladı derhal o zuhal
Gözleri bakmayınız, sanki nigâh-ı âhu
Lebleri sormayınız, gonçei gül darbı mesel
Gerdeni sâidi billûri gibi parlak idi

Yürüdükçe titrerdi hem o pâluzei kefel
Nim uryan soyunup mindere bir yan geldi
Rafael görse ederdi onu vallahi model
Gömleğinden görünürdü iki parlak yıldız
Bir de ukd kemeri zer gibi bir nafı emel
Sonra bir manzarai bağı behiştiki anın
Nurdan sanki meyanında açılmış cedvel (!)
Fahzı üstündeki ol tâci serini sandım
Mihritâban idi etmiş idi tetvici cebel
Düşünün şimdi benim halimi Allah için
Korkarım aklıma târı olarak belki halel
Tutmasaydım kapıyı ah düşerdim zira
Çarpışırıldı vücudumda izam-ı mafsâl
Dedi birdenbire gel öp beni ol nazlı nigâr
Ola ta vahyi ilâhiye lisanın menhel
Şöyle diz çöktüm onun karşısına titreyerek
Tavrı güftarı gelirdi bana vahyi münzel
Sinei hârını ağuşuma aldıkta tamam
O da eylerdi beni kendine doğru münşel
Konçei faslı baharı gibi olduydu küşad
Desti lerzanıma her ukdei mâlâ yenhâl
Leblerinden emerek buseler aldım bir çok
Dedi var mı sana bilmem ki hitabette bedel
Şiirinin âşık-ı şûridesi oldum eyvah
Ben tutuldum sana ey şiiri teri damı hiyel
Gûş edince bunu ah eyleyerek arzettim
Var mı senden acaba şimdi bu âlemde güzel
Dedi âlemde güzellik ona derler ki ola
Mir Talât gibi müstahzarı ahlâkı ecel
Durdurur âyine önünde beni çırpıplak der
Yapalım gel seni hürriyete haydi heykel
Yaz bu ahvali çabuk nazm eyle medhiye gibi
Ola her mısraı bercestesi bir reşki gazel
Sensin ol şairi mahir ki eğer atsa şafak

Fecriâti edemez nüktei eş'arını hal
Anladın mı dedi artık bana ol mah tamam
Öperek ben de dua etmeğe kaldırdım el

HÜSEYİN CAHİT YALÇIN HAKKINDA

DER VASF-I HÜNSA

Siyaset mülkünü yıktın Ohannes han mısın kâfir
Bütün ahrarı kızdırdın kızıl sultan mısın kâfir

«Kız oğlan nâzı nâzın şehlevend âvazı âvazın»
Acep hünsa gibi hem kız ve hem oğlan mısın kâfir

Seni gördükçe kürsüde olurlar, gaşy sertaser
Nesin sen dilber-i gannac-ı meb'usan mısın kâfir

Nedir Rumlarla daim böyle cenge hâheşin bilmem
Aceb merdud-u aşk-u duhter-i Yunan mısın kâfir

Ne güna mezc olur semler o pek tatlı lisanında
Müzeyyen renkli cild altında bir su'ban mısın kâfir

Fransızlarla daim cenge pek meyyaldir tab'ın
Meğer perverdei sedy-i daye-i Alman mısın kâfir

Neden tarfı cüfunun pek kızarmıştır bu günlerde
Sukut-u fırkayı idrâk ile gıryan mısın kâfir

Düşürdün âlemi yekdiğere buğzu beyanıyla
Belây-i âsman mı, fitne-i devran mısın kâfir

Nezaret arzyledikçe kabul etmezsin ey fattan
Sen öyle eğreti ata binen nâdan mısın kâfir

Nedir o pek zehirli handeler gizli hazırlıklar
Yakında hârib-i mülkü frengistan mısın kâfir

Nasıl üç yılda zengin oldun ey müflis muharrircik
Meğer simsar-ı işgalât-ı Hallaçyan mısın kâfir

Sinersin bazı korkundan, çıkarsın bazı satvetle
Ne hilkatsin gehi tilki, gehi aslan mısın kâfir

Cemazilevvelin parlaktı âmenna ve saddakna
Cemazilâhirinde sanki pek bi ân mısın kâfir

Ne nâzırsın, ne hâkimsin fakat nâzır ve hâkimsin
Ricalül gaybi cemiyet ile ihvan mısın kâfir

İdaren bankalardan, her nezaretten daha işlek
Nesir tuğrakeş-i evrakı her divan mısın kâfir

Nedir bu devr-i daim mi cemal-i ruz-efzûnun
Meğer sen şâribi nuşabei ... van mısın kâfir

Sana kâzib demek caiz değil, sadık dahi asla
Ne niyyetle yenirse muz gibi ondan mısın kâfir

(Tanin) in ser sütununda sabah vakti tam üç yıl
Çıkup baykuş gibi ötmekle pek şâdan mısın kâfir

Tamam üç yıl harabiyi bize gösterdin ıslahat
Sihirbaz ya melek şeklinde bir şeytan mısın kâfir

Bu manzumen senin (DEHRİ) nedendir böyle pek baygın
Meğer sen de onun endamına hayran mısın kâfir
(Divançe-i Dehri - 1330) Hüseyin KÂMÎ

Fatih bir gün, devrinin şairlerinden Melihî'ye:

«— Sen o kadar ihtiyar değilsin. Bu yaşta dişlerine
ne oldu?

Diye sorar. Melihî bu müşkül süale şu beyitle cevap
bularak meseleyi kapatır:

Mahrûlar leblerine diş bilerdim dembedem

Ol kadar taş vurdular ağzımda dendan ...kalmadı.

NEYZEN TEVFİK

**Fırka, parti diye halkın boğazından sıkarak,
Milletin on senedir olmuş idi mengenesi.
Kazdığı çahı belâya yine kendi düştü,
Örsünü, kısılcını ... gimin çingenesi! (1)**

Talât Paşa Edirneliydi. Muhalif mizah gazeteleri Edirnenin bazı yerlerinde çingenelerin bulunmasından ötürü, Talât Paşayı onlardan sayarak haksız yere saldıırırlar, telmihler yaparlardı. Tevfik de böyle bir ima yapıyor.

M. S. Çapanoğlu

Bu da, 1941 de memleketimizde bob-stillerin türediği ve haşarat gibi ürediği zaman söylediği bir kıt'adır:

**Bir taraftan, camı aşkını bir taraftan «ney» le «mey»
Sarhoşum, kör kandilim, yandım o mavi gözlere,
Kör kütük, zil zurnayım sâkiy, fitil ettin beni!
Altmışından sonra cânâ bob-sitil ettin beni!**

KONFERANS

Siyasî konferansların devam ettiği sıralarda Neyzen Tevfik, kalender görüşünün ifadesini şu canlı manzumesiyle belirtmiştir :

**Kanla kin, öfke, ateş fırsatı bekler pusuda;
Kalmamış müntekimin sabrı gibi korkusu da.
Dalkavuk üst kata çıkmış, dayamış merdiveni;
Gemi baştan kıça sarhoş, uyumuş serdümeni;**

(1) Osmanlı İmparatorluğu birinci dünya savaşında mağlûp olduktan sonra devleti ve milleti harbe ve felâkete sürükleyen İttihat ve Terakki iktidardan düştü. Partinin kalbur üstü gelen , kodamanları da Avrupaya kaçtı. Neyzen, bu kıt'ayı o zaman yazmıştı. Kıt'a, sadrıâzam Talât Paşa hakkındadır.

Denizin hışmı köpürmüş, çok uzaklarda kıyı,
Oynatır şark ile garbı ta kutuplardan ayı.
Ayı, en son sözünü çengele astı asalı,
Okutur Londra sermestlerine kurt masalı.

Haber: 20-6-946

Neyzen Tevfik

NEYZEN TEVFİK İÇİN

Neyzen Tevfik, Mutlakiyet idaresinin zulmüne ve istibdadına isyan ederek Mısıra kaçmış ve orada Şair Eşrefle arkadaşlık etmişti. Eşref bu satırları Mısırda yazmıştır.

Kimsele (Tevfik) e alnı yere gelmiş diyemez,
Doğduğundan beri g ... nü dönmedi şeytana bile.
Çok cevamide, mesacitte dolaştı amma,
Koymadı alnını secdei rahmana bile.
Hacı yatmaz gibidir sanki köpek oğlu köpek,
Ayak üstünde durur düşse de mizana bile.

EŞREF

İKİ BEYİT

Metelik girdiği anda cebe ten oldu çelik
Doğru meyhaneye gittik kafayı tutsüledik

Bir buluttum yıldırım oldum da düştüm pâyine
Meclisi yâranda çaktım, Toptaşında gürledim.

NEYZEN TEVFİK BİR HÂTIRASINI ANLATIYOR :

«İngiliz Sefarethanenin yanındaki caddede bir meyhanede Ahmet Rasim merhumla çakıyorduk. Bizi gören eş dost da geldi. Masamız büyüdü, şenlendi. O gün o da, ben de neş'eliydik. Nükte, şiir, hiciv, birbirini takip ediyordu. Birden zilsiz bir tef sesi kulağıma geldi. Kalktım, meyhanenin kapısından çıktım. Sesin geldiği tarafa baktım, bir kalabalık toplanmış, ortasında bir çingene

iri bir ayıyı oynatıyor. Arkadaşlar da geldiler, yavaş yavaş kalabalığa doğru yürüdük, biz de dansı seyretmeğe başladık... Ayı oynuyor, fakat bu raks zorakî bir raks... Çingene ancak koltuğuna sıkıştırdığı değneği tehditkâr bir şekilde sallamak suretiyle ayıyı tahrik edebiliyordu. İri hayvan, boynunu sağa sola çarpıtarak bu işkencenin bir an evvel bitmesini temenni ediyor gibi idi.

Birden ayı ile göz göze geldik. Dikkat ettim. Hayvan hem oynuyor, hem de gözlerinden yaşlar akıtarak ağlıyor. Sebebi de çingenenin usulsüz vurduğu tefin temposuzluğu...

Zavallı artist! Sanatını gösteremiyor ki... Tekrar ayı ile birbirimize bakıştık. Unutamıyacağım o nazarlar bana yüreğindeki ızdırabı anlattı. Dayanamadım. Kalabalığı yarararak sokuldum.

— Dur ulan! Dedim. Öyle tef çalınmaz. Ver bana pusatlığı...

Hemen yularla zincirin bağlı olduğu pusatlığı belime sardım, sopayı koltuğumun altına yerleştirdim, tefi de çektim aldım. Hemen, en oynak Rumeli havalarından biri olan :

Kız pınar başında desti doldurur

Testinin kulbcağızına da şâhini kondurur.

Türküüne bir giriştim. Tef de elimde dile geliyor alimallah... Ayı, bir lâhza durdu. Gözlerinin yaşı kuruyuverdi. Ondan sonra efendim... Bir raksetti... Bir raks etti... O gerdan kırışlar, o nağme ile kırıtışlar, o kıvranışlar, o dönüşler... O göbek atışlar... Meğer ayı ne artist imiş! Hem de kıymeti takdir edilemeyen büyük bir dansöz imiş de kimsenin haberi yokmuş! Ben çaldım o oynadı. Ben çaldım o oynadı.

Ben memnun. Ayı memnun. Halk memnun...

Nihayet dansı bitirdik. Tefi çingeneye uzattım. Herif, tefi, pusatlığı, sopayı alırken elimi tuttu:

— Ustacığım! Dedi, ver elini öpeyim.»

TAHİR OLGUN

BOB-STİL ŞAİR'e

A çocuk kalmışsın ilimde sıska
Ne ilâç kâr eder sana ne muska

KIT'ALAR

- Musa Kâzımın şeyhülislâm olması üzerine -

Avdetî'ler ile hükûmetimiz
Benzedi devlet-i (Yahuda)' ya
Emir-i fetvayı da çıtıtlık edip
Verdiler en nihayet (Musa) ya

İnhisara nasıl duyurmalıdır ki
Petroller yanmıyor alan yanıyor
Bakın gazı yakan yoksul ahâlî
Kokusundan batum gazı sanıyor.

Tokatlı Lûtfi, dokunaklı lâfları ve sağ sol dinlemez hareketleriyle adını Deli Lûtfi'ye çıkarmış bir şairdir. Hattâ sonunda bu sağ sol gözetmemezlik idamına sebep olmuştur. Kendisinin içinden gelen coşkunu anlatmak için öldürüldüğünden bir müddet evvel şu kıt'ayı yazdığını, Lâtifi, tezkeresine kaydeder:

Aşkın kapısın ele alayım mı ne dersin
Âlemlere âvaze salayım mı ne dersin
Rüsvay-ı cihan olmak için şişe-i ârî
Her nolsa gerek tâşa çalayım mı ne dersin.

Cemal Nâbedit

KAZAN KALKARKEN

Yeniçeri ustası söyler, «İstemezük» sözüne bütün yeniçeriler büyük velvellerle iştirak eyler. Bazı canlı kelimeler ve kafiyeler tek tük akisler uyandırır.

**Cihan değişmiş imiş!. biz değişmesin demezük;
O sivri akla baş eğmez, furenge benzemezük.
Bu kelle pirimizin; kestirir, yok eylemezük;
Teceddüt öz canımız olsa dirhem istemezük!**

**Cerihamız var imiş!. olmasın mı hep ceriyiz;
Hudutta olmaz ise.. nerde olsa harp eriyiz;
Keser, yarar, yakarız; belki tıpta çok geriyiz;
Budur hekimliğimiz başka merhem istemezük!**

**Nedir o soytarı kuyruklu pis kızılbaşlık?
Boyunduruk yaka bumbar bacak, çekirge, çarık..
O zübbe cubbe, pabuç giymiş el.. ne maskaralık!
Biz öyle hoppa, gâvur çullu âdem istemezük!**

**Zahirimiz Hacı Bektaş yürüttü bir divar,
Onun nişanını saklar bu sineler, kollar;
Yürürse kal'a bedenler bütün cihanı yıkar;
Ne isterük, demeyin! fazla bilmem istemezük!**

**Dualıdır bu ocak, ey ocaklılar! yürüyün!
Köpürdü kalktı kazanlar, körükleyin! kürüyün!
Şu lâşe ömrü ipilmek sürülmeden sürüyün!
Vurun, kırın, tepinin, bağırışın gem istemezük!**

**Nedir bu dehre çöken kahpelik, bu dert, bu eza;
Kıyamımız bizim azdır bu hale karşı ceza;
Bizimle bir isen ey Zülcelâl! odur ki seza:
Kopar kıyameti biz böyle âlem istemezük!**

KÂZIM KARABEKİR PAŞA

BİR RÜYA

Karabekir'in İzmir İstiklâl mahkemesine sevk edildiği zaman yazdığı ve 2-2-950 günlü Millet mecmuasında neşredilen bu şiiri hakikatler üzerindeki (Büyük Şal) a neşter vuruyor.

1926 Haziranın 27. ci gecesi

Yerim İzmir polis dairesi

Her odada bir mevkuf her kapıda çift polis

Etrafta süngülüler dizilmiş.

Odam pek loş

Ve bomboş.

Bir hasta yatağı ve bir demir sedye

Bilmem hangi hastahaneden hediye.

Bu ikrama pek şaşmıştım.

Çünkü Ankara polisinde yerde yatmıştım.

Pencereden görünen yalnız yüksek bir duvar.

Duvar bir metre uzak, arada bir süngülü var!

Benim gibi bir çok paşalar ve beyler,

Ki bu millete çok hizmet etmişler;

Hep aynı cürümden mevkuf imiş yanyana

Veya üstüste bulunan odalara...

Suikastla maznun imişiz birden

Fakat bilmiyorum kimdir ölen ve öldürülen.

Yorgundum. Hemen elbisemle erkenden yattım

Ve gözlerimi kapattım:

İhtiyarca bir adam, elinde bir baston

Yanıma yaklaştı, yüzüme baktı bön bön.

«Sultan Hamit!» dedi ve güldü.

Bir de hürmetle büküldü.

Sonra doğruldu ve bağırdı :

Ey! Kâzım Karabekir Paşa

Kısa bir سوالım var
Fakat vaktim pek dar
Senin cevabın da pek kısa olsun.

Beni ve nihayet saltanatı devirenler önünde sen de vardın
Hele sonuncusunda hem meb'us hem de kumandandın.

İstiklâl harbini sen kurdun,
Ve başı da sen buldun!

Beğeniyor musun şu halini?
Mahv edecekler istikbalini.
Soruyorum şimdi :
Cumhuriyeti beğendin mi?

— Sözle cevap vermek istemedim buna,
Tükürmek kâfi dedim, suratına

O surat ki otuz üç yıl milleti
Zulmiyle istibdadiyle inletti.
Her millet dev adımlariyle yürürken
Biz her hükme boyun eğen
Bir sürü gibi kaldık,
Zulüm ve cehaletle bunaldık.

Yunanlılar İzmirle iradelerle çıktı
Aynı meskenet bizi de buraya tıktı :
Hizmetçi ve polis odalarına
Gerçi yakışmıyor Cumhuriyet paşalarına
Fakat sebep hep sensin.

Diye düşünürken :

Bir ayak sesi işittim, sert bir yürüyüş.
Bir de baktım ki «Koca Mithat Paşa» imiş.
Aslan gibi bir tip,
Elinde yağlı bir ip.

Sağ elini Hamidin omuzuna vurdu,
Ve buraya ne yüzle geldin? diye sordu.

Hamit bu sestten titrediydi, düştü
Mithat, sesiyle sille vurmuştu.

**Ayağıyla bastı, sıkıştırdı Hamid'in boynunu
Ve sordu: Hatırlıyor musun bu ip oyununu?**

**Hamit bağılıyor: Boğma beni!
Öpeyim ayaklarını.**

**Ben ettim sen etme,
Ben seni yalnız bir def'a
Boğdurmuştum, sen ise her gün
Beni boğuyorsun.**

**Boğma beni.... Ah.
Boğuluyorum Allah.**

**Koca Mithat, nur içinde yüzü, gülümsedi ve sıktı elimi;
Dedi bu iple boğdurmuştu bu ifrit beni.
Ve daha bir çok masumları iftiralarla mahveden,
Bu kızıl sultan şefaathane diliyor benden.**

**Bu, onun her günkü cezası
Ben affetsem de bu cezayı
Verecektir başkası :**

Bunlar, mazlum şakası!

**Ne meşrutiyette terakki ettik, ne de Cumhuriyette.
Hâlâ bu ifritten kalan ruh her yerde,
İnsan boğuyor. Sebep bu kanlı sultandır.
Cihan hür fikirle yürürken kan için bu şeytandır.
Bitirdi seciyeyi millette, bir aşiret gibi kaldık,
Boğmaktan, öldürmekten kendisi gibi zevk aldık!**

**Her devirde istibdat ve kan kokusu
Türkler öldürmiyecek mi bu menhusu?**

Hangi millet bu kadar geç kaldı?

Ve bu kadar ağır uykuya daldı?

(Yerde bir deprenme oldu, Hamit kısık kısık bağılıyor.)

Boğuluyorum insaf,

Beni af et af,

Yüksek ruhlu Mithat!

**— Seni affetmek mi? şahsım için olur belki bu;
Fakat ifrit ruhundan çıkan o pis koku,**

Öyle bir sinmiş ki saraylarına halâ
Kokuyor Cumhuriyette bile bu belâ :

Haksız yere gitti bir çok baş ve yine gidecek,
Söyle! bu başların bedelini kim ödeyecek?

(Abdülhamit inilti kabilinden söylüyordu):

Ölüyorum bana acı!

Öleceklere olurum duacı.

Mithat cevap vermedi içildi bana

Dedi: Gel gidelim mahşeri göstereyim sana.

Ben de senin gibi hürriyet için çırpınmıştım.

Ve hemen aynı yere hapis olunmuştum.

Dert ortağıyız; fakat sen bana benzemiyeceksin,

Sen zulme karşı daha kuvvetle kükreyeceksin.

Girdik kolkola,

Ve koyulduk yola.

Koştuk mu, uçtuk mu, anlamadım;

Çünkü atmadan birkaç adım

Müthiş şeyler görmeğe başladım.

Uçsuz bir meydan

Ve küme küme insan

Bir kısmı zelil, yere yatmış;

Bir kısmı bunlara ayakla basmış,

İnliyenler,

Çiğnenenler,

Zincirliiler,

Kelepçeliler. *

Her milletin böyle kümeleri yeryer toplanmış

Masumlar ayakta, zâlimler yere yatmış

Rezil

Zelil

Kıvranıyorlar

Ayak öpüp yalvarıyorlar.

Her taraftan

Müthiş figan.

Sordum yerde sürünenlerin adını :
Öğrendim hakanlarla cellâtlarını
Her milletin her devirdeki azgınları
Taç ve tahtında mağrur, baş koparanları
Riyakâr günahkâr muhitleriyle birlikte
Ve bir yerde :

Yalanları, iftiraları
Her türlü yüz karaları
Bir yaftaya yazılmış
Ve göğüslerine asılmış.

Bir geçit resmi yaptık biz önlerinden
Bazı tanıdıklarım utandı benden.

Mithat Paşa sordu: Nasıl?
Fakat isterim ki asıl

Bunları zalimler görmeli.

Dedim: Zalimi yaşatan mazlûmdur.

Mazlûm susarsa zalim de masum olur...

Burası mahşermiş
Ve bu manzara her gün tekerrür edermiş
Sonra herkes yerine gidermiş.

Yani :

Toplanırmış zalimlerle mazlûmlar burada

Kıyas yapılmış hergün bir arada.

Haklılar hakkını istermiş.

Mazlûmlar zalimleri ezermiş.

Boğulurmuş, ıztırapla boğanlar,

Bu imiş işittiğim figanlar.

Mithat paşa dedi: artık dönelim

Dedim: Peki! Fakat ya yarınki boğumu ne edelim?

Haydi zalimleri de getirelim buraya, birkaçını ben taşıyım

Dedi mümkün değil ben ancak bana benzerlerle anlaşırım

Bunu yaparsa yapar ancak katil takımı

Hamit yaparsa bağışlarım hakkımı.

Bir lâhzede geldik bizim odaya

İHSAN HAMAMÎ

KAYMAKAM DÜŞTÜ

Mayıs 933 de Mülkiye mektebi talebe cemiyetinin bir gezintisinde idik... Akşam üstü Heybeliadadayız, bazı arkadaşlar, konuşa gülüşe, çam limanına doğrulmuşuz. Bir kaza kaymakamı olan A. nin bindiği eşek nedense hoplayıp, hoplayıp, zıplayınca da kaymakamı kazasına uğrattıyor :

**Deyenler oldu çam düştü, görenler der adam düştü;
Güler ahvale insanlar, eşekten kaymakam düştü.**

BANYO

Bir kaç arkadaş anahtarını alarak N. nin bekâr evine gitmiştik. Kendi, arkadan geliyordu. O sırada su içmek istedim. Tuhaf değil mi?

Evde lüzumsuz, fakat kıymetli sayılacak eşya varken ortada ne bir surahi vardı, ne de benzeri bir şey. Bu hal de N. nin garabetlerinden olacak. Evin her yanına baktım. Yukarıya çıkıp aradım. Yalnız hamamcık gibi bir yerde içi kirli, su dolu büyük bir banyo gördüm. Hatırıma şu kıt'a geldi, yazdım :

Aradım her yanı, bir yerde sudan yoktu eser

Atayım bari varıp kendimi ben bir kuyuya

Evin üstündeki hamamcığa, benzer yerde

Banyo gördümse de bir manda girer burda suya

(Lâf olsun diye - 949)

Hamamî zade İHSAN

Hâlâ yerde yatan Hamidin yanına

Dedim: Ey kanlı sultan koş git!

Boğulınasın haksız yere bir çok yiğit,

Zalimlere anlat yaptığın iftirayı

Ve her gün çektiğin ızdırabı.

Kayıp oldu hayaller birden

Ben de uyandım, sıçradım yerimden.

Kâzım KARABEKİR

BİR SÖYLENİŞ

Ne yoldan gidersek yâri buluruz
Vuslat ülkesinin yolu olur mu?
Biz yokuz bir yerde; varı buluruz
Hiç anka kuşunun folu olur mu?

Dostu göremedik dostun kolunda
Her yana çatarız aşkın yolunda
Kâhi sağındayız kâhi solunda
Erenlerin sağı, solu olur mu?

Zehirleme bizi kalaylı kap ol
Balta bulamazsan tavaya sap ol
Her ne olacaksan bir köşe kap ol
Köşe kapmacanın golü olur mu?

Zulmette yaşıyan nura bakamaz
Gök güremeyince şimşek çakamaz
Düşman ateş olsa bizi yakamaz
Mantar tabancası dolu olur mu?

Ateş sönmeyince karışmaz küle
Bir gözle bakılmaz dikenle güle
Arkadaş olamaz karga bülbüle
Nur olan vücudun kolu olur mu?

Mukaddes sevgiden ferağımız yok
Yar evinden başka konağımız yok
Deryayız ey İhsan durağımız yok
Coşkun denizlerde volu olur mu?

Hamami zade İHSAN

Halil Nihat Boztepe

AKBABA İÇİN TARİH

Ah idüp derdi maişetle Ziya ve Seyfi
Koşuyorlardı bu kış günleri kismet peşine

Geldi bir karga şu tarih ile gak gak diyerek
Dediler «Aydede» nin «Akbaba» konmuş leşine.

Allah rahmet etsin, Halil Nihad Boztepe, Trabzon'da, Askerî Rüştiyede Arapça okurken hocasının bir öfkesini anlatırdı: «Kale Resulullah» sözünü, Peygambere hürmeten «Rasulullah buyurdu ki...» diye tercüme eden hocafendi, kitapta sıra şaire gelince, çocukların: «Kaleşşair...» i de «şair buyurdu ki...» diye tercüme edişlerine sinirlenmeğe başlamış. Bir, iki, sesini çıkarmamış. Ama, bir başkası daha kalkıp: «şair buyurdu ki...» dediğini duyunca kendini tutamamış. Kürsüden öfkeyle bağırmış :

— Ulan, dedi de, dedi, de! demiş. Senin şair dediğin peygamber değil! O da senin gibi sersemın biri!..

Orhan Seyfi ORHON

(AĞAÇ KASİDESİ) NDEN

Zayıflamak modadır şimdi, kız ne yer ne içer!
Bir iğnenin deliğinden murad ederse geçer!

Bakınca anlamaz insan güzel mi, çirkin mi?
Bu gölge canlı mı cansız mı, in mi, ya cin mi?

Uçardı tüy gibi bir an içinde şüphe mi var?
Ayaklarında eğer olmasaydı karyokalar!

Vücuda nisbeti yoktur, o bir hayalettir!
Fakat neler biliyor, bak, ne der Cemal Nadir:

Kavalyeler hep onun.. Çünkü dansı bir san'at!
Eliyle yaptığı koktel... Sunarsa iç, bir tat!
Olur mu baş kuvagörsüz? Ya, olmuyor gerçek!
Nasıl gezer pedikürsüz ayakla? A, ne demek?
Onun kadar yüzecek varsa bir balıklarmış!
Tütün fena ise bir tek nefeste anlarmış!
Kızın mahareti olmuş mesel oyunlarda.
Durur mu, her gece oynar, büyüğünü oynar da!
Bezikte bâzı yaparmış ki öyle kombinezon,
Üç elde hasmını olmuş görürsünüz Rübikon!
Rölansı müthiş imiş, yok pökerde bir dengi!
Çekince resti atarmış rakibinin rengi!
Biriçte bir eşi yok. Öyle deklârasyonlar
Yapar ki şaşmak için.. Türlü sürprizleri var!
Merakı hep de Şilem dir, Gran değilse Pöti!
Kulüpte herkesi kıskandırır bu marifeti!
Kızın bayıldığı cıvıvli bir oyun da Frap!
Olur Asist diyenin karşısında hali harap!
Oyun mu istediniz, çok. Fakat şu var ki para,
Kazandıran üç oyundur: Kolon, Koşu, Bakara!
Zamane görmedi, görmez de böyle sanatkâr!
Dilerse kız sırik atlar, dilerse gülle atar!
Bütün bu şeyleri bilsin de varmasın kocaya,
Ve kurmasın yuva hâlâ.. Yazık, bu oldu mu ya?
İlâhi, bunca hünerlerle kalsın evde bu kız!
Bu hale yanmalı âlem, yürekler etmeli cız!
Desin zavallıya tekmi mahalle halkı kalık!
Üzüntüden ölecek kızcağız, bakın, ne yazık:
Başında saçtan eser yok...

Ya var mı kaştan eser?

Bıyık denen şeye oğlan da düşman oldu.. Keser!

Halil Nihad BOZTEPE

RIZA TEVFİK İÇİN

**Kızmasın kimse RIZA TEVFİK'e
SEVR'i imzalamaya gitti diye
Çünkü idam olunan mahkûmun
Çektirirler ipini çingeneye..**

YAHYA KEMAL

DERGÂH MECMUASI İÇİN

**Bak şu dergâhın perişan haline :
En garip dervişlere olmuş penah!
Şeyh zıpır, zakir delişmen, siz dahi :
«Derg» ini hazfeyleyin kalsın bir
«ah!»**

Aydede 8/6/1922

Üstad YAHYA KEMAL

**Sagarî mahlasını almış olan Kazaz Ali zamanında
hicviyelerle meşhur olmuş bir şairdi. Bir gün Bayezit
adında biri şu beyti söylemiştir:**

**Bayezit iken adın, hümetini sakladım
Çekeyim aralığından elifi, kal (be yezit).**

**Sagarî yüz yaşına kadar yaşamış, ölümünden evvel
mezarını hazırlatıp, mezarın başına bir servi, bir badem,
bir şeftali ağacı diktirerek, mezar taşına da şu kıt'ayı
kazdırmıştır:**

**Anın için mezarım üstünde
Ben bu eşcarı böyle vaz'eyledim
Tâ gören sormadan bile halim
Bu cihan içre neyledim, nittim
Bir boyu serv ü çeşmi bademin
Şeftalisine doymadan gittim.**

BESİM ATALAY - İBRAHİM ALÂEDDİN GÖVSA
ARASINDA

HİCİV DÜELLOSU

3 Ekim 1932 tarihli Son Posta gazetesinde Besim Atalay'ın rahmetli İbrahim Alâeddin'in ağzından yazdığı kaside, bazı cinaslı tarizleri ihtiva ettiğinden İbrahim Alâeddin de kendisine cevap vermiş ve bu iki edib arasında bir ay devam eden bir manzum hiciv düellosu olmuştur. Bunları karşılıklı olarak aynen naklediyoruz :

MERSİYEİ ALÂÎ

BERAYİ LİSANI OSMANÎ

— İbrahim Alâeddin Bey ağzından — «Şaka»

Ey lisanı üdebayı eşher
Vey beyanı şuarayı eş'ar
Ey nigârı suhanarayı edep
Vey perii çemenistanı hüner
Habbezâ gonceli gülzarı kemal
Habbezâ membaı feyzi ezher
Habbezâ natıkai sihri helâl
Levhaşallahü tealel'ekber
Elveda bülbülü bağı bülega
Elveda tutii şirü şekker
Elveda aksi heyahayi cenan
Elveda gulgul huldü enver

Ey benim şaaalı, şanlı dilim
Vey, bana sevgili mirası peder

Nice yüz bin üdebayı kudema
Bu dili söyliyerek etti güzer
Nazmü nesrû gazelü methiyye
Hep seninle yazılırdı yer yer
Sen düzelttin dilini etrakin
Sen ki vermiştin ana revnakü fer
Bilmedi kadrini asla bilemez
Bir alay darbederi ilmü ve hüner
Sen o hallâkı meanisin kim
Sana eclâf edemez hiç zarar
Bu senin ulviyeti şanıdır
Seni Türk anlamıyorsa ne keder
Ruh idrak olunur mu, nitekim
Kühnü bariyi hiç anlar mı beşer?
Sana yıllarca emekler verdim
Bilmeden aslını ettim ezber
Bu kadar cehdû cidale rağmen
Yine ben anlamadım sertaser.
Sana merbut bütün irfanım
Sana matuf bütün gûsisler.
Seni yıllarca okuttum okudum
Şimdi olsun mu mesaim ebter
Milketi nesre hükümrân idim
Vadîi şiirde açmıştım per
Sevemem hiç avam lehçesini
Olamaz şivei (Türkî) de eser
Hepsi üçyüz kelime Türkçe denen
Kim bulur fikrini takrîre zafer
Kim eder şiirde tasviri hayal
Kim açar ufku beyana şehper
Hiç alır mı sokak ağzı âyâ
Gülşeni nazmü nesirde bir yer?
Anladım ki edeceksin hayfa
Benden evvel öte dünyaya sefer

Belki ben de gelirim arkandan
Bana sensiz çehi zindan her yer
Söyle ukbada bulup ta babamı
Ne ki geçmişse başından yekser
Harf beharf nokta benokta kıldım
Seni kurtarmağa cehdi evfer
Ne yazık dinlemedi zalimler
Seni berbadü harap eylediler
Gûy'ya oldu musallar dilime
Bürce bağdadı yıkan ceysi Teter
Bunca âsarı güzini üdeba
Bir inat uğruna olsun mu heder?

İki ishak gelüptür dehre
Biri nezzamı mesanii dürer
Biri cellâdı izafatı beyan
Kastı kılmak dilimi zirüzeber
O kızıl çehreli türkmanı yaban
Lehçemi cehline kurban eyler
Bir belâdır ki lisana (Atalay)
Sanki tahripte badı sarsar
Savleti kahır Hulâgûya şebih
Nesli bi şüphe ki Cengize değer,
Bir yörük oğlu, boğon bir softa
Atası bir göçebe kıllı kaçer.
Belki deccalı kıyamettir bu;
Belki pişdarı cünudi asfer
Bir taraftan dahi Mösyö Masaroş
Dilime başkaca bir tarz ister
Almalı hayli Lâtince kelimat
Bozmadan şeklini hemçü efser
Dokunulmazmış anın tek teline
Bu da püsküllü belâyı diğer

İki ceryan da muzırdır dilime
Hepsi birdir; se lâmem şoz monşer
Kara sırtlan gibi azgın, azılı
Yarıgarın o (Nazif) etti güzer
Şimdi (Ekrem) le benim meftunun
Kalınadı âh o ateş, o şerer
Ne onun nuru süyünmüş kafası
Seni bu badireden hıfzeyler
Ne de bu harcı zayıf kullarımın
Pek yaman saldırır âdayı eşer
Sen ölürken de dokundu lûtfun
Nankörüm tutmaz isem matem eğer
İl lûgât yaptı ben imza attım
Çektim üçyüz papeli sanki poker.

Ey benim kimsesiz, öksüz lehçem
Sanekallahü anilmüsted ber
Sen idin bülbulü Sa'dabadın
Sen idin neş'edili sertaser
Nerde ol devri mutarra nerde?
Esiyor şimdi yerinde yeller.
Ah o demler ki hayali i'şi
Bin cihanı tarbebzaya değer.
Ol zamanlar yaşanırmış bunda
Şevkü şadii bihişti enver,
Söylenir namı anın dillerde
Devr kıldıkça semavatı kamer
Dinle tasvir edeyim gör ne imiş
Neş'esi cana değen âlemler
Allah Allah o nasıl âlemde
Göremez gayri anı çeşmü beşer
«Oynaşır havzda simin tenler»

«Huru gılman sunar kevserler»
 «Açarak cümlesi de şehperi nur,
 «Uçuşur anda periler yeryer».
 «Kimi billûr gibi sertapa»
 «Kimi fevvarei nura benzer»
 «Kimi palûze gibi naimüter»
 «Alacak olsa birinden buse»
 «Ömri Cavit bulur fâniler»
 Kiminin mayei aslı nurdan
 Kiminin dayesidir ebriseher
 Kimi bir hârei ebri nisyan
 Kimi bir hâlei nevvarı kamer
 Duyulan handei lebrizi tarap
 Sürülen zevki leyali muzmer
 Görünen manzarai cennettir
 Yaşanan ömrü hayatı ezher.
 Çınlatır kubbei minafamı
 Lâhnı canbahşı sürürü evfer.
 Akseder künkürei eflâke
 Nağınei cuşu huruşı dilber
 Çağlayanlar dökülür her yerden
 Ötüşür şamüseher bülbüller,
 Fer verir tarha çirağanı safa
 Sanki yer yer dolaşır bin ahter
 Süzülür sakfı zerendeduden
 Renk renk şaşaayı dürrü güher.
 Her kucak sineye bir büt basmış
 Her dudak yepyeni bir buse emer.
 Kılıyor herkesi sermesti safa
 Neşvei camü hurnarı kevser
 Belki cennet dediğin işte budur?
 Belki bu kıt'ai dünyai diğer?
 Bir zamanlar şuarayı kudema
 Sürdüler böyle hayatı ekser

**Çöktü birdenbire zulmet edebe
Şimdi biz çekmedeyiz derdü keder.**

FAHRİYE

«Bir gazel tarzı ede görkim olsun»
«Cevdeti sanihanızdan bir eser»
«Hâkipayinde kabul olmak için»
«Kudreti harikanı sen göster.»
«Kıldın ihya selefin mesleğini»
«Oldun asrında Nedimden eş'ar!»
«Ki unutmuştu bu tarzı çoktan»
«Ukalâ dümbeleşti şairler»
Şiri de şairi de asrımızın
Dai efrence tutulmuştu meğer
Menem ol şairi şirin güftar
Kalemimden dökülür dürrü güher.
Menem agâhı ulûmu şetta.
İbnisine bana şakirtlik eder
Çıksa eslâfı da, ahlâfı da hep
Edemezler bana izharı hüner
Şarkın irfanına garbin fennin
Kim bulan bencileyin mezce zafer?
Ben de eyvah ki oldum eslâf
Gibi amaçgehl kahrükader.
Bilmedi kadrımı hâlâ bilemez
Hayf kim dehrde ebnayı beşer
«Kim ki nadanü mürâise eğer»
«Yükselir, nahveti ta arşa erer»
Böyledir Şarkta teamül ekser
Kırılır nura uçan her şehper

GAZEL

Handei canbahş o mehrunun lepbiharındadır.
Neşvei dil camının lâ'li güherbarındadır.
Gör ne âfettir ki bir ma'budu müstesna gibi
Misli varsa âşıkın yalnız dili zarındadır
Hüsnü miktarınca artarmış güzeller zulmü de
En güzel ahu cibalin şahikı tarındadır.
Zevki yoktur vuslatın bimi firakı yar ile
Zevki aşkın mihnetile eşki serşarındadır.
Hayf kim geldi (Besima) hat izar aline
Liyk hâlâ gönlümüz keysıvyü zertarındadır.

Besim ATALAY

ŞAKAYA KARŞILIK!

- Besim Atalay Beye -

Osmanlı diline benim ağzımdan
Mersiye yazmışsın Atalay hocam,
Ezgiler dürmüşsün gûya ağzımdan
Bu dostluk ödenmez pek kolay hocam.

Ben eskiyim, özün yenisin aman,
Köpürüp bağır ki vardır inanan.
Doğuştan sagucu, ıskatçı olan
Koparır ölüden bile pay hocam.

O dil ne esenin, ne kösenindi,
O dil tekkenindi, medresenindi,
Yâni benim değil, elbet senindi.
Sorsalar böyle der kurultay hocam.

İbrahim ALÂEDDİN

ALDI ÂŞIK ATALAY!

- İbrahim Alâeddin Beye
Şakadan cevap -

Değnekten bir ata binerek yine
Şahlanmış, gidiyor haşarı çocuk.
Saldırır dört yana, bakmaz dizgine;
Yine put kırıyor uçarı çocuk.

Osmanlı dilini ögen sen idin:
«Türkçe üç yüz lûgat!» diyen sen idin;
Bin türlü naneler yiyen sen idin
Sanma ki unuttuk bunları çocuk!

Zannetme çaldığın rebap senindir.
Yalınız perdeü hicab senindir.

CELÂL PAŞA

Cahil ikbal ve saadetle yaşar dünyada
Ömrü mihnetle geçer kesb-i kemal eyleyenin
Ah eğer böyle ise kaide ukbada dahi
Yanarım hikmeti icadına icad edenin.

DELI HIKMET

Beni âdem, esasen müttehittir, cism-i vâhiddir,
Budur saf-ı ibadetten muradı varsa Allahın,
Müsavidir nazargâhı hüdada cümle mahlûkat,
Hukukan bir çobandan farkı yoktur bir şehinşahın.

Yüzlerce yanlışlı kitap senindir.
Beş yüzü bulmuştur tutarı çocuk!

Ben haksız kimseye çatamam oğlum
Ölsem de imzamı satamam oğlum
Paraya taklalar atamam oğlum
Uslu dur! Yersin ha şamarı çocuk

Besim ATALAY

ŞAKAYA KARŞILIK

— 2 —

- Besim Atalay Beye -

Lisanın kâfiri deyişin bana
Softaca şakadır Atalay hocam,
Türkçeyi korumak düştüyse sana
Vay bu bahtı kara dile vay hocam.

«Tartüf» lük yaparak etrafı yakma (1)
Sözüne kanamam kusura bakma,
Senin adın bile sonradan takma,
Gümüştür denemez o kalay hocam.

Çömezken «Emsile» çektiğin zaman
«Çocuk şiirleri» bellemiş olsan
Türkçede kalmazdın böyle pek yavan
Vermezdin bu kadar bana pay hocam.

Dilimiz tatlıdır, hem de engindir,
Değerli ellerde güzel, zengindir.
İşin çirkinliği ancak senindir.
Bulutlar çekilsin doğar ay hocam.

İbrahim ALÂEDDİN

(1) Tartuffe, Moliere'in malûm bir kahramanı.

CEVABA CEVAP

VARDI VARAN ÜÇ!

- Alâeddin Beye cevap -

Boş kalmış; «oyuncak oyuncak» diye
Çırpınır o imza tüccarı çocuk
Dağıldı derneğin «dalı» de Niğdeye
Geçti artık Borun pazarı çocuk

Korkulmaz açıkça karşı alandan (1)
Korkulur doğrusu sinsi olandan
İğrenir mert olan adam yalandan
Zıplama aşağı yukarı çocuk

Bilirim çocukça şiirlerini
Bilirim her şeyi; bilirim seni
[Yanlışlar kaynağı] gel üzme beni!
Okursun yakında bunları çocuk

Ne lûgatin lûgat, ne şiirin şiir!
Hepsi de yanlıştır; hepsi de bir
Bunların topu da iyi bil; gelir
Bilgiden, duygudan dışarı çocuk

Öz tükürce sözlerle alay ederdin;
«Köy dilinde tezek kokuyor» derdin
Eski lisan idi bütün gün derdin
Şimdi de öğütme zavarı çocuk (2)

Hocam Besim demiş: ben de Atalay
Dedim Türklüğümü duyunca; hay hay
Duymaz bu duyguyu yavrum şinanay
Yüzün yok isteme astarı çocuk

Besim ATALAY

(1) Karşı almak, cephe almak

(2) Boş lâf etmek, çene çalmak.

Küfredip gene çam devirdin hocam
Ağzında zem değil, sena bozulur
Şakayı kakaya çevirdin hocam
Sen bezme gelince safa bozulur
Şiveni dinlerken eda bozulur
Yanından geçerken hava bozulur

(Besim) in türkçesi nedir deseler
Sence (sırırgan) dır, bence (gülümser)
Mazurum lehçeni sevmezsem eğer
Yeni dil kalırsa sana paslanır
Cemalin vurunca ayna paslanır

(Şiri de, ilni de fena) demişsin
Elbet bu hükmüne memnunum senin
Bedbahtım beklersem senden aferin
Kendini bilenler şakşak istemez,
Hele Atalaydan taklak istemez.

Mollaydın belki de namaz bilirdin
Derviştin elbette niyaz bilirdin
Köşede bakkaldın piyaz bilirdin
Cübbeyi, külâhı, yağlığı attın
Çatlasan yakışmaz bu işe adın.

Hem (lûgat yazmadan imzaladın) der
Hem (yanlışlar senin) diye haleder.
Bana imza tüccarı diyen derbeder
Pul etse kendini çoktan satardı
Para için göbek bile atardı

Marifet diyerek satar (Ebced) i,
Softanın paradır dini, milleti
İşte (Cinci hoca), işte (Vahdeti)
Kıyafet değişir yobazlık değil
O köhne kafayla düzelmez bu dil.

SON CEVAP VE BİR TEKLİF

Ben usandım ve bıktım saymaktan yanlışını
Sen bıkmadın sövmekten.
Havanda su dövmekten.

O titreyen başını -
Saran örümceklerden
Kurtul [Alâeddin] sen!.

Eseri aynasıdır kişinin fikrediniz
Beş yüz elli yanlışlı [talebe lûgatı] niz
Meydanda duruyorken
Susar mıyım buna ben.

Yirmi bir bin kelime varken o kitabında
«Yirmi beş bin» diyerek yazıyorsun kabında
Bu doğru bir iş midir?
Buna başka şey denir..

Bana övünmüştün [çocuk şiirleriyle]
Dün kıydım yirmi beşe; yazıktır bile bile
Bir de ne göreyim ki ne mâna var; ne vezin.
Her sayfada bir yanlış. Böyledir her eserin:
Gücenme yavrucuğum, soruyorum ben sana;
Övünmek mi yaraşır böyle kitap yazana?
Varsın eller söylesin buna ne yakışırsa;
Herşey yazılır mı ya, söz gerek biraz kısa

Sözünden belli olur bir adamın değeri
İşte yazılarınız; işte benimkiler!.
Terbiyem bıraksaydı sövüp saymıya eğer
Neler işidirdin sen; neler duyardın neler?

Çok doğru söylüyorsun 'alaycı arkadaşım
Gün olur toz içinde kalmıştır üstüm, başım.
Pantolonum ütüsüz, papuçlar boyasızdır.
Parmaklarımda nasır
Yer yer şişer kabarır.
O gün belki ark açtım; belki tarla suladım
Dalgınlıkla üstümü belki toza buladım
Bunlar kir sanılır mı?.
Bunlar kınanılır mı?.
Hem kazma hem de kalem kullanan bir el beyim,
Tam bu asrın elidir, sana ne söyleyeyim?
Üç yıl olmamıştır ki çok geçmedi arası;
Üç yüz altmış kişilik muallim kongrası
Huzurunda bağırıldın.
Söyliyemem; bilirsin! ne adı ile çağırıldın!
Boyuna yaraşacak bir kaftan giydin evet :
(Bilgi tarihimiz) de unutulmaz bu elbet.
İşte kir buna denir;
Kişi böyle kirlenir.
İyi bil oğlum bunu;
Bu kirin yok sabunu!..

Sen alay ediyorken Türklüğümle orada
Ben anayı, bacıyı şehit verdim burada
Yeni harf aleyhine yazı yazmış bir adam -
Beni - softa diyerek - her gün ediyor reklâm

Benim yüksek dileğim iş haline girmiştir.
Senin eğri düşüncen ölmüştür; gebermiştir.

Sana son bir teklifim vardır, beri gel, dinle!
Binbir çeşit yanlışlı bütün eserlerinle,
Bir (bilgi mahkemesi) önüne biz gidelim :
Her ikimiz davayı orada serdedelim!
Haksız çıkan kalemi kırsın; buna ne dersin?

Namusuna bıraktım; elbet kabul edersin!

Teklifimi kabul et, böylece yaklaşalım :
Yanlış kitapları yak; gel de kucaklaşalım!

Yalnız, sana bir öğüt vereyim e mi oğul
Ey terbiye hocası biraz terbiyeli ol!

Besim ATALAY

Ercüment Ekrem Talu

(İ V E D İ) NAME

Memlekette nice âlim filologlar türedi
Dilimiz, durmıyarak hep yenileşti, üredi
Bakınız usta Refik Halid Efendi ne dedi

Dilimi gaflet ile tûti-i idbâr yedi
Buna yandı yüreğim, ağlıyayım ben ivedi [*]

Hani Kırkaltıda Eylûl ki olmuştu yedi
O zamandanberi yok nimetinin hiç adedi
Öyle amma.. dilimin işte büyük bir derdi

Dilimi gaflet ile tûti-i idbâr dedi
Buna yandı yüreğim, ağlıyayım ben ivedi

Dilini her seven insan yapa matem ivedi
Bu lisan derdi büyüktür, buna merhem ivedi
Durmayın haydi çocuklar ileri hem ivedi

Dilimi gaflet ile tûti-i idbâr dedi
Buna yandı yüreğim ağlayayım ben ivedi

ETA

[*] «İvedi», «acele» demekmiş!

Fazıl Ahmet Aykaç

DEHALETNAME !

- İsmail Hakkı Paşaya -

Dediler ki şimdi yürek dağlayan
Nafile yorulur, hem aç kalırmış;
Fakat huzurunda bir el bağlayan
Hem yağ bulabilir, hem gaz alırmış

Şu sebeple sana olup da bende
Deryayı cûduna dalmaya geldim
Yâni dağıtılan erzaktan ben de
Ölmiyecek kadar almaya geldim

Avutuldumsa da hoş yalanlarla
Akına gitmedim boş pilânlarla
Ve bugün bir sürü aç kalanlarla
Birleşip kapını çalmaya geldim!

İşler iyileşti ama gitgide
Ne un bulabildim ne de bir pide!
Binâanaleyh ben devlethânede
Birkaç ay misâfir kalmaya geldim!!

Mart 1917

Fazıl AHMET

İKİ BEYİT

- Süleyman Nazif bey için -

Ziybüfer vermek için devleti Buhtunnasara
Gitti Bağdâda fakat bâde harabülbasra!

- Celâl Muhtar bey için -

Güneşin kalbini versen ona kör kandil eder!
Nuru boğdurmak için zulmeti iskandil eder!!

Fazıl AHMET

فاضل احمد بك

Fazıl Ahmet Aykaç

Akbaba: 26/4/1924

B İ R K İ T ' A

**Kerbelâ yolculuğu bence müraccâh, herkes
Küpünü, testisini dolduruyorken dereden
Kendi ibdâm olan tali-i menhususla
Bir musibetzedeyim kurtulamam cendereden
Tevfik Nevzat ÇAĞDAŞ**

Abdlbaki Fevzi

TELEHHF FEYLESOFANE

Rıza Tevfik lisanından

Yuf çarhı cefapervere, edvarına hem yuf
Etvarına yuf, meşrebi mişvarına hem yuf
Âyana geçirdiyse de güldürmedi bir gün
Eşvakına yuf, savlet-i ekdarına hem yuf
Giydirmeydi asla bana bir sırmalı came
Kaftanına yuf, aslına astarına hem yuf
Yuf hanei himmarına kim badesi semdir
Minasına yuf sagar-ı serşarına hem yuf
Karbon gibi yandırdı edp kıls ile hembezm
Kimyasına yuf, hâımız-ı tartarına hem yuf
Bir saati bir saatinin aynı değıldir
Eyyamıma, âvamına, âsarına hem yuf
Yok anda haridarı metai hünerin hiç
Çarşısına yuf küçe ve pazarına hem yuf
Karpuzları ikbal-i saadetle eder şâd
Mizanına yuf okka ve kantarına hem yuf
Bostanını berbad-ı semum eyledi berbad
Şalgamına yuf lâhna ve pancarına hem yuf
Yuf (vakt) ine (akşam) ına (ikdam) ve «sabâh» a
Yuf sahib-i (tevhid) ine efkârına hem yuf
(Dergâh) ına girdim ne güler yüz ne de söz var
Şairlerinin sazına, eş'arına hem yuf
Çok cezrimi almakta varakpare-i (cezri)
Sahiplerinin dide ve enzarına hem yuf
Bir gün dili şâd eylemeyen (çeşm-i siyah) ın
Bilcümle haridar-ı fruhtarına hem yuf
(Mahfel) de gezinmek beni iz'aç ediyor pek
Bânisine yuf, sakfına, divarına hem yuf
Daldırdı (Rıza) aklımı derya-i cnuna
(İspenser) e yuf, eşher-i âsarına hem yuf

Abdlbaki FEVZİ

Şairlere dair :

ABDÜLHAK ŞİNASİ'YE

Var mı şairler içre çıkacak bir nâsiye
Meydan okumak için Abdülhak Şinasiye!..

Gerçi sazı eline kırkından sonra aldı
Fakat Faruk Nafizden bile mükemmel çaldı!

Bir kere vecde gelip şöyle dedi mi: hey, hey!..
Yanında yaya kalır Türk şairi Emin bey!

«İleri» yi «Yarın» ı geldi haraca kesti,
Şair olmak beyimin nerden aklına esti!

Bir meydana çıktı ki, altüst oldu işimiz,
Yay düştü elimizden, kırıldı kirişimiz!

Geçende Nihad ona galiba «rostan» demiş,
Bir küçücük saksıya yanılıp bostan demiş!..

Aydede: 19 Ocak 1922

KANBER

BİR ŞAİR-İ ÂZAMA

KIT'A

Şairim, der de, tufeyli yaşatır gövdesini,
Dayanıp köhne, Nedim artığı bir kaç satıra..
Nice yıldanberidir aynı sakız, aynı geviş,
Nice yıl var ki, doğursun diye baktık katıra..

İbrahim Alâeddin GÖVSA

Hüseyin Suat Yalçın

M Ü S L Ü M A N O L A N L A R A

«İnmemiştir yere Kur'an, bunu hakkile bilin,
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal açmak için.»

MEHMET ÂKİF

Ne kadar doğru bu söz, hey gidi cahillik hey!
Okunup üfleniyor türbeye hâlâ bir şey.

Okunur mu bilmem bir çürümüş kabre dua?
Ne zaman kahrolunacaktır bu cehalet acaba?
Acaba, hep acaba?... İşte kabahat burada.
Ne fesat kaynayacaktır bu gidişle arada.

Böyle zulmette gidersek yine biz orsa boca,
Bakarız çıkmış uzaktan yeni bir Mehdi Hoca.

Kara Kuvvetten, evet, Mehdi çıkar, Cinci çıkar,
Bu bataktan ne bir elmas, ne de bir inci çıkar.

Okuyup taşlara, din bilmiyen insanlar için,
Ne kadar varsa hurafat, o mu sermayei din?

Yeter artık yeter, ey ehli ibadet uyanın,
Yanmasın sonra nedametle, nedametle canın.

Türbe yok, tekke de yok, başka tarikat dahi yok,
Müslümanlıkta hidayet yolu zira pek çok.

Vatanın dini bugün hakka ibadet yalnız,
Bunu öğrenmeliyiz hasılı cahil kahrız.

Ne demiş, bak, koca Âkif, koca dindar şair,
Okudukça okurum, ruhuma bir cezbe gelir.

«İnmemiştir yere Kur'an, bunu hakkile bilin
Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal açmak için,»

Bizi irşad edecek işte ilâhî bir söz,
Oynatıp durmıyalım perde de artık karagöz.

Diyelim şekli hurafata çekilsin de yekûn,
Arayan kalbi seliminde Hüdayı bulsun.
İşte din, işte hidayet bize, hergün Yasin
Okuyup hamdedelim kiblede, Allah bilsin.

16 MART, OĞLUM SAFFETE :

Bugün İstanbulu keyfince ezip çiğneyerek
Hurdahaş eyledi bir süngülü küffar alayı
Kimse bir şey demedi vâcib iken hep ölmek
Hepimiz olduk o gün kâfir-i biâr alayı

Beni affet çocuğum, affını bekler gönlüm
Duymak isterdin o gün sen babanın öldüğünü
Sana bir nam-ı beka bahşedecekti bu ölüm
Senk-i kabrimde yaşardı bu cihadın da günü

Babanın kabrine ömründe sakın atma adım
Ben bu yevm-i elimin şahidi oldum, yaşadım!

GAZEL

Vatanın boş yeri yok kabr-i kazadan gayri
Kazma bir şey bulamazsın şühedadan gayri

Her köyün her kadını böylece feryad ediyor:
«Kimse açmaz kapımı bâd-i sabadan gayri»

Sana ey nazlı vatan söyle ne yaptık bizler
Bunca yıl kahır ve belâ, ceṽr-i cefadan gayri

Hangi bir mahkeme affeyleyecek cürmümüzü
Ruz-i mahşerdeki eltaf-ı hüdadan gayri

Yurdu kurtar da ilâhi bizi sen ateşe yak
Ne gelir başka elimden bu duadan gayri

Gâve Destanı: 1923

Gâve-i Zalim

(Hüseyin Suad YALÇIN)

Adanalı Ziya

İSTİBDADA HİCVİYELER..

Posta yok, gelmez sefine, telgraf âsarı hiç!
Bir haber varını deyü, herkes bütün gün lerzede
Ağlanır Bingazinin- elhak şu bahtı şûmune
Yer değil; sanki zevallı keştii sâhilzede.

Telgrafı, vapuru, postası, yokmuş! Kime ne?
Fikri ummanı hükûmet bu; görünmezki dibi
Bize Bingaziye tarif ise maksat, nice gün
Yaşadık biz de efendi! Küreden ayrı gibi.

İnsan denen şu yırtıcı hâin denilerin
Gördükçe şeyyatını ben, lânet eylerim
Ettim teneffür! Öyleki çirkin o levhadan
Baldıkça şekli hilkatime; nefret eylerim.

Evlilere, bahusus derdi maîşet bela
Yüklenemez barını, olsa kişi evliya
Sarfı nefes eyleyüp, pâre kazansa ne var
Şeyhi kerametfuruş, evlimidir? Evli ya.

Çekemem minneti izzetsikenî yük^â çekerim
Süfeha dergehine halimi iş'ar etmem
Elmei savmi zarurî ile can servem eğer
Lokmei minneti dunan ile iftar etmem.

Bırakıp gayreti, hêr zevk-ü sefaya daldık,
Şufen-i himmeti derya-yı hevâyâ saldık;
Cib-i millette ne bulduksa tamamen çaldık.
Âkıbet, bak ne yaman hufre içinde kaldık,
İşiden yok, başa püsküllü belâlar aldık...
Yazık eflâkı tutan sıytımıza, şanımıza;
«Kâfir ağlar bizim ahval-i perişanımıza!»

Gündüzün cerr-i menafi, gece, sâki bol sun!
Kime ne, ehl-i elem matem edip saç yolsun!
Gül-ü sadberk-i vatan ister ise hep solsun!
Durmasın tek, kasa, sandık, sepet, anbar, dolsun!
Elimizden ne gelir, çeşmi sitem kâr olsun!
Yazık eflâkı tutan sıytımıza, şanımıza;
«Kâfir ağlar bizim ahval-i perişanımıza!»
Milki tahribe koyuldu bir alay binamus;
Neş'e yok ortada her cana çökmüş kâbûs.
Edilen mel'anete söz bulamazken kamus,
Bir de asayiş ile sözde memalik mahrus.
Hande, asayişe, bu hıfzı belâda, efsus!
Yazık âflâkı tutan sıytımıza, şanımıza!
«Kâfir ağlar, sizim ahvali perişanımıza»...

İstiklâl harbinde Afyonkarahisar'ın işgali esnasında Ziya'da bir çok kimseler gibi şehri terketmek üzereydi. Ordumuz şehre girince evvelce verilen emrin hilâfına dışarı çıkıldığından bir çok kimseler meyanında Ziya da hapsedildi. Günler geçiyor, kendileriyle meşgul olunacak vakit bulunamıyordu. Dışarda Türk olmyanların malları için komisyonlar teşkil edildiğini haber alan şair mahpeste şu kıt'ayı yazıyor:

Bir alay eşhası metrûke yatıp durmaktayız
Perperişan güncü mahpeste soran yok ya ahi!
Bir komisyon bari eylerdi teşekkül bizlere
Keşke emvali metruke olaydık biz dahi..

DEVİRİ İSTİBDATTA KANARYA

Kuşcağız sendemi dilteşnei hürriyetsin
O, ufak cüsseye sığmaz, ne bu feryadı medit
Âdem oğlu seni hoş savtın için kor kafese
Suski âzâdeliğe susmada var, varsa ümit

Yaşar Nezihe

G A Z E L

ADANALI ZİYA'YA NAZİRE

Gül'soldu ise hazan utansın
Cürmü ne ki bâgbân utansın
Duysun da figanı kalbi zârım
Zâr etmeğe bûlbûlân utansın
Bir ahteri şu'ledâr idim ben
Düşüm yere âsman utansın

Çiğney nedeyim cüyûşi gamla
Bu halime hâkdân utansın

Oldumsa zelil teessüf etmem
Zillette koyan zaman utansın

Şimdi siperim belâyı kahra
Bîlâneyim âşîyan utansın

Fâş etmez idim bu râzı aşkı
Âfâka çıkan figan utansın

Feryadım ederse halkı bizâr
Bundan bana ne cihan utansın

Şu haline bak utan diyorlar
Ol afeti bieman utansın

Çeşmimden akan sirişki âle
Baksın da sebep olan utansın

Bu şi'ri hazinini Nezihâ
Duysun yine şairan utansın

Yaşar Nezihe BÜKÜLMEZ

Büyük hiciv üstadımız
NEF'İ

Son devrin hiciv şairi
NEYZEN TEVFİK

Nurullah Ataç

NURULLAH ATAÇ

Şu açık hükmünü Namık Kemal'in
Neye yeltenmedi tenkide bile!
«Münferit vasıta-yı rüyetten
Görmez kendini dide bile».

Halit Fahri OZANSOY

K I T ' A

Bişei sanatta yangın var, yazık
Kalmıyor tek bir fidan, tek bir ağaç
Bir muhafız şöyle ilâm etti kim:
İzmaritler attı Nurullah Ataç!

— 305 —

İmam, Hatip Mek-
tebi edebiyat muallimi Faruk Nafiz
Bey - Akbaba: 1926

AKA GÜNDÜZ

HAFİYELER

Nâmûs u hâmiyyet ile hürriyet-i âlem
Yıllarca sürüklendi, didiklendi, ezildi.
Zahmın yetişir ey kara sîmâlı cehennem!
Korkaklığın, alçaklığın en sonra sezildi
Vidanaları zindanlara, gayyâlara attın
En sonra da, lânet! Yine kendin yere battın.

En sâkin ocaklar bile gölgen ile nâgâh
Bir mezbeha-i kalb ü fazîlet oluyordu,
Gördükçe, düşündükçe ve duydukça da eyvâh
Erler, analar, tâze gelinler soluyordu.
Vidanaları zindanlara, gâyyalara attın.
En sonra da lânet yine kendin yere battın

Binler yaşa gayret, yaşa cem'iyyet ü millet!
En sonra çamurdan bu beyaz ufka çıkıldı
En sonra yine - ey ulu Allah ne adâlet!
Millet seni pâbende-i hürriyeti kıldı.
Vidanaları zindanlara, gayyâlara attın.
En sonra da lânet yine kendin yere battın.

21 Temmuz 324 - 1908, Bahçe No. 1

Enis Avni AKAGÜNDÜZ

MEHMET ALİ ŞAHA

Kâfi.. yeter artık, yeter artık kara katil!
Bir millet-i mazlûme ki, hürriyete müştak,
İrin kusuyor, kan kusuyor, can kusuyor bak..
Gel sahne-i zulmündeki zulmetleri hep sil.

Ey kirli, kızıl nâsiye, ey hâkim cellât!
Baykuşlara meva, sana me'kel midir İran?..

**Bî şüphe yarın devrilerek tac-ı fûruzan,
Millet sana hâkim olacak, sen ona münkad.**

**Ey pençesi kan, dişleri et parçalı çılgın!
Her perde-i tahtın koparıldıkça yazılsın :
Millet ne demek, hak ne ve toprak ne demektir.**

**Sultanları, kartalları, esnamı yıkan kol,
Elbet vuracaktır sana da sille-i tedmir;
Lâkin o zaman sen de yıkıl, sen de geber, sen de
harap ol..**

Kadın mecmuası : 22 Kânunuevvel 1324

Enis Avni

Tahsin Nihat

FIRSAT

**Yazıcı zadeye Bayram zade
Dedi: «Var kârlı bir iş, hem sade;
Yağ işinden daha fevkalâde!**

**Derakap bankaya simsar saldır;
Altı yüz bin lira esham aldır;
Yağ nisbetle bu halis baldır,**

**Bunu uydurma, yalan söz sanma;
Sen de koş bankaya, al, aldanma;
Hasret-i zerle efendim yanma!**

**Ey kazanç ehli hemen arş ileri;
Bugün erken tutunuz vezneleri;
Çünkü bak pîrden aldık haberi.**

Mehmet Sıtkı Akozan

(Kesriyeli) ve (Çubukçu zade) Mehmet Sıtkı Akozan 1890 da doğmuştur.

Meşrutiyet yıllarında «Hayâl» gazetesinde (Şinaver) müstear adı ile mizahî manzumeler ve kıt'alar yazmıştır. Bir manzumesinde :

**(Düşmedim körpe edibler gibi şöhret peşine,
Kimseden istemedim kartıma parlak unvan**

Derken; diğer bir manzumesinde de :

**Dostlar züğürt görüp bana sermaye verdiler,
Şair diye konuklayarak pâye verdiler.»**

Diyerek tevazu gösteren Sıtkı Akozan, mizahî manzumelerini ve hicivlerini 1330 yılında basılan (Divançe-i Şinaver) adlı eserinde toplamıştır.

(DİVANÇE-İ ŞİNAVER) den

SEFAHET PANORAMASI

Mirasyedilik cilvelerinden

**Elde, avuçta.. ne varsa, evde miras-ı peder:
Dört dükkân, üç hane, bir meyhane, beş yırtık aba!
Hepsini Beyoğlu uğrunda satıp etmiş heba..
Şimdi «rıhtımda» bizim «bey zade» garsonluk eder!**

TUHAF ŞEY

**Uzunca saçlarımdan, az buçuk çapkınca tavrımdan:
Geçen gün verdiğim bir konferansımdan usanmışlar
Katıldım gülmeden.. akşam biri anlattı lâteşbih:
Beni de fecr-i âtinin meğer âzası sanmışlar!.**

BABAMIN NASİHATLERİNDEN

Rahmetli babam, der idi, meb'us olursan :
Iskata özenme, sakın oğlum vükelâyı..
Kürsi-i hitabette yıkıp, kır ukalâyı..
Nazır olamazsın hele mecliste uyursan..

ŞÜUN-U ŞİTA

Almış soğuğu dün gece bir genç belinden (!)
Müşkül düzelür bir kere insan büzülünce :
Pek tutmağa gelmez düşenin yolda elinden;
Kaymak çoğalır kış günü donlar çözülünce..

ESKİLER - YENİLER

Saz çalar, ümmi idi eski zaman şairleri;
Sözde etmişler bu suretle cihanda iştihar!.
Muhtasar ilâl ile bir elifi vava kalbedip :
Şimdi şairler okunmuştur lehülhamd (?) söz çalar!.

YENİ İLTİFATLARDAN (!)

Âlemde emin ol ki cesur şair olaydım :
Lâşek seni, ben hâme-i hicvimle döğerdim!
Âlemde emin ol ki eğer şair olaydım!
Emreylerdim tardını ceffelkalem elbet;
Kanun okumaz bey (!) gibi bir nâzır olaydım..

MEMURLUK - MUHARRİRLİK

Ya muharrir veya bir münhale memur olsun..
Dayanan varsa mesaiye boğaz tokluğuna
Yeter ümid-i terakkî ile mesrur olsun;
Kesemiz çoktan alıştı paranın yokluğuna!..

Mevlevî Şeyhi Baki

Darülfünun İlähiyat Fakültesi hocalarından Mevlevî Şeyhi Bâki 1885 de doğmuş 1943 de ölmüştür.

MUHAMMES

- Doktor Sami Mortan için -

Abu güftarın kesilmez çeşme-i Horhor musun
Vazu Reftarın tükenmez sahnede aktor musun
Bu kurumla Türkocağından alınmış kor musun
Şehri İstanbulda Sami garpte ya Victor musun
Söyle ruhum söyle sen şair misin doktor musun?

Kıl ayıpsız ruhi tabanın serin ey mehlika
Turu Musaya Bedel olmakta enfin runuma
Veçhi meymunun da dansetmekte asar-ı sefa
Hasta gâmı derdi aşka aksine verdin deva
Söyle ruhum söyle sen şair misin doktor musun?

Şiri de (Victor Hügo) yahut (Nedim-i nüktedan)
Fenni tıpta zatı pakın İbni Sinayı zaman
Âşıkı na-çare lûtfu iltifatın rayegân
El'aman ey gönlümün varı efendim el'aman
Söyle ruhum söyle sen şair misin doktor musun?

Bir acaip nesnesin ey ruzi-gâрын safderi
Bin hava söyler Seraser zülfünün her telleri
Görse Petraki Yuvan der sen gibi mehpeykeri
Cismi namevzununun elbet panayırdır yeri
Söyle ruhum söyle sen şair misin doktor musun?

Fenni tıbbı sarfedeydin hoş olurdu varını
Hicve meylettin görüp ayinede ruhsarını
Pek soğuk tuttun bu vadide fakat reftarını
Gâh yaktın gâh üşüttün Baki-i naçarını
Söyle ruhum söyle sen şair misin doktor musun?

Yusuf Ziya Ortaç

OLUR

Sen iskarpin giyersin; ayağında nal olur,
Ben paçavra giyerim: Hint kumaşı şal olur.
Günde yirmi dört saat talih yüzüne gölse
Bizim «Mahmut Yesarı» bile Mahmut Bal olur.
Ne zaman ismi geçse «Ahmet Emin Yalman» ın
Bay «Nadi» nin gerdanı ibik gibi al olur.
«Muhittin Üstündağ» a Donkişot gibi çatmak
«Ethem İzzet» e sorun acep neye mal olur
«Münir Hayri» ne yapsa: Beste, güfte, proje
Yüzde doksan dokuzu ancak martaval olur.
Geçende «Necip Fazıl» bir adam yarattı ki
Kaç yüz dile çevrildi : anlatsam masal olur.
Radyoda, tecvit üzre, üstadım «Ömer Rıza»
Karmen operasını söylese maval olur.
Ne gün «İlyas Sami» yi görsem Tokatlıyanda
Hatırıma ilk gelen: Sarıkla sakal olur.

SABIK ARNAVUD KRALI ZOGO'ya

Mesti nazım kim kaçırdı Debreden yaya seni
Kim getirdi ansızın İstanbula âya seni
Emrine tahsis kılmış bay Meteksas bir katar
Eylemiş takip işittim on vagon eşya seni.
Arnavutluk böyle bir endişei hicret ile
Kırk bin isterlinle etmiş çok şükür ihya seni
Söylerim mahzı hakikattır piyazdan yok eser
Beklemiş tâ subhedek üç bin kişi gûya seni
Her gören ağuşu şahanende bir kundak ile
Aldanır sanmış efendim eski bir kâhya seni
Park otelden, nuş edip bir viski bak enginlere
Neşelendirsin, avutsun, mavi bir rûya seni

Arif Nihat Asya

PSİKOPATLAR MARŞI

— 1 —

Zannetme ki fasitler, müfsidler, fesatlarız.
Milletin kalbindeki tertemiz maksatlarız.
Pek er olduğumuzu iddia etmesek bile

Kim demiş avratlarız?

İtiraz dinlemeye tahammülün varsa gel :
Söylediklerimizi açarız, isbatlarız.

Cephenin çözülmeğe başladığı bir günde
Kendini vazifeli bilen ihtiyatlarız.

Sana göre «marizler, ve psikopatlar» ız
Pek üstümüze varma dayanamaz, patlarız!..

— 2 —

Sivrisinek mi sandın sesimizi sen bizim!

Yapma nağmeler değil, sahici feryatlarız.

Rengimizi sorarsan bu milletin rengidir

Ne allarla yeşiller, ne morlarla matlarız.

Ankara değil diye hor görme bizi dostum;

Kayaşlar, Adanalar, Mutlar, Manavgatlarız.

Recep, Şaban, Ramazan, Şevval değiliz amma

Mart'ları, Nisan'ları doğuran Şubatlarız.

Pek üstümüze varma dayanamaz, patlarız!..

«Anarşistler marizler ve psikopatlar» ız.

— 3 —

Bizim üzerimize atlamaya kalkışma..

Yoksa biz de atlarız.

Atamazsın bize sen iftira çamurunu :

Şu yurdun göklerinde açılan kanatlarız.

Kimseye küfretmeyiz, yalnız, günah önünde

Pek de kibar kalmayız, azıcık hoyratlarız.

Pek üstümüze varma dayanamaz, patlarız!..

«Anarşistler, marizler ve psikopatlar» ız.

Kadehler

Bir kadeh ki ömrü
Meze beklemekle geçti.
«İçiyor, içiyor.» dediğiniz
adam
Yıllar yılı böyle içti.

Mırıldanıp dişlerinin ara-
sından
Dedi: «Böyle de olur.»
Ardında bir mezarlık şimdi,
Taşları billûr.

Geceyle gündüz gibi,
Koymuşlar sıraya..
Sofrasında rakıyla meze
Gelmedi bir araya.

Bilirim duman savurmakta
da
Bir hayli eskidir o;

— 4 —

Biz kimseye hakaret etmeyi düşünmedik;
Sadece hakaretin yüzünü tokatlarız.
Demokrat'a kafiye arıyormuşsun meğer...
Biz daha alâsını bulamazsak çatlarız,
Kel başa şimşir tarak istemek yok hesapta :
İsrafın kâğıdını dürer, бүker, katlarız.
Lüksün deryalarına yelken açan gemiyi
Kıyılara bağlamak isteyen halatlarız.
Dünyada sövmek kadar kolay iş var mı sanki
Biz de istesek hemen boyar, kalıfatlarız.
Pek üstümüze varma dayanamaz patlarız.
«Anarşistler, marizler ve psikopatlar» ız.

Adana: 24-12-946

Arif Nihat ASYA

Ben deyim on, sen de yirmi
yıllık

Tiryakidir o...

Nedense kibritle paketi,

Paketle kibriti

Bir araya getiremedi.

«Elin ateşine yanmaktan

Yanmamak iyi.» dedi.

Şimdi arkasında

Bafra ile döşeli bir cadde

vardır..

Bir de kibrit kutularından

Abide vardır.

Kanının köpürüp

Kaynamışlığını bilirim;

Onun tüfekte, tabancayla

Oynamışlığını bilirim...

Ki hâlâ konuşur o dilden;

Hâlâ yazılarını noktalar

Tabancasından kalma vir-

güllerle

Tüfeğinden kalma noktalar.

Tak! tak! tak!.

Üç el..

Yazsın, yazabilirse notalar!

Tak! tak! tak!

Ki dünyada, budur, varsa

eğer

Erkekçe konuşmak.

Geçti delikanlılık,

Damla: 25 Ocak 1950

Oyuncaklar çocuklara

Kalmalı artık.

Attıkların nasıl olsa

Varmış hedefine:

Adını kurşunla yazan sen

değil miydin

Sevdiğinin gergefine?

Çocukluk çocukluk,

Çocuklukmuş...

Naralar göğüs fazlası

Bir solukmuş.

Artık başlanabilir masalına:

«Bir varmış bir yokmuş.»

Fakat buradayım, buyursun

Güvenen, kadehinin sırçası-
na!

Bu sefer tokuştururuz,

Kırmacasına.

Belki senin de budur

Demek istediğin.

Havaya kalkmaz, şerefe

kalkar

Kadeh dediğin.

Bense bıraktım içkiyi,

Şimdi içiyorum rüyada..

Ne yapalım şerefine içilecek

Kimse kalmamış dünyada.

Arif Nihad ASYA

Faruk Nafiz Çamlıbel

ESKİLERE GÖRE YENİLER

Zamane şairleri Yaniye Kâni derler,
İki satır dizince adına mâni derler.

Çaldıkları ıslığa saf şiir derler çoğu,
Çektikleri sıtmaya vahy-i rabbâni derler.

Altı saatlik ömrü olmayan şiire bâki,
Altı asır yaşamış gazele fâni derler.

Nazma yumruk atanlar ya dâhidir, ya şair;
Musiki, renk ve mâna koyana câni derler.

Eskilerin bir ölmez şiir perisi vardı;
Yeniler böylesini görse zebani derler.

Eskiler ilham için gezerlerdi Adada;
Yeniler, ver elini mezeci Yani, derler.

Aynı adam sanırlar bütün sakallıları,
Abdülhak Hâmide Hamîd-i sâni derler.

Devrin şiirlerinde her kim mâna ararken
Aklını oynatırsa, tesiri âni derler.

Eskiler böyle anlar yenilerin şi'rini,
Yenilere sorarsan, idraki mâni derler.

Çamdeviren sorarsa, kimdir hakikî şair,
Memleket yollarında Veyselkarani derler.

ÇAMDEVİREN

Şair Faruk Nafiz Çamlıbel;

Der ki (Nazım) (şair-i âzam) diyorlar zatıma
Bî haber divanelerden Mazhar Osman bî haber.

Beyti ile Şiir Kralı namiyle maruf rahmetli Filorinalı Nazım'ın kalbini rencide etmişti.
Filorinalı Nazım şu cevabı vermiştir:

MUAZZEZ FARUK NAFİZE :

Ben (şair-i âzam) değilim gerçi «kalender»,
(Hayrülhalefi şairi âzam) bana derler!
Bir sıska, sönük nazın ile bir kup kuru tehzil;
(Faruk) edemez kadri sematabımı tenzil!
Tahdis için ihsanı ilâhiyi tabî,
Yazsam yaraşır fahr ile bin «şiir bedii»!
Dâhiler enisim, bana mehrular olur yar..
Takdir edemez kıymeti ülviyemi ağyar!
Dâhiler olur şaşa'ayı tab'ıma hayran,
Şiirim ne semavî ki olur göklere pür'an!
Ben şairi sehharı tabiat yaratıldım!
Günden güne iktabı maaliye atıldım!
Âyinede görmüş gibisin kendini gûya, [*]
Divane diyorken bana ey nakili hülya!
Taltifine aldanma sakın miri «Nazif» in
İzlâline benzer dağılan ebri lâtifin!
Benzer o nevazîş; sen emin ol ki serabe,
Tasviri hakikat mi denir nakşi bir âbe?!
Tevcihi nazifaneye bel bağlama (Nafiz),
Şairliği hak vergisi addetmeliyiz biz
(Vadii kadim) in ne sönük nâzımı çıktın, [*]
Şahsiyeti şiriyeni birdenbire yıktın!
Şehrahi teceddütte yürürken ne bu ricat?
Göz açki devam eyleyecektir bu fecaat!
Göz aç ki yakındır bu temaşayi sukutun,
Bir dağ oluyor kalbime ifşayi sukutun!..

Filorinalı Nâzım

[*] Bilizdirar ve maatteessür yazılmış bir beyittir.

Halide Nusret ZORLUTUNA

DÜNYA BU!..

Yüzüne çok gülerler: yüzde yüzü yalandır;
Menfaat kaygusudur hepsi, filân, falandır.
Âlemin göz diktiği cebinde son kalandır.
Cebin delikse eğer vermezler bir yudum su,
Aldırma adam sen de... hepsi geçer, dünya bu!
Herkes ısınır sana mangalın dolu korken;
Hısım akraba çoktur kazanın kaynıyorken,
Dostların yüzü güler maymunun oynuyorken.
Hakiki dost ararsan ne o, ne bu, ne de şu.
Aldırma adam sen de... hepsi geçer, dünya bu!
Düşenin dostu olmaz: bir yol düş te görürsün,
O zaman dostları sen ancak düşte görürsün.
Tatlı hülyanın sonu budur işte, görürsün:
Hiç birinin aslı yok, her şey fânî... bakî hu.
Aldırma adam sen de... hepsi geçer, dünya bu!
Gölü deniz zannettik, ince bir suyu Tuna,
Kardeş, arkadaş diye çok kandık şuna buna;
Meğer güzel yılları harcamışız boşuna.
Yazık ki giden gençlik gelmez geriye tuuu...
Aldırma adam sen de... hepsi geçer, dünya bu!
Bak bugün her tarafta esen rüzgâr sam oldu,
Her yer tutuştu, yandı; neşeler hep gam oldu,
Medenî Avrupalı değişti, yamyam oldu,
Deme: «Bu ne sakat iş? ne çılgınlık bu yahu?»
Aldırma adam sen de... hepsi geçer, dünya bu!

KITA

«Kırallık» değil, «Kır al» lığın namına imza atarım
Cumhuriyet devrinde ben, sanmayın krallığa daldım
Yüksek şiir mevkiimi çekemeyenlerin bana
Haksız hücumunu kırdım, haklı zaferimi aldım.

Filorinalı Mehmet Nazım Özgünay

Namdar Rahmi Karatay

SİZİNKİ TATLI CAN DA BİZİMKİ PATLİCAN MI?

Görmüyoruz sanmayın iç yüzünü işlerin..
O doğru duruşların o eğri gidişlerin..
Neler çiğnediğini hiç durmadan dişlerin..
Ne yolda dolduğunu o yaldızlı fişlerin?..
Biliriz yenileni kuzu mudur, tavşan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Maroken koltukların çıkardınız tadını..
Yokladınız güzelin evcilini, yadını,
Şu ince belli kızı, şu fıkırdak kadını..
Ne dediniz olmadı bir yosma mı, civan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Sizler de bizdendiniz, ne çabuk ayrıldınız?..
Her biriniz en yüce yerlere kayrıldınız,
Kiminiz doğruldunuz, kiminiz eğrildiniz..
Böylece zevk içinde yaşarsınız yalan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Yok mu? Ata malından azıcık pay bize de?
Adımız hiç görülmez pasaportta, vizede..
Biz de gezmek isteriz Londrada, Gizede..
İsterseniz gideriz hattâ Portekize de..
Bizim yerimiz sade Sivas, Erzurum, Van mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Ne sorulur bilseydik, amcamız, dayımız mı?
Değilse nemiz eksik aklımız, boyumuz mu?
Yoksa beğenilmeyen bir kötü huyumuz mu?
İnanımız mı bozuk, kanımız, soyumuz mu?
Bizim kanımız başka, sizinki başka kan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Bizler de sizin gibi yorulmak istiyoruz..
Divanda, encümende kurulmak istiyoruz,
İnsanlar sırasında görölmek istiyoruz.
Kırk yıl posteki gibi sürünen de insan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

Süründük bu kadar yıl Aydın'da, Muş'da, Van'da..
Kahve gibi kavrulduk, dövüldük bu havanda
Şöyle bir yaşamadık Karlisbatda, Lozanda..
Fakat arılar gibi çalıştık bu kövanda..
Balı, kaymağı sizin bize acı soğan mı?
Sizinki tatlı can da bizimki patlıcan mı?

1939

Namdar Rahmi KARATAY

SEN BİR GARİP ÇİNGENESİN

İki gözüm eller gibi sefa sürmek hakkın değil,
Nene gerek apartıman, nene gerek otomobil,
Çok ağır da olsa yükün taşımayı vazife bil,
Bir yarışa girme sakın altındaki topal eşek.
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Çadır senin nene yetmez tutturmuşsun villâ diye,
Üzüyorsun yüreğini yat isterim ille diye
Taştan taşla fırlatıyor felek seni bille diye,
Ne anlarsın piyanodan çal kavalı eğlenerek,
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Adam olmak kolay değil amca ister, dayı ister,
Garip olan ne hak ile bir de arslan payı ister,
Armudun en iyisini dağda gezen ayı ister,
Eller gibi olamadım diye sakın üzme yürek,
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Açık gözler yakalamış her biri bir ballı petek,
Ne dökerler alın teri ne çekerler ağır emek,
Sanki onlar yurt sahibi sen ise bir uyuz metek
Dik kafalı olma sakın akıntıya çekme kürek,
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Sen ne zengin olacaksın ne burjuva türedisi
Suç kimdedir zati yoksa taliinin kredisi,
Söndür artık içinde alevlenen her hevesi,
Kuru ekmek bulamazsın canın ister yağlı börek,
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Tell izurna onlarındır, küheylân at onlarındır,
Sırmalı don onlarındır, takım darat onlarındır,
Mor cepkenler onlarındır, donlar katkat onlarındır
Sana yeter sırtındaki şu yamalı mintan gömlek,
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

Varsın onlar bezensinler, varsın onlar kurulsunlar,
Varsın bütün hısım kavim birbirine sarılsınlar,
Sen bahtına küs de çekil onlar bol bol serilsinler,
Onlar yesin muz ananas senin payın kabak kelek.
Sen bir garip çingenesin, telli zurna nene gerek...

1939

Namdar Rahmi KARATAY

Ş A R K I

«Hasan Âli Yücel'e»

İdbâr oku bir gün ciğerinden seni vursun
Elbet Hasan Âli gibi gamdîde olursun!
İşler saatin bir gece birdenbire dursun
Elbet Hasan Âli gibi gamdîme olursun!

Ken'an Öner'in fartası yok şimdi cihandan
Savlet ediyor, gürz vuruyor hasmına candan.
Nâdim olarak sen dahi gelmezsen arnandan
Elbet Hasan Âli gibi gamdide olursun!

Mizah - 1947

Şevketullah ÇELEBİ

Sevgiliye Hicivler

BU MUYDU YAPACAĞIN?

Demek şimdi, ellere yastık oldu kucağın,
Yazıklar olsun sana, bu muydu yapacağın?
Benim gibi senin de, sönsün artık ocağın,
Yazıklar olsun sana, bu muydu yapacağın?

Ne istedin de benden, tuttun bu hale koydun,
Haydi geçen yaz, belki tecrübesizdin, toydun,
Fakat şimdi yeniden niçin gözümü oyduñ?
Yazıklar olsun sana, bu muydu yapacağın?

Melek şeklinde geldin, fakat şeytanlık ettin,
Gönül tahtında bir yıl sahte sultanlık ettin,
Bilirsin ya!.. Geçen kış türlü fetteanlık ettin,
Yazıklar olsun sana, bu muydu yapacağın?

Bunca zamandır sana, aldandım, bel bağladım,
Karşında divan durdum, ağladım, el bağladım,
Gönlümün yarasına saçından tel bağladım,
Yazıklar olsun sana, bu muydu yapacağın?

Osman CEMAL

ANNE

Daima peşinde çılgınca gezdim,
Ezildim, üzüldüm canımdan bezdim;
Sen bana derdin de ben dinlemezdim,
Anladım sevda da yalanmış anne!

Keşke saçlarımı örmez olaydım,
Varımı yoğunu vermez olaydım;
Keşke el koynunda görmez olaydım
Kıskançlık ölümden yamanmış anne!

Hâlâ dilim varmaz kahpe demeye
Yıllarca kahrını çekmişim neye
Meğer gece gündüz sevgilim diye
Bağrıma bastığım yılanmış anne..

Ali HÂDÎ

HEZL

MAŞUKAÎ DEVRAN

Nigühi iltifatından cüda düştük ne çare
Dönüp hiç bakmadın canan yanan kalbi nizare

Nazardan ihtiraz ettik seni kiskandık amma
Bezendin geçtin eyvah kim sokaktan aşikâre

Gehi kalktın sinirlendin bayıldın nâz edip sen
Gehi tentürdiyot içtin kapıldın intihare

Bacaklar sineler üryan gönüller sayde çıktın
Fakat gafletle döndün bak bugün sen de şikâre

Güzelsin gençsin elbet şuhu fettansın a canım
Tekin olmaz ki çıktın mevkii pür itibare

Gönül pazarı hüsnünden şeker lep almak ister
Sakın fırsat bulup fiatta sapma ihtikâre

Soyup uşşakı çırcıplak bırakmışsın diyorlar
Demek onlar da artık döndüler şimdi hıyare

Yazık ettin, günah oldu haram olsun bu haklar
Be zalim bunla mı çıktın bu akşam iftihare

BALTA

DEHRÎ-İ ZAMAN

İsyânı işit sorma sirâyet neresinde
Kur'anları mebzul ama âyet neresinde
Bayraktarı Nurullah Ataç'tır Dekadansın
Yazdıkları meydanda dirayet neresinde
Her haneden etrafına şey sıçrata dursun
Orhan Velinin sırrı velâyet neresinde
Asaf Çelebi nazma çeker (mısrî kadim) i
Kıpticeyi bilmekte mi cinnet neresinde
Mecmuaların hepsi tımarhaneye dönmüş
Eyvah bu neslin, ya tababet neresinde
Berbat olalı san'atı şi'rin adı battı
Bir kaç çocuğun sanki dehaet neresinde
En köhne eser mesnâdi san'atte serefrâz
Bilmem ki bunun sihrü keramet neresinde

Yârab sana zevkim, hevesim olsun emanet
Bir böyle terakkiden aman herkesi hıfzet

KIT'A

Düşman kapıda, biz yine bi kayıd ve mübalât;
Evvelce nasılsak yine aynıyle o meşrep:
Hep «Sen ve ben» avaz-ı harisanesi heyhat!
Öldür bizi, kahret bizi, mahvet bizi Yarap...

Süleyman Nesib

(Süleyman Paşa zade Sami)

Mümtaz Faik Fenik

GEÇTİ BOR'UN PAZARI

«Nazireyi tanzir»

Politika benzedi abur cubur mideye

«Servi gibi ümitler döndü birer iğdeye!»

Lâkin karnım ağrırsa yediklerim çiy diye

Bu sözüme bakıp ta gülme sakın hiy! diye

Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Avrupaya amanın candan yardım edelim!

Tayyareye atlayıp Vaşingtona gidelim!

Bütçeleri yollukla didik didik edelim!

Tek tip ekmek ne gerek! At böreği mideye!

Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Şimdi bir de kiradan vergi almak var imiş!

Kuru kuru çaylara batıp dalmak var imiş!

Ahenk diye oturup kanun çalmak var imiş!

Alkışlarız bu günü dünümüzden iyi diye!.

Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Tefritlerden el'aman! Müfritlerden el'aman!

Tarih diye okunan Hititlerden el'aman!

Kuzum açık konuşun! Şu -fit- lerden el'aman!

Perukalı hocamız sürme çekmiş dideye!

Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Koca Deniz bankası Bank - Maritim olmalı!

Türkçemiz de böylece soydan yetim olmalı!

Züppe beyim pek monşer, pek bitirim olmalı!

Kaynanamı yutturur matmazel «jön fiy» diye

Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Hocayı Tasvir

Çırpındı, çıktı pehlivan
Elbet zaferden pek emin
Tahtı revan, bahtı revan
Emrinde eltaf-ı zemin

Hizbe riyaset eyliyor
Neşr-i siyaset eyliyor
Peh peh! Kiyaset eyliyor
Allâme-i din-i mübin

Tesbihi mercan taşlıdır
Macunu pek haşhaşlıdır
Göz yaşlı, süzgün kaşlıdır
Mehpâre-i ilm-i yakîn

Devrin görün Mirrihini
Lûtfen süzün tarihini
Tefsirini, teşrihini
Bir şey bulursan aferin!

Hem halka hizmet yapmada
Hem Hakka yandan tapmada
Zannetme yoldan sapmada
İmanı taştan da metin

Bazan ayandır Mekke'de
Bazan çeker (hu) tekkede
Hep aklı, fikri sikkede
Etmektedir âh-ü enin

Olmuş redingot cübbesi
Yükseldi birden rütbesi
Kıskandı şehrin züppesi
Her hali cidden dilnişin

Hürriyetin dibâcesi
Devrin yegâne hâcesi
C.H.P. nin mihrâcesi
Mah-ı hakikat, şems-i din

İrade: 8-9-951

KASİDECİ

Yağmur yağarken doldur aman kocaman küpü!
Nene lâzım uğraşmak, atıştır hazır lüpü!
Yazın güzel oluyor şu Marmara kulübü!

Kim söyledi bu yaşta naylon mayo giy! diye
Geçti Bor'un pazarı sür eşeği Niğdeye.

Vatan - 1948

YEDEKÇİ

C. H. P. Kâbusuna

Ağır pahasına kan biçtim önceden bu işin.
Sudan, gülünç oluyor, gafletinle bahsedişin.
Elinde ölçün obur miden; akçe mabudun
Tapındığın Yaradandır değil yalancı putun
Çatırdayan temelinden önünde kendi yapın
Açıktır arda kadar hep mülevvesata kapın.
Kesen elin kesilir pek yakında ekmeğimi
Yol aldığın, batacak ızdırıp içinde gemi.
Güvendiğin ne kadar gözde varsa kan kusacak,
Öten çanın ebediyyen —uyanmadan— susacak.
Dağıttığın yuvalar zerre zerre toplanıyor,
Damarlarında tutuşmuş öcünle kan yanıyor.
Günün kızılığı fetvasıdır kıyametinin
Cenazen ortada tekbiri geldi kametinin
Derin ufuklara dolmakta canlı bir hareket:
Duyuldu aksi: «Hesap isterim!» diyor, millet.
İniliyor bu akislerle dağ, taş, in, uçurum
Sayıldı nisbeti kurbanların: Denizdeki kum
Çekil yolundan —uzak— milletim ilerliyecek;
Çekil, çekilmiyeceksen yolunda çiğneyecek.
Derin derin atıyor kalbi milletin, dinle:
Önünde menkıbeler hep dirildi, geldi dile:
Başında fırtına bayrak: hemen çekil diyorum:
Çekil, çekilmiyeceksen mezar olur uçurum!

Doğan Güneş: Mart 948

Memduh SİRET (*)

(*) Vefa lisesi eski felsefe öğretmeni

Eski Mideci

[Zamana göre maske değiştirip devlet hazinesine burnunu sokan tufeyliler vardır. Bu yüzşüz mideciler kedi gibi daima dörtayak üstüne düşerlerdi. Bu hiciv; artık kendilerine yüz verilmiyen bu tip adamlardan birine yazılmıştır.]

**Fırsat bulsan atılırsın meydana :
Ölceceğim aslanlarla boy.. diye!..
Uzatarak keşkülünü dört yana,
Dilenirsin: «Versin bana oy..» diye!..**

**Bundan önce çok naneler yemiştin,
Hatırlarsın; neler, neler yemiştin :
Rüşvet, haram.. Hazineseler yemiştin..
Aşıırırdın: «Halk enayi, toy..» diye!..**

**Toy değildi millet; fakat asıldı :
Belâlara göğüs geren nesildi.
Ne utandın, ne iştahın kesildi :
Bekliyorduk, tıka, basa doy diye!..**

**Ziyafete aç kurt gibi salmıştın :
Bu sofrada yirmi dört yıl kalmıştın.
Kalkıyorken, kimden izin almıştın,
Artıkları ceplerine koy, diye?..**

**Artık eski imaret yok, gedik yok;
Hazineye dalmak için delik yok!..
Defol köpek!.. Sıyracak kemik yok..
Kim söyledi, fakir yurdu soy, diye!..**

Bizim Deve: 20-8-952

Balta'dan Hicivler

SON KOZU

—Bana taş atana—

İşte meydanı sühan, bak, seni erkekçesine
İki mısrada kırıp yıkmak için bekliyorum.
Beş kuruşluk kalemimden sakınan boş kafanı
Koparıp bir deliğe tıkmak için bekliyorum.

İnliyor kahrı beyanıyla perişan geceler
Dikerek dağlara gerdim bu eğilmez başımı.
Korkmadım, korkmıyorum şairim elbette, adamım!.
Tuhh!.. desinler ki, görürlerse benim göz yaşımı!.

Çöksün edbar bütün cilvei devrin bakalım
Nesi vardır, ne yaparlar bu serazat kaleme?.
İşte meydan okudum, pişi celâdette yine
Zorlu bir ökçe vurup her kedere, her eleme!..

Şairim, heeeey! Bana vız gelmededir hayfü rica
Yürü, gel, karşıma çık, maskeni fırlat kenara,
Son kozun neyse getir, oyna da gör akıbeti
Çıksın artık bu mataın da açıktan pazara

AAAAAAH METELİK

Kudübet talihimin koparsam kuyruğunu,
Atsam sokağa, hâşâ köpekler yimez!
Onu taze bir hıyar gibi bahçelerde büyütsem
Sulasam? yetiştirsem hattâ eşekler yimez

Ben dünyaya geldiğim dakikadan beridir.
Talihim işte böyle şemet Kanberidir

**Paçamı sıvasam da bir nehire atılsam
Mübarek kademimle kuruturum ırmağı
Dünyada taş çıkardım bütü düz tabanlara
Sanki gözüme battı şeytanların parmağı**

**Eski çamaşırımı hep terimle yıkarım
Hattâ hamama girsem gine kirli çıkarım.**

**Bizim Mürettip beyler bana takılmak için
Aldığım bir bilete isabet göstermişler
Yani, beni aldatıp eski papuçlarımı
Gine kör talihimin ellerine vermişler.**

**Sormayın ne haldeyim, cüzdanım boş, cep delik
Nerdesin aaah nerdesin, çeşmi âhi metelik?..**

Y A Ğ M U R

**Sen de anlaşıldı ki artık sapıttın.
Akıttıkça akıttın belâ akıttın yahu!
Kendin de hiç farkında değilsin yaptığından
Kış gününde kel başa cilâ akıttın yahu;**

**Gülersin biz sokakta dolaştıkça sandalla
Bir yandan öbür yana on kuruşa hamalla
Sen de şişkin karnını salla mübarek salla
Dur! dedikçe akıttın illâ akıttın yahu!**

KIT'A

**Musahhihimiz Hasan Beye
Körkütüktün mutlaka sızdın da kaldın bir yana
Nazmımı havyar keserken eyledin berbat (Hasan)!**

**Sanki sen (dil heyeti) nden çıkma bir âzâ gibi
Nazenin (imlâ) mı tuttun eyledin cellât (Hasan)!**
İzmir **BALTA**

Borazan Tevfik Falcıda

Borazan Tevfik'e arkadaşları bir falcı sağlık verdiler.

— Git bir gör **Tevfik**, dediler, insanın içini, dışını, olmuşu, olacağı bülbül gibi söylüyor.

Borazan'ın işi yoktu. Kasımpaşadaki falcıya koştu.

— Bana, dedi, istikbalden haber verme, başımdan geçenleri söyle.

Falcı **Borazan'a** önce bir tas uzattı :.

— Buna bir lira çeyreği atacaksın.

Dedi. Çeyrek şingir şingir tastaki arkadaşlarının yanına düşüp çekmeceye kilitlendikten sonra herif iskambil kâğıtlarına sarıldı :

— Başından büyük bir aşk geçmiş senin.

Diye başlayacak oldu. **Borazan :**

— Bilemedin, dedi, baksana bende âşık olacak enayi suratı var mı?

— Öyle ise yanıldım, büyük hastalıklar geçirdin diyecektim.

— Yok canım, elhamdülillah daha burnum kanamamıştır.

— Şu halde çocukların hastalanmıştır.

— Evli değilim.

— Söylesene bekâr olduğunu be adam, bekâr adama kâğıt falı neylesin, ver şu elini de geçmişini sana bir, bir anlatayım.

Borazan elini uzattı, falcı bakar bakmaz.

— İşte, dedi, ayna gibi görüyorum; seni dolandırmışlar.

Borazan bunu duyunca artık tahammül edemedi, kocaman bir küfür savurarak:

— Evet, diye bağırды, demin sana lira çeyreğini kaptırdım, eşekliğime doymıyayım!

Bir Müşaere

[Ahmet Hâşim beyin dere kenarında kurbağa karga ile müşaeresidir.]

**Kurba öttü derelerde «vak» diye,
Karga gelip dala kondu «gak» diye,
Hiç şüphesiz bunlar, bana bir ihtar :
«Nazlı yârin nerelerde bak!» diye.**

**Nerelerde, bak kimler var, yanında,
Hiç erkeklik yok mu, senin kanında?
Git oraya, al eline sopayı,
Leşini ser cânânın da, cânın da!**

**Doğru söyle, karga kardeş, nerde o,
Hangi hain pilâvlara zerde o?
Şimdi gidip gözlerini oyayım!
Üç senedir gözlerimde perde o..**

ALDI KARGA :

**Bak şurada bir çardak var, tepede,
Bak, bak işte tavuk girdi sepete,
Oralara bir göz gezdir, bulursun,
Tam münasip, can alacak kertede!**

ALDI HAŞİM :

**Aman monşer, çok teşekkür ederim,
Bak şimdiden hafifledi kederim,
Şimdi gidip yakalarım alçağı
Bir vuruşta sekiz parça ederim!**

**Şayet beni Yakup, Falih ararsa,
Veyahut ki Salih Zeki sorarsa,
Dersiniz ki pek mühim bir işi var;
Beklesinler, hava bile kararsa!**

BİLMECE

Cühelâdan biri var, armuda benzer suratı
Kulağı kepçe, geniş ağzı hamam kurnasıdır,
Teresin öyle uyuz zırlayışı vardır ki
Sanki çingen Hasanın ağzı kırık zurnasıdır,
Üşütür insanı Temmuzda mizahî yazısı
Hele ciddi yazısı çam dalı dondurmasıdır
Meyvelerden neye benzer diye asla sorma
Ahlatın hâlisidir, sanma Mısır hurmasıdır,
Eşeğin erkeği başka, dişisi başka olur
Bu eşek her iki cinsten eşeğin burmasıdır,
İşlemez kendiliğinden içi boştur kafanın
Yediği herze dahî başkasının kurmasıdır,
Gidişi, sırtı hamutlu deve vâri cünban
Duruşu, çifte koşulmuş öküzün durmasıdır,
Herkesi rengü sıfatla yaratır hazreti - hak
Fakat hallâk-ı cihanın bu bir uydurmasıdır...

İşbu evsafı bâlâda muharrer adam müsveddesinin
kim olduğunu bilerek bu bilmeceyi halledene yok ca-
nımdan bir öğleyin ziyafeti borcum olduğu ilân olunur.

1931

LEYLEK

V A S İ Y E T

Ahmet Haşim, fazla hasta idi. Yanına hem münase-
betsiz, hem geveze bir adam gelmişti. Konuşurken dam-
dan düşer gibi sordu:

— Nasıl, dostum, bir vasiyetin var mı?

Ahmet Haşim:

— Var, dedi, eğer bir hastanın yanına gidersen bu-
kadar fazla oturma!

İSTANBUL KIZINA [*]

Gülme hanım kızım yan için için;
Bir damla yaş akıt memleket için..
Gerçi bu matemi duyamaz için
Hicret selleriyle çağlamadınsa..

Artık Türk incisi kalamaz adın,
Gezemez arkanda sevgili dadın
Viran türbelere mum adamadın,
Dallara iplikler bağlamadınsa...

İçin dua dolu, gözlerin kuru
Bekle taliine doğacak nuru;
Başını döndürüp İzmir'e doğru
Yollar uzun diye ağlamadınsa!..

- Ankara 1921 -

Kemalettin KÂMİ

[*] Millî Mücadele yıllarında yazılmıştı.

K I T ' A

Bilgiden behresi yok, akl-u dirayetten uzak
Öyle timsal-i belâhat ki yaban hergelesi
Hele vicdanı ararsan o da yok cascavlak
Mel'anet heykelidir sanki o Devran teresi.

1947

Ekrem Şen OZAN

HAKKI PAŞANIN BUYRULTUSU

Silivri nâibi
Şeriat haini
İ'lâmını okudum
Kahkahayla güldüm
Mühr-ü müeyyidemi basarım
Seni mahkeme kapısına asarım

A L İ H Â D İ

KIYAMET Mİ KOPAR

O peri bezme devam etse kıyamet mi kopar
Bizi de kendine ram etse kıyamet mi kopar
Sunarak kâsei fağfur ile cam-ı aşkı
Dili sermesti garâm etse kıyamet mi kopar
Yeni meclis vererek badeye serbestiyi
Neşei halkı tamam etse kıyamet mi kopar
Yıkamaz çehrei mayhoşunu (Tahir Nadi)
Ayda bir kerre hamam etse kıyamet mi kopar
Bakmayıp sinnine (Sadri) yi (vekili evkaf)
Hacı Bayrama imam etse kıyamet mi kopar
Ramazan gelse de (Yahya) yine bir gaflet ile
Alenen nakzı sıyam etse kıyamet mi kopar
Gece gündüz demeyip şevk ile (Nef'i-i zaman)
Havanı vuslatta taam etse kıyamet mi kopar

HİCAZDAN ŞARKI

HUMMA-YI (HALK...)

Halkçıyım, yalnızım, halkı yanımda
Sanıp da bahtiyar ölmek isterim.
Meclub-u ikbâlîm, bu son demimde
Kanıp da bahtiyar ölmek isterim.
Bir olmaz emelin düştüm peşine
Vuruldum rakibsiz devlet işine
Demokrat partinin aşk ateşine
Yanıp da bahtiyar ölmek isterim.
Feleğin kahrı var her hevesimde
Bir yığın zırvalar titrer sesimde
İktidar ismini son nefesimde
Anıp da bahtiyar ölmek isterim.

İzmir - Avukat NAHİT

M. Faruk Gürtunca

SEVRİN İMZASI

Sevr'e imza kodular koskoca tarihi yıkıp
«Hükmü idam» ı kabul etti o sadrazam «it» i
Sancağım dalgalıyorken zaferin müjdesini
Unutur muydu bu millet o kuduz mel'aneti

Milletim kalk! avazın çıktığı bir sesle bağır,
Sattılar gül gibi yurdun şu mübarek bağını..
Durmadan haykır, inildet vatanın burcunu sen
Gelecek gündeki hâinlere sok mızrağını!

Sor :

— Kimin emrine girdin? A vatansız, a köpek?
Bir yılan gömleği halinde şu ruhun, şu kılık?
Kaça sattın, bu güzel yurdunu, öz milletini,
Kimlerin emrine hizmettesin alçak satılık?.

Bu vatan, altın edip verdi o göz yaşlarını
Bir madalyon göğsüne yer yer, kat kat..
Sizi aç köpekler, sizi azgın deliler
Sizi «haklar» şu darâcındaki azgın cellât!

Herkes Okur

— Falih Rıfkı Atay'a zahmetlerimle

İtiraf etmem gerek ki zâtının hayranıyım;
Yoksa da kendi yüzünde, eyliyorsun neşr-i nûr.
Halteder var mı diyen Bay Fâlihin de kariî;
Bil'akis âlim ve cahil durmadan herkes okur.

1947

Muharrem Zeki KORGUNAL

Peyami Safa'ya göre: Nazım Hikmet

GÜNDÜZ: 15-XI-1936

KIT'A

O'nu hayvana teşbih, şüphesiz hayvanı tahkirdir,
O rütbe çünkü zîruh âlemin menfurudur Nâzım;
Tenezzül saydın amma hicvi sen ey âteşin Heccav,
Uyuz bir it kapunda hırlayorsa Hüşt! demek lâzım!..

Eşref-i ZAMAN

YİRMİBEŞ KURUŞLUK KOMÜNİZM

Konya Cezaevinde, vaktiyle Bursa Hapishanesinde bulunmuş Nâzım Hikmet'i iyi tanıyan mahkûmlardan biri anlatmıştı: Bursa Cezaevinde mahkûmlardan biri komünizmin ne olduğunun merakına düşer ve N. Hikmet'e gider, ona derdini açar. N. Hikmet:

— Sok elini cebime der.

Mahkûm çekinerek sokar.

— Ne kadar para varsa al... der.

Mahkûm alır. İki yirmi beşer kuruş.

Kızıl şair 25 kuruşun birini ona verip birini kendisi alır,

— İşte, der, komünizm budur.

Bu hareket, cezalının çok hoşuna gitmiş olacak ki, ben komünist oldum, diye yine bir gün N. Hikmet'in yanına gider. Cebine elini sokuverir. Bakar iki elli liralık. Birini Nâzım'a verir, birini kendi almak ister. Fakat Nâzım bu sefer kızar. Herşeyi kemiyete irca eden komünizm ve onun Türkiye başmümessili hiddetlenir, adamı kovar ve elli lirayı zorla alır.

Bu hikâyeyi dinledikten sonra, meğer dedik, komünizm ne de ucuzmuş. Olmuşu 25 kuruş ediyor.

Serdengeçti — 1949

BİR PROVAKTÖR ÜSTÜNDE HİCİV DENEMELERİ

.....

Ben sadece söküp

bir fitnenin otuz iki dişini,

Ve Babıâli kaldırımlarında döküp

geleceğini, geçmişini

Aldım omzuma işte bu teşhir işini..

.....

**Bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ve hatırla ki, son defa:
O, takma aslan yeleli**

**Namık Kemal üstadın senin;
abanoz ellerinden**

**zenci kölesinin
som altın taslarla şarap içerek
ve «didarı hürriyet»in dizinde**

**kendi kendinden geçerek:
«Yüksel ki yerin bu yer değildir,
Dünyaya geliş hüner değildir!»
demiş...**

**Sen de yükseldin uyup
onun sesine**

**«La dam o Kamelyanın» fesli figüranlığından
Ahmet Haşimin «degüstasyon» daki iskemlesine...**

**Bir düşün oğlum,
Bir düşün ey yetimi Safa,
bir düşün ve benden öğren ki son defa:
FİKİR dediğin
şeyin**

**Karabet ustanın uduna benzemez suratı.
O, ne şapırtılarla çiğnemen bir sakız,
ne «Vatan - Silistre» de Abdullah çavuşun tiradı,
ne de «Bir akşamdı»da müteverrim bir bayan ilâcıdır.**

Aydabir mecmuası: 1935

Nazım Hikmet

«NAZIM HİKMETE» HİTAP EDEN BİR ŞİİRDEN

**Bugünlük senin ağzını kullanacağım: Ulan
Yalancı pehlivan!
«Ölüleri rahat bırak oğlum»**

**Ve bir kaç afi satmak için
Dedikten sonra bilmem kime çatmak için
Bu millete milliyetini duyuran,
Zulmü, istibdadı, tahakkümü kıran
Büyük Türke, Namık Kemale sövmek,
İçtiğin Moskof şarabının neş'esinden olsa gerek!
Dünün büyüklerine bugün söven;
Yarın da bugünün büyüklerine söver...
Bayım, apaş ağzıyla.yalnız kendisini över!
Galiba aynaya baktın ki
Takma arslan yeleli
Aksini gördün,
Ey yetîm i vatan!
O vatan kahramanı sürgünlerde çürürken bile
«Felek her türlü esbâb ı cefasın toplasın gelsin
Dönersem kahbeyim millet yolunda bir azimetten!»
Derdi**

Ve...

Sözünü ispat ederdi!.

Sırtlan tabiatlı nebbaş!

Ulaaan

Boynundan yaralı

Kızılı karalı

Engerek!

1935 — A. G.

KIRACAK ŞEY BULAMADINIZ MI?

**Döğmüş şu kızıl şairi, Bulgaryalı Türkler,
Hâmî O'na binlerce milis yoldaşı varken;
İrkdaşlarımın elleri dert görmesin amma,
Hiç kol kırılır mıydı, o menhus başı varken?..**

Eşref-i ZAMAN

NAZIM HİKMET'E DAVETİYE
BİZİM SAFİMIZA GEL!

**Ey çenesi çevik
Koca Bolşevik
Dinle:
Sana senin dilinle
Haykırmak için,
Sana çevirip senin hamleni
Şimdi de asıl yalancı
Ve bize yabancı
Bir put olan seni
Bu sefer de ben kırmak için
Bu tarzda yazacağım.
Belki seyrin değmez beş kuruş
Kendini zencire vurulmuş
Bir aslan gibi gösteriyorsun.
Al, istediğin hürriyet senin olsun:
Gel de çözsün bu el,
O muhayyel
Mevhum zincirlerini,
Gel azat edeyim seni..
Gene yalnız bağıracaksın,
Yanına bir kaç aptal çağıracaksın
Homurdanıp duracaksın boyuna
Bıktık artık, nihayet ver bu oyuna.
Yalandan patlatıp gözünü
Elini yüzünü
Kana boyayan
Bir hokkabazdan, bir sihirbazdan
Farkın ne?
Göstersizene...
Temsil edeceğim —diye— yarını
Bizans sokaklarını**

Bir kocaman sirka çevirdin..
Put kıracaktıya çam devirdin
Sanma sana inandığından,
Seni bir Resûl sandığından
Dinliyor herkes!.
Vücudun âleme bir eğlence,
Eğer sence
Asalet gibi menfûr
Bir şey değilse gurur
Dur, sesini kes
Manakyanı dinliyor gibi
Fazla güldüğünden asabî
Seni dinliyor herkes
Ondan bazısının sana kaynıyor kanı..
Ey şeytanın günlüksüz ırgadı!
Başka kerametın kalmadı..
Emin ol:
Tuttuğun yol,
Çıkar yol değil;
Gel Ankara timsâlinin önünde eğil!
Gel anlı şanlı
Hırçın delikanlı
Bizim safımıza gel
Bak bizim dâvamız ne güzel,
Ne yüksek, ne çetin
Bak bütün milletin
Ümidi bizde toplanıyor..
Bak bizim alnımızda
Aynı hızda
Yanıyor
Öyle uzak beldelerin
Esrarlı, tehlikeli, derin
Ateşi değil
Kendimizin ateşi...

Neye o çarpık meyil,
Neye olmak Donkişotun eşi?
Neden bu çarpık ihtiras
Neden olmalısın Lenine Kavas,
Aldırmadılar yaygaraya
Ve Ankaraya
Temel taşı olmadım diye..
Yeter bağırma bir diziye:
Bizden olanlara, bizim tarafımıza!
Gel, bizim safımıza..
Çıkmaz sokak o tuttuğun büyük yol..
Ey Maksim Gorginin
Ve kendi kendinin uşağı!
Eller aşağı
Milliyete teslim ol...
Erciyastan Kopan Çığ: 1932

Behçet Kemal ÇAĞLAR

«Fikirlerinin çarpıklığına uyan heyecanının coşkunluğu ile acaip ve şımarık hücumlar yapan bir şaire bütün büyük hakikatleri kafasına kakarak verilmiş olgun ve iğneli bir cevap. Ama diyeceksiniz ki: Ona iğne kâr etmez, çuvaldız lâzım; o da ayrı bir bahis...»

«ÜÇ TELLİ SAZ» ŞAİRİNE

«ÜÇ TELLİ SAZ» DAN CEVAP

Şair;
Tellerimde inliyen
Bülbüle dair
Yazdığın,
Göğsüme bir çelik,
Ortası delik
Kalemle kazdığın

Satırlar;
Gönlümde unulmaz,
Deva bulmaz
Bir yara oldu.

Niçin, neden
Benim kaygularımla dertlenmeden
Yabancı ellerin duygularile
Kalbimi incittin?
Kalemimde, dedirgin uykularile
Nöbetler içinde kıvranan
Ateşlerle yanan
Bir hasta hali var.

Ve şimdi karşımda bir deli hayali var.
O, sensin!...
Ey deli şair, dinle:
Her telimde bin kalbin hicranı sızlar.
Onu duy ve inle.
Yoksa yıldızlar
Birer lânet taşı gibi
Beyninde vızlar.

Tellerimdeki her ses,
Yıklan bir aşkın
Taşkın feryadıdır.

Bu aşk,
Bir kadının olur;
Yaradanın olur;
Vatanın olur;
En geniş bir görüşle İnsanın olur.

Göğsümdeki bir nefes,

**Vurulan bir ruhun
İstimdadıdır.**

**Bu vuruluş
Sokakta olur;
Yatakta olur;
Soğukta olur,
Sıcakta olur... '**

**Ey deli şair,
Nereden gelip nereye gidiyorsun?
Kimin için inliyorsun?**

Aradığını ne?

**Sesine
Koştuğun kim?**

**Hey oğul;
Önce kendini ara, kendini bul,
Kendini bulmadan
Başkasını duymak; ne mümkün!..
Bilmiyor musun ki**

**Gorki,
Evet Gorkinin babası Gogol?
Sağdan sonra sol.**

**Ey sağını, solunu şaşırın,
Ey haddini aşırın**

**Şair,
Bunu anlamadığın için
Mezarında yatan
Atan**

**Sana küskün.
Eğer benim tellerimde inleyen bülbül hastaysa
Hastalık nerden geldi?
Hangi cehennemlerin
Yandığı yerden geldi?
Sağdan mı, soldan mı?
Kafadan mı, koldan mı?**

İçten mi, dıştan mı?

Aaaah oğul, beni söyletme;

Gel etme

İnan bana;

Yazık oluyor sana.

Eğer kalbin bütün insanlığı alacak kadar bü-
yükse

O hasta bülbüle kafes yap;

Ona tap.

Herşeyi sana söyleyecek;

Sana o ilham verecek.

Yook, yalnız benim derdim sana yükse

O çırpınışların,

O kızışların

Neye yarar?

Hudutsuz varlıkların enginlerine,

Yahut da Hazer denizine,

Şahlanan bir atın sırtından düşer gibi

Düşüp boğulduğun zaman

Seni kim sorar;

Senin yanına kim varır;

Hey oğul, seni kim kurtarır?...

İnan bana:

Severim seni;

Sev beni,

Acırım sana.

Sen ki coşunca

Yad ellerde kalan

Yatağını aşındıran

Bir nehir gibi

Yıkmaktasın etrafını.

O zaman

Söylediğini bilmeyorsun.

Meselâ

Beni duyanlara
«Hey avanak!» diyorsun.
Halbuki
«Hey avanak!» dediğin
Başkası değil, kendin.
Çünkü
Sen
Çaldığın,
Eline aldığın
Sazı tanımiyacak
Kadar şaşırmışsın.
Ben
Beni duyacak,
Kaygılarımla yüreğini oyacak,
Sevinçlerimle çıldıracak
Bir şair istiyorum;
Onun göğsüdür yerim, diyorum.
Niçin, neden
Beni sen
Canlı,
Heyecanlı
Parmaklarınla
Çalıp inletmiyorsun?
Türk oğluna, gönülünden türkü dinletmiyorsun?
Döner SES: 1933 1924 - 33
Hasan Âli - Yücel

ŞA'İR, ANLAMAYAN MA'ŞERİNE

«Nâzım Hikmet» e

Dinledi vecd ile yalçın kayalar, 'ummanlar,
Bir sana etmedi te'sir nevayi 'udum;
Yağmurun münkalib oldu acı göz yaşlarına:
Ölü bir ufk üzerinde dolaşan bir bulutum.

1 Temmuz 1929

Dr. Abdullah CEVDET

29 S A T I R

Ah şu kara kız,
Adını kara sakız
Gibi ağzımda çiğniyorum
Maç maç maç..

Stadyomdaki son maç,
Bile vermez onun bana verdiği heyecanı
Bir gün istese canı,
Gelse bizim matbaanın
Mürekkkep kokan tozlu odasına...
İstese canı,
İstese canım...
Ya gelmem derse..
Canı isterse..

Canı isterse be..

Arkadaş yaşıımız otuz,
Tokuz diyoruz, tokuz;
Siyah gözlüsüne de, mavi gözlüsünede..
Bize ne karı, ne kız,
Biz beygir sırtında
Hazeri aşacağız
Zangır zangır titriyecek denizin dibİ,
Beyaz köpükleri beyaz ordular gibi
Kırbaçlıyacağız..
Altımızdaki kara yağız
At havalanacak.
At hava.
At..

Hav

Hav.

. Artist: 17/9/931

TOPLU İĞNE

NÂZIM HİKMET'E

NAM'I DİĞERİ NEKBET

**Nâzım Hikmet niçin kaçtın vatandan
Arslan yuvasından ayrıldın kâfir
Rahman sandın ilham aldın şeytandan
Moskoŕla haşrolup kırıldın kâfir**

**Hikmete kurban ol kim diyor Nâzım
Ettiğini buldun deme ki yazın
Ne tesirin olur etsen de azım
Kökünden devrilip kırıldın kâfir**

**Uzaktan uzağa atıyon gürzü
Kanın bozuk ondan yitirdin ırzı
Utanmaz hayasız, namussuz dü rzü
Bir de Türküm diye kuruldun kâfir**

**Bir zaman zindanda geçirdin günü
Affetmek şânımız çıkardık seni
Mel'un sun hınzırsın nice ettin dini
Rejimi haşarata sarıldın kâfir**

**Sağ sanına kendini her an ö lüsün
Boşa ürme şişkin bağırsak yelisin
İrkin bozuk bir orospu dölüsün
İşte bu sebepten yerildin kâfir**

**Ya Eguba ya da sekizdir aslın
Bilmezdin farzını abdestin guslün
Aptal mı, çingen mi neymiş neslin
Şükür içimizden ayrıldın kâfir**

**Bolşevikten daha bozukmuş kanın
Nola bundan iyi çıksa idi canın
Evlâdı isen de Katerina hanın
Baltacı hamurundan yuğruldun kâfir**

**Tatlı yemek burda kaldı kürklerin
Yayıl da gel bağlı durur örklerin
Lûtfuna uğradın arslan Türklerin
Ölmüş iken geri dirildin kâfir**

**Rahat dursan çekmez idin kederi
Dinsizlik yolunda dökmezdin teri
Baltacıdır hepsinin pederi
Piçinen pazara serildin kâfir**

**Türkelini cennet gibi görüyon
Neden acep inat edip yürüyon
Hav hav diye Moskovadan ürüyon
Kervan duymaz boşa yoruldun kâfir**

**Sen gibi insanın hayatı muzur
Katır sıpasından olur mu huzur
Yazıldın tarihe kirkora gizir
Şeytan meclisine gerildin kâfir**

**Kâmil Bozkurt Türküm söylenir şanı
Vatan için feda hazırdır canım
Ey i... bu sözü söyleten kanım
Ne sebepten böyle eğrildin kâfir.**

Halk Şairlerinden

Tarsus: Gülek gazetesi 2/2/1952 **Kâmil BOZKURT**

Âkıbetini Bilen Şair

Kimse baş çevirip te bakmayacak gebersem
Bilmem gönül ne cevap verecek şöyle dersem
Gayen ne bu mânasız yaşayıſta a sersem
Böyle paçavra gibi ömür sürüklenir mi?

1931

Sabahattin ÂLİ

GEBERSİN KIZIL KÖPEK

Tanımadı ne Allah, ne Peygamber, ne de din:
Şu vatansız komünist ,(Marko) cu Sabahattin
Öldürölmüş kaçarken... Sanmayın ki yandım pek,
Acınmaz böylesine, gebersin kızıl köpek!..

Eskişehir — 12/Ocak/1949

Cemal Oğuz ÖCAL

FELEĞE ARZUHAL

Tamam kırk senedir tuttun yakamdan
Böyle midir sende adalet felek?
Kurtulmadım gitti elemden, gamdan
Öldürmek mi fikrin nihayet felek?.

Ne rütbe verdin, ne nişan verdin;
Ne kahve, ne dükkân, ne de han verdin;
Ne fındıklık verdin, ne fidan verdin;
Nedir bu yaptığın rezalet felek?

Yoksuzluk içinde niçin solalım?
Kime yalvaralım, kimi bulalım?
Gel seninle muhakeme olalım;
Sende mi, bende mi kabahat felek?.

Trabzon: Baba SALİM

NECDET RÜŞTÜ EFE

GEÇİM DÜNYASI

Cahit... Bilirim, dertlerin açlıktır elimi:
İster biraz ekmek kişinin midesi elbet.
Yazdıkların aslında değil gerçi samimî;
Lâkin yalan at, hakkını al.. Tanrıya şükret!..

PARATONER

Atatürk kurmuş, efendim, yüce Hak Partisini,
Dokunulmazmış.. Acep kim bu büyük haltı yiyen?..
Atatürk müydü sunan onlara yıllarca sini,
Atatürk müydü: «Yutun, aç bırakın halkı..» diyen?..

KASIM AYI

Alamam gayrı bu âlemde 'hazanın tadını,
Sonbahar oldu mu, etrafıma gelmez bakasım.
Düşünüp benzerinin her sene malûm adını,
Bir soğukluk sarıyor ruhumu, erdikçe Kasım!..

DİNDAR PARTİ

Dine var Halkçıların hizmeti, gadroldu fakat:
Aç oruç tutturarak, gittiler elhak ileri!..
Dediler: «Vermelidir milletimiz şimdi zekât..»
Bize keşküller açıp, topladılar kendileri!..

15 - 4 - 954

Necdet Rüştü EFE

HÜSNÜ KURUNTU

Bugün Moskof denen bir kel katır mevcut ki âlemde
Sanır pespaye, menhus çiftesinden çok sinenler var!..
Fakat bilmez ki ahmak, boş ve koftur attığı tekme,
Sinen yok, zırlayan iğrenç sesinden tiksinenler var!..

Eşref-i Zaman

EŞEK İHRACI KARARI MÜNASEBETİLE

Eşek ihracı hükûmetçe tekarrür etmiş
Haklıyım doğrusu ben bundan esef ettimse
Bu kararın hele tatbikine geçsin millet
Korkarım kalmıyacaktır ukalâdan kimse.

EŞEK İTHALİ KARARI MÜNASEBETİLE

Eşek ithali de serbest oluvermiş artık
Şimdi dört gözle o mahlûkları herkes bekler
(Kodaman) cinsi dururken bu ne zahmet bizde
Haklıdır doğrusu hem küsse bizim Eşekler.
Şiirler M. - 1947 Hamdi AKALIN

BİR DİN SİMSARINA

Hem lâyük olursun, hem din güdersin,
Hem rakı içersin, hem zikredersin!..
Acem kılıcı mı; bilmem ne dersin;
Kim parmak ısırılmaz bu silâhına!..

Şimdi inkâr için hep çevir kazı,
İhanet denilir buna en azı!..
O kadar iğrenç ki, koyduğun yazı,
Tenezzül edilmez, istinsahına!..

Tam otul iki yıl, o kızıl Sultan,
Zulmetti.. Türkiye kan ağladı, kan!..
Milleti inletemez mi isyan,
Hem Peygamberine, hem Allahına?..

Duruyor bir sürü vesika elde:
Kim Mithat Paşaya kıydı şu halde?..
Yalancı adam mı Namık Kemal de?..
Bunu bilmeyenin yuh evrahına!...

Necdet Rüştü EFE

Behçet Kemal Çağlar

Bir inkılâpçılık ruhunun coşkunluğuyla ve halk diliyle özlü şiirler yazan Behçet Kemal Çağlar'ın, yakın dostlarından başka kimse hiciv ve mizah cephesini tanımaz.

Behçet Kemal Çağlar'ın (ATATÜRK'E RAPORLAR) adı ile ATATÜRK öldükten sonra her ay bir defa nöbetçi subayın mafevkine rapor vermesi gibi bir manzum rapor hazırladığını o zamanlar duymuştuk. O eserden ve yakınlarından ele geçirdiğimiz bir iki parça:

Seni anlatmağa ne akıl erer, ne dil.
Keramet izhar ediyormuş Mister Çörçil.
«O daha dünyaya lâzımdı» derken;
Ne vardı gidecek bu kadar erken?
İşte böğrümüzde kaldı elimiz
Nerdesin bizim Büyük delimiz?
Küçük akıllılar para etmiyor!
İrkilmez, Ata çocuğu irkilmez,
Zabt edilmez Atam zabtedilmez,
Biz varken senin kalenin burçları
Bakışlarımız kılıç uçları...
Bekliyoruz, devrimini biz;
Çökmeyeceğiz diz!.
İsterse refah kahrolsun,
İsterse hayat zehr olsun,
İsterse kurşun düşsün,
Yanımıza, belimize!.
İsterse yeni velinimetler,
Geçinmek için bir dilim kuru ekmek vermesin
Yer sarsılsa yerinden, elimize..
Dünya düşse peşimize,
Ne senden vazgeçeriz,
Ne senin eserinden.

Yine B. K. Çağlar, mebusluk zamanlarında kürsüden konuşamayan mebusların merdiven altlarında nasıl dedikodu ettiklerini bir mizahî marş halinde şöyle tesbit etmişti :

**Salon [*] saysa bile bizi karaltı,
Bilir ki arslanız, merdiven altı..
Bize güft-ü gûdan başka ne kaldı?**

NAKARAT

**İsmet'im, İsmet'im, şanlı İsmet'im!
Tam maaş tekaüd benim kismetim!.**

Meclis müzakereleri sırasında ikişer satırla çizdiği portreler de defterden deftere nakl olunmuştur. Meselâ şiir okuyuşu bir tuhaf olan rahmetli İsmail Habib Sevük'ün büyük hayallerle konuşmasını şöyle tasvir etmişti :

**Ne kadar konuşsa şu demek hepsi :
Hâmidane edâ ve Burhan Tepsi!.**

Rasih Kaplan hoca için :

**Sana ceddinden bir asıl kan düştü;
Dikkat hocam; dikkat perukan düştü!.**

[*] Meclis salonu.

Konuşmayıp konuşmayıp da bütçe müzakerelerinde sadece Manisa bağlarında kükürtten bahseden Yaşar bey için :

**Kitabei sengi mezar
Der hazreti mîr Yaşar :
Fikri sâbitinden mürd oldu;
Kükürt derken, kükürt oldu!.**

Başka gür sesli bir hatib için :
**Yirmi yıldanberi öter cırcır o,
Meydanda Finten yok, Davalaciro.**

Mebusluktan ayrılmağa vâcdanen karar verdiği günlerde yazdığı (İki ses) adlı şiirinden beş on satır:

**Dışarıdan herkes : Böyle uslu yavaş..
İçimden bir ses : Savaş, savaş, savaş!..
Dışarıdan herkes : Görmemiş ol, savuş!
İçimden bir ses : Konuş, konuş, konuş!..
Dışarıdan herkes : Tıkırında işin,
İçimden bir ses : Düşün, düşün, düşün!
Dışarıdan herkes : Bu güne uy, barın;
İçimden bir ses : Yarın, yarın, yarın!.**

Uzun boyu, devamlı ihtirası ve aynı zamanda bön görünüşüyle bir meşhur merhum siyasinin iki satırla portresi :

**Yüzünden bönlük akar, içini benlik oyar;
Ey vatan bostanında yetişen seçme hıyar!.**

Yanında bir züppe ile bir arkadaşına hıyanet eden Pakize adlı bir kadının iki satırla hicvi:

NATÜRMORT

**Bir hıyarla diz dize
Mes'ud armut Pakize!.**

Orhan Veli Kanık

Orhan Velinin k ndini anlatan bir   irinden   u par  aları alacağım :

**Ben Orhan Veli,
  Yazık oldu S  leyman efendiye  
Mısraı me  hurunun m  bd  i,
Duydum ki merak ediyormu  sunuz,
Husus   hayatımı,
Anlatayım :
Evvel   adamım, y  ni
Sirk hayvanı falan değilim.
Burnum var, kulağım var;
  spanağı   ok severim.
P  f b  reğine hele,
Biterim.**

  iiri nasıl buldunuz, ho   değil mi? Evet ho  , hem veziz. Sanatını,    hretine bais olan bir mısralık   aheserini ve husus   hayatını edebiyat tarihine bu selis ve mufassal terc  mesile kendi kalemlerile ge  irmek l  tfunda bulunmu  lar. M  kemm  l bir oto biyografi ve, ve m  kemm  l bir ispanaklı   iir!

Hazret de galiba ispanağın   iirlerinden daha kıymetli olduğunu anladı ki, okurlarına ancak bununla yutturtmak istiyor.

ZAPARTA

Son gelen gazetelerin birinde me  hur   air Orhan Velinin aynen    yle bir   iirini okudum :

TECR  BED  DE

**Hanginiz bilir benim kadar
Karpuzdan fener yapmasını.
Sedefli han  erle   st  ne
G  lcemal resmi   izmesini.**

**Beyit düzmesini,
Mektup yazmasını.
Yatmasını,
Kalkmasını,
Bunca yılın Halîmesini
Hanginiz bilir benim kadar
Memnun etmesini.
Değirmende ağartmadık biz bu sakalı!**

Orhan VELİ

Şairimiz iyi şair, mecmua iyi mecmua ama, bunu dinliyen arkadaş dayanamadı da şiire şu ilâveyi yaptı :

**Bu manzumeyi yazan deli,
Basan deli.
İmza : Orhan Veli.**

Aman mahkemelik olmıyalım, şaka bu şaka.

Karikatür - 1941

Orhan Veli'nin :

**«Neler yapmadık bu vatan için
Kimimiz öldük,
Kimimiz nutuk söyledik.»**

Diye konuşması, Eşref'i büyülsen, hattâ doğrudan doğruya bir karaktere sembol olan şu beytin tercümesinden başka nedir :

**«Cihadın fazlını ilân edersin herkese amma,
Kaçarsın ordudan «vız! vız!» edince daneler vâiz!»**

Milliyet: 22-6-953

Tarık BUĞRA

ŞİFRE

V E

HİCİVNAME-İ ORHON'DAN

PÜFFF!..

Bir göz gürüyorum karşımda

Düm!

Rastıklı

Düm!

Sürmeli

Düm!

Eğreti benli

Düzlük içinde.

Belkis!

Asılmış kalmışım orta

Dürüm

yerimden

Dürüm

Assmalı Mescitte,

Dürmeli

Güm!

Seni fırına sürmeli

Güm!

Bir ustaca üfürmeli

Güm!

Püfff!..

Gümbürtü içinde!

MAHKÛMLAR

HÜRRİYET

Ekseriya sabaha karşı

Herşey göklere doğru büyür.

Kurşuna dizilir mahkûmlar

Salkım söğütün dalları

Bir sünger taşına döner

müstesna.

Anne sütünden yapılan

Canımız,

heykel

Cânânımız hürriyet!

Bâri şu trampetler çalmasa

Sen de büyü

İnsan gürültüye gitmese.

Bizim tarafa.

DÜNYA DÖNDÜKÇE

ÜMİT FAKİRİN EKMEĞİ

YE MEHMET YE!...

Orhan Murat ARIBURNU

Fıkra Edebiyatı ve Hiciv

İkinci Dünya Harbi sonlarında göze çarpmaya başlayan; çok kısa çizgiler ve gesin nüktelerle belirtilen yeni bir Fıkra Edebiyatı bilhassa dikkati çekmektedir. Son yıllarda gazete sütunlarında bu tarz fıkralarıyla tanınan ve sevilen muharrirler **DOĞAN NÂDİ**, **MÜMTAZ FAİK** ve **BEDİÎ FAİK** gibi, daha çok siyasi ve içtimai hayatımızı kesin çizgilerle karikatürize eden, kuvvetli imzalıdır. (Resimli Türk Edebiyatı Tarihi)

Nihat Sami BANARLI

ŞİİRLER MECMUASI

Yepyeni bir şiir kitabı.

Otuz iki sayfa.

İki yüz yetmiş mısra;

İki yüz yetmiş mısra ama

Eş mâna?

Nurullah Ataca Sormalı!

Hâmit Macit SELEKLER

Dünkü Babıâlide Hiciv

Şu sekiz on senedenberi meşhur ağızların ve meşhur kalemlerin teati ettikleri küfürler yazılsa bir cild kitap olur ve zannederim ki tenkid namına onların bundan başka eserleri de çıkmaz ve çirkin sözlerinden bir ikisini hatırlayabildiğimiz kadar hatırlatalım: «Mahalle piçi», «Lâğım ağızlı», «Şengül hamamının sermayesi», «Ciyfe», «Dar pantolonlu kart züppe», «Mektep kaçkını», «Âdet bezi», «İğrenç cibilliyet», «Sefil», «Hergele»...

Cumhuriyet: 14/7/1928

Peyami SAFA

BİR DAKİKA:

DOĞAN NADİ

ONLARA AKIL ERMEZ

Stalin yoldaşın ölümü, Sultan Mahmudun meşhur at hikâyesi gibi birşey oldu. Nefes almıyor, konuşmuyor, yemek yemiyor, gözünü açamıyor, elini kaldıramıyor, dediler, dediler bir türlü öldü deyip işi kestiremediler.

— Yahu şuna öldü deseni-ze.

— Hayır ölmedi, yaşıyor.

Bana kalırsa buna inanmıyanlar Rusyayı bilmiyenlerdir. Orada milyonlarla insan zaten nefes almadan, konuşmadan, yemek yemeden, gözünü açıp elini kaldıramadan yaşayıp duruyor.

E.. milyonlarla tebaası böyle yaşarken bizim posbıyık amca neye yaşamasın? Anlaşılan o da alıştı.

D. N.

GÜLÜ SEVENLER

Vaktile Adanalı zenginler, zahir dağlık olduğundan, yazı geçirmeğe Kayseriye giderlermiş.

Böyle bir zengin kafilesi, günün birinde, yolda eşkıya hücumuna uğrar. Onlar bir yandan soyulurken, beri tarafta iki çingene çalgı çalar, eğlenirlermiş.

İşler olup bittikten sonra, soyguna uğrayanlar çingenelere :

— Yahu ne gülüp duruyorsunuz? demişler. Cevab:

— Biz de zengin olmasını bilirdik ama, bir gün bu hale düşmiyelim diye olmadık!

D. N.

BİR DAMLA :

BEDİÎ FAİK

GARBE AÇILAN PENCERE

Onlar: «Füzelerle aya gideceğiz.»

Biz: «Yaşasın! Helikopter geldi.»

Onlar: «Streptomisin'in tedavi edemediği hastalar için Neomisin...»

Biz: «Aksarayda bir üfürükçü yakalandı.»

Onlar: «Talebe, hocaların maaşına zam istiyor.»

Biz: «Bir talebe hocasını vurdu.»

Onlar... Artık uzatmıyalım, anlaşıldı değil mi?

Canınız sıkıldıkça, bizim evin penceresine oturup, hep dışarı bakacaksınız!

Be. Fa.

GÜNÜN ŞAKALARI :

HAPİSHANE KAHRAMANI!

İki gün yattı, Bedîî Faik,
Oldu Halk Partisinin bir «yatır» ı! [*]
Bu kadar izzetü ikram görüp;
Falih'in kalsa gerektir hatırı!..

O. S. O.

[*] Yatır, aziz kişi demektir.

NÜKTE CANBAZLARI

Son senelerde basınımızda nükte canbazlığı yapan bir tip daha sokuldu. Kıymetli metalar satan kültür mağazalarının önlerinde kâh fikir işportacılığı, kâh nükte canbazlığı yapan bu yaramaz oğlanların şamataları yüzünden basın çarşısı ay başına rast gelen bayramların Mahmut Paşa arifesine döndü.

Ellerine verilen dolma kalemleri bir küfür pompası gibi kullanarak gelene geçene zifos sıçratan bu zavallılar gûya hiciv veya nükte yaptıklarına kaniler.

Ne yazık ki, kimini öven, kimine söven bu biçareler şu hakikati bir türlü bilemiyorlar :

Nüktedan, ne yalayan, ne dalayan adamdır.

Türk Sesi: 20/11/954

Cevdet TONT

SELÂM OLSUN

**Benden selâm olsun Doğan Nadi'ye
Boy verip, gazteden uzanmalıdır
Kadeh şakırtısından korna sesinden
Gayri vazgeçmeli uslanmalıdır.**

**Muharrirler tabur tabur dizilir
Huzurunda ezim ezim ezilir
Akşam olur meyhaneler gezilir
Doğan bir fıçıya yaslanmalıdır.**

**Yiğit kişi kalem aldı eline
Çıkmış Nadi meyhaneler yoluna
Selâm olsun mirasyedi Doğana
Ya uslanmalı ya ıslanmalıdır**

1948

Aziz NESİN

**Kaldırım taşları altında birer şâir var
Deyu cân atmış idi sâbit-i dâney'i suhen
Gör neler çıkmadadır şimdi o menfezlerden
Kaldırımlarda gezer bir sürü rüsvay'ı suhen**

BABIÂLİ KORİDORLARINDA HİCİV

İKİ AHBAP ÇAVUŞLAR!..

Babiâlîde iki ahabap çavuşlar vardır ki senelerdenberi dört yapraklı daracık sütunlar üzerinde Viyana hokkabazlarına taş çıkartan bir maharetle orta oyunu oynar, şaklabanlık ederler.

Meşrepleri, mezhepleri, siyasi akideleri kıbtı imanı gibi karanlık, belirsizdir. Apaş tarzını şiirimize ilk aşıl-mak, külhanbey edasını edebiyat çerçevemiz içine al-makla meşhurdurlar.

İlim ve ahlâk koridoru bu zavallılar için zindan deh-lizi kadar karanlık ve can sıkıcıdır.

Yine bunlar nazarında fazilet, haysiyet teneke bir oyuncak gibidir, birisi kırılınca diğeri alınır.

Memleket aşkı, inkılâp ülküsü bu biçarelerin ceple-rinde esen havaya tâbidir.

Yıllardanberi her davulun tokmağını vurmuşlar, her sezilen menfaate fak kurmuşlardır.

Kartala kurşun attıklarını sanırlar. Dağarcıklarında çıkan siyah kargadır.

Yağlı kuyruk arkasında koşarken kuru bir kemik parçasına ferma ederler.

Cemaziyelevvel torbaları baktan mihraba kadar belli olan bu kaldırım serserileri her serbest düşünüşe muhalefet mânası verirler.

Sarayların, sultanların yıkıldığını düşünmezlerde halâ jurnalcılık etmekten utanmazlar.

Yine ne oluyor? Ne var?

Akordu bozuk Lâtarna sesile parsaya çıkmış görü-nüyorlar.

Bu terbiyesizlere kim cesaret veriyor? Hiç kimse.. Bu cesaret fırın delen aç köpeğin kendi hezeyanıdır. Midesi kuruyan, cebi boşalan her serserinin yaptığı işe pek benzeyen bu kuduzluğu biz pek tabii görüyoruz ve hayret etmiyoruz. Siz ne dersiniz?

TARZ-I KADİM

olmuyor neyleyim
olmuyor velinimetim efendim
olmuyor yirminci asırda
tarz-ı kadim üzre gazeller söylemek
beşiktaş'a yakın hânesi yerle yeksan oldu nedim'in
bâki o enis-i dilden
bir yahya kemal kaldı hâl-ü hâzırda
ayıptır efendim iç bâde güzel sev demek
var ise akl-ü-şuurun
ayıptır efendim iç bâde güzel sev demek
kıvılcımlar kaymalı
insanlarım dedikçe şair kaleminden
zaten ömrümüz rüzgârlı sular gibi dalgalı
kimseler başalamaz medar-ı maişet derdinden
kim okur kim dinler siham-ı kazayı?
yalnız alıp verilür bir selâm kalmıştır
nâbî efendi'den
sen benim velinimetim efendim
ben senin hayr-ül-halef
sen vakt-i zamanında
uyan derdin uyan ey mest-i hâbinaz
uyan artık uyan artık
bense uyandım hâbı gafletten
uyan derim uyan ey sülh-ü müebbet!
Sisler Bulvarı: 954

Attilâ İLHAN

Şâir; zannetme hicvin, Türk'ü eyler mükedder
Türk'e mirâç Turan'dır... Bu yol Turan'a gider..
Nev'i beşer oldukça ben Türk'üm.. Turani'yim,
Yetmiş yedi ceddikle Moskof'un düşmaniyim...

Celâl TURANİBAŞER

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sayfa	İsim	Sayfa	İsim
<u>No.</u>		<u>No.</u>	
3	Hiciv edebiyatımıza dair	126	Şeyhî
11	Letâif-i âsar	130	Nesimî
12	Mizah gazeteleri	131	Fuzulî
15	Atatürk ve şiir	134	Bakî
16	Atatürkün hicviyesi	136	Usulî
19	Hiciv ve mizah	136	Ruhiî Bağdadî
21	Hiciv ve Divan edebiyatı	139	Nef'î
22	Hicviyelere dair	159	Feryadî
26	Alay şaka, hiciv	167	Kabasakal Mehmet
27	Şiirimizde hiciv	168	Sürurî
30	Hiciv mi? Volta mı?	171	Nedim
34	Şiir kurbanları	172	Osman zade Taip
37	Siyasî şiire dair	173	Sakıp
39, 228	Ferit Kam	175	Küfri Bahâî
41	Adanalı iki hicivci	176	Nâbî
44	Hiciv ve heccavlar	177	Bayburtlu Zihni
48	Hoca Hayret Efendi	178	İzzet Molla
52	Şair Hasırcı zade	180	Şinasî
54	Tanzimat hicivcileri	181	Abdülhak Molla
62	Kerküklü Şeyh Rıza	181	Yusuf Kâmil Paşa
67, 257	Hüseyin Kâmi	182	Musa Kâzım Paşa
75	Ali Ragıp	182	Münif Paşa
76, 85, 318	N. R. Karatay	183	Manastırlı Nailî
86, 91, 279	H. Nihat Boztepe	183	Kanlıcalı Nihad Bey
89, 91, 277	İhsan Hamamî	184	Harputlu Hayri
93	Abdûlbaki Fevzi	185	Fazlî
96	Arif Nihat Asya	185	Nazif Süruri
98	Refîî Cevat Ulunay	186	Ziya Paşa
107	Medrese ve tekke	189	Fâzıl Paşa
112	Divan şiirinde erkek ses	191	Fatin
116	Taşlamalar	192	Deli Fethi
121	Halk şiirinde tenkidler	193	Namık Kemal

200 Muallim Naci
201 E ş r e f
211 Mahmut Kemal İnal
211 Ziya Gökalp
212 Abdülhak Hâmid
213 Hasan Akif
214 S a b i r
216 Reşid Akif Paşa
218 İsmail Safa
220 E t h e m
221 Yenişehirli Avni
222 Hilmi Dede
223 Osman Agâh Paşa
223 Abdülkadir Erdoğan
48, 224 Hoca Hayret Efendi
226 Üsküdarlı Talât
229 Feylesof Rıza Tevfik
234 Hasan Basri Çantay
236 Mehmet Emin Yurdakul
237 Külhaş zade Rahmi
238 Muallim Yusuf Ziyaeddin
240 Tevfik Fikret
244 Ali Şadi
245 Süleyman Nazif
5, 8, 245 Tahir Nadi Ef.
246 Mehmet Âkif
249 Ahmet Kemal Aküinal
251 Hüseyin Rifat
253 Tokadi zade Şekip
256 Dr. Sami Mortan
267 Neyzen Tevfik
270 Tahir Olgun
271 Cemal Nâbedid
272 Kâzım Karabekir Paşa
281 Yahya Kemal
282 Besim Atalay

282 İbrahim Alâeddin Gövsa
289 Celâl Paşa - Deli Hikmet
295 Ercüment Ekrem Talu
296 Fazıl Ahmet Aykaç
297 Tevfik Nevzat Çağdaş
298 Abdülbaki Fevzi Uluboy
300 Hüseyin Suat Yalçın
302 Adanalı Ziyâ
304 Yaşar Nezihe Bükülmez
305 Halid Fahri Ozansoy
306 Enis Avni Akagündüz
307 Tahsin Nahid
308 Mehmet Sıtkı Akozan
310 Şeyh Bâki
311, 234, 235 Yusuf Ziya
312 Arif Nihad Asya
315 Faruk Nafiz Çamlıbel
316 Filorinalı Nâzım
317 Halide Nusret Zorlutuna
321 Osman Cemal Kaygılı
321, 334 Ali Hâdi Okan
323 Süleyman Nesib
324 Mümtaz Faik Fenik
326 Memduh Siyret
328 B a l t a
330 Borazan Tevfik
333 Kemaleddin Kâmi
335 M. Faruk Gürtunca
336 Nâzım Hikmet
76, 340, 353 Behçet Kemal
342 Hasan Âli Yücel
346 Dr. Abdullah Cevdet
22, 347 Nurettin Artam
350 S. Âlî, Cemal Oğuz
350 Baba Salim
351, 352 Necdet Rüştü Efe

356 Orhan Veli Kanık
358 Orhan Murat Arıburnu
359 Nihat Sami Banarlı
359 Hamit Macit Selekler
360 Doğan Nadi

361 Bedii Faik
361 Orhan Seyfi Orhon
363 Cevdet Tont
363 Aziz Nesin
364 Attilâ İlhan

Çılgın Palikaryalar'a

Bir ayı gölgesinde, bet, bet uluma öyle
Kimdir seni zırlatan, sebebi nedir söyle?..
O uğursuz sesinle uyandırma bozkurdu,
Çakallar sürüsüne talan olmaz Türk yurdu,
Tanıtmağa lüzum yok, tanırsın ırkımı sen,
Sen söyler, sen duyarsın, «Kıbrıs» diye gebersen
O, mavi bir fanusta yanan yeşil ışıktır,
Kahraman cetlerimin baş koyduğu yastıktır.
Semasında Ay-yıldız, yıllardır kararmadı,
Alnı daima aktır, sen gibi kızarmadı,
Dinle; proleteryanın tenekeden düdüğü,
Palavrayı yutmayız, ey hödükler hödüğü!
Doksanbeş bin Türkiyle, Kıbrıs başka adımdır,
Yeşil duvaklı gelin, o benim muradımdır.
Bir mezar daha kazmak istiyorsan yanına
Afyondan Akdenize uzanan mezarına..
Kıbrıs öyle bir mezar, olurki senin için,
Bunalmazsın orada, denizin dibi serin.
O yurdun hasreti var, Ay-yıldızlı bayrakta,
Ölün bile duramaz, o mukaddes toprakta.

Gür Çoruh: 1 - 3 - 951

Adnan DAĞTAN

İstemem torpil, sığınmam kimsenin insafına;
Gençliğim varken elimden kimsecikler tutmasın.
Ben düşer, kalkar, nihayet yol bulur, fahmeylerim;
Kimse bir mâni için dünyada göz korkutmasın.

Muzaffer POLAT

